

«АВТОНАМРОН» журналі кутубхонаси

ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИГА СУРАТЛИ ШАРҲЛАР ВА ТЕСТЛАР

(Ўқув-услубий қўлланма)

Маъмурий
берилган nusxa

Тошкент – 2013

УДК: 629 (075)

КБК: 39.808

И59

Йўл ҳаракати қоидалари

Йўл ҳаракати қоидаларига суратли тархлар ва тестлар: ўқув-услубий қўлланма /
Нашрга тайёрловчи М. Рихсиев, Қ. Каримова. — Тошкент: Yurist-media markazi, 2013. - 176
бет.

ISBN 978-9943-4127-0-5

УДК: 629 (075)

КБК: 39.808

Тузувчи муаллифлар:

Қумрихон КАРИМОВА, «Avtohamroh» журнали Бош муҳаррири,
филология фанлари номзоди

Мансур РИХСИЕВ, ИИВ Йўл ҳаракати хавфсизлиги Бош бошқармаси матбуот бўлинмаси
кагта инспектори, подполковник

Такризчи ва масъул муҳаррир:

Олимжон ЎСАРОВ, ЎзР Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутати

Мазкур қўлланма йўл ҳаракати қоидаларини чуқурроқ ўрганиш, транспорт
ҳодисаларининг олдини олиш, йўллардаги ҳодисаларни бартараф этишда ҳайдовчиларга
тўғри йўл кўрсатиш мақсадида яратилган бўлиб, йўл ҳаракати қатнашчиларининг хавфсиз-
лигини таъминлашга ёрдам беради.

Қўлланма тингловчилар, ҳайдовчилар, пиедалар, ҳайдовчилик гувоҳномаси олиш учун
номзодларга ва кенг кизиқувчилар оммасига мўлжалланган.

Ушбу нашрга доир барча ҳуқуқлар ҳимоя қилинади. суратлар ва шарҳлар
«Автохамроҳ» журнали таҳририятига тегишлидир. Нашрдаги расмларни
«Автохамроҳ» таҳририяти розилигисиз ўзга усулда чоп этиш ва кўпайти-
риш тақиқланади.

HD 40786
281

ISBN 978-9943-4127-0-5

© «Yurist-media markazi» нашриёти, 2013 йил

© «Avtohamroh» журнали

2013/21

A 1616

nomidagi

O'zbekiston MK

*Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
2000 йил 11 декабрь №472 сонли қарори билан 2001
йил 1 мартдан кучга кирган. 2010 йил 25 августгача
бўлган ўзгартиш ва қўшимчалар билан.*

1. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1.1. Ушбу йўл ҳаракати қоидалари (кейинги ўринларда Қоидалар деб аталади) республика ҳудудидаги йўлларда ҳаракатланишнинг ягона тартибини белгилайди.

1.2. Ўзбекистон Республикаси йўлларида транспорт воситаларининг ўнг тарафлама ҳаракатланиш тартиби белгиланган.

1.3. Йўл ҳаракати қатнашчилари Ўзбекистон Республикасининг «Йўл ҳаракати хавфсизлиги тўғрисида»ги қонунини,

ушбу қоидаларни, светофор ишоралари, йўл белгилари, қатнов қисмидаги чизикларнинг ўзларига тегишли бўлган талабларини билишлари, уларга амал қилишлари, шунингдек, ўзларига берилган ҳуқуқ доирасида йўлларда ҳаракатни бошқараётган тартибга солувчиларнинг кўрсатмаларини сўзсиз бажаришлари шарт.

1.4. Йўл ҳаракати қатнашчилари ҳаракатланиш вақтида бошқа қатнашчиларнинг ҳаракатланишига хавф туғдирмасликлари керак. Ваколати бўлмаган жисмоний ва юридик шахсларнинг йўл қопламасини бузиши ёки ифлослантириши, йўл белгиларини, светофорлар ва ҳаракатланишни ташкил этишнинг бошқа техник воситаларини ўзбошимчалик билан олиб ташлаш, ўрнатиш, тўсиб қўйиш, шикастлантириш, йўлларда ҳаракатланишга тўсқинлик қилувчи нарсаларни қолдиришлари тақиқланади.

Ҳаракатга тўсқинлик туғдирган шахс уни тезда бартараф қилиш учун имконияти даражасида барча чораларни кўриши, агар бунинг иложи бўлмаса, ўзида бўлган барча воситалар билан хавф-хатар ҳақида ҳаракат қатнашчиларини огоҳлантириши ва милицияга хабар бериши шарт.

1.5. Мазкур қоидаларни бузган шахслар Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонун ҳужжатларига биноан жавобгарликка тортиладилар.

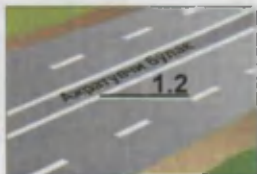
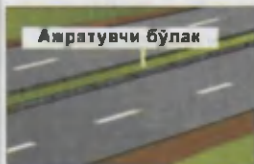

2. ҚОИДАЛАРДА ҚҰЛЛАНИЛГАН АСОСИЙ ТУШУНЧА ВА АТАМАЛАР

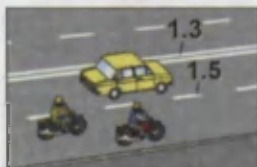
Автомагистраль – транспорт воситаларининг юкори тезлик ва хавфсиз ҳаракатланишини таъминловчи йўл бўлиб, 5.1* (яшил рангдаги) белги билан белгиланади. Автомагистралдаги барча белгилар яшил рангда бўлади.

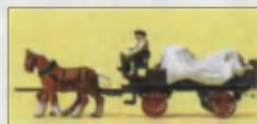
Ажратувчи бўлак – йўлнинг ёнма-ён жойлашган қарама-қарши қатнов қисмларини ажратувчи, рельсиз транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ҳаракатланиши ёки тўхташи учун мўлжалланмаган алоҳида қисми.

Ажратувчи бўлак доимо қатнов қисмидан баланд бўлган қурилма бўлиб, чеккаси тош (бетон) ҳошия билан чегараланади. Ажратувчи бўлакни кўкаламзорлаштириши ёки унда трамвай изларини ўрнатиши тез-тез учраб туради. Ажратувчи бўлакка жойлаштирилган трамвай изидан (йўлидан) ҳаракатланиш тақиқланади. Қарама-қарши қатнов қисмларини ажратувчи қўшалоқ ётиқ чизиқ (1.3) ажратувчи бўлак ҳисобланмайди

Арава – от (ёки бошқа ҳайвонлар)га кўшиб тортиладиган ёки одам мушак кучи билан (итариб) ҳаракатга келтириладиган юргизгичсиз (двигателсиз), юк ташишга мўлжалланган қурилма.

Асосий йўл – тупроқли йўлга нисбатан қаттиқ қопламали (асфальт, цемент бетонли, тош ётқизилган ва шунга ўхшашлар), кесишаётган ёки туташган йўлга нисбатан 2.1, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.3 ёки 5.1 белгиларига эга йўл ёхуд ёндош ҳудуддан чиқадиган йўлга нисбатан ҳар қандай йўл. Иккинчи даражали йўлнинг бе-

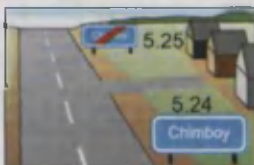

* Бу ерда йўл белгилари рақами 1-Иловага мувофиқ келтирилган.

восита чорраҳага туташ қисмининг қопламали бўлиши унга асосий йўл мақомини бермайди.

Аҳоли яшайдиган жой – кириш ва чиқиш йўллари 5.22 – 5.25 белгилари билан белгиланган ҳудуд.

5.22–5.23 белгилари оралигидаги

ҳудудда ҳаракатланиш қоидаларининг аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларига амал қилинади.

5.24–5.25 белгилари оралигида аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларга амал қилинмайди, балки юқори тезлик йўл ҳаракати қоидалари билан белгиланади.

Белгиланган йўвалишли транспорт воситаси – белгиланган йўналиши ва бекатлари бўлган, йўловчи ташиш учун мўлжалланган умумий фойдаланишдаги транспорт воситалари (троллейбус, автобус, трамвай, йўналишли такси).

Велосипед – одам кучи билан ҳаракатлантириладиган икки ёки ундан ортиқ ғилдиракли транспорт воситаси (ногиронлар аравачасидан ташқари) (А, 10 бет).

Етарли кўринмаслик – ёмғир, қор ёғиши, туман тушиши ва шунга ўхшаш шароитларда, шунингдек, куннинг ғира-шира вақтида йўлнинг кўриниш масофаси 300 метрдан кам бўлиши.

Ёндош ҳудуд – бевосита йўлга туташган ва транспорт воситалари ўтиб кетиши учун мўлжалланмаган ҳудуд (ховлилар, ту-

рар жой даҳалари, автомобилларнинг тўхтаб туриш жойлари, ёнилғи қуйиш тармоқлари, корхона ва ҳ.к.) (Е).

Имтиёз – мўлжалланган йўналишда бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига нисбатан олдин ҳаракатланиш ҳуқуқи (С).

Йўл – транспорт воситалари қатнови учун қурилган ёки мослаштирилган ва худди шу мақсадда фойдаланиладиган ер минтақаси ёхуд сунъий иншоот юзаси. Йўл ўз ичига автомобиль йўллари (умумий фойдаланишдаги ва идоравий автомобиль йўллари) шаҳарлар, шаҳарчалар ва қишлоқ аҳоли яшаш жойларининг кўчалари ва йўлқаларини, шунингдек, шаҳар электр транспорти йўллари олади.

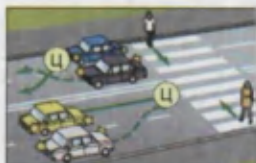
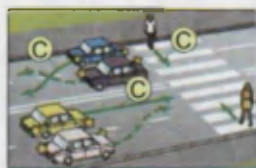
Йўл беринг – йўл ҳаракати қатнашчисига нисбатан имтиёзи бўлган бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларининг ҳаракат йўналишини ёки тезлигини ўзгартиришга мажбур этиши мумкин бўлган ҳолларда ҳаракатни давом эттирмаслигини ёки бошламаслигини, бирор-бир манёвр бажариши мумкин эмаслигини билдирувчи талаб. Ҳайдовчи йўл бериши учун ўзи бошқараётган транспорт воситасини секинлатиши ёки тўлиқ тўхтатиши лозим (Ш).

Йўловчи – транспорт воситасидаги (ҳайдовчидан ташқари) шахс.

Йўл-транспорт ҳодисаси – транспорт воситасининг йўлдаги қатнов жараёнида содир бўлиб, одамларнинг ўлими ёки уларнинг соғлиғига зарар етишига, транспорт воситалари, иншоотлар, юклар шикастланишига ёки бошқа тарзда моддий зарар етказилишига сабаб бўладиган ҳодиса.

Махсус транспорт воситаларининг (автогидроқўтаргич, автокран кабилар) ишчи ҳолатида содир бўлган ҳодиса йўлнинг транспорт ҳодисаси ҳисобланмайди, балки техник хавфсизликка риоя қилмаслик ҳисобланади.

Йўл ҳаракати – одамлар ва юкларнинг транспорт воситалари ёрдамида ёки бундай воситаларсиз йўлларда ҳаракатланиши жара-

ёнида юзага келувчи муносабатлар мажмуи.

Йўл ҳаракатини ташкил этиш – йўлларда ҳаракатни бошқариш бўйича ҳуқуқий, ташкилий-техникавий тадбирлар ва бошқарув ҳаракатлари мажмуи.

Йўл ҳаракати хавфсизлиги – йўл ҳаракати қатнашчиларининг йўл-транспорт ҳодисалари ва уларнинг оқибатларидан ҳимояланганлик даражасини акс эттирувчи йўл ҳаракати ҳолати.

Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш – йўл-транспорт ҳодисаларининг юзага келиш сабабларининг олдини олишга, бундай ҳодисалар оқибатларини енгиллаштиришга қаратилган фаолият.

Йўл ҳаракати қатнашчиси – йўл ҳаракати жараёнида транспорт воситаси ҳайдовчиси, йўловчиси ёки пиёда тариқасида бево-сита иштирок этувчи шахс.

Мажбурий тўхташ – техник нуқсон, ташилаётган юк, ҳайдовчи, йўловчининг ҳолати, йўлдаги бирор тўсик туфайли хавф туғилганда ёки об-ҳаво шароитига боғлиқ ҳолда транспорт воситаси ҳаракатланишининг тўхтатилиши (**В, 10 бет**).

Механик транспорт воситаси – юргизгич (двигатель) билан ҳаракатга келтириладиган транспорт воситаси (мопеддан ташқари). Бу атама барча трактор ва ўзиқурар мосламаларга ҳам тааллуқлидир.

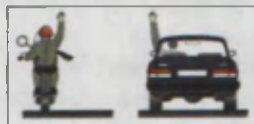
Мопед – иш ҳажми 50 сантиметр кубгача бўлган юргизгич (двигатель) билан ҳаракатга келтириладиган, энг юқори тезлиги соати-га 50 километрдан ошмайдиган икки ёки уч ғилдиракли транспорт воситаси.

Осма юргизгичли велосипедлар ва юқоридаги таърифга мос келадиган бошқа транспорт воситалари ҳам мопедларга тенглаштирилади.

Мотоцикл – кажавали ёки кажавасиз икки ғилдиракли механик транспорт воситаси.

Юксиз вазни 400 килограммдан ошмайдиган уч ғилдиракли механик транспорт воситалари ҳам мотоциклларга тенглаштирилади.

Огоҳлантирувчи ишоралар – фалокатли ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида, ҳаракатланиш йўналишини ўзгартиришда

кўлланиладиган ишоралар.

Пиёда – йўл-транспорт воситасидан ташқарида бўлган ва иш билан банд бўлмаган шахс (*велосипед, мопед, мотоцикл ва чана етаклаган, аравача, болалар ҳамда ногиронлар аравачасини тортиб келаяётган, ногиронларнинг юргизгичсиз аравасида ҳаракатланаётган шахслар ҳам пиёда ҳисобланадилар*).

Пиёдалар ўтиш жойи – йўлнинг транспорт қатнови қисмини пиёдалар кесиб ўтиши учун мўлжалланган, 5.16.1, 5.16.2 белгилари ва 1.14.1–1.14.3 чизиқлар билан ажратилган қисми (**II, 10 бет**).

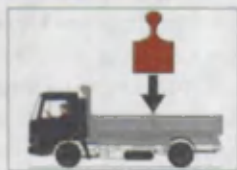
Чизиқлар бўлмаса пиёдалар ўтиш жойининг кенглиги 5.16.1 ва 5.16.2 белгилари орасидаги масофа билан аниқланади.

Пиёдалар йўлкаси – йўлнинг пиёдалар ҳаракатланиши учун мўлжалланган ва транспорт воситаларининг ҳаракати тақиқланган қисми. Пиёдалар йўлкаси, тротуардан фарқли ўларок, йўлга туташ ёки йўл ёқасида эмас, балки йўл билан бирор-бир манзил оралигини туташтириб, 4.6 белгиси билан белгиланади. Баъзан пиёдалар йўлкаси икки йўлни туташтириши мумкин.

Пиёдаларнинг ташкилий жамланмаси – йўл ҳаракати қоидаларининг 5.2 банди талабларига мувофиқ, йўлда бир йўналишда, биргаликда ҳаракатланаётган одамлар гуруҳи.

Реверсив ҳаракат – йўл қатнов қисмининг махсус ажратилган, 5.35–5.37 йўл белгилари, 1.9 чизиқлар билан белгиланган ёки устида реверсив светофор ўрнатилган бўлагида ҳаракат йўналишининг қарама-қарши томонга ўзгариши.

Рухсат этилган тўла вази – аслаҳаланган транспорт воситасининг юки, ҳайдовчи ва йўловчилари билан бирга, ишлаб чиқарувчи корхона

томонидан белгиланган энг юкори вазни (миқдори).

Бир таркибда ҳаракатланаётган (тиркама ва х.к.) транспорт воситаларининг рухсат этилган тўла вазнига шу таркибга кирувчи транспорт воситаларининг рухсат этилган тўла вазнлари йиғиндиси киради. Тўла вазн ўзгармас сон бўлиб, транспорт воситасининг юкланганлигига, юкнинг кўп-камлигига боғлиқ эмас.

Ҳақиқий вазн транспорт воситасининг юкланганлиги ва юкнинг хусусиятига боғлиқ.

Тартибга солувчи – тегишли гувоҳномаси ва белгиси (махсус кийими ёки таниқлик белгилари: қўл боғичи, жезл, қизил ишорали ёруғлик қайтаргич ёки ёруғлик қайтаргичсиз гардиш, қизил чирок ёки байроқча) бўлган милиция, ҳарбий автонзорат ходими, йўлдан фойдаланиш идораларининг хизматчиси, темир йўл кесишмаси ва сол кечувлари (паром) навбатчиси, жамоатчи автонзоратчи ҳамда милициянинг штатдан ташқари ходими.

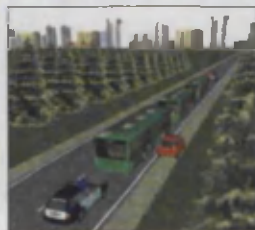
Темир йўл кесишмаси – йўлнинг темир йўл билан бир сатҳда кесишган жойи.

Транспорт воситаси – одамларни, юкларни ташишга ёки махсус ишларни бажаришга мўлжалланган қурилма.

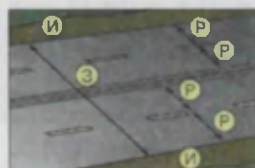

Транспорт воситасининг эгаси – транспорт воситасига мулк ҳуқуқида ёки бошқа ашёвий ҳуқуқларда эгаллик қилувчи юридик ёки жисмоний шахс.

Транспорт воситаларининг ташкилий жамланмаси – бевосита бир-бирининг кетидан битта ҳаракатланиш бўлагидан фараларини доимий ёкиб келаётган, олдида ялт-ялт эгувчи кўк рангли ёки кўк ва қизил рангли чирок маёқчаси ёкилган транспорт воситаси кузатиб бораётган уч ва ундан ортиқ механик транспорт воситалари гуруҳи.

Тротуар – йўлнинг катнов қисмига туташган ёки ундан майсазор, ариқ, махсус тўсиқлар билан ажратилган ва пиёдаларнинг ҳаракатланиши учун мўлжалланган қисми (И).

Тиркама — механик транспорт воситаси таркибида ҳаракатланишга мўлжалланган юргизгич билан жиҳозланмаган транспорт воситаси (Т).

Бу атама ярим тиркама (Ф) ва узайтириладиган тиркамаларга ҳам тааллуқлидир (У).

Тўхташ — транспорт воситасининг ҳаракатини 10 дақиқадан кам вақтга тўхтатиш (ҳаракатсиз ҳолатга келтириш).

Тўхтаб туриш — транспорт воситасининг ҳаракатини йўловчиларни чиқариш ёки тушириш, юк ортиш ёки тушириш билан боғлиқ бўлмаган вазиятларда 10 дақиқадан кўпроқ вақтга атайин тўхтатиш.

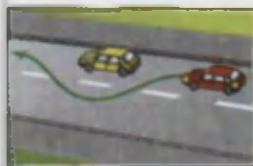

Қоронғи вақт — кечки ғира-ширанинг охиридан тонги ғира-ширанинг бошланиши орасидаги вақт.

Қатнов қисми — йўлнинг рельсиз транспорт воситалари ҳаракати учун мўлжалланган қисми (З).

Қувиб ўтиш — эгаллаган ҳаракатланиш бўлагидан чиқиб, олдинда кетаётган транспорт воситасидан ўзиб кетиш.

Чорраха — йўлларнинг ўзаро бир сатҳда кесишадиган, туташадиган ва айрилладиган жойи (О).

Чорраха чегараси унинг марказидан қатнов қисмлари охиридаги қарама-қарши томонларнинг энг узокроқдаги бурила бошлаган жойларини туташтирувчи хаёлий чизиклар билан аниқланади.

Ёндош ҳудудлардан чиқиш жойлари чорраха ҳисобланмайди.

Йўл ҳаракати светофор ёки тартибга солувчининг ишоралари орқали бошқарилаётган чорраҳа тартибга солинган чорраҳа ҳисобланади.

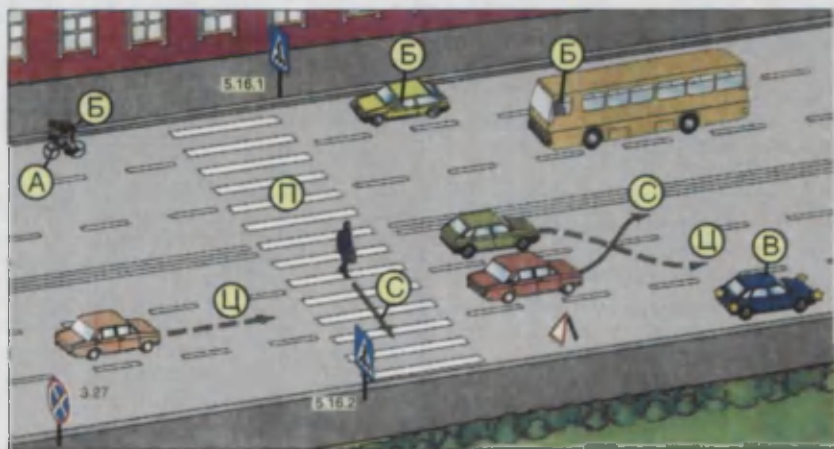
Милтиллолчи сариқ ишорада ҳаракат бошқарилаётган, светофорлар ишламаётган ёки тартибга солувчи бўлмаган чорраҳа тартибга солинмаган чорраҳа ҳисобланади.

Ҳайдовчи – йўлларда бирор-бир транспорт воситасини бошқарувчи шахс.

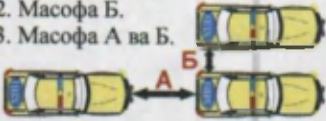
Бошқаришни ўргатувчи, миналадиган ҳайвонларда кетаётган ёки уларни етаклаб бораётган, чорва моллари (пода)ни ҳайдаб бораётган шахслар ҳам ҳайдовчига тенглаштирилади (Б).

Ҳаракатланиш бўлаги – автомобилларнинг бир қатор бўлиб ҳаракатланиши учун кенглиги етарлича бўлган, йўл чизиклари билан белгиланган ёки белгиланмаган йўл қатнов қисмининг ҳар қандай бўйлама бўлаги.

2-мавзуга тестлар:

<p>1 Агар тупрок йўлда бевосита чорраҳа олдидан тўшамали (қоплама) йўл қисми бўлса, бу уни аҳамияти жиҳатидан кесиб ўтилаётган йўл билан тенг қиладими?</p> <p>1. Йўқ. 2. Ҳа.</p>	<p>2 Йўл ҳаракати қатнашчиси, деб қим-ларни атайш мумкин?</p> <p>1. Йўл ҳаракати жараёнида транспорт ҳайдовчиси, йўловчиси ёки пйёда тарифасида бевосита иштирок этаётган шахс. 2. Йўлда бўлган ва унда иш бажармаётган ҳар қандай шахс. 3. Бирор бир транспорт воситасини бошқараётган шахс.</p>
<p>3 Оралиқ масофа деб нимага айтилади?</p> <p>1. Масофа А. 2. Масофа Б. 3. Масофа А ва Б.</p> 	<p>4 Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига киради:</p> <p>1. Автобуслар ва йўналишли таксилар. 2. Трамвайлар ва троллейбуслар. 3. Белгиланган йўналишлар бўйича ҳаракатланадиган автобуслар, троллейбуслар, трамвайлар ва йўналишли таксилар.</p>
<p>5 “Рухсат этилган тўла вази” нима?</p> <p>1. Транспорт воситасининг юк кўтариши. 2. Транспорт воситасининг ҳақиқий вази. 3. Ишлаб чиқарувчи корхона томонидан белгиланган, асраҳаланган транспорт воситасининг ҳайдовчи, йўловчи, юк билан бирга рухсат этилган энг юқори вази (миқдори) 4. Транспорт воситасида ташиладиган юкнинг ишлаб чиқарган корхона йўл қўйган техник таъсифномаси сифатида белгиланадиган вази.</p>	<p>6 Қувиб ўтиш нима?</p> <p>1. Эгаллаган ҳаракатланиш бўлагидан чиқиб олдидан кетаётган транспорт воситасидан ўзиб кетиш. 2. Қарама-қарши ҳаракат бўлагига чиқиб ва кейинчалик аввал эгалланган бўлаққа қайтиш билан боғлиқ бўлиб, бир ёки бир канча транспорт воситаларидан ўзиб кетиш. 3. Кам тезлик билан қўшни каторда ҳаракатланаётган бир ёки бир канча транспорт воситаларидан ўзиб кетиш.</p>
<p>7 Ёнилғи қуйиш жойидан йўлга чиқиш чорраҳа ҳисобланадими?</p> <p>1. Ҳисобланмайди. 2. Ҳисобланади.</p>	<p>8 Қайси йўл асосий йўл ҳисобланади?</p> <p>1. Тупрокли йўлга нисбатан қопламали йўл ёки тегишли белгилар билан белгиланган йўл. 2. Уч томонлама чорраҳада туташиб келган йўлга нисбатан ҳар икки томонга давом этувчи йўл. 3. Ҳар бир йўналишда ҳаракатланиш учун бир бўлақли йўлга нисбатан қўп бўлақли қатнов қисми бўлган йўл.</p>
<p>9 “Етарли кўринмаслик” деганда нима тушунилади?</p> <p>1. Оқшомдан тонггача бўлган вақт. 2. Кўриниш 150 м дан кам бўлган ҳолат. 3. Туман тушганда, ёмғир, қор ётаётганда ва ҳоказо шароитларда, шунингдек куннинг гира-шира вақтида йўлнинг кўриниши 300 м дан кам бўлиши. 4. Ёмғир, қор ёғиши, оқшом.</p>	<p>10 Бу белгидagi қўқ фонда яқоли яшайдиган жойнинг номи ёзи.п.я я қўшмича нимани билдиради?</p> <p>1. Бу манзил шу аҳоли яшайдиган жойдан ташқарида жойлашганини ва у манзилга автомагистраль бўлмаган, бошқа йўл орқали борилишни. 2. Қўрсатилган аҳоли манзилига ҳаракатланиш автомагистраль бўйлаб амалга оширилади. 3. Қўрсатилган манзил мазкур аҳоли яшайдиган жойда жойлашган.</p>

3. ХАЙДОВЧИЛАРНИНГ УМУМИЙ МАЖБУРИЯТЛАРИ

3.1. Механик транспорт воситасининг хайдовчиси:

– хайдовчилик гувоҳномаси ва унинг талонини ёки транспорт воситасини вақтинчалик бошқариш ҳуқуқини берувчи талонни, хайдовчилик гувоҳномаси белгиланган тартибда олиб қўйилган бўлса, унинг талонини, хайдовчилик гувоҳномаси ва унинг талони олиб қўйилган ҳолларда вақтинчалик рухсатномани;

– вақтинчалик бошқариш ҳуқуқини берувчи талон ёки вақтинчалик рухсатнома билан транспорт воситасини бошқаришда эса хайдовчининг шахсини тасдиқловчи ҳужжатни (фуқаролик паспорти ва х.к.);

– транспорт воситаси рўйхатдан ўтказилгани ҳақидаги ҳужжатни, транспорт воситасининг эгаси бўлмаган ҳолларда эса умумий эгалик ҳуқуқини берувчи, тасарруфга ёки фойдаланишга берилганлигини тасдиқловчи ҳужжатни, белгиланган ҳолларда йўл варақаси ва ташилаётган юкнинг ҳужжатларини ёнида олиб юриши, милиция ходимлари талаб қилганда текшириш учун бериши шартдир.

Тасарруф муддати 3 йилгача бўлиши мумкин. Нотариал идоралардан тасарруф қилиш тўғрисида ҳужжат олингандан сўнг ИХХБнинг имтиҳон олиш ва рўйхатга қўйиш бўлимида қайд қилиш лозим. Эр-хотинлар тасарруф ўрнига муддати чекланмаган умумий эгалик ҳуқуқини берувчи гувоҳнома олишлари мумкин.

3.2. Тегишли тоифадаги хайдовчилик гувоҳномасига эга бўлган шахс ўзига қарашли бўлмаган транспорт воситасини, унинг эгаси ёхуд тасарруфига ёки фойдаланишига берилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлари бўлган шахс иштирокидагина (уларнинг розилиги билан) бошқариши мумкин.

3.3. Конструкциясида хавфсизлик камарлари назарда тутилган транспорт воситаси ҳаракатланиб бораётганда хайдовчи хавфсизлик камари тақиб олиши ва хавфсизлик камарлари

такилмаган йўловчиларни ташимаслиги шарт (А). Қуйидагиларга хавфсизлик камари такмасликка рухсат берилади:

– коидаларнинг 25.8-бандига мувофиқ орқа ўриндиқдаги 12 ёшгача бўлган болалар;

– транспорт воситасини ҳайдовчиликка ўқиётган ўқувчи бошқарётганда бошқаришни ўргатаётган шахс (Б);

– ҳомиладор аёллар, саломатлиги хавфсизлик камари тақиш имконини бермайдиган бемор йўловчилар;

– орқага ҳаракатни амалга ошираётган ҳайдовчилар;

– аҳоли пунктларида ҳаракатланишда – йўналиш таксилари ҳайдовчилари, таксининг орқа ўриндиқдаги йўловчилар;

– аҳоли пунктларида (Г) – ташқи қисмига тегишли рангли график схемалар чизилган махсус транспорт воситалари ҳайдовчилари ва йўловчилари (Д).

Мотоциклда ҳаракатланаётганда ҳайдовчи махсус бош кийимини кийиб олиши, тугмалаши, йўловчи ҳам махсус бош кийимини кийган ва у тугмаланган ҳолда бўлиши шарт (Е).

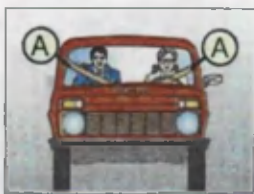
3.4. Халқаро йўллардаги ҳаракатланишда иштирок этаётган механик транспорт воситаси ҳайдовчисининг ёнида «Йўл ҳаракати ҳақида»ги конвенция талабларига мос келадиган ҳайдовчилик гувоҳномаси ва транспорт воситасининг рўйхатдан ўтганлиги ҳақидаги ҳужжат, транспорт воситасида эса рўйхатдан ўтган давлатнинг рақамли (Ж) ва таниқлик (З) белгиси бўлиши шарт.

3.5. Транспорт воситаси ҳайдовчиси қуйидагиларга амал қилишга мажбурдир:

– ҳаракатланишдан олдин транспорт воситасининг техник созликни, тозалигини ва тўлиқ жиҳозланганлигини текшириши;

– ҳаракатланиш вақтида транспорт воситасининг техник ҳолати соз ҳолда бўлишини таъминлаши;

– ҳаракатланишни бошлашдан олдин йўловчиларнинг транспорт

воситасига тўлик чиқиб жойларини эгаллаганлигига, транспорт воситасининг эшиклари ёпилганлигига, йўловчилар ташиш учун махсус жиҳозланган юк автомобилларида йўловчилар ташиётганда ушбу қоидаларнинг 6.2 банди талаблари бажарилганлигига ишонч ҳосил қилиши;

– ҳаракатлиниш жараёнида пиёдалар, айникса болалар, ногиронлар, қарияларга ва велосипедчиларга нисбатан эҳтиёткорлик чораларини кўриши;

– милиция ходимларининг талабига кўра, мастлик ҳолатини аниқловчи махсус текширувдан ўтиши;

– йўл-транспорт ҳодисаси туфайли шикастланган транспорт воситасини шатакка олиш (фақат юк автомобилда), табиий офатлар содир бўлган жойларга етиб бориш, шунингдек, кечиктириб бўлмайдиган хизмат вазифаларини бажариш зарурати туғилган ҳолларда милиция ходимларига, йўналиш бўйича тиббий ёрдам кўрсатишга кетаётган тиббиёт ходимларига, зудлик билан тиббий ёрдамга муҳтож бўлган фуқароларни даволаш муассасасига олиб бориш учун тиббиёт ва милиция ходимларига, милициянинг штатдан ташқари ходимларига ва жамоатчи автонazorатчиларга транспорт воситасидан фойдаланишларига имкон бериши.

Эслатма: тиббий хизматлар учун транспорт воситасидан фойдаланишга имкон беришдан бошқа ҳоллар фуқароларга тегишли, шахсий транспорт воситаларига тааллуқли эмас.

Транспорт воситасидан фойдаланган шахс ҳайдовчи талаб қилганда йўл варақасига вақтни, босиб ўтилган масофани, ўз исми-шарифи, мансаби, иш жойини, йўл варақаси бўлмаган тақдирда тегишли намунадаги маълумотнома ёзиб бериши лозим.

Транспорт воситаларини текшириш ёки ундан фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлган шахс ҳайдовчининг талабига мувофиқ ўз хизмат гувоҳномасини кўрсатиши шарт.

3.6. Ҳайдовчиларга қуйидагилар тақиқланади:

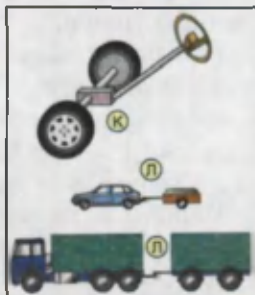
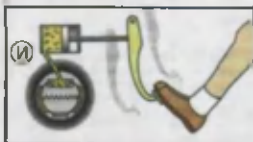
– транспорт воситасини ҳар қандай мастлик (алкоголь, наркотик модда ва бошқалар) ҳолатида, сезгирлик ва эътиборни сусайтирадиган дори-дармонлар таъсирида, йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган даражадаги чарчоклик ва бетобликда бошқариш;

– ҳар қандай мастлик ҳолатида, сезгирлик ва эътиборни сусайтирадиган дори-дармонлар таъсирида, йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган даражада чарчоклик ва бетобликда бўлган, шунингдек, транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқини берадиган

тегишли тоифадаги гувоҳномаси бўлмаган ёки йўл варақасида исми-шарифи кўрсатилмаган шахсларга транспорт воситасини бошқариш учун топшириш;

– техник носоз транспорт воситасини, мопед, мотороллер ва мотоциклларни товуш пасаитиргичсиз бошқариш;

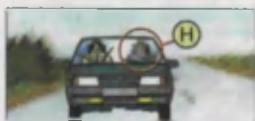
– транспорт воситасининг тормоз тизими (И) ёки бошқаруви ишдан чиқса (К), ула-

гич мосламаси (автопоезд таркибида) носоз бўлса (Л), коронги вақтда ёки етарлича кўринмаслик шароитида фаралар ва орқа габарит чироқлари ён-маса (М), ёмғир, қор ёғадиган вақтда эса ҳайдовчи томонидаги

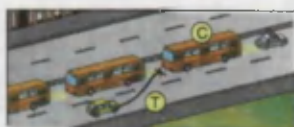
ойна тозалагич ишламай қолса (Н), бундай транспорт воситаларида ҳаракатланиш;

Эслатма: ишчи тормоз ёки бошқарув тизими секин ҳаракатланаётган транспорт воситасини тўхташи ёки манёвр қилишига имкон бермаса, улар ишламаётган ҳисобланади.

– транспорт воситаларига тегишли рухсатсиз махсус техник жиҳозлар (рация, сирена ва ҳ.к.)ни ўрнатиш;

– транспорт воситаларининг ташкилий жамланмаси (шунингдек, пиёдалар жамланмалари) ҳаракатига ҳалақит бериш (С) ва улар орасига кириш (Т);

– транспорт воситасини бошқариш пайтида телефондан, ишлаб чиқарувчи корхона томонидан транспорт воситаси салонининг олд қисмида ўрнатилган теле-, видеомонитордан фойдаланиш;

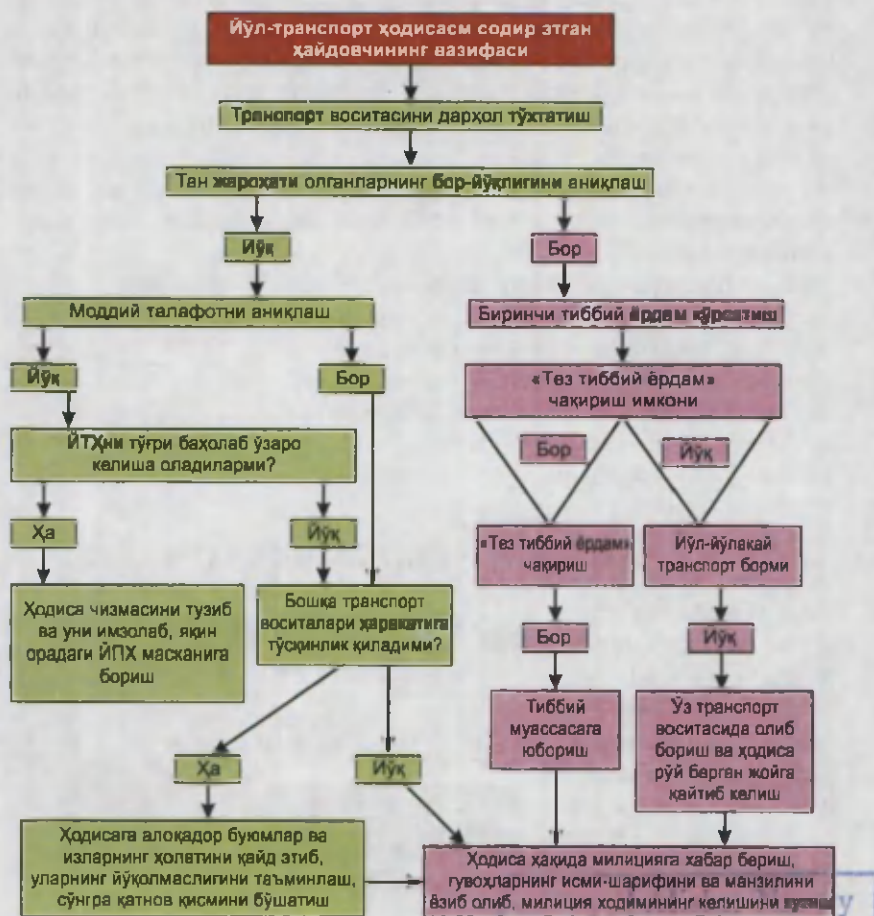

– транспорт воситаси салонининг олд қисмига, шу жумладан приборлар панелига, қуёш соябонига ва орқа томонни кўриш кўзгусига теле-, видеомониторлар ўрнатиш.

4. ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИ СОДИР ЭТГАН ХАЙДОВЧИЛАРНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

4.1. Йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлганда унга дахлдор ҳайдовчилар куйидагиларни бажаришлари шарт:

– транспорт воситасини дарҳол тўхтатиши, фалокат ёруғлик ишораларини (О) ёки фалокат сабабли тўхташ белгиси (П) (мил-тиллоовчи қизил чироқ)ни ўрнатиши (Р), транспорт воситасини ва ҳодисага дахлдор буюмларни жойидан қўзғатмаслиги;

2013/21
A1616

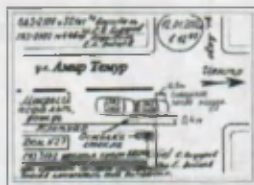
nomidagi
O'zbekiston MK

– шикастланганларга биринчи тиббий ёрдам бериш учун зарур бўлган ҳолларни кўриши, «Тез тиббий ёрдам»ни чақириши, шо-шинч ҳолларда эса шикастланганларни яқин орадаги даволаш муассасасига шу йўналишда кетаётган транспортда жўнатиши, бу-нинг иложи бўлмаган ҳолларда ўз транспорт воситасида олиб бо-риши, у ерда ўз исми-шарифини, транспорт воситасининг рақамли белгисини билдириши (ҳайдовчилик гувоҳномасини ёки ўз шах-сини тасдиқловчи, транспорт воситасининг рўйхатдан ўтганлик ҳужжатини кўрсатиши) ва ҳодиса рўй берган жойга қайтиб кели-ши;

– агар бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатига тўсқинлик қилса, аввало транспорт воситаси, ҳодисага алоқадор буюмлар ва изларнинг ҳолатини қайд этиб (имконияти бўлган ҳолларда гувоҳлар иштирокида), уларнинг йўқолмаслигини таъминлаши, сўнгра қатнов қисмини бўшатиши ёки ҳодиса рўй берган жойни айланиб ўтишни ташкил қилишнинг ўзига боғлиқ бўлган барча чо-раларни кўриши;

– ҳодиса ҳақида милицияга хабар бериши, гувоҳларнинг исми-шарифини ва манзилини ёзиб олиб, милиция ходимларининг кели-шини кутиши.

4.2. Агар йўл-транспорт ҳодисасида ши-кастланганлар бўлмаса ва ҳайдовчилар ҳодиса вазиятига баҳо беришда ўзаро келиша олсалар, олдиндан ҳодиса чизмасини тузиб ва уни имзолаб, яқин орадаги ЙҲХБ маскани ёки милиция органига ҳодисани расмийлаш-тириш учун боришлари мумкин.

5. ПИЁДАЛАРНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

5.1. Пиёдалар троту-ардан (А) ёки пиёдалар йўлкасидан (Б), улар бўлмаганда эса йўл ёқасидан юришлари ке-рак (В). Кўпол юкларни олиб кетаётган (Г), но-гиронларнинг юргиз-гичсиз аравасида бора-ётган (Д) шахсларнинг

тротуар ёки йўл ёқасидан юришлари бошқа пиёдаларнинг ҳаракатланишига ҳалақит берса, улар қатнов қисмининг четидан юришлари керак.

Тротуарлар, пиёдалар йўлкаси, йўл ёқаси бўлмаса ёки улардан юришнинг имконияти бўлмаган ҳолларда пиёдалар велосипед йўлкасидан (Е) ёки қатнов қисмининг четидан (Ж) (ажратувчи бўлаги бор йўлларда қатнов қисмининг ўнг четидан) бир қатор бўлиб юришлари мумкин.

Аҳоли яшамайдиган жойларда йўлнинг қатнов қисмида ҳаракатланаётган пиёдалар (З) транспорт воситаларининг ҳаракатига қарши йўналишда юришлари керак.

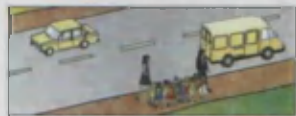
Ногиронларнинг юргизгичсиз аравасида кетаётган (Д), мотоцикл (И), мопед, велосипед етаклаб кетаётган шахслар эса бундай ҳолларда транспорт воситаларининг ҳаракат йўналиши бўйлаб юришлари керак.

Эслатма: пиёдалар йўлкасида, тротуарларда, йўлнинг ёқасида пиёдаларнинг ҳаракатланишига ҳалақит берадиган қурилма ва жиҳозлар ўрнатиш ман этилади.

5.2. Пиёдаларнинг ташкилий жамланмасига бир қаторда тўрт кишидан ортиқ бўлмасдан йўлнинг қатнов қисмида фақат транспорт воситаларининг ҳаракат йўналиши бўйлаб ўнг томондан юришга рухсат этилади.

Жамланманинг олди ва орқасида чап томондан қизил байроқча, қоронғи вақтда ёки етарлича кўринмаслик шароитида эса олдинда оқ, орқада қизил рангли чирок кўтарган кузатувчилар бўлишлари керак.

Болалар гуруҳини тротуарлар ва пиёдалар йўлкаларидангина, улар бўлмаганда эса йўл ёқасидан фақат кундузи ва катта ёшдагилар кузатувида

олиб юришга рухсат этилади.

5.3. Пиёдалар йўлнинг қатнов қисмини пиёдалар ўтиш учун мўлжалланган ўтиш жойларидан, шунингдек, ер ости ва ер усти ўтиш жойларидан, улар бўлмаганда эса чорраҳаларда тротуар чизиклари ёки йўл ёқаси бўйлаб кесиб ўтишлари керак.

Кўринадиган оралиқда ўтиш жойи ёки чорраҳа бўлмаса, ажратувчи бўлаксиз ва тўсиқсиз йўлларда пиёдаларга йўлнинг икки томони яхши кўринадиган жойидан қатнов қисмининг четига нисбатан тўғри бурчак остида кесиб ўтишларига рухсат этилади.

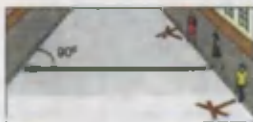
5.4. Пиёдалар йўл ҳаракати тартибга солинган жойларда тартибга солувчининг ёки светофорларнинг ишораларига амал қилишлари керак.

5.5. Пиёдалар ҳаракат тартибга солинмайдиган пиёдалар ўтиш жойларида, яқинлашиб келаётган транспорт воситасигача бўлган масофани ва унинг тезлигини чамалаб кўриб, ўтиш ўзлари учун хавфсиз эканлигига ишонч ҳосил қилганларидан сўнг йўлнинг қатнов қисмига чиқишлари мумкин.

Шунингдек, улар йўлнинг қатнов қисмини пиёдалар ўтиш жойларидан ташқарида кесиб ўтишда транспорт воситаларининг ҳаракат ланишига

ҳалақит бермасликлари, яқинлашиб келаётган транспорт воситаларининг йўқлигига ишонч ҳосил қилмасдан туриб кўринишни чекловчи тўхтаб турган транспорт воситаси ёки бошқа бирор тўсиқ панасидан чиқмасликлари керак.

Пиёдалар тўхтаб турган автобус ёки троллейбуснинг орқа томонидан, трамвайнинг эса олд томонидан йўлни кесиб ўтишлари шарт.

5.6. Агар йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш билан боғлиқ бўлмаса, қатнов қисмига чиққан пиёдалар ушланиб қолмасликлари ва тўхтамасликлари керак. Ўтишга улгурмаган пиёдалар қарама-қарши йўналишдаги транспорт оқимларини ажратувчи чизикда тўхташлари лозим. Кейинги ҳаракатланиш хавфсиз эканлигига ишонч ҳосил қилгандан сўнг светофор ёки тартибга солувчининг ишораларини ҳисобга олган ҳолда ўтишни давом эттиришлари мумкин.

5.7. Ялт-ялт этувчи кўк рангли ёки қизил (кўк билан қизил) рангли чироқ-маёқчаси ёқилган ёки махсус товуш ишораси қўшилган транспорт воситалари яқинлашиб келаётган бўлса, пиёдалар қатнов қисмидан ўтмасликлари, унда ҳаракатланаётганлар эса бу транспорт воситаларига йўл беришлари ва зудлик билан қатнов қисмини бўшатишлари керак.

5.8. Белгиланган йўналишдаги транспорт воситалари ва таксиларни фақат бекатларда (**К**), улар бўлмаган тақдирда эса тротуарлар ёки йўл ёқасида кутиш керак (**Л**).

Махсус жиҳозланган бекатлари бўлмаган тўхташ жойларида (**М**) транспорт воситаси тўлиқ тўхтагандан сўнг унга чиқиш учун йўлнинг қатнов қисмига чиқишга руҳсат этилади. Ундан тушгандан кейин ушланиб қолмасдан йўлнинг қатнов қисмини бўшатишлари шарт.

Бекатларга бораётган ёки ундан қайтаётган пиёдалар ушбу қоидаларнинг 5.4–5.7 бандлари талабларига амал қилишлари керак.

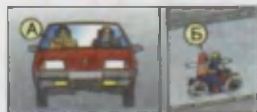
6. ЙЎЛОВЧИЛАРНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

6.1. Йўловчилар транспорт воситасига у тўлик тўхтаганидан сўнг фақат тротуар ёки йўл ёқаси (В) томонидан чиқиш ва тушишга мажбурдирлар. Йўловчиларнинг транспорт воситаларидан тротуар ёки йўл ёқаси томонидан тушиши ёки уларга чиқишининг иложи бўлмаган тақдирда қатнов қисмида амалга оширилиши мумкин, бунда улар бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига ҳалақит бермаслиги ва ҳавф туғдирмаслиги керак.

Ҳавфсизлик камарлари билан жиҳозланган транспорт воситасида юришда йўловчилар ҳавфсизлик камари таққан бўлишлари (А) (Қоидаларнинг 3.3-бандида назарда тутилган ҳоллардан ташқари), мотоциклда юрганда эса тугмаланган махсус бош кийими кийишлари шарт (Б).

6.2. Йўловчиларга:

- транспорт воситаси ҳаракатланаётган вақтда ҳайдовчини бошқаришдан чалғитиш ва унга ҳалақит бериш;
- бортли юк автомобилларида тик туриш, бортлар сатҳидаги ёки ундан юқоридаги юк устида ўтириш;
- транспорт воситаси ҳаракатланаётган вақтда унинг эшикларини очиш тақиқланади.

7. МАХСУС ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ИМТИЁЗЛАРИ

7.1. Кўк рангли ялт-ялт этувчи чирок-маёқчаси ва (ёки) махсус товушли ишораси ёқилган тезкор махсус хизмат транспорт воситаларининг (А) ҳайдовчилари кечиктириб бўлмайдиган хизмат вазифаларини бажараётиб,

Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш шарти билан ушбу қоидаларнинг 8-боб (8.9 бандидан ташқари), 10–15, 18–19 боблари, қоидаларнинг 1 ва 2 иловалари талабларидан четга чиқишлари мумкин. Кўк рангли чироқ-маёқчага (Б) қўшимча қизил рангли чироқ-маёқча (Г) ҳам ёқилиши мумкин.

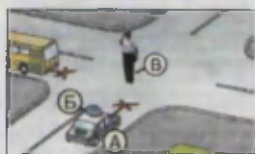
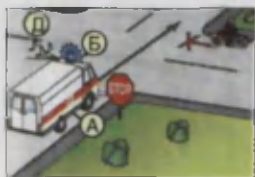
Бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига нисбатан имтиёзга эга бўлишлари учун бундай транспорт воситаларида ялт-ялт этувчи чироқ-маёқча ёқилган (Б) ва (ёки) махсус товушли ишораси (Д) қўшилган бўлиши шарт. Улар ўзларига йўл берилаётганлигига ишонч ҳосил қилганларидан сўнггина имтиёздан фойдаланишлари мумкин.

Тезкор хизмат ва махсус хизмат транспорт воситаларини кузатиб келаётган транспорт воситалари ҳам шу имтиёزلардан фойдаланадилар.

7.2. Ҳайдовчилар кўк рангли чироқ-маёқчани ёққан ва (ёки) махсус товушли ишораларни қўшган ҳолда яқинлашиб келаётган транспорт воситаларига, шунингдек, уларнинг кузатувидаги яқинни ёритувчи чироқлари ёқилган (Ж) транспорт воситаларига (Е) йўл беришлари, зарур бўлган ҳолларда уларнинг тўсиқсиз ўтиб кетишлари учун ўзлари бошқариб бораётган транспорт воситаларини йўлнинг ўнг томониغا олиб тўхтатишлари шарт.

7.3. Кўк рангли чироқ-маёқчасини ёқиб турган транспорт воситасига яқинлашаётган ҳайдовчилар зарур бўлиб қолганда дарҳол тўхташ имкониятини берадиган даражада ҳаракатланиш тезлигини камайтиришлари шарт.

7.4. Зарғалдоқ ёки сариқ рангли чироқ-маёқчаси ёқилган (З),

йўлдан фойдаланиш хизматига тегишли мослама ва транспорт воситаларининг ҳайдовчилари иш бажариш жараёнида йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш шarti билан ушбу

қоидаларнинг йўл белгилари, чизиқлари ҳамда 11.4, 11.5, 11.8 ва 18.1 бандлари талабларидан четга чиқишлари мумкин. Бошқа ҳайдовчилар уларнинг иш бажаришларига тўсқинлик туғдирмасликлари шарт. Зарғалдок ва сарик рангли чирок-маёқча ҳаракатланишда имтиёз бермайди ва у фақат бошқа ҳаракатланиш қатнашчиларининг эътиборини жалб этиши учун хизмат қилади.

3 – 7 – мавзуларга тестлар:

<p>1 Рўпарадан келадиган автомобиль ҳайдовчиси қандай йўл тўтиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Йўл ёқасида тўхташи. 2. Ялт-ялт этувчи чирок маёқчаси ёқилган автомобильга ҳалақит бермасдан ҳаракатни давом эттириши. 	<p>2 Ҳайдовчи йўл-транспорт ҳодисасида шикастланган транспорт воситасини шатакка олиш учун юк автомобилнинг миллия ҳодими ихтиёрига қандай ҳолда бериши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат шу ҳолдаки, агар шатакка олиш йўл-йўлақай йўналишда амалга оширилса. 2. Ҳар қандай ҳолда 3. Ҳайдовчининг истаги бўйича.
<p>3 Ҳаракатни бошлашдан аввал шаварлараро автобус ҳайдовчилари нима қилишлари керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Йўловчиларга ҳалоқат бўлганда чиқиш жойларидан фойдаланиш ҳақида тушунтириш. 2. Йўловчиларга автобусдан чиқиб, унда тушиб ва унга жойлашиш тартиби ҳақида тушунтириш. 3. Йўловчиларга ҳаракатланиш вақтида салон ичида юришлари таъқиқланган ҳақида тушунтириш. 	<p>4 Қўқ автомобиль чорраҳани кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Биринчи бўлиб, аяни бир вақтда қизил билан. 2. Иккинчи бўлиб, аяни вақтда қизил билан. 3. Учинчи бўлиб, аяни вақтда қизил билан.
<p>5 Ҳайдовчи оқ ҳаспа билан ишора бераётган кўзи оқиб пиёдаларни ўтказиб юбориши керакми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Барча ҳолларда ўтказиб юбориши керак, шу жумладан пиёдалар ўтиш жойидан ташқарида ҳам. 2. Тартибга солинадиган пиёдалар ўтиш жойида ўтказиб юбориши керак. 3. Тартибга солимаган пиёдалар ўтиш жойида ўтказиб юбориши керак. 4. Ҳар қандай пиёдалар ўтиш жойида ўтказиб юбориши керак. 	<p>6 Қора автомобиль чорраҳани кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Биринчи бўлиб. 2. Иккинчи бўлиб. 3. Охириги бўлиб.

7 Кўк автомобиль чорраҳани кесиб ўтади:

1. Биринчи бўлиб.
2. Иккинчи бўлиб.
3. Учинчи бўлиб.
4. Тўртинчи бўлиб.
5. Охириги бўлиб.

9 “Фаломат” ёруғлик ишоралари ёқилиши керак:

1. Тўхташ таъқиқланган жойларда мажбурий тўхтаганда.
2. Йўл-транспорт ҳодисаси рўй берганда.
3. Йўлнинг ёритилмаган қисмларида тўхтаганда ва тўхтаб турганда ёки кўривиш етарли бўлмаган шaroитда гавбарат ёки тўхтаб туриш чироклари носоз бўлганда.
4. Барча санаб ўтилган ҳалларда.

9 Агар йўл-транспорт ҳодисаси натижасида ҳеч ким жабрланмаса, моддий зарар эва аҳамиятсиз бўлса, ҳайдовчиларнинг узлари ҳодиса рўй берган жойни тарк этиб, ДИХХнинг энг яқин ёки милиция идорасига ҳодисани қайд қилиш учун кела оладиларми?

1. Кела олмайдилар.
3. Кела оладилар.
3. Ҳодиса қизмасини тахминий тузиб ва уни имзолаб кела оладилар.

10 Юк автомобили ҳайдовчиси расмда кўрсатилган ҳолатда махсус товуш ишорасини эшитиб ёки милтилловчи ишорани кураб нима қилиши керак?

1. Катнов қисмидаги ўз бўлати буйлаб ҳаракатни давом эттириши керак.
2. Ҳайдовчи махсус товушли ишораларини ёққан ҳолда яқинлашиб келаятган транспорт воситаларига йўл беринилари, зўрур бўлган ҳолларда уларнинг тўсиқсиз ўтиб кетишлари учун узларини йўлнинг ўнг томониغا олиб тўхтаганилари шарт.

8. СВЕТОФОР ВА ТАРТИБГА СОЛУВЧИНИНГ ИШОРАЛАРИ

Транспорт светофорлари

Ётиқ жойлашган

Кўшимча қисми

Тик жойлашган

Белгиланган йўналишда ҳаракатланиши тартибга солувчи

Реверсия

Пиёдалар светофори

Темир йўл кесимчалари орқали ҳаракатланиши тартибга солувчи

Корхона, ташкилот ҳудудида ва қатнов қисмининг торайган жойида ҳаракатланиши тартибга солувчи

Тартибга солинмаган чорраҳаларни ва пиёдаларнинг ўтиш жойларини белгиловчи

Трамвай ва бошқа умумий фойдаланишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишини тартибга солувчи

8.1. Светофорларда яшил, сарик, қизил ва оқ рангли ёруғлик ишоралари қўлланилади.

Светофорнинг ишоралари вазифасига боғлиқ равишда доирасимон, йўналтиргич пиёда тасвири туширилган ва Х-симон кўринишда бўлиши мумкин.

Доира шаклидаги ишорали светофорларда яшил доирали ишоралар билан бир сатҳда жойлашган яшил йўналтиргич кўринишдаги ишорали битта ёки иккита қўшимча тармоқ бўлиши мумкин.

Транспорт воситаларининг чорраҳа бўйлаб навбатма-навбат ҳаракатланиб ўтишларини тартибга солиш учун светофор икки ёки уч навбатли бўлиши мумкин. Серқатнов йўлларнинг чорраҳаларида транспорт воситаларининг ҳаракатланиб ўтишлари уч навбатга бўлинган бўлса, учинчи навбатдаги ҳаракатланиш қўшимча тармоқ орқали тартибга солинади (амалга оширилади).

Қўшимча тармоқдаги ишора ўчирилган бўлса, шу тармоқ тартибга солинадиган йўналишда ҳаракатланиш тақиқланганлигини билдиради.

8.2. Светофорнинг доирали ишоралари куйидаги маъноларни билдиради:

– тик светофорнинг энг пастида, ётик светофорнинг ўнг чеккасида жойлашган яшил ишора ҳаракатланишга рухсат беради; милтилловчи яшил ишора ҳам ҳаракатланишга рухсат бериб, бу белгиланган рухсат вақти тугаётгани ва тез орада (3-4 сониядан сўнг) тақиқловчи ёритгич ёниши ҳақида ахборот беради.

– яшил ёритгич ўчишига қанча сония қолганлигини ҳайдовчиларга етказиш учун рақамли табло қўлланилиши мумкин. Табло 10 сониядан (10, 9, 8... 3, 2, 1) кам қолган вақтларни кўрсатади.

Светофорнинг қизил (В) чирогидан кейин ёнган сариқ чироқда (А) чорраҳага кириб келиш тақиқланади, (сариқ чироқ ҳаракатни тақиқлайди), лекин светофорнинг яшил (ҳаракатга рухсат берувчи) ёритгичи ёниб турганида чорраҳага (тўхташ чизигига) жуда яқин келиб қолиб, сариқ чироқ ёнганида кескин тормоз бермасдан тўхташга улгура олмайдиган транспорт воситаси ҳайдовчиларига ҳаракатни давом эттиришга рухсат этилади.

– милтилловчи сариқ ишора (Б) ҳаракатланишга рухсат беради. У транспорт оқими сийрак бўлиб, уларни навбат билан ҳаракатланиб ўтишларини тартибга солишга ҳожат бўлмаган, лекин баъзи бир сабабларга кўра хавфли бўлган чорраҳаларда қўлланилади.

– устма-уст жойлашиб, навбат билан милтилловчи иккита сариқ

ёритгич ҳаракати доимий бўлмаган, вақти-вақти билан пайдо бўладиган пиёдаларнинг ҳаракати тартибга солинмаган ўтиш жойлари борлиги ҳақида огоҳлантиради.

– *навбатма-навбат мультисловчи иккита қизил ишорали светофор темир йўл кесимчалари ва сол кечуви олдида ўрнатилиб, ҳаракатланишни тақиқлайди. Бу светофорларнинг навбат билан ёниши ҳайдовчининг диққатини ўзига жалб қилиб тезроқ чора қабул қилиши учун мўлжалланган.*

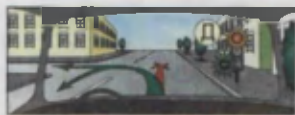
8.3. Светофорнинг қизил, сарик ва яшил чирокларига туширилган қора тасвири йўналтиргичлар бу ишораларнинг маъносини ўзгартирмайди, балки у светофорнинг яшил чироғи ёнганида рухсат этилган ҳаракат йўналишини кўрсатади (Г). Бу светофорлар ҳаракатланиши кўп йўналишли чорраҳаларда ҳар бир йўналиш учун алоҳида қўлланилиши мумкин.

Давлат намунаси (ГОСТ 25695–91)га асосан кўзлари оғиз пиёдалар ўтиш жойларида светофор ишораларига қўшимча равишда товуш чиқарувчи мосламалар ўрнатилиши мумкин.

Агар тегишли йўл белгиси билан тақиқланмаган бўлса, чапга бурилишга рухсат берувчи йўналтиргич қайрилиб олишга ҳам рухсат беради. Қўшимча тармоқдаги яшил йўналтиргич ҳам худди шу маънони билдиради.

Светофорнинг яшил чироғи сатҳида жойлашган қўшимча тармоқдаги яшил йўналтиргич (Д) светофорнинг қизил ёритгичи билан ёнса, бошқа йўлдаги транспорт воситаларига йўл бериб кўрсатилган йўналишда ҳаракатланишга рухсат беради.

Агар қўшимча тармоқдаги яшил йўналтиргич светофорнинг яшил ёритгичи билан ёнса, бошқа йўлдаги ҳаракатланиш тақиқлангани туфайли, кўрсатилган йўналишда тўхтамасдан ҳаракатланиб ўтишга рухсат берилади.

8.4. Агар светофорнинг асосий яшил ишорасига қора йўналтиргич (йўналтиргичлар) шакли туширилган бўлса (Е), у ҳайдовчиларга светофорнинг қўшимча тармоғи борлигини маълум қилади ва шу асосий тармоқдаги йўналтиргичлар йўналишларида

ҳаракатланишга рухсат берилганлигини кўрсатади.

Сутканинг қоронғи вақтида (етарлича кўринмаслик шароитларида) ҳайдовчига светофорнинг қўшимча тармоғи кўринмай қолиб, асосий яшил чироқда бурилиб ёки қайрилиб хато қилмасликлари учун, ушбу контур чизиқли стрелка асосий яшил чироққа туширилади.

8.5. Агар светофор ишораси пиёда тасвири кўринишида бўлса, у фақат пиёдаларнинг ҳаракатига таъсир кўрсатади. Бунда яшил ишора пиёдаларнинг ҳаракатланишига рухсат беради, қизил ишора эса тақиқлайди.

8.6. Қатнов қисмининг ҳаракат йўналиши қарама-қарши томонга ўзгариши мумкин бўлган бўлакларидатранспортвоситаларининг ҳаракатини

тартибга солиш учун Х-симон қизил ишорали ва пастга йўналган йўналтиргич кўринишидаги яшил ишорали реверсив светофорлар қўлланилади. Бу ишоралар қайси бўлак устига ўрнатилган бўлса, унда ҳаракатланишни тақиқлайди ёки рухсат беради.

Икки томони 1.9 чизиғи билан белгиланган бўлак устига ўрнатилган, ишоралари ўчирилган реверсив светофор шу бўлакка киришни тақиқлайди.

Йўлнинг ўтказиш қобилиятини ошириб, транспорт воситаларидан унумли фойдаланиш учун ўрта бўлак (бўлақлар) транспорт оқими жсадаллигига қараб йўналишларини ўзгартиришлари мумкин. Бундай ҳаракат реверсив ҳаракат деб аталади.

Давлат намунаси (ГОСТ – 25695 – 91)да реверсив светофорнинг асосий ишораларига қўшимча 450 ли бурчак остидаги сариқ йўналтиргич кўзда тутилган. Бу йўналтиргич ёнганида ҳайдовчилар реверсив бўлакни тарк этиб чиқиб кетишлари керак.

Яшил йўналтиргич ёнганида бир йўналишда ҳаракатланаётган ҳайдовчилар бўлақларни ажратувчи реверсив чизиқни исталган тарафидан кесиб ўтишлари мумкин.

8.7. Трамвайларнинг, шунингдек, йўлнинг махсус ажратилган бўлагида ҳаракатланадиган белгиланган йўналишли бошқа транспорт воситаларининг чорраҳадан ҳаракатланиб ўтишларини тартибга солиш учун «Т» ҳарфи кўринишида жойлашган тўртта доирасимон

(оқ-ойдин) рангли ишорали светофорлар қўлланилиши мумкин.

Юқоридаги бир ёки бир нечта ва пастки ишора бир вақтнинг ўзида ёнганда ҳаракатланишга рухсат этилади. Улардан чапдагиси чапга, ўнгдагиси ўнг томонга бурилишга, ўртадагиси тўғрига юришга рухсат беради. Агар фақат юқоридаги учта ишора бир вақтда ёнса, ҳаракатланиш тақиқланади.

Ушбу светофор фақат трамвай ва йўлнинг махсус ажратилган бўлақларидан ҳаракатланадиган белгиланган йўналишли транспорт воситаларига тегишли бўлса-да, бошқа ҳайдовчилар светофорнинг бир вақтда ҳаракатланиши рухсати йўналишидан қатъи назар, трамвай ҳайдовчисига йўл беришлари керак.

8.8. Темир йўл кесишмаларида ўрнатилган доирасимон оқ рангли милтилловчи ишора транспорт воситаларининг кесишма орқали ҳаракатланишига рухсат беради.

Темир йўл кесишмаси олдида ўрнатилган ушбу светофорнинг оқ милтилловчи чироги мазмун жиҳатдан оддий светофорнинг яшил чироги билан тенг.

Кўриниш чегарасида яқинлашиб келаётган поезд (локомотив, дрезина) бўлмаса, ўчирилган милтилловчи оқ ва қизил ишораларда ҳам ҳаракатланишга рухсат берилади.

8.9. Йўлларда ҳаракатланишни тартибга солувчининг ишоралари қуйидаги маънони билдиради:

– қўллари ён томонга узатилганда ёки туширилганда чап ва ўнг томонидан трамвайга тўғрига, рельсиз транспорт воситаларига, тўғрига ва ўнгга ҳаракатланишга, пиёдаларга қатнов қисмини кесиб ўтишга рухсат берилади. Олди ва орқа томондан барча транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ҳаракатланиши тақиқланади;

– ўнг қўли олдинга узатилганда, чап ёнидан трамвайга чапга,

рельсиз транспорт воситаларига барча йўналишларда, олди томонидан барча транспорт воситаларига фақат ўнгга ҳаракатланишга рухсат берилади. Орқа томонидан ва ўнг ёнидан барча транспорт воситаларининг ҳаракатланиши тақиқланади.

Пиедаларга тартибга солувчининг орқа томонидан қатнов қисмини кесиб ўтишга рухсат этилади;

– кўлини юқорига кўтарганда коидаларнинг 8.13 бандида кўрсатилганидан бошқа ҳолларда транспорт воситалари ва пиедаларнинг барча йўналишларда ҳаракатланиши тақиқланади.

Тартибга солувчи ҳайдовчи ва пиедаларга тушунарли бўлган бошқа ишораларни ҳам бериши мумкин. Ишоралар яхши кўриниши учун тартибга солувчи жезл ёки ёруғлик қайтарадиган қизил рангли мосламаларни қўллаши мумкин.

Чорраҳада барча транспорт воситаларига:

– тартибга солувчининг тўрт томонидан икки томонида доим ҳаракатланиш тақиқланади, икки томонидан ҳаракатланишга рухсат этилади;

– тартибга солувчининг ҳаракатланишга рухсат берувчи ҳар бир ҳолатида трамвайга фақат бир йўналишда ҳаракатланишга рухсат этилади;

– тартибга солувчи узатилган қўллари билан чорраҳанинг ҳаракатланиш рухсат этилган томонларини кўрсатади;

– тартибга солувчининг орқа томонида ҳаракатланиш доимо тақиқланади;

– тартибга солувчининг олд томонидан тўғри йўналишда ҳаракатланиш доимо тақиқланади.

8.10. Ҳаракатни тартибга солаётган ёки хизмат бурчини ўтаётган милиция ходими транспорт воситаси ҳайдовчисига қарата қўл ишораси ёки овоз кучайтиргичли қурилма орқали транспорт воситасини тўхтатишни талаб қилиши мумкин. Ҳайдовчи эса

кўрсатилган жойда тўхташи керак.

ИПХ ходими йўл ҳаракати қатнашчиларига муурожаат қилишда ўнг қўлини бош кийимига қадар кўтариб, лавозими, махсус унвони ва фамилиясини айтиб ўзини таништириши, транспорт воситасини тўхтатиш сабабини билдириши лозим. Фуқаролар ёрдам сўраб муурожаат қилган тақдирда ИПХ ходими ўз ваколати ва имконияти доирасида ёрдам беради, саволларни ҳал қилиш учун қаерга муурожаат қилиш кераклигини тушунтиради. У фуқаролар билан мулоқотга киришганда хотиржам ва хушмуомала бўлиш билан бирга, тортишмасликка, ўзини йўқотмасликка, қўполлик қилмасликка мажбурдир.

8.11. Йўл ҳаракати қатнашчиларининг эътиборини жалб этиш учун хуштак билан кўшимча ишора берилиши мумкин.

8.12. Светофор (реверсивдан ташқари) нинг ёки тартибга солувчининг тақиқловчи ишорасида ҳайдовчилар транспорт воситаларини тўхташ чизиғи (5.33 белгиси) (Н) олдида, бундай чизик бўлмаганда эса:

– чорраҳада қоидаларнинг 15.7 бандини ҳисобга олган ҳолда (О), пиёдаларга ҳалакит бермасдан қатнов қисмлари кесишмаси олдида;

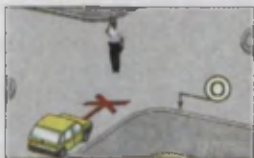
– темир йўл кесишмаси олдида қоидаларнинг 17.4 бандига мувофиқ;

– бошқа жойларда светофор ёки тартибга солувчининг олдида, яъни ҳаракатланишга рухсат берилган транспорт воситалари ва пиёдаларга ҳалакит бермаган ҳолда тўхташи керак.

8.13. Сарик ишора ёнганда ёки тартибга солувчининг қўли юқорига кўтарилганда қоидаларнинг 8.12 бандида кўзда тутилган жойларда кескин тормоз бермасдан тўхташга улгура олмайдиغان транспорт воситаларининг ҳайдовчиларига ҳаракатни давом эттиришга рухсат этилади.

Ушбу ишоралар берилганда қатнов қисмида бўлган пиёдалар йўлни бўшатишлари, агар бунинг иложи бўлмаса, қарама-қарши йўналишлардаги транспорт оқимларини ажратувчи чизикда тўхташлари керак.

8.14. Ҳайдовчилар ва пиёдалар тартибга солувчининг ишораси

ва кўрсатмаларига улар светофор ишоралари (Р), йўл белгилари ва чизикларига зид келган тақдирда ҳам амал қилишлари керак (П).

Чорраҳаларда светофор ишлаб турганда ҳайдовчи иштиёз белгиларига эмас, балки светофорга бўйсунди.

8.15. Темир йўл кесишмаларида светофорнинг милтилловчи кизил ишораси билан бир вақтда пиёдаларнинг кесишма орқали ҳаракатланиши тақиқланганлиги тўғрисида хабар берувчи товушли ишора ҳам берилиши мумкин.

8-мавзуга тестлар:

<p>1 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси чорраҳадан биринчи бўлиб ўтади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Автомобиль ва автобус ҳайдовчиси. 2. Трамвай ҳайдовчиси. 	<p>2 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Автомобиль ҳайдовчиси. 2. Трамвай ҳайдовчиси.
<p>3 Транспорт воситалари чорраҳадан қуйядаги тартибда ўтадилар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Трамвай ва автобус, енгил автомобиль. 2. Трамвай, енгил автомобиль, автобус. 3. Енгил автомобиль, трамвай ва автобус. 	<p>4 Кўк автомобиль чорраҳадан нечанчи бўлиб ўтади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Биринчи. 2. Иккинчи.
<p>5 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мотоцикл ҳайдовчиси. 2. Автомобиль ҳайдовчиси. 	<p>6 Ушбу шароитда автобуснинг чорраҳага киритишига руҳсат бериладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руҳсат берилди. 2. Тақиқланади. 3. Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича ҳаракатланаётган бўлса руҳсат этилади.

7 Кўрсатишан йўналишлар бўйича қайси транспорт воситаларига ҳаракатланиш а рузат берилди?

1. Автомобиль ҳайдовчисига.
2. Автомобиль ва мотоцикл ҳайдовчисига.
3. Трамвай ва автомобиль ҳайдовчисига.

8 Ушбу светофор ҳаракатланиш тартибига солиш учун қўлланади:

1. Қатнос қисмининг бутун кенглиги бўйича.
2. Қатнов қисмидаги ҳаракатланиш йўналиши қарама-қарши томонга ўзгарадиган бўлақлар бўйича.
3. Фақат белгиланган йўналишдаги транспорт воситалари учун мўлжалланган бўлақ бўйича.

9 Светофорнинг таъқилловчи ишорасида ва шлагбаум очик бул яқда ҳайдовчи нима қилиши керак?

1. Яқинлашиб келаётган поезд йўналишига шакдан ишонч ҳосил қилиши ва кесимдан ўтиши керак.
2. Шлагбаумнинг ҳолатига восланган ҳолда кесимдан ўтиши керак.
3. Шлагбаумга 10 метрдан яқин бўлмаган масофада тўхташ.
4. Тўхташ чизиги олдида, яқар увар йўқ бўлса шлагбаумга 5 метрдан яқин бўлмаган масофада тўхташ.

10 Автомобиль қайси йўналишларда ҳаракатланиши мумкин?

1. Фақат ўнгга.
2. Тўхташ ва светофорнинг яшил чироғини кутиш.
3. Фақат тўғрига.
4. Барча йўналишлар бўйича.

9. ОГОҲЛАНТИРУВЧИ ВА ФАЛОКАТ ИШОРАЛАРИ, ФАЛОКАТ САБАБЛИ ТЎХТАШ БЕЛГИСИНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ

9.1. Қуйидагилар огоҳлантирувчи ишоралар ҳисобланади:

- бурилишни кўрсатадиган милтилловчи чирок ёки қўл билан бериладиган ишоралар;
- товушли ишоралар;
- фараларнинг ёқиб-ўчирилиши;
- кундуз куни яқинни ёритувчи фара чироғининг ёқилиши.
- *фалокат сабабли тўхташ ишораси.*
- *орқага ҳаракатлантириб юриш ишораси.*

9.2. Ҳаракатланишни бошлашдан (А), қайта тизилишдан (Б), бурилиш (қайрилиб олиш)дан (В) ва тўхташдан (Д) олдин ҳайдовчи тегишли йўналишни билдирувчи бурилиш ёруғлик кўрсатгичи, улар бўлмаганда ёки бузук бўлганда қўл билан ишора қилиши шарт.

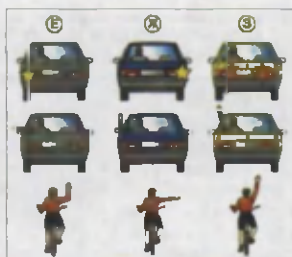
Чапга бурилиш (қайрилиб олиш)ни (Е) билдирувчи ишорага чап қўлни ёки тирсақдан тўғри бурчак остида букилган ўнг қўлни, ўнгга

(Ж) бурилишни билдирувчи ишорага ўнг қўлни ёки тирсақдан тўғри бурчак остида букилган чап қўлни ёнга узатиш мос келади.

Тўхташ ишораси (З) чап ёки ўнг қўлни юқори кўтариб берилади.

Ҳайдовчи ўзининг ҳаракатланиш йўналишини ўзгартириши ҳақида ўзга ҳайдовчи ва бошқа йўл иштирокчиларига огоҳлантириш ишоралари орқали хабар беради. Манёвр бошладан аввал берилган огоҳлантириш ишораси вазиятни тўғри баҳолашга имкон беради.

9.3. Бурилиш кўрсаткичи ёки қўл билан берилаётган ишора маневрни бажаришдан олдинроқ берилиши (И) ва уни тугаллагач дарҳол тўхтатилиши лозим (К) (қўл билан берилаётган ишорани маневр қилишдан бевосита олдин тугаллаш мумкин (Л)).

Ишоралар бериш бошқа йўл ҳаракат қатнашчиларини чалғитмаслиги керак.

Огоҳлантирувчи ишора бериш ҳайдовчига олдин ўтиш ҳуқуқини бермайди ва уни зарурий эҳтиёт чораларини кўриш масъулиятдан озод қилмайди.

Айланма ҳаракатли чорраҳаларга киришда ва автомобиль йўлининг траекторияси буриладиган жойларда бурилиш ишораларини кўрсатиш шарт эмас.

9.4. Ҳайдовчи ўздан орқада келаётган, қувиб ўтишни бошлаган ва бошқа транспорт воситаларига халал бермаслигига ишонч ҳосил қилгандан кейингина ҳаракатланиш йўналишини ўзгартириш ҳақида огоҳлантирувчи ишора бериши керак.

9.5. Товушли ишоралар фақат куйидаги ҳолларда қўлланилиши мумкин:

- аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида бошқа ҳайдовчиларни қувиб ўтиш ҳақида огоҳлантириш учун;
- зарур бўлган ҳолларда йўл-транспорт ходисасининг олдини олиш учун.

Аҳоли яшайдиган жойларда, йўл яқинида дам олувчиларга, ҳаракат билан боғлиқ бўлмаганларга ва йўл иштирокчилари-

га халақит бермаслик учун товуш мосламаларидан фойдаланиш тақиқланади.

9.6. Қувиб ўтиш ҳақида товушли ишора ўрнига ёки у билан бирга фара чироқларини ёқиб-ўчириб огоҳлантириш ишорасини бериш мумкин.

Қувиб ўтишни хавфсиз бажариш, қувиб ўтилаётган ҳайдовчининг эътиборини жалб этиш учун огоҳлантириш ишораларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Бундай вазиятда огоҳлантирувчи ишоралар сифатида фараларни ёқиб ўчириш ва аҳоли яшамайдиган жойларда товуш мосламасидан фойдаланиш мумкин, лекин бошқа ҳайдовчиларнинг кўзларини қамаштирадиган даражада фаранинг узоқни ёритувчи чироқларидан ушбу мақсадда фойдаланиш тақиқланади.

9.7. Бурилишни кўрсатувчи барча ёруғлик ишораларининг бир вақтда милтиллаши фалокат ишоралари ҳисобланади.

Шатакка олинган транспорт воситаси паст тезлиги ва паст динамикаси билан маълум даражада оқимдаги транспорт воситаларига халақит беради. Шу сабабли шатакка олинган транспорт воситаларида сутканинг исталган вақтида фалокат ёруғлик чироқлари ёқилган бўлиши керак (улар ишламаганида габарит чироқлари).

Фалокат ёруғлик ишоралари қуйидаги ҳолларда ёкилиши керак:

– фара чироқлари ҳайдовчининг кўзини қамаштирганда (А);

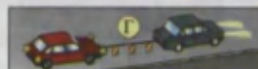
– йўл-транспорт ходисаси содир бўлганда (Б);

– тўхташ тақиқланган жойларда мажбурий тўхталганда (В);

– шатакка олишда (шатакка олинган транспорт воситасида) (Г).

Транспорт воситаларида ҳаракатланиш тақиқланмаган, лекин фойдаланиш тақиқланган (3-шовада) техник носозликлар пайдо бўлганида таъмирлаш ёки тўхтаб туриш жойларига етиб бориш учун фалокат ёруғлик ишоралари қўлланилади.

Ҳайдовчи йўл ҳаракати катнашчиларини огоҳлантириш учун ўзи бошқараётган транспорт воситаси хавф туғдириши мумкин бўлган бошқа ҳолларда ҳам фалокат ёруғлик ишораларини ёкиши мумкин.

9.8. Куйидаги ҳолларда фалокат ёруғлик ишоралари ёқилгандан кейин, шунингдек, у бўлмаганда ёки бузуқ бўлганда, фалокат сабабли тўхташ белгиси (Б) (милтилловчи қизил чирок (В) дарҳол ўрнатилиши керак:

- йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлганда;
- тақиқланган ва кўриниш шароитини ҳисобга олган ҳолда транспорт воситаси бошқа ҳайдовчилар томонидан ўз вақтида пайқаб бўлмайдиган жойларда мажбурий тўхтаб қолганда.

Бундай белги (Б) (чирок (В) муайян вазиятда хавф ҳақида ҳайдовчиларни ўз вақтида огоҳлантиришни таъминлайдиган масофада ўрнатилиши керак. Лекин бу масофа аҳоли яшайдиган жойларда транспорт воситасидан 15 метрдан, улардан ташқарида эса 30 метрдан кам бўлмаслиги керак.

9.9. Шатакка олинган транспорт воситасида фалокат ёруғлик ишоралари бузуқ бўлганда ёки бўлмаган ҳолларда унинг орқа томонига фалокат сабабли тўхташ белгиси ўрнатилиши керак.

9-мавзуга тестлар:

<p>1 Ҳайдовчи ҳаракатланганини бошлашдан олдин қандай амалларни бажариши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Транспорт воситасининг созланиши ва тўла жиҳозланганлигини текшириши. 2. Ҳаракатланиш бошлангани хавфсиз бўлишига ва ҳаракатнинг бошқа иштирокчиларига ҳалакат бермаслигига ишонч ҳосил қилиши керак. 3. Тегишли йўналишдаги бурилишнинг ёруғлик кўрсаткичи билан ишора бериши. 4. Саяб ўтилган ҳамма ҳаракатларни бажарили. 	<p>2 Куннинг қоронғи вақтида сунъий ёритилмаган йўлларда ёки етарли кўринмаслик шароитида ёнмайдиган орқа габарит чироклари билан тўхтаб туриш ёки тўғмирлаш жойига боришга рухсат бериладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Алоҳида эҳтиёткорлик билан боришга рухсат берилди. 2. Тақиқланади.
<p>3 Қайси ҳолда қондалар огоҳлантириш ишорасини беришни талаб қилмайди?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Катнов қисмининг чеккасида тўхтаб олдиан. 2. “Хавфли бурилиш” белгиси билан белгиланган йўлнинг эгри бурилиш жойи олдиан. 3. Қўшни ҳаракат бўлагига ўтиш олдиан. 	<p>4 Кундузи вақтда яқинни ёритувчи фара чирокни ёқиб огоҳлантириш ишораси бўладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бўлади. 2. Бўлмайди.

<p>5 Қайси ишоралар оғоҳлантирувчи ҳисобланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бурилишни кўрсатадиган милтилловчи чирок ёки қўл билан бериладиган ишоралар. 2. Товушли ишоралар. 3. Фара чирокларининг ўчиб-ёқилиши ва қунадугли вақтда яқинни ёритувчи фара чирокнинг ёқилиши. 4. Санаб ўтилган барча ишоралар. 	<p>6 Оғоҳлантириш ишорасини бериш ҳайдовчига биринчи ҳаракатланиш ҳуқуқини берадими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бермайди. 2. Манёврни тугатиш вақтида беради. 3. Манёврни бошлаш вақтида беради. 4. Ҳамма ҳолларда беради.
<p>7 Ҳайдовчи аҳоли яшайдиган жойдан ташқаридаги йўлда қувиб ўтиляётган ишорачининг тэтиб-бериши жалб этиш учун фаралар чирокларини учириб-ёқитиш ва товуш ишораси беришни қўллаб тўғри қилиши?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нотўғри. 2. Тўғри. 	<p>8 Қувиб ўтишда фараларнинг узокни ёритувчи чирокларидан оғоҳлантирувчи ишора сифатида фойдаланиш мумкинми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳамма ҳолда мумкин. 2. Мумкин, агар бу бошқа ҳайдовчиларнинг кўзини камаштирмаса, шу жумладан, орқани куриш кўзгуси орқали ҳам. 3. Мумкин эмас. 4. Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридаги йўлларда мумкин.
<p>9 Ҳайдовчи манёврни бажаришда бурилиш кўрсаткичлари билан ёруғлик ишорасини ҳар доим бериши керакми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳар доим бериши керак. 2. Керак эмас, агар ҳаракатланишнинг бошқа қатнашчиларини чапгагиши мумкин бўлса. 3. Керак, зарурий эҳтиёт чораларини кўрган ҳолда. 	<p>10 Қуниинг қоронғи вақтида йўлнинг ёритилган қисмида ҳаракатланаётган механик транспорт воситасида қайси чироклар ёқилган бўлиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фараларнинг яқинни ёритувчи чироклари. 2. Фараларнинг узокни ёритувчи чироклари ёки габарит чироклар. 3. Фараларнинг яқинни ёритувчи чироклари (туманга қарши фаралар) ёки габарит чироклар.

10. ҲАРАКАТЛАНИШНИ БОШЛАШ, ЙЎНАЛИШЛАРНИ ЎЗГАРТИРИШ

10.1. Ҳайдовчи ҳаракатланишни бошлаш, қайта тизилиш, бурилиш (қайрилиб олиш), йўналишни ўзгартириш ва тўхташдан олдин ўз ҳаракати билан бошқа транспорт воситаларига хавф тугдирмаётганлигига ва тўсқинлик қилмаётганлигига ишонч ҳосил қилиши керак.

10.2. Ёндош ҳудудлардан йўлга чиқаётган ҳайдовчи унда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига (М) ва пиёдаларга (Н), шунингдек, ундан чиқишда ўзининг ҳаракат йўналишини кесиб ўтаётган пиёдалар (О) ва велосипедчиларга (П) йўл бериши керак. Ёндош ҳудуд (ҳовли, ташкилот, ёнилғи қуйиш шахобчаси, турар жой даҳалари ва

шунга ўхшаш) чорраҳа ҳисобланмайди.

10.3. Ҳайдовчи қайта тизилишда (P) ён бўлакда ҳаракат йўналишини ўзгартирмасдан кетаётган транспорт воситаларига йўл бериши керак (C).

Тўғри йўналишда ҳаракатланаётган транспорт воситалари бир вақтда қайта тизилаётганда ҳайдовчи (T) ўнг томондаги транспорт воситасига йўл бериши керак (Y).

10.4. Айланма ҳаракатланиш ташкил қилинган чорраҳаларга кириш учун бурилишдан бошқа барча ҳолларда ҳайдовчи ўнгга (Ф), чапга бурилиш ёки қайрилиб олишдан (X) олдин шу йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган қатнов қисмининг энг четки бўлагини эгаллаши шарт.

Айланма ҳаракат ташкил этилган чорраҳага киришда нечта бўлак бўлса, барчасидан баробар кириш мумкин. Айланма ҳаракатли чорраҳанинг ичида қаторлар бўйича ҳаракатланиш кучга кириб, ундан чиқиш (5.8.1, 5.8.2 белгилари бўлмаса) энг четки (Ц) ўнг қатордан амалга оширилади. Айланма ҳаракатли чорраҳадан чиқишда 5.8.1, 5.8.2 белгилари нечта бўлак устида ўрнатилган бўлса, барчаси бўйлаб чиқиш мумкин.

10.5. Бурилишни шундай амалга ошириш керакки, бунда қатнов қисмларининг кесишмасидан чиқаётган транспорт воситаси қарама-қарши йўналишдаги ҳаракат томонига ўтиб кетмасин. Ўнгга буриляётган транспорт воситаси иложи борича қатнов қисмининг ўнг томонига яқинроқда ҳаракатланиши керак (Э).

10.6. Транспорт воситаси ўзининг габарит ўлчами ёки бошқа техник сабабларга кўра қоидаларнинг 10.4 банди талабларига мувофиқ бурилишни бажара олмаса, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаб ва бошқа транспорт воситаларига ҳалакит бер-

масдан ундан четга чиқишга йўл қўйилади.

10.7. Рельсиз транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўлнинг чорраҳадан ташқари жойида чапга бурилиш ёки қайрилиб олишда қарама-қарши йўналишдан келаётган транспорт воситаларига ва тўғри йўналишдаги трамвайга йўл бериши шарт.

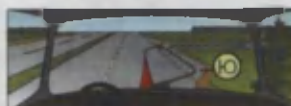
Чорраҳадан ташқаридаги қатнов қисмининг кенглиги четки чап бўлақдан қайрилиб олиш имконини бермас, қайрилишни қатнов қисмининг ўртаси ёки ўнг четидан (йўлнинг ўнг ёқасидан) амалга ошириш мумкин. Бундай вазиятда ҳайдовчи тўғри ва қарама-қарши йўналишдаги транспорт воситаларига йўл бериши шарт.

10.8. Транспорт воситаларининг ҳаракат йўналишлари кесишадиган ва ўтиш навбати ушбу қоидаларда кўзда тутилмаган вазиятларда ҳайдовчи ўнг томондан яқинлашиб келаётган транспорт воситасига йўл бериши керак.

10.9. Секинлашиш бўлаги бўлган йўлларда (Ю) бурилмоқчи бўлаётган ҳайдовчи ўз вақтида шу бўлаққа ўтиши ва тезликни фақат унда камайтириши керак.

Йўлга чиқиш жойида тезланиш бўлаги бўлса (А), ҳайдовчи унда ҳаракатланиши ва кўшни бўлақда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл бериши, сўнгра оқимга қўшилиши керак.

10.10. Қуйидаги жойларда қайрилиб олиш тақиқланади:

- пиёдалар ўтиш жойларида;
- тоннелларда;
- кўприклар, осма йўл (эстакада)лар, осма кўприклар ва уларнинг

остида;

– темир йўл кесиш-маларида;

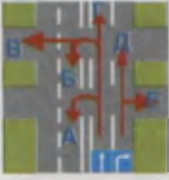

– йўлнинг кўриниши бирон-бир йўналишда 100 метрдан кам бўлган жойларда.

10.11. Транспорт воситасини орқага ҳаракатлантиришда ҳайдовчи йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаши ва бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига ҳалақит бермаслиги шарт. Зарурат туғилганда ҳайдовчи бошқа шахсларнинг ёрдамидан фойдаланиши мумкин.

10-мавзуга тестлар:

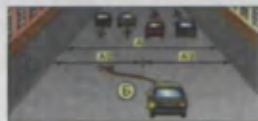
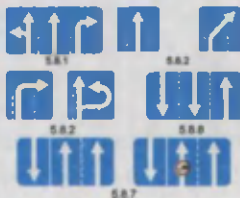
<p>1 Қайрилиш тақикланади:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Чорраҳага 15 метрдан яқинроқда.2. Тартибга солинмайдиган чорраҳаларда, агар кесиб ўтилаётган йўлда бир томонлама ҳаракатланиш ташкил этилган бўлса.3. Пиедалар ўтип жойларида.4. Ҳамма санаб ўтилган ҳолларда.	<p>2 Ҳаракатда имтиёзга эга бўлади:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Қўқ автомобиль, чунки қизил автомобиль ҳаракатланиш бўлагини чапга ўзгартиради.2. Қизил автомобиль, чунки ўзаро қайта тизилишда у ўнг томонда бўлади.3. Қўқ автомобиль, чунки ўзаро қайта сафланишда у чап томонда бўлади.
<p>3 Бурилишда ҳаракат қили янда автопоезднинг тўрқамаси силжийдими?</p> <ol style="list-style-type: none">1. Бурилиш марказидан бошқа томонга силжийди2. Силжимайди.3. Бурилиш марказига силжийди.	<p>4 Шунда автомобилга ҳайдовчиларининг қайси бири аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш қондаларини бузаяпти?</p> <ol style="list-style-type: none">1. Фақат “Б” автомобиль ҳайдовчиси.2. Ихкаласи ҳам бузмақда.3. Ихкаласи ҳам бузмаяпти.

<p>5 Чорражада қайси йўналишларда ҳаракат қилишга рухсат этилади?</p> <p>1. Фақат "Г" ва "Е". 2. А,Б,Г,Д. 3. Б,В,Г,Д.</p> 	<p>6 Юк автомобилларининг автомагистралларда иккинчи бўлақдан нарироқда ҳаракатланишига рухсат этиладими?</p> <p>1. Рухсат этилади, рухсат этилган тўла вази 3,5 т дан ошиб кетмаса. 2. Рухсат этилади, рухсат этилган тўла вази 3,5 т дан ортик бўлса. 3. Тақиқланади.</p>
<p>7 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси ҳаракатланишда имтиёзга эга?</p> <p>1. Автомобиль ҳайдовчиси. 2. Трамвай ҳайдовчиси.</p> 	<p>8 Сиз учта бўлағи бўлган икки томонлама ҳаракатли пул буйлаб кетаяпсиз. Ўрта бўлаққа унинг а қандай ҳолда рухсат этилади?</p> <p>1. Фақат қувиб ўтиш учун. 2. Фақат айланиб ўтиш учун. 3. Фақат чапга бурилиш ёки орқага бурилиш учун. 4. Барча санаб ўтилган ҳолларда.</p>
<p>9 Қайси жойларда орқа билан ҳаракатланиш тақиқланади?</p> <p>1. Бир томонлама ҳаракатли йўлларда. 2. Қўприқларда, осма йўлларда, эстакадаларда ва уларнинг остида. 3. Тоғлик йўлларда. 4. Автомагистралларда. 5. Барча санаб ўтилган жойларда.</p>	<p>10 Икки томонлама ҳаракатли йўлда учта бўлақ бор, сиз унга бурилишингиз зарур. Сиз ушбу маневрни қайси бўлақдан амалга оширасиз?</p> <p>1. Ўнг бўлақдан. 2. Ўрта бўлақдан. 3. Ўнг ёки ўрта бўлақдан. 4. Ўрта бўлақдан, лекин фақат ўнг бўлақ банд бўлган вақтда.</p>

11. ЙЎЛНИНГ ҚАТНОВ ҚИСМИДА ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЖОЙЛАШИШИ

Рельсиз транспорт воситалари йўлнинг қатнов қисмида бўлақлар бўйича муносиб жойлашуви йўлнинг ўтказиш қобилиятини юқори даражада бўлишини таъминлайди.

11.1. Рельсиз транспорт воситалари ҳаракатланадиган бўлақлар сони чизиқлар ёки 5.8.1, 5.8.2, 5.8.7, 5.8.8 йўл белгилари билан белгиланади. Бундай чизиқлар ёки йўл белгилари бўлмаса (А), ҳайдовчилар йўл бўлақларини ўзлари, қатнов қисмининг кенглигини, транспорт воситалари орасидаги зарур ёнлама оралик

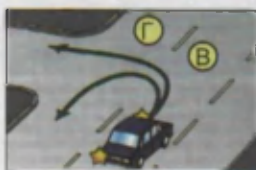
масофани ва уларнинг габарит ўлчамларини ҳисобга олган ҳолда аниқлайдилар. Бундай ҳаракат қатнов қисми икки томонлама бўлган йўл йўлининг чап томондаги ярми қарама-қарши йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган, деб ҳисобланади.

Шуни таъкидлаш керакки, ҳаракатланиш бўлаги транспорт воситаларининг бир қатор бўлиб ҳаракатланиши учун мўлжалланган. Давлат стандарти (ГОСТ 13508-74)га кўра ҳаракатланиш бўлаги 2,5 метрдан 3,75 метргача бўлади.

11.2. Тўрт ва ундан ортик бўлакли, ҳаракат икки томонлама бўлган йўлларда қарама-қарши йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган бўлақларга чиқиш тақиқланади (**Б**).

Бундай йўлларда қарама-қарши оқим икки узлуксиз йўл чизиги билан ажратилади ва бу чизиқни кесиб ўтиш тақиқланади. Йўл чизиги кўринмаса ёки умуман бўлмаса ҳам қарама-қарши бўлақка чиқиш тақиқланади.

11.3. Ҳаракат икки томонлама бўлган учта бўлакли (1.9 чизиги билан белгилангандан ташқари) йўлларда ўрта бўлақка (**В**) фақат қувиб ўтиш, чапга бурилиш, қайрилиб олиш ва айланиб ўтиш учунгина чиқишга рухсат этилади. Қарама-қарши йўналишдаги ҳаракатланиш учун мўлжалланган четки чап бўлақка чиқиш тақиқланади (**Г**).

Бундай йўлларда фақат четки бўлақлардан ҳаракатланишга рухсат этилади, ўрта бўлақда доимий ҳаракатланиш мумкин эмас, у қувиб ўтиш, айланиб ўтиш, қайрилиб олиш ёки чапга бурилиш каби манёврларга мўлжалланган.

11.4. Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида ҳайдовчилар транспорт воситаларини мумкин қадар катнов қисмининг ўнг четига яқинроққа олиб ҳаракатланишлари керак.

Аҳоли яшамайдиган жойларда йўл чеккасида йўл ёқаси (обочиналари) бўлиб, транспорт воситалари тўхташ ва тўхтаб туриш учун йўл ёқасига чиқади ва йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига ҳалақит бермайди. Транспорт воситаларининг ўнг бўлақ бўйлаб ҳаракатланишларига тўлиқ имконият яратилади.

Аҳоли яшайдиган жойларда қоидаларнинг 11.6, 19.1, 26.2 бандларидаги талаблар-

ни ҳисобга олган ҳолда ҳайдовчилар ўзларига қулай бўлган ҳаракатланиш бўлагидан фойдаланишлари мумкин. Фақат ўннга ёки чапга бурилиш, қайрилиб олиш, қувиб ўтиш, тўхташ олдидан ҳаракатланиш бўлагини ўзгартиришга рухсат этилади.

Аҳоли яшайдиган жойларда йўл ёқаси (обочина) бўлмаганлиги сабабли йўл чеккасида тўхтаб турган автомобилларни учратиш мумкин. Бу эса ўнг томондаги биринчи бўлак бўйлаб ҳаракатланишга халақит қилади.

Бир йўналишда уч ва ундан ортиқ бўлакли ҳар қандай йўлларда учинчи қаторга қуйидаги ҳолларда чиқиш мумкин (Д):

– ҳаракатланиш серқатновлиги сабабли бошқа бўлақлар банд бўлганда;

– қувиб ўтиш учун;

– чапга бурилиш учун;

– қайрилиш учун;

– рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларига чапга бурилиш ёки қайрилиш учун (Е). Бошқа ҳолларда бу юк автомобилларига четки чап бўлақка чиқиш тақиқланади.

Бир томонлама ҳаракатланиш жорий этилган йўлларда рухсат этилган тўла вазни

3,5 тоннадан юқори бўлган юк автомобиллари йўлнинг четки чап бўлагига юк ортиш ёки тушириш учун чиқишлари мумкин. Бошқа сабаблар билан четки чап бўлакни банд қилмасликлари керак.

Аҳоли яшайдиган жойларда чапга бурилиш ва орқага қайрилиш каби манёврлар тез-тез учраб туриши боис, ҳайдовчилар ҳаракатланиш хавфсизлиги талабларига асосан мўлжалланган манёврни бажариш учун ўзига тегишли йўл бўлагини эгаллашлари лозим.

Ҳаракат бир томонлама бўлган йўлнинг чап бўлагига тўхташ ва тўхтаб туриш Қоидаларнинг 14.1 бандига мувофиқ амалга оширилади.

Ҳаракатланиш бир томонлама йўлларда ёнма-ён бўлакдаги транспорт воситаларига нисбатан катта тезликда ҳаракатланиш қувиб ўтиш ҳисобланмайди.

11.5. Тезлигини соатига 40 километрдан ошириш мумкин бўлмаган ёки техник сабабларга кўра тезлигини бундан ошира

олмайдиган транспорт воситалари қувиб ўтиш, чапга бурилиш ёки қайрилиб олиш, айланиб ўтиш учун қайта тизилишдан бошқа ҳолларда фақат четки ўнг бўлакда (Ж) ҳаракатланишлари керак.

Секин ҳаракатланувчи транспорт воситалари учун алоҳида бўлак бўлиб тегишли белгиларга эга бўлса, бундай транспорт воситаларининг ҳайдовчилари шу бўлакдан фойдаланишлари лозим.

11.6. Тўғри йўналишдаги катнов қисмининг чап томонида у билан бир сатҳда жойлашган трамвай изидан шу йўналишдаги бошқа бўлақлар банд бўлганда ҳаракатланишга, айланиб ва қувиб ўтишга (З), шунингдек, 5.8.1, 5.8.2 белгилари билан белгиланмаган ҳолларда эса чапга бурилиш ва қайрилиб олишга рухсат этилади. Бирок бу манёвр трамвай ҳаракатига ҳалакит бермаслиги керак.

Қарама-қарши йўналишдаги трамвай изидан ҳаракатланиш тақиқланади (И).

11.7. Агар катнов қисми йўл чизиқлари билан бўлақларга ажратилган бўлса, транспорт воситаларининг ҳаракатланиши катъий равишда белгиланган бўлақларда амалга оширилиши керак. Фақат қайта тизилишда узук-узук чизиқларни босиб ўтишга рухсат этилади (К).

11.8. Реверсив ҳаракатланишли йўлга бурилишда транспорт воситалари катнов қисмлари кесишмасидан чиқишда четки ўнг бўлакни эгаллаши керак. Ҳайдовчига шу йўналишдаги бошқа бўлақларда ҳам ҳаракатланишга рухсат берилганлигига ишонч ҳосил қилгандан кейингина қайта тизилишга рухсат этилади.

Реверсив бўлакли йўлга бурилаётган ҳайдовчига реверсив бўлакдаги ҳаракатланиш қайси йўналишда эканлиги ноъмалум, шунинг учун у четки ўнг бўлак бўйича ҳаракатланиши керак.

11.9. Қоидаларнинг 14.1, 27.2 бандларида кўзда тутилгандан бошқа ҳолларда транспорт воситаларининг йўл ёқаси, тротуар (Л) ва пиёдалар йўлкаларидан ҳаракатланиши тақиқланади. Бу жойлар-

да йўлдан фойдаланиш ва коммунал хизмат (М) машиналарининг ҳаракатланишига, шунингдек, бошқа имконият бўлмаган ҳолларда бевосита йўл ёқасида, тротуар ёки пиёдалар йўлқалари олдида жойлашган савдо шаҳобчалари, корхоналар ва бошқа иншоотларга юк олиб кириш учун транспорт воситаларининг киришига рухсат этилади. Бундай вазиятда йўл ҳаракати хавфсизлиги тўла таъминланган бўлиши шарт.

11.10. Ҳайдовчи ўзидан олдинда кетаётган транспорт воситаси кескин тўхтаганда у билан тўкнашиб кетмаслик кафолатини берадиган оралиқ масофани (Н), шунингдек, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлайдиган ёнлама оралиқ масофани (О) сақлаши керак.

Ҳайдовчи йўлнинг ҳолати ва шароитини, транспорт воситаси ва ташилаётган юкнинг хусусиятларини инобатга олган ҳолда оралиқ масофа (дистанция ва интервал) ларни танлаши керак.

11.11. Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридаги йўлларда тезлигини соатига 50 километрдан ошириши мумкин бўлмаган, шунингдек, рухсат этилган тўла вазни 12 тоннадан ортиқ бўлган транспорт воситаларининг ҳайдовчилари ўзи ва олдида кетаётган транспорт воситаси оралиғида, уларни қувиб ўтиши мумкин бўлган транспорт воситалари бемалол йўлнинг ўнг томониغا қайта тизилиши учун имкон берадиган масофани (Н) сақлашлари керак.

Бир вақтнинг ўзида икки ва ундан ортиқ секин юрар транспорт воситаларини қувиб ўтиш ҳар доим ҳам хавфсиз бўлавермайди. Шунинг учун қувиб ўтилаётган ҳайдовчи қувиб ўтувчи ҳайдовчига имкон бериши керак.

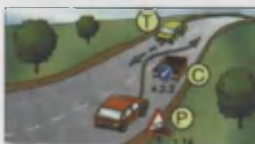
Қувиб ўтишга тайёрланаётган, шунингдек, транспорт воситаларининг ташкилий жамланмаси таркибида, серкатнов бўлган йўлларда ҳаракатланаётган транспорт воситаларининг ҳайдовчиларига бу талаб тааллуқли эмас.

11.12. Агар бирор-бир тўсик сабабли қарама-қарши йўналишларда

ҳаракатланиш қийин бўлса, тўсиқ ўз томонида бўлган ҳайдовчи (П) йўл бериши керак.

Агар тўсиқ олдида имтиёз белгилари бўлса, ҳайдовчи ушбу белгилар талабига бўйсунди.

Агар тўсиқ олдида (С)тик нишаблик ва баландлик белгилари (Р) ўрнатилган жойларда эса настига ҳаракатланаётган ҳайдовчи (Т) йўл бериши керак.

11-мавзуга тестлар:

1 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси чорраҳадан биринчи бўлиб ўтади?

1. Автомобиль ва автобус ҳайдовчиси.
2. Трамвай ҳайдовчиси.

2 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак?

1. Автомобиль ҳайдовчиси.
2. Трамвай ҳайдовчиси.

3 Транспорт воситалари чорраҳадан қуйидаги тартибда ўтадилар:

1. Трамвай ва автобус, енгил автомобиль.
2. Трамвай, енгил автомобиль, автобус.
3. Енгил автомобиль, трамвай ва автобус.

4 Ҳаракат икки томонлама бўлган, уч бўлакли йўлда Сиз ўнгга бурилишингиз зарур. Ушбу манъарни Сиз қайси бўлақдан амалга оширасиз?

1. Ўнг бўлақдан.
2. Ўрта бўлақдан.
3. Ўнг ёки ўрта бўлақдан.
4. Ўрта бўлақдан, лекин фақат ўнг бўлақ банд бўлганда.

5 Чорраҳада айлانма ҳаракатланиш ташкил қилинган. Сиз яқинлашиб келётган чорраҳанинг қатнов қисми иккита ҳаракат бўлагига эга. Чорраҳага жоришда бурилиш учун Сиз қайси бўлақни эгаллашингиз лозим?

1. Ўнг бўлақни.
2. Чап бўлақни.
3. Ўнг ёки чап бўлақни.

6 Белгиланган йўналиш бўйлаб кетаётган автобус ҳайдовчиси ушбу шароитда йўл бериши керакми?

1. Керак.
2. Керак эмас.
3. Керак эмас, чунки у тўғрига кетапти.

7 Қайси йўналишда ҳаракатланишга рухсат этилади?

- 1 Фақат чапга.
- 2 Тўғрига ва ўнгга.
- 3 Фақат ўнгга.
- 4 Фақат тўғрига.

8 Кўрсатилган йўналишлар бўйича қайси транспорт воситаларига ҳаракатланишга рухсат этилади?

- 1 Автомобиль ҳайдовчисига.
- 2 Автомобиль ва мотоцикл ҳайдовчисига.
- 3 Трамвай ва автомобиль ҳайдовчисига.

9 Автомобилларга қайси йўналишда ҳаракатланишга рухсат берилади?

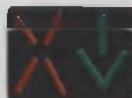
- 1 Қизил автомобилга-тўғрига, кўк автомобилга-тўғрига ва чапга.

- 2 Қизил ва кўк автомобилга-тўғрига.
- 3 Қизил автомобилга-тўғрига, кўкига чапга.

10 Ушбу светофор ҳаракатланишни тартибга солиш учун қўлланади:

- 1 Қатнов қисмининг бутун кенглиги бўйича.
- 2 Қатнов қисмидаги ҳаракатланиш йўналиши қарама-қарши томонга ўзгарадиган бўлақлар бўйича.
- 3 Фақат белгиланган йўналишдаги транспорт воситалар учун мўлжалланган бўлақ бўйича.

12. ҲАРАКАТЛАНИШ ТЕЗЛИГИ

Транспорт воситалари ва оқимнинг тезлиги ортгани сайин йўлнинг ўтказиш қобилияти унумлашади, йўловчиларнинг йўлда йўқотадиган вақтлари камаёди, юк ташиш тезлашади, иқтисодий самарадорлиги ортади, лекин юқори тезлик ҳаракатланиш хавфсизлигига таҳдид солади.

12.1. Ҳайдовчи ҳаракатнинг серқатновлигини, транспорт воситаси ва юкнинг хусусияти ҳамда ҳолатини, йўл ва об-ҳаво шароитини, шунингдек, ҳаракатланиш йўналишидаги кўринишни ҳисобга олган ҳолда транспорт воситасини белгиланган тезликдан (А) оширмасдан бошқариши керак.

Транспорт воситасининг тезлиги ҳайдовчига қондалар талабларини бажариш, ҳаракатни доимо назорат қилиб бориш имкониятини бериши керак.

Рухсат этилган максимал тезлик билан ҳаракатланиш ҳар доим ҳам хавфсиз бўлавермайди. Ҳайдовчи танлаган тезлик, йўлда хавф пайдо бўлганида, транспорт воситасини тўхтата оладиган даражада бўлиши керак. Бунинг учун ҳайдовчи кўриниш масофасига қараб шундай тезлик танлаши керакки, тўхташ йўли кўриниш масофасидан ўтиб кетмасин (автомобилнинг тўхташ йўли – ҳайдовчи хавфни кўриб тўлиқ тўхтагунича ўтган масофа).

Ҳаракатланиш пайтида, ҳайдовчи аниқлай олиши имконияти-

да бўлган хавф (Б) ёки тўсиқ пайдо бўлса, у транспорт воситасининг тезлигини тўлиқ тўхташни таъминлайдиган даражада камайтириши ёки тўсиқни бошқа ҳаракат катнашчилари учун хавфсиз айланиб ўтиш чораларини кўриши керак.

Хавф – йўл ҳаракати қоидаларини бузиб, беҳосдан пайдо бўладиган транспорт воситалари, пиедалар ва ҳ.к.

Тўсиқ – транспорт воситасидан тушиб қолган бирор-бир юк, йўлда бузилиб тўхтаб турган транспорт воситаси ва бошқалар.

12.2. Аҳоли яшайдиган жойларда транспорт воситалари тезлигини соатига 70 километрдан оширмасдан ҳаракатланишга рухсат этилади.

Тезликнинг бундай чекланиши фақат кириши 5.22, чиқиши 5.23 (асоси оқ рангда бўлган) йўл белгилари билан белгиланган аҳоли яшаш жойларига тегишли.

Кириш жойи 5.24, чиқиш йўли 5.25 (асоси кўк рангли) белгилар билан белгиланган ҳудуддаги тезлик аҳоли яшамайдиган жойлардаги тезлик чегараси билан бир хил бўлади.

12.3. Аҳоли яшамайдиган жойларда ва кириш йўли 5.24, чиқиш йўли 5.25 белгилари ўрнатилган ҳудудларда:

– энгил автомобилларга ва рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ошмайдиган юк автомобилларига тезликни соатига 100 километрдан оширмасдан;

– шаҳарлараро қатнайидиган автобусларга ва микроавтобусларга тезликни соатига 90 километрдан оширмасдан;

– бошқа автобуслар, тиркамали энгил автомобиллар, мотоцикллар, рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларига тезликни соатига 80 километрдан оширмасдан;

– тиркамали юк автомобилларига тезликни соатига 70 километрдан оширмасдан ҳаракатланишга рухсат этилади.

12.4. Ҳар қандай йўлларда:

– одам ташиётган юк автомобилларига тезликни соатига 60 километрдан оширмасдан;
– механик транспорт воситаларини шатакка олган транспорт воситаларига тезликни соатига 50 километрдан оширмасдан;

– хавфли, оғир вазнли ва катта ўлчамли юкларни ташиётган, ташкилий жамланмада ҳаракатланаётган транспорт воситаларига ЙҲХБ билан келишилган тезликдан оширмасдан ҳаракатланишга рухсат этилади.

12.5. Ҳайдовчиларга куйидагилар тақиқланади:

– тезликни мазкур транспорт воситасининг техник тавсифномасида кўрсатилган энг юқори тезликдан ошириш.

Пастлик (нишаблик) томон ҳаракатланаётган транспорт воситаларининг тезлиги ишлаб чиқарувчи ташкилот томонидан мазкур транспорт воситасининг техник тавсифномасида кўрсатилган нормадан ошиб кетиши мумкин. Бу ҳол транспорт воситасининг турғунлиги йўқолиб, ағанаб кетишига олиб келиши мумкин;

– тезликни транспорт воситасига ўрнатилган таниқлик белги («Тезлик чекланган»)да кўрсатилганидан ошириш.

Баъзи махсус транспорт воситалари (автокран, ун ташувчи цистерна, цемент ташувчи цистерна, бетон ташувчи цистерна, ва шу кабилар) ишлаб чиқарувчи ташкилот томонидан юқори тезликни чегараловчи таниқли белги билан таъминланади. Йўл шароитлари имкон берган тақдирда ҳам тезликни, таниқлик белгида кўрсатилганидан ошириш мумкин эмас;

– зарурат бўлмаганда жуда паст тезликда ҳаракатланиб, бошқа транспорт воситаларига ҳалақит бериш.

Йўлларнинг эни чекланган бўлиб, айниқса серқатнов йўлларда паст тезлик билан ҳаракатланиш тирбандликлар ҳосил қилади ва авто-

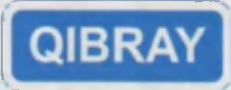

транспортнинг иш унумини пасайтиради (йўловчиларнинг қимматли вақтлари, юкни кечиктириб етказиши ва ҳ.к.);

– йўл-транспорт ҳодисасининг олдини олиш зарурати бўлмаганда кескин тормоз бериш.

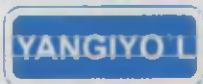
Заруратсиз кескин тўхташ кетма-кет келаётган транспорт воситаларининг тўқнашувига олиб келиши мумкин.

12-мавзуга тестлар:

<p>1 Мазкур шароитда шатакка олиш қандай юкори тезлик билан амалга оширилиши мумкин?</p> <p>1. 30 км/с. 2. 50 км/с. 3. 70 км/с. 4. 80 км/с.</p> 	<p>2 Ҳайдовчи ҳаракат тезлигини танлашда нимага ҳисобга олиниш керак?</p> <p>1. Ҳаракатнинг серкатиновлигини, транспорт воситаси ва юкнинг хусусияти ва ҳолатини. 2. Йўл ва об-ҳаво шароитини. 3. Барча санаб утилган омилларни.</p>
<p>3 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчисига белгида кўрсатилган тезлик билан ҳаракатланишга руҳсат берилган?</p> <p>1. Ҳар икки ҳайдовчига. 2. Фақат микроавтобус ҳайдовчисига. 3. Ҳар иккисига таққиланган.</p> 	<p>4 Агар барча транспорт воситалари 80 км/соат тезлик билан ҳаракат қилса, ҳайдовчилардан қай бири қондаларини талабларини бузади?</p> <p>1. Мотоцикл ва юк автомобилнинг ҳайдовчилари. 2. Мотоцикл ва ситил автомобильнинг ҳайдовчилари. 3. Ҳамма ҳайдовчилар. 4. Мотоцикл ҳайдовчиси. 5. Ҳеч ким бузмайди.</p>
<p>5 Автомобилнинг таниқлик бедиси бул анда, йўлнинг мазкур қисмида қандай юкори тезлик билан ҳаракатланишга руҳсат этилади?</p> <p>1. 70 км/с. 2. 90 км/с. 3. 100 км/с.</p> 	<p>6 Бундай йўл белгиси ўрнатилган йўл қисмларида мотоциклларга қандай юкори тезлик билан ҳаракатланишга руҳсат этилади?</p> <p>1. 60 км/с. 2. 70 км/с. 3. 80 км/с. 4. 90 км/с. 5. 100 км/с.</p>
<p>7 Шундай йўл белгиси билан белгиланган йўл қисмларида шаҳарлараро бўлмаган автобусларнинг қандай юкори тезлик билан ҳаракатланишига руҳсат этилади?</p> <p>1. 50 км/с. 2. 60 км/с. 3. 70 км/с. 4. 80 км/с. 5. 90 км/с.</p> 	<p>8 Автопоедния шу вазиятда, агар у 40 км/с. дан кам тезлик билан ҳаракат қилаётган бўлса, қувиб ўтишга руҳсат этиладими?</p> <p>1. Таққиланади. 2. Руҳсат этилади.</p>

- 9** Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида юк автомобиль юкхонасида одамларни ташинишда қандай энг юкори тезликда ҳаракатланишига рухсат этилади?
- 1.40 км/с.
 - 2.50 км/с.
 - 3.60 км/с.
 - 4.70 км/с.
 - 5.80 км/с.

- 10** Буздай йўл белгиси билан белгиланган йўл қисмларида рухсат этилган тўла вазни 3,5 т дан ортнқ бўлган юк автомобилларининг қандай юкори тезлик билан ҳаракатланишига рухсат этилади?
- 1.60 км/с.
 - 2.90 км/с.
 - 3.80 км/с.
 - 4.70 км/с.
 - 5.100 км/с.

13. ҚУВИБ ЎТИШ

Қувиб ўтиши – эгаллаган ҳаракатланиш бўлагидан чиқиб, олдинда кетаётган транспорт воситаларидан ўзиб кетиши. Тўхтаб турган транспорт воситасини айланиб ўтиши, қувиб ўтиши ҳисобланмайди.

Ёнма-ён бўлақдаги транспорт воситасидан ўзиб кетиши, қувиб ўтиши ҳисобланмайди (ИХҚ-11.4).

Икки томонлама ҳаракатли икки бўлақли йўлларда қувиб ўтиши қарама-қарши йўналишдаги бўлақка чиқиши орқали, хавфсизлик қоидаларига амал қилган ҳолда бажарилади.

Икки томонлама ҳаракатланувчи уч бўлақли йўлларда қувиб ўтиши ўрта бўлақка чиқиши билан амалга оширилади.

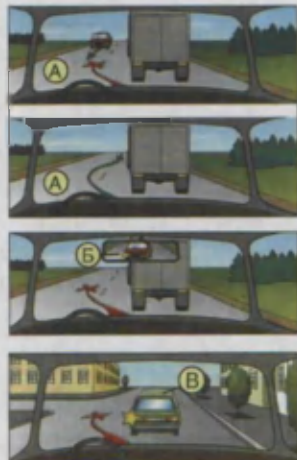
Икки томонлама ҳаракатланувчи тўрт ва ундан кўп бўлақли йўлларда қувиб ўтиши йўналиши бўйича қўшни қаторга чиқиши билан боғлиқ.

13.1. Ҳайдовчи қувиб ўтишни бошлашдан олдин:

- ўзи ўтмоқчи бўлган ҳаракатланиш бўлаги (А) қувиб ўтиш учун етарлича масофада бўш эканлигига, бу қарама-қарши йўналишдаги ва шу бўлақдаги транспорт воситаларининг ҳаракатига ҳалақит бермаслигига;

- шу бўлақда орқада келаётган транспорт воситаси қувиб ўтишни бошламаганлигига (Б);

- олдинда ҳаракатланаётган транспорт воситаси эса қувиб ўтиш, чапга бурилиш (қайта тизилиш) ҳақида ишора бермаганлигига (В);

– қувиб ўтишни тугаллаётганда қувиб ўтилаётган транспорт воситасига (Г) халақит бермасдан илгари эгаллаган бўлакка қайтиб ўта олишига ишонч ҳосил қилиши шарт.

13.2. Рельссыз транспорт воситаларини фақат чап томондан қувиб ўтишга рухсат берилади (Д). Бирок чапга бурилиш ишорасини бериб, бурилишга киришган транспорт воситасини қувиб ўтиш ўнг томондан (Е) амалга оширилади.

13.3. Қувиб ўтиш жараёнининг хавфсиз амалга оширилиши қувиб ўтилаётган транспорт воситаси ҳайдовчисининг хулқига ҳам боғлиқ.

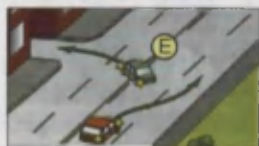
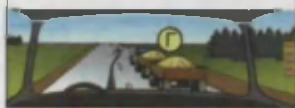
Қувиб ўтилаётган транспорт воситасининг ҳайдовчисига ҳаракат тезлигини ошириш ёки бошқа хатти-ҳаракатлар билан қувиб ўтишга тўскинлик қилиш тақиқланади.

Акс ҳолда қувиб ўтаётган транспорт воситаси ўз бўлагига қайта тизила олмай бошқа транспорт воситалари (рўпарадан келувчи) билан тўқнашиб кетиши ҳам мумкин.

13.4. Икки томонлама ҳаракатланувчи икки бўлаккли йўлларда қувиб ўтиш учун қарши бўлакка, икки томонлама ҳаракатланувчи уч бўлаккли йўлларда ўрта бўлакка чиққан ҳайдовчи қувиб ўтишни тугаллагандан сўнг илгари эгаллаган ҳаракатланиш бўлагига қайтиши шарт (Ж) (ўнг томондан рухсат этилган қувиб ўтишдан ташқари). Тўрт ва ундан кўп бўлаккли йўлларда қувиб ўтишни тугаллаган ҳайдовчи ўз бўлагида қолиши мумкин (бу маневр илгарилаб ўтиш ҳисобланади).

Ўз қаторига қайтишда қувиб ўтилаётган транспорт воситасининг олдида кескин бурчак билан эмас, балки оралиқ масофани ҳар томонлама сақланган ҳолда равои ўтиш керак.

Бирок ушбу йўналишда ҳаракатланиш учун икки ёки ундан ортиқ бўлак бўлса, қувиб ўтаётган ҳайдовчи ўзи эгаллаган бўлакка қайтгани заҳоти кейинги қувиб ўтишни бошлашга тўғри келадиган ҳолларда орқада ўзидан катта тезликда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига халақит бермаса, чап

бўлақда ҳаракатланишни давом эттириши мумкин (З).

13.5. Қувиб ўтиш қуйидаги ҳолларда тақиқланади:

1) тартибга солинган чорраҳаларда қарама-қарши йўналишда ҳаракатланиш бўлагига чиқиб (И);

2) тартибга солинмайдиган чорраҳаларда асосий ҳисобланмайдиган йўлларда (К) ҳаракатланишда (айланма ҳаракатланишли чорраҳаларда қувиб ўтиш, кажавасиз икки ғилдиракли транспорт воситаларини қувиб ўтиш (Л) ва рухсат этилган ҳолларда ўнг томондан қувиб ўтиш бундан мустасно);

3) пиёдалар ўтиш жойларида пиёдалар бўлган-да;

4) темир йўл кесишмаларида ва уларга-ча 100 метрдан кам масофа қолганда;

5) қувиб ёки айланиб ўтаётган транспорт воситаларини (М);

6) тепаликка кўтарилишнинг охирида ва йўлнинг кўриниши чекланган бошқа жойларда қарама-

қарши ҳаракатланиш йўналишига чиқиб;

Қуйидаги ҳолларда қувиб ўтишга рухсат этилади:

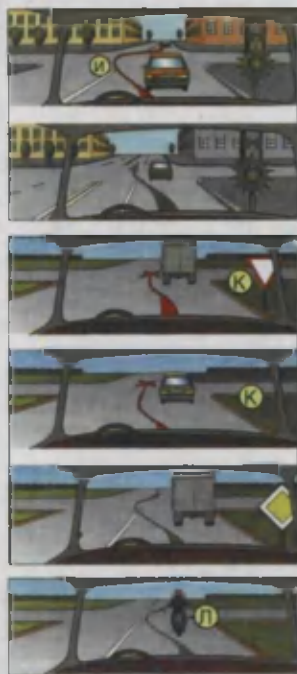
а) тартибга солинган чорраҳаларда қарама-қарши бўлақка чиқмасдан;

б) тенг аҳамиятли чорраҳаларда кажавасиз мотоциклларни ва велосипедларни;

в) чорраҳаларда асосий йўл бўйлаб;

г) чапга бурилаётган

ёки орқага қайрилаётган транспорт воситаларини ўнг томондан.

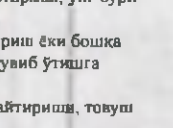

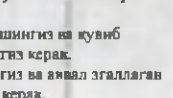

13.6. Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридаги (О) йўлларда секин ҳаракатланадиган ёки катта габаритли транспорт воситасини (Н) қувиб ўтиш

кийин бўлган ҳолларда унинг ҳайдовчиси ушбу транспорт воситасини иложи борича йўлнинг ўнг томонига олиши, зарур бўлганда эса орқасида тўпланиб қолган транспорт воситаларини ўтказиб юбориш учун тўхташи керак.

13-мавзуга тестлар:

<p>1 Бу жойни қувиб ўтишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Таъқиқланади. 3. Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридаги йўлларда рухсат этилади. 4. Фақат аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридаги йўлларда таъқиқланади. 	<p>2 Автопоездни шу вазиятда, агар у 40 км/с дан кам тезлик билан ҳаракат қилётган бўлса, қувиб ўтишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Таъқиқланади. 2. Рухсат этилади.
<p>3 Автомобиль ҳайдовчиси уни бошқа транспорт воситалари қувиб ўтаётганда қандай ҳаракат қилиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳаракат бўлагини ўзгартирмай, ўнг бурилиш ишорасини бериши. 2. Ҳаракат тезлигини ошириш ёки бошқа хатти-ҳаракатлар билан қувиб ўтишга тўсқинлик қилмаслиги. 3. Ҳаракат тезлигини камайтириш, товуш ишора бериши. 	<p>4 Бу жойда қувиб ўтишга рухсат этилганми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қувиб ўтиладиган транспорт воситаси 80 км/с дан кам тезлик билан ҳаракатланганда рухсат этилади. 2. Таъқиқланади. 3. Агар қувиб ўтиш темир йўл кесишмасигача турса, рухсат этилади.
<p>5 Сиз қувиб ўтиш учун чиқдингиз ва бехосдан рўпарадан келаётган автобусни кўриб қолдингиз. Агар Сиз қувиб ўтишни тугаллай олиндингизга ишончингиз бўлмаса, Сиз:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тovuш хабарини бериб ва фараларни ёкиб қувиб ўтишни уни тугаллагувча давом эттиришгача керак. 2. Тезликни аста қўлайтиришингиз ва қувиб ўтишни тезроқ тугаллашингиз керак. 3. Тезликни камайтиришингиз ва аявал эггаллаб бўлагингизга қайтишингиз керак. 	<p>6 Қўқ автомобилнинг ҳайдовчисига қувиб ўтиш рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Таъқиқланади. 3. Рухсат этилади, агар қизил автомобиль 40 км/соатдан кам тезлик билан ҳаракатланаётган бўлса.

<p>7 Мазкур вазиятда китил автомобилнинг ҳайдовчисига қувиб ўтишни бажаришга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Қувиб ўтилётган транспорт воситасининг тезлиги 40 км/с дан кам бўлганда рухсат этилади. 	<p>9 Қўқ автомобилнинг ҳамловчиси қандай йўл тугиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сарик автомобилга у орқадан келяётгани учун йўл бермай, мулжалланган йуналишда чорраҳани ҳесиб ўтиши 2. Қарама-қарши ҳаракат бўлагига дарҳол қайта тизилиши. 3. Тезликни камайтириши, сарик автомобилга қувиб ўтишни тугаллашни ва имкон бериши, суғг эса чалга бурилиши.
<p>9 Ҳаракат тезлиги 40 км/с дан ошмайдиган транспорт воситасига катнов қисмининг чап бўлагига чиқишга қачон рухсат этилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қувиб ўтишда, ўзиб кетишда ёки айланиб ўтишда. 2. Бурилиш ёки қайрилиш олдида қайта тизилишда. 3. Барча санаб ўтилган ҳолларда. 4. Барча санаб ўтилган ҳолларда, шунингдек агар бир йўналишда ҳаракатланиш учун учта ва ундан ортққ бўлак бўлганда. 	<p>10 Мазкур вазиятда қувиб ўтишга рухсат этилганим?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 40 км/соатдан кам тезлик билан ҳаракатланаётган фақат яққа транспорт воситаларига рухсат этилган. 2. Тақиқланган. 3. Ҳамма ҳолларда рухсат этилган.

14. ТЎХТАШ ВА ТЎХТАБ ТУРИШ

Ҳайдовчининг кундалик иш фаолияти транспорт воситаларининг ҳаракатланиши, тўхташи ва тўхтаб туриши билан боғлиқ.

Тўхташ – транспорт воситаларининг ҳаракатини 10 дақиқадан кам вақтга тўхташи (ҳаракатсиз ҳолатга келтириши).

Тўхтаб туриши – транспорт воситаларининг унга йўловчи чиқариш ёки тушириш, юк ортиш ёки тушириш билан боғлиқ бўлмаган ҳолларда ҳаракатини 10 дақиқадан кўпроқ вақтга атайин тўхтатиши.

Серкатнов йўлларда транспорт воситасининг йўл чеккасида тўхташи ёки тўхтаб туриши маълум даражада ҳаракатланишига тўсқинлик қилади, ўзга ҳайдовчи ва бошқа йўл иштирокчиларига кўринишини чеклайди ва ҳаракатланиш хавфсизлигига таъҳид солади. Шунинг учун тўхташ ва тўхтаб туриши йўл ҳаракати қондасига асосан маълум тартибда бажарилади.

14.1. Транспорт воситаларига йўлнинг ўнг томонидаги ёқасида (А), у бўлмаганда эса катнов қисмининг четидан тўхташ ва тўхтаб туришга рухсат берилади (В).

Аҳоли яшайдиган жойларда (В) йўлнинг чап томонида тўхташ

ва тўхтаб туришга ҳар йўналишда камида биттадан ҳаракатлиниш бўлаги бўлган ва ўртада трамвай изи бўлмаган ҳамда ҳаракат фақат бир томонлама бўлган йўлларда рухсат этилади (Г).

Рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан кўп бўлган юк автомобиллари ҳаракат бир томонлама (Д) бўлган йўлларнинг чап томонида фақат юк ортиш ва тушириш учун тўхташлари мумкин.

Бундай автомобиллар йўлнинг четки бўлагига чапга бурилиш ва орқага қайрилиш учун чиқишлари мумкин (ЙХҚ 11.4).

14.2. Транспорт воситаларини катнов қисмининг чети бўйлаб бир қатор қилиб, кажаваси бўлмаган икки ғилдиракли транспорт воситаларини эса икки қатор қилиб қўйишга рухсат этилади.

Куннинг катнов қисми кенгайган айрим жойларда (Е) бошқа йўл ҳаракати катнашчиларига ҳалақит бермас-

лик шарти билан транспорт воситаларини бошқача тартибда ҳам қўйишга рухсат этилади.

Пиёдалар ҳаракатига ҳалақит бермаслик шарти билан катнов қисмига чегарадош тротуар четида фақат енгил автомобиллар, мотоцикллар, мопедлар ва велосипедларга тўхтаб туришга рухсат этилади.

14.3. Сутканинг қоронғи вақтида аҳоли яшамайдиган жойларда йўлларни устунларга ўрнатилган фонарлар билан ёритиш кўзда тутилмаган. Бундай йўлларда габарит чироқларисиз йўлда тўхтаб турган транспорт воситалари кўринмайдиган ёки ёмон кўринадиган тўсиққа айланиб қолишади.

Шу сабабли аҳоли яшайдиган жойлар-

дан ташқарида тунаб қолиш, дам олиш ёки бошқа мақсадларда тўхтаб туриш фақат бунинг учун кўзда тутилган майдончаларда ёки йўлдан ташқарида рухсат этилади.

14.4. Қуйидаги жойларда тўхташ тақиқланади:

– трамвай йўлларида, шунингдек, бевосита уларга яқинроқда, агар бу тўхташ трамвайлар ҳаракатланишига халақит берадиган бўлса;

– тоннелларда, темир йўл кесишмаларида;

– бир йўналишда ҳаракатланиш учун учтадан кам бўлагига бўлган кўприклар (Ж), осма йўл (эстакада) лар, осма кўприклар ва уларнинг остида;

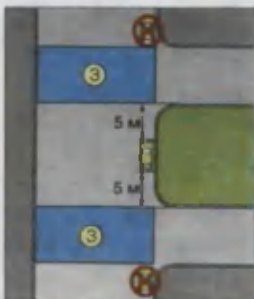

– тўхтаган транспорт воситаси билан сидирга чизик (қатнов қисмининг четини белгиланган чизикдан ташқари) орасидаги масофа 3 метрдан кам бўлган жойларда;

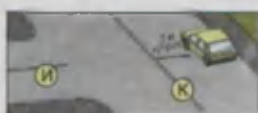

– пиёдалар ўтиш жойларида ва уларга 5 метрдан камроқ масофа қолганда;

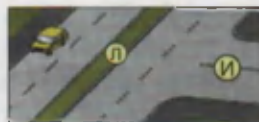
– қатнов қисмининг хавфли бурилишларида ва кўриниш 100 метрдан кам бўлган йўл дўнгликлари яқинида;

– қатнов қисмлари к е с и ш м а л а р и д а (З) ва кесилаётган қатнов қисми чети-га 5 метрдан камроқ

масофа қолганда (карама-карши ҳаракат йўналишлари сидирға чизиғи (К) ёки ажратувчи бўлак (Л) билан ажратилган йўлда, унга ёндан туташган йўлнинг (И) карама-карши томони бундан мустасно);

– бекат майдончаларига, улар бўлмаганда эса ҳаракатга ҳалақит берадиган бўлса, белгиланган йўналишдаги транспорт воситалари ёки таксининг тўхташ жойи кўрсаткичларига 15 метр қолганда;

– транспорт воситаси светофор ишоралари, йўл белгиларини бошқа ҳайдовчилардан тўсиб қўядиган ёки бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланишига (кириш ва чиқишга) имкон қолдирмайдиган ва пиёдаларнинг ҳаракатига ҳалақит берадиган жойларда;

– «Тўхташ тақиқланган» йўл белгиси (3.27) ҳамда чизиғи (1.4)нинг амал қилиш ҳудудида.

14.5. Тўхтаб туриш қуйидаги ҳолларда тақиқланади:

– тўхташ тақиқланган жойларда;

– аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида

2.1 белгиси билан белгиланган йўлларнинг катнов қисмида;

– темир йўл кесишмаларига 50 метр қолганда;

– тўхташ ва тўхтаб туришни тақиқловчи йўл белгилари (3.27, 3.30) ва чизиклари (1.4, 1.10) амал қилиш ҳудудида.

14.6. Тўхташ тақиқланган жойда мажбурий тўхтаган ҳайдовчи транспорт воситасини бу жойдан олиб кетишнинг барча чораларини кўриши керак. Агар бунинг иложи бўлмаса ЙХҚнинг 9,8 бандига асосан, фалокат ёруғлик ишораларини ёқиш, у бўлмаганида ёки бузуқ бўлганида фалокат сабабли тўхташ белгисини дарҳол ўрнатиш керак.

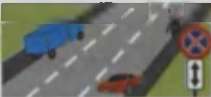

14.7. Агар бошқа йўл ҳаракати катнашчиларининг ҳаракатига ҳалакит берадиган бўлса ёки ҳавф туғдирса, транспорт воситасининг эшикларини очиш тақиқланади. Бу талаб ҳайдовчига ҳам, йўловчига ҳам тааллуқли.

14.8. Ҳайдовчи транспорт воситасини ўз-ўзидан ҳаракатланишини ёки ўзи йўқлигида ундан фойдаланишни истисно қиладиган зарур эҳтиёт чораларини кўргандан кейингина ўз жойини ташлаб кетиши ёки транспорт воситасини қолдириши мумкин. *Тўхташ тормози носоз бўлса ёки яхши ишламаса тик нишабликларда турган транспорт воситаси ўз-ўзидан ҳаракатланиб кетиб ҳавфли вазиятни вужудга келтириши мумкин.*

Транспорт воситасини тарк этаётган ҳайдовчи ўзи йўқлигида ундан фойдаланишни истисно қилиш учун эшикларни қулфлаши, керак бўлса рул бошқармаси, тормоз педали ва шу кабиларни блоктировка қилишдан фойдаланиши керак.

14-мавзуга тестлар:

<p>1 Тўхташ қоидасини бузиан ҳамма ҳайдовчилар қайси жавобда кўрсатилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қизил автомобиль ва мотоциклининг ҳайдовчилари. 2. Қўқ автомобилнинг ҳайдовчиси. 3. Мотоциклининг ҳайдовчиси. 4. Барча транспорт воситаларининг ҳайдовчилари. 	<p>2 Куйидаги қайси суратда ҳайдовчи автомобилни қоидага ҳилоф равишда тўхташ жойига қўйган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат чапдаги. 2. Чап ва ўрталдаги. 3. Барчасида.
<p>3 Қайси автомобиль тўхтаб туришга тўғри қўйилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қизил. 2. Ҳар иккиси нотўғри қўйилган. 3. Ҳар иккиси тўғри қўйилган. 	<p>4 Бу ерда автомобилнинг тўхташига руҳсат берилганми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тақиқланган, чунки узук-узук ётик чизити билан тўхтаб турган автомобиль орасидаги масофа 3 метрдан кам. 2. Ойнинг жуфт кунларида тақиқланган. 3. Руҳсат берилган.
<p>5 Транспорт воситаларининг темир йўл кесишмасига қанча масофа яқинроқда тўхтаб туришлари тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 300 м. 2. 150 м. 3. 100 м. 4. 50 м. 5. 25 м. 	<p>6 Йўловчиларни тушириш учун қайси транспорт воситаларининг ҳайдовчилари тўғри тўхтадилар?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Енгил автомобиль ҳайдовчиси. 2. Мотоцикл ҳайдовчиси. 3. Автобус ҳайдовчиси. 4. Ҳамма ҳайдовчилар.

7 Кайси автомобилнинг ҳайдовчисига тўхташга руҳсат этилган?

1. Енгил автомобилнинг ҳайдовчисига.
2. Юк автомобилнинг ҳайдовчисига.
3. Ҳар икки ҳайдовчига.

Юк автомобилнинг ҳайдовчиси учун, агар бир томонга ҳаракатланишга 3 ёки ундан ортик йўналишли йўл бўлса.

8 Бу жойда тўхташга руҳсат этилганми?

1. Руҳсат этилган.
2. Тақиқланган.

9 Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида транспорт воситаларининг узоқ тўхтаб туриши (дам олиш, тунаш ва хоказо)га қеррда руҳсат этилади?

1. Йўл четида.
2. Тўхтаб туриш майдончаларида ёки йўлдан ташқарида.
3. Йўл катнов қисмининг ўнг томонида, бироқ у бошда транспорт воситаларининг ҳаракатланишига тўсқинлик қилмаслиги керак.
4. Йўлнинг чап томонида, бироқ ҳаракат қавфсизлиги чораларига риоя қилган ҳолда.

10 Қуйидаги белги тавғидиги кўпимча азборот белгиси ҳайдовчига нима ҳақида хабар беради?

1. Тўхтаб туриш пайғида юргизгичли ўчириш тақиқланади.
2. Тўхтаб туриш фақат юргизгич ишламаётганда мумкин.

15. ЧОРРАҲАДА ҲАРАКАТЛАНИШ

Чорраҳа йўлларнинг ўзаро бир сатҳда кесишадиган, туташадиган ва айриладиган жойи бўлиб, бу ерда ҳаракатланиш тартибга солинган ёки тартибга солинмаган бўлиши мумкин.

Ёндош ҳудудларнинг асосий йўлга қўшилган жойлари чорраҳа ҳисобланмайди.

15.1. Чапга ёки ўнгга бурилаётган ҳайдовчи кесишадиган йўлнинг қатнов қисмидан ўтаётган пиёдаларга, шунингдек, велосипед йўлкасидан йўлни кесиб ўтаётган велосипедчиларга йўл бериши керак.

Йўналишини ўзгартираётган ҳайдовчи йўналишини ўзгартирмаётган транспорт воситалари ва пиёдаларга йўл беради. Қарама-қарши йўналишида бир вақтда траектория ўзгартириладиган бўлса, ўнг тарафдаги транспорт воситаси имтиёзга эга.

15.2. Тирбандлик туфайли (А) тўхташга мажбур бўлган ҳайдовчи, агар у кўндаланг йўналишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишига тўсқинлик туғдирадиган бўлса, унинг чорраҳа ёки қатнов қисмлари кесишмасига кириши тақиқланади.

15.3. Милтилловчи сарик ишорада (Г), светофорлар ишламаётган (Д) ёки тартибга солувчи бўлмаган чорраҳаларда ҳайдовчилар

тартибга солинмай-
диган чорраҳалардан
ўтиш коидаларига,
чорраҳада ўрнатилган
имтиёз белгиларига
амал қилишлари шарт
(Е).

Тартибга солинган чорраҳалар

Чорраҳадаги ҳаракатланиш навбатини светофор (Б) ёки тартибга солувчи (В) белгилайдиган бўлса, бундай чорраҳа тартибга солинган чорраҳа ҳисобланади.

15.4. Светофорнинг яшил ишорасида чапга бурилаётган ёки қайрилиб олаётган рельсиз транспорт воситасининг ҳайдовчиси (Ж) қарама-қарши томондан тўтрига ҳаракатланаётган ва ўнгга бурилаётган транспорт воситаларига (З) йўл бериши шарт. Трамвай ҳайдовчилари ҳам ўзаро ушбу коидага амал қилишлари керак.

15.5. Светофорнинг қизил ёки сарик ишораси билан бир вақтда ёнган қўшимча тармоқнинг яшил ишорасидаги йўналтиргич

йўналишида ҳаракатланаётган транспорт воситасининг ҳайдовчиси (И) бошқа йўналишлардаги транспорт воситаларига йўл бериши керак.

15.6. Агар светофор ёки тартибга солувчининг ишоралари трамвай ва рельсиз транспорт воситаларига бир вақтда ҳаракатланишга рухсат берса, ҳаракатланиш йўналишидан қатъи назар, трамвай олдин ўтиш ҳуқуқига эга бўлади.

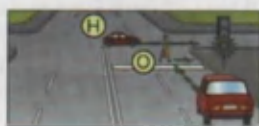

15.7. Светофорнинг рухсат этувчи ишорасида чорраҳага кирган ҳайдовчи (К), ундан чиқишдаги светофор

ишорасидан катъий назар, белгиланган йўналишда ҳаракатни давом эттириши керак (Л). Бироқ чорраҳада ҳайдовчининг юрадиган йўлида жойлашган светофорлар олдида тўхташ чизиқлари (ёки 5.33 белгиси) бўлса (М), у светофорнинг ҳар бир ишорасига амал қилиши шарт.

Унга ёки чапга бурилиб чорраҳадан чиқишдаги светофор кўндаланг йўлда ўрнатилган светофорнинг дублёри бўлиши мумкин.

15.8. Светофорнинг ҳаракатланишга рухсат берувчи ишораси ёнганда ҳайдовчи чорраҳа орқали ҳаракатланишни тугаллаётган транспорт воситалари (Н) ва катнов қисмидан тегишли йўналишда ўтишни тугаллаётган пиёдаларга (О) йўл бериши шарт.

Тартибга солилмаган чорраҳалар

Транспорт оқими зич ва серқатнов бўлмаган йўлларнинг кесишмасидаги чорраҳаларда ҳаракатланиш тартибини имтиёз белгилари, улар бўлмаганида ҳайдовчиларнинг ўзлари ўзаро йўлнинг қопламаси бор-йўқлигига, чорраҳага яқинлашаётган транспорт воситасининг ўнг ва чап тарафда жойлашганлигига қараб белгилайдилар.

Светофор ёки тартибга солувчи бўлмаган ва шу қатори светофорнинг милтиловчи сариқ ишорасида светофор ишламаётган чорраҳалар тартибга солилмаган чорраҳа ҳисобланади.

Чорраҳалар йўлларнинг аҳамиятига (даражасига) қараб, тенг аҳамиятли ва тенг аҳамиятли бўлмаган йўллар кесишадиган чорраҳаларга бўлинади.

Тенг аҳамиятли бўлмаган йўллар кесишган чорраҳа имтиёз белгилари билан белгиланган ёки қопламаси бор ва қопламаси йўқ йўлларнинг кесишмаси ҳисобланади.

Тенг аҳамиятга эга бўлмаган йўллар кесишган чорраҳада асосий йўлнинг йўналиши ўзгармаган ёки ўзгарган бўлиши мумкин. Асосий йўлнинг йўналиши ўзгарган бўлса, чорраҳа «асосий йўлнинг

йўналиши» белгиси билан таъминланади. Бундай чорраҳага яқинлашаётган ҳайдовчи чорраҳада имтиёз берилган йўналишни аниқлай олиши керак.

Чанга ёки ўннга бурилаётган ҳайдовчи кесишаётган йўлнинг қатнов қисмидан ўтаётган пиёдаларга, шунингдек, велосипед йўлкасидан йўлни кесиб ўтаётган велосипедчиларга йўл бериши керак.

15.9. Тенг аҳамиятга эга бўлмаган йўллар кесишган чорраҳада, кейинги ҳаракат йўналишидан қатъи назар, асосий йўлдан келаётган транспорт воситасига (P) иккинчи даражали йўлдан келаётган транспорт воситасининг (П) ҳайдовчиси йўл бериши керак.

Тенг аҳамиятли йўллар кесишмаси – «Тенг аҳамиятли йўллар кесишмаси» (1.6) белгиси билан таъминланган ёки таъминланмаган қопламали ёхуд қопламасиз йўлларнинг кесишуви.

2.05.02–85 – қурилиш нормалари ва қоидаларга асосан иккинчи даражали йўлнинг чорраҳага туташ қисмини қопламалаштириши кўзда тутилган, лекин бу уни асосий йўл билан тенг ҳуқуқли қила олмайди.

15.10. Тенг аҳамиятга эга бўлган йўллар кесишган чорраҳада рельсиз транспорт воситасининг ҳайдовчиси (У) ўнгдан келаётган транспорт воситаларига йўл бериши шарт (Ф).

Бу қоидага трамвай ҳайдовчилари ҳам ўзаро амал қилишлари керак. Бундай чорраҳаларда, кейинги ҳаракат йўналишидан қатъий назар, трамвай рельсиз транспорт воситаларига нисбатан олдин ўтиш ҳуқуқига эга бўлади.

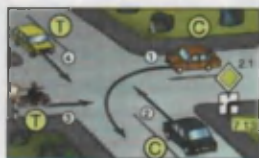

Тирбандлик туфайли тўхташга мажбур бўлган ҳайдовчи, агар у қундаланг йўналишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишига тўсқинлик қиладиган бўлса, унинг чорраҳа ёки қатнов қисмлари кесишмасига кириши тақиқланади.

15.11. Асосий йўлнинг йўналиши чорраҳада ўзгарганда, асосий

йўлда ҳаракатланаётган ҳайдовчилар (С) ўзаро тенг аҳамиятли йўллар чорраҳасидан ўтиш қондасига амал қилишлари керак.

Иккинчи даражали йўлларда ҳаракатланаётган ҳайдовчилар (Т) ҳам ўзаро шу қондага амал қилишлари лозим.

15.12. Чапга бурилишда ёки қайрилиб олишда рельсиз транспорт воситасининг ҳайдовчиси (Х) тенг аҳамиятли йўлдан қарама-қарши йўналишдан тўғрига ёки ўнгга ҳаракатланаётган, шунингдек рухсат этилган ҳолларда қувиб ўтаётган транспорт воситаларига (Ц) йўл бериши шарт. Бу қондага трамвай ҳайдовчилари ҳам ўзаро амал қилишлари керак.

15.13. Агар ҳайдовчи ўзи ҳаракатланаётган йўлнинг қопламаси бор-йўқлигини аниқлай олмаса (қоронғи вақт, лой, қор, ва ҳ.к.) ва имтиёз белгилари бўлмаса, унда у ўзини иккинчи даражали йўлда деб ҳисоблаши керак. Бунга:

Биринчидан – қор ёки муз остида йўлнинг қопламаси бор ёки йўқлигини аниқлаб бўлмайди. Шу сабабли ҳайдовчи чорраҳани тенг аҳамиятлими, йўқми аниқлай олмайди.

Иккинчидан – баъзи сабабларга қўра (қурилиш ишлари, йўлни таъмирлаш ва шунга ўхшаш) имтиёз белгилари олиб қўйилган ёки йўқолиб қолган бўлиши мумкин.

Мана шу икки ҳолатда ҳайдовчи юқорида айтилганларга амал қилиши керак.

15-мавзуга тестлар:

<p>1 Чорраҳани охириги бўлиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кўк автомобиль. 2. Сарғиқ автомобиль. 3. Яшил автомобиль. 4. Қизил автомобиль. 	<p>2 Чорраҳадан биринчи бўлиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яшил автомобиль. 2. Кўк автомобиль. 3. Қизил автомобиль. 4. Сарғиқ автомобиль.
---	--

<p>3 Транспорт воситалари чорраҳани қуйидаги тартибда кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мотоцикл, автомобиль, трамвай. 2. Трамвай, автомобиль, мотоцикл. 3. Трамвай, мотоцикл, автомобиль. 	<p>4 Сарик автобуснинг ҳайдовчисига чорраҳага чиқинга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Таксикланади. 3. Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича юрса, рухсат этилади.
<p>5 Қайси автомобиль чорраҳадан охири бўлиб ўтади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қўқ. 2. Қизил. 3. Яшил. 	<p>6 Транспорт воситалари чорраҳани қуйидаги тартибда кесиб ўтадилар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қўқ, яшил, қизил автомобиллар. 2. Қўқ, қизил автомобилни ўтказиб юборади, сўнг эса буррилишни тугатмайди; яшил автомобиль. 3. Қизил, қўқ, яшил автомобиллар. 4. Яшил, қизил, қўқ автомобиллар.
<p>7 Чорраҳани иккинчи бўлиб кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қизил автомобиль. 2. Қўқ автомобиль. 3. Яшил автомобиль. 	<p>8 Чорраҳани охири бўлиб кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яшил автомобиль. 2. Қўқ автомобиль. 3. Қизил автомобиль.
<p>9 Биринчи бўлиб чорраҳани кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қизил автомобиль. 2. Яшил автомобиль. 3. Қўқ автомобиль. 	<p>10 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл берини керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Автобус ҳайдовчиси. 2. Мотоцикл ҳайдовчиси.

16. ПИЁДАЛАРНИНГ ЎТИШ ЖОЙЛАРИ ВА БЕЛГИЛАНГАН ЙЎНАЛИШДАГИ ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ БЕКАТЛАРИ

Пиёдаларнинг ўтиш жойлари ер остидан, ер устидан ва қатнов қисмининг юзасидан бўлиб, учинчисидан пиёда ва транспорт воситаларининг йўллари (йўналиши) кесишади, бу эса йўлларда ҳаракатланиш хавфсизлигига таҳдид солади.

Пиёдалар ҳаракат тартибга солинмайдиган пиёдалар ўтиш жойларида қатнов қисмини кесиб ўтишдан аввал, яқинлашиб ке-

лаётган транспорт воситаларини ўтказиб юбориб, ўтиш ўзлари учун хавфсиз эканлигига ишонч ҳосил қилганликларидан сўнг йўлнинг қатнов қисмларига чиқишлари мумкин.

16.1. Транспорт воситасининг ҳайдовчиси тартибга солинмаган пиёдалар ўтиш жойида қатнов қисмидан ўтаётган пиёдаларга йўл бериши шарт.

Бунда қатнов қисмида ҳаракатланишни тугаллаётган ёки хавфсизлик оролчаси, қарама-қарши йўналишдаги транспорт оқимларини ажратувчи чизиққа яқинлашиб келаётган пиёдалар тушунилади (ИХҚ 5.6).

Ҳаракатланишни бошлаётган пиёда энгил автомобиль ҳайдовчисига йўл бериши керак. Ушбу ҳолатда пиёда ўз ҳаракатини светофорнинг рухсат этувчи ишорасида бошлаши керак.

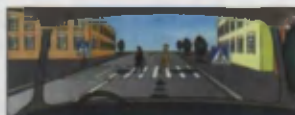
16.2. Агар тартибга солинмаган пиёдалар ўтиш жойи олдида транспорт воситаси ҳаракатни секинлаштирса ёки тўхтаса (А), кўшни бўлақларда ҳаракатланаётган бошқа ҳайдовчилар бу транспорт воситаси олдида пиёдалар йўқлигига ишонч ҳосил қилганларидан сўнггина ҳаракатланишни давом эттиришлари мумкин (Б).

Суратда кўрсатилганидек, ўтиш жойида пиёда бўлса, ҳайдовчи тезликни пасайтириб, керак бўлса тўхтаб йўл бериши керак.

16.3. Тартибга солинган пиёдалар ўтиш жойларида ҳайдовчилар (Г) светофорнинг рухсат этувчи ишораси (В) ёнган тақдирда ҳам пиёдаларга (Д) қатнов қисмини шу йўналишда кесиб ўтишни тугаллашга имкон беришлари керак, 16.1 да айтилганидек, бу ўрнида ҳаракатни тугаллаётган пиёдалар тушунилади.

16.4. Агар пиёдалар ўтиш жойларидан кейин пайдо бўлган тирбандлик (Е) туфайли ҳайдовчи пиёдалар ўтиш жойида тўхташга мажбур бўладиган бўлса, унда пиёдалар ўтиш жойларига кириш тақиқланади.

16.5. Барча ҳолларда, шу жумладан, пиёдалар ўтиш жойларидан ташқарида ҳам ҳайдовчи оқ ҳасса билан ишора бераётган кўзи

ожиз пиёдаларни ўтказиб юбориши керак (Ж).

16.6. Агар йўловчиларни тушириш ёки чиқариш қатнов қисмида ёки унда жойлашган майдончада амалга оширилаётган бўлса, ҳайдовчилар бекатда тўхтаган белгиланган йўналишдаги транспорт воситасига чиқиш учун бораётган ёки ундан келаётган пиёдаларга йўл бериши керак.

Йўл бериш учун тўхтаган транспорт воситалари пиёдалар ўтиб бўлган захоти ҳаракатни давом эттиришлари мумкин.

16.7. «Болалар гуруҳини ташиш» (З) таниқлик белгиси ўрнатилган транспорт воситаси тўхтаб турганда, унга яқинлашаётган ҳайдовчи (И) ҳаракат тезлигини камайтириши, зарур бўлса тўхташи ва болалар гуруҳини ўтказиб юбориши керак.

16-мавзуга тестлар:

1 Кўрсатилган вазиятда ҳайдовчи қандай йўл тутиши керак?

1. Пиёдаларга маъмур йўналишнинг қатнов қисмидан бутунлай ўтиб олиндиқларига имкон бериши.

2. Йўл-транспорт фалокати олдини олиш учун товуш ишора бериши ва асосий йўлда бўлгани сабабли пиёдаларга йўл бермай ўтиш жойидан ўтиши.

2 Агар пиёдалар ўтиш жойида тирбандлик вужудга келиб, ҳайдовчини пиёдалар ўтиш жойида тўтташга мажбур қилса, ҳайдовчи мажбур:

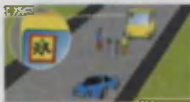
1. Тўхташга ва пиёдалар ўтиш жойига утмасликка, чунки бу пиёдаларнинг ҳаракати учун тўсқинлик қилади.
2. Пиёдалар ўтиш жойи олдида 15 м. берида тўхташга.
3. Олдида турган транспорт воситасидан зарур масофа сақланган ҳолда пиёдалар ўтиш жойида тўхташга.
4. Пиёдалар ўтиш жойи олдида 5 м бериде тўхташга.

3 Бундай вазиятда ҳайдовчи нима қилиши керак?

1. Олдида яқин фара чирокларини ёкиб ва узлуқсиз товуш ишорасини бериб, эгит кам тезлик билан турган транспорт воситасини айланиб ўтиши.

2. Қатнов қисмида ўтаётган болаларга йўл бериши.

3. Бу йўл қисмида ўтиши керак, чунки болалар қатнов қисмига пиёдалар ўтиш жойидан кесиб ўтмаётдилар.

4 Кўрсатилган вазиятда ўнгга бурилар экан, ҳайдовчи қандай йўл тутиши керак?

1. Устуқлик ҳуқуқидан фойдаланиб, товушли хабар бериши ва белгиланган йўналишда ҳаракатни давом эттириши.

2. Ҳаракат тезлигини пасайтириши ва алоҳида эҳтиёткорлик билан йўлда давом этиши.

3. Қатнов қисмида ўтувчи пиёдаларни ўтказиб юборили.

<p>5 Суратдаги тасвирланган ҳолатда ҳайдовчи нима қилиши лозим? 1. Тезликни зарур бўлганда дарҳол тўхташ имконини берадиган даражагача пасайтириб ҳаракатни давом эттириш. 2. Тўхташ ва трамвай эшиклари енилагандан кейин ҳаракатланишчи бўлади. 3. Бекетда (йўл ўртасида) турган бир хил йўналишдаги трамвайга бораётган ёки ундан келаётган пилдаларга йўл бериш.</p> 	<p>6 Ҳайдовчи оқ ҳасса билан ишора бераётган кўзи оғир пилдаларни ўтказиб юбориши керакми? 1. Барча ҳолларда ўтказиб юбориши керак, шу жумладан пилдалар ўтиш жойларидан ташқарига ҳам. 2. Тартибга солинадиган пилдалар ўтиш жойида ўтказиб юбориши керак. 3. Тартибга солилмаган пилдалар ўтиш жойида ўтказиб юбориши керак. 4. Ҳар қандай пилдалар ўтиш жойида ўтказиб юбориши керак.</p>
<p>7 Қайси автомобиль тўхтаб туришга тўғри қўйилган? 1. Қизил. 2. Ҳар иккиси нотўғри қўйилган. 3. Ҳар иккиси тўғри қўйилган.</p> 	<p>8 Қизил автомобилнинг ҳайдовчисига шу вазиятда пилдалар ўтиш жойи орқали ҳаракатланишни давом эттиришга рухсат этиладими? 1. Рухсат этилади. 2. Тажикстанда.</p>
<p>9 Ҳайдовчилардан қайси бири тўхташга мажбур? 1. Енгил автомобиль ҳайдовчиси. 2. Автобус ҳайдовчиси. 3. Ҳар икки ҳайдовчи.</p> 	<p>10 Йўловчиларни гушириш учун қайси транспорт воситаларининг ҳайдовчилари тўғри тўхтадилар? 1. Енгил автомобиль ҳайдовчиси. 2. Мотоцикл ҳайдовчиси. 3. Автобус ҳайдовчиси. 4. Ҳамма ҳайдовчилар.</p>

17. ТЕМИР ЙЎЛ КЕСИШМАЛАРИ ОРҚАЛИ ҲАРАКАТЛАНИШ

Темир йўл кесишмаси – автомобиль йўлининг темир йўл билан бир сатҳда кесилиши.

Темир йўл кесишмасида содир бўладиган йўл-транспорт ҳодисаси оғир оқибатларга олиб келиши сабабли унинг олдида тегишли оғоҳлантирувчи белгилар ўрнатилади.

Темир йўл кесишмалари ундан ўтадиган темир йўл транспорти таркиби жадаллиги ва автомобилларнинг қўлигига қараб қўриқланадиган (шлагбаумли) ва қўриқланмайдиган (шлагбаумсиз) бўлади.

Шлагбаумли темир йўл кесишмаларида, шлагбаумдан ташқари, ҳаракатни тартибга солувчи светофор, ҳайдовчининг эътиборини жалб этиш учун товуш чиқарувчи мосламалар билан жиҳозланади. Ҳаракатланиш хавфсизлигини темир йўл назоратчиси назорат қилади.

Шлагбаумсиз темир йўл кесишмалари шлагбаумлидан фарқли ўлароқ, кесишма яқинида «бир изли» (1.3.1.) ёки «кўп изли» (1.3.2) белгилари ўрнатилади ва хавфсизлик чораларини таъминлаб ўтиш ҳайдовчининг ўз зиммасига юклатилади.

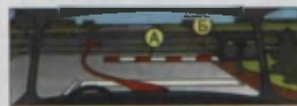
17.1. Транспорт воситаларининг ҳайдовчилари темир йўлларни фақат темир йўл кесишмалари орқали, поезд (локомотив, дрезина)ларга йўл бериб, кесиб ўтишлари мумкин.

Темир йўл кесишмаларидан ташқари жойлардан уни кесиб ўтиш жуда хавfli ҳисобланади (темир йўл излардан ўта олмай, мажбурий тўхтаб қолган транспорт воситалари темир йўлни тўсиб қўяди ва тўқнашувга сабаб бўлади).

17.2. Темир йўл кесишмасига яқинлашиб келаётган ҳайдовчи йўл белгилари ва чизиқларига, светофор ишораларига, шлагбаум ҳолатига, кесишма навбатчисининг кўрсатмаларига амал қилиши, яқинлашиб келаётган поезд (локомотив, дрезина) йўқлигига ишонч ҳосил қилиши шарт.

17.3. Темир йўл кесишмасига кириш куйидаги ҳолларда тақиқланади:

– светофор ишорасидан қатъий назар (Б), шлагбаум ёпик турган ёки ёпила бошлаган ҳолатда (А);

– шлагбаумнинг бор-йўқлигидан, унинг ҳолатидан қатъий назар (А), светофорнинг тақиқловчи ишорасида (Б);

– кесишма навбатчисининг тақиқловчи ишорасида (навбатчи ҳайдовчиларга олди ёки орқаси билан туриб таёқчани, кизил чироқ ёки байроқчани бошидан баланд кўтариб турса ёки қўлларини ёнга узатса);

– кесишмадан кейин ҳосил бўлган тирбандлик (В) туфайли ҳайдовчи кесишмада тўхташга мажбур бўладиган ҳолларда;

– агар кўриниш чегарасидаги масофада кесишмага поезд (локомотив, дрезина) яқинлашиб келаётган бўлса.

Бундан ташқари:

– кесишма олдида турган транспорт воситаларининг қарама-қарши ҳаракатланиш бўлагига чиқиб айланиб ўтиш;

– шлагбаумни ўзбошимчалик билан очиш;

– кесишма орқали заңжирли (қишлоқ хўжалиги, йўл қурилиши ва ҳ.к.) машина ва механизмларнинг юриб ўтиши (механик транспорт воситаларига юклаб олиб ўтишга рухсат этилади).

– темир йўл дистанцияси бошлиғининг рухсатисиз тезлиги соатига 8 километрдан кам бўлган транспорт воситаларини олиб ўтиш тақиқланади.

17.4. Кесишма орқали ҳаракатланиш тақиқланган ҳолларда ҳайдовчи тўхташ чизиги (Г), 2.5 йўл белгиси (Д) ёки светофор олдида (Е), улар бўлмаганда шлагбаумгача камида 5 метр (Ж), шлагбаум бўлмаганда эса биринчи темир йўл изига камида 10 метр қолганда тўхташи керак (З).

17.5. Темир йўл кесишмасида мажбуран тўхтаб қолган транспорт воситасининг ҳайдовчиси дарҳол одамларни тушириш ва кесишмани бўшатиш чораларини кўриши керак.

Агарда кесишмани бўшатишнинг иложи бўлмаса, ҳайдовчи:

– имконияти бўлганда яқинлашиб келаётган поезд машинистига тўхташ ишорасини бериш қоидасини тушунтириб, икки кишини темир йўл ёкаси бўйлаб икки томонга 1000 метр масофага (агар бир киши бўлса, йўлнинг яхши кўринмайдиган томонга) юбориши;

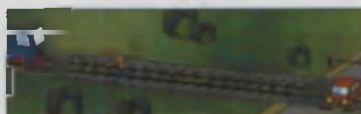
– транспорт воситасининг ёнида қолиши ва умумий хатар борлиги ишорасини бериши (И);

– поезд кўринганда тўхташ ишорасини бериб, у келаётган томонга қараб

югуриши керак (К).

Эслатма: Тўхташ ишораси кўлни (кундузи ёрқин мато парчаси ёки аник кўринадиган бирор нарса билан, тунда эса машъала ёки чирок билан) гир айлантириш орқали берилади. Умумий хатар ишораси битта узун ва учта қиска товуш ишораси орқали берилади.

17-мавзуга тестлар:

<p>1 Навбат билан йилт-йилт этиб туравчи иккига қизил ёриткичлар қуйдаги маънога эга:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳаракатни тақсиллайди. 2. Бошиқ хайдовчиларга қатноа қисмига махсус транспорт воситаларининг ўтганини хабар қилади. 3. Алоҳида эҳтиёткорлик билан ҳаракатланишга рухсат этади. 	<p>2 Шлагбаумни ўзбошимчалик билан очиб ёки айланиб ўтишга рухсат бериладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади, фақат светофор ўчган бўлса. 2. Тақиқланади.
<p>3 Темир йўл кесишмаси олдида тўхтагандан кейин ҳаракатни бошлашдан олдин хайдовчи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳаракат хавфсизлигини таъминловчи тезлик билан кесишма орқали ҳаракатни бошлаши керак. 2. Биринчи узатмада кесишмадан ўтиши керак. 3. Яқинлашиб келаётган поезднинг йўқлигига ишонч ҳосил қилиши керак. 	<p>4 Навбатчининг хайдовчига қаратилган ҳолати темир йўл кесишмаси орқали ҳаракатланишни тақиқловчи ишора ҳисобланади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Хайдовчига чап ёки ўнг елкасини ўтириб, таёқчани (қизил байроқни) бошидан юқори кўтариб туриш. 2. Кўрагини ёки орқасини ўтириб, таёқчани (қизил байроқни) бошидан юқори кўтариб туриши ёки қўлларини ёнига кўтариб чўзиб туриши. 3. Исталган елкаси ёки кўрагини ўтириб, таёқчани (қизил байроқни) бошидан юқори кўтариб туриши.
<p>5 Бу жойда қувиб ўтишга рухсат этилганми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қувиб ўтилаётган транспорт воситаси 40 км/с дан кам тезлик билан ҳаракатланганда рухсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Агар қувиб ўтиш темир йўл кесишмачигача тугаса, рухсат этилади. 	<p>6 Бу йўл белгиси билдиради:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Шлагбаум билан жиҳозланмаган бир изли темир йўл кесишмасини. 2. Шлагбаум билан жиҳозланган бир изли темир йўл кесишмасини. 3. Шлагбаум билан жиҳозланмаган икки ва ундан кўп изли темир йўл кесишмасини.
<p>7 Транспорт воситаларининг темир йўл кесишмасига қанча масофа яқинроқда тўхтаб туришлари тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 300 м. 2. 150 м. 3. 100 м. 4. 50 м. 5. 25 м. 	<p>8 Маъжур ваъиятда қувиб ўтишга рухсат этилганми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 40 км/соатдан кам тезлик билан ҳаракатланаётган фақат яқна транспорт воситаларига рухсат этилган. 2. Тақиқланган. 3. Ҳамма ҳолларда рухсат этилган.

9 Занжирли бўлган қишлоқ хўжалик, йўл қурилиши ва механик транспорт воситаларига темир йўл кесишмасидан ўтиш учун рухсат этиладими?

1. Агар темир йўл бошлангичнинг рухсати бўлса, рухсат этилади.
2. Механик транспорт воситаларига юклар олиб ўтишга рухсат этилади.
3. Тақиқланади.

10 Секин юрар транспорт воситаларининг темир йўл кесишмаси орқали ҳаракатланишига фақат темир йўл бошлангичнинг рухсати билан ҳаракат тезлиги қуйидагидан кам бўлганда йўл қўйилади:

1. 3 км/с.
2. 5 км/с.
3. 8 км/с.
4. 10 км/с.
5. 30 км/с.

18. АВТОМАГИСТРАЛЛАРДА ҲАРАКАТЛАНИШ

Автомагистраль – транспорт воситаларининг юқори тезлик ва хавфсиз ҳаракатланишларини таъминловчи йўл бўлиб, унга кириш 5.1, чиқиш 5.2 белгилари билан белгиланади.

18.1. Автомагистралларда қуйидагилар тақиқланади:

– пиёдалар (А), уй ҳайвонлари (Б), от-аравалар, велосипедлар (В), мопедлар, тракторлар ва ўзи юрар машиналар, техник тавсифномасига ёки ҳолатига кўра тезлиги соатига 40 километрдан кам бўлган транспорт воситаларининг ҳаракатланиши (Г);

– рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларининг биринчи ва иккинчи бўлақлардан бошқа бўлақларда ҳаракатланиши (Д);

– 5.15. ёки 6.11. белгилари билан белгиланган махсус тўхтаб туриш майдончаларидан бошқа жойларда тўхташ (Е);

– ажратувчи бўлакнинг технологик узилиш жойларига кириш ва кайрилиб олиш (Ж);

– орқага ҳаракатланиш (З);

– транспорт воситасини ўрганиш учун бошқариш (И).

Автомагистралларда юқори тезликни таъминлаш учун секин юриб ҳаракатга тўсқинлик қиладиган транспорт воситаларининг

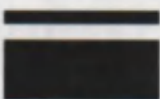

ҳаракатланиши ва транспорт оқимининг тезлигига салбий таъсир этувчи баъзи манёвр ва ҳаракатлар тақиқланади.

18.2. Қатнов қисмида мажбурий тўхтаганда (**К**) ҳайдовчи транспорт воситасини қондаларнинг 9-боби талабларига мувофиқ белгилаши ва бундай ҳолатлар учун мўлжалланган бўлакка (**Л**) (катнов қисмининг четини билдирувчи чизиқдан ўнг томонга) олиб чиқишнинг барча чораларини кўриши керак.

18-мавзуга тестлар:

<p>1 Автомагистралда шатакка олишга рухсат бериладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 50 км/с тезлик билан рухсат этилган. 2. Тақиқланади. 3. Фақат қисман ортиш усули билан ёки қаттиқ тиркагич билан рухсат берилади. 4. Эгилувчан тиркагич билан рухсат берилади. 5. Исталган усулда рухсат этилган. 	<p>2 Автомагистралда ажратувчи бўлакнинг узлиқпларига қаршига рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Фақат орқа бурилиш учун рухсат этилади, тўла вази 3,5 т дан ортиқ бўлган юв автомо-билларнинг ҳайдовчилари бундан мустасно. 3. Тақиқланади. 4. Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига рухсат этилади.
<p>3 Автомагистралларда транспорт воситаларининг атайин тўхтатиши қайси жойларда рухсат этилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Йўлнинг катнов қисмининг четки ўнг бўлагига. 2. Йўлнинг 100 м дан кўпроқ қисми қўринадиган ва ҳарқат бўлаги сонга тўрттадан ортиқ бўлган жойларда 3. Тўхтаб туриш учун “Тўхтаб туриш жойи” ёки “Дам олиш жойи” белгилари билан белгилаётган махсус майдончаларда. 	<p>4 Транспорт воситаларининг тезлиги техник таъсирномасига ёки ҳолатига қўра 40 км/с дан кам бўлганда автомагистрал бўйлаб ҳаракатланишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Иккинчи бўлакдан нарига ўтмаганда рухсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Агар “Энг кам тезлик” белгиси ўрнагилмаган бўлса, рухсат этилади.
<p>5 Автомагистралларда тўхташга рухсат этилганми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тақиқланган. 2. Автомагистрал яқини қўринадиган жойларда рухсат этилади. 3. Агар бир йўналишда ҳаракатланиш учун учта бўлак бўлса, рухсат этилади. 4. Тўхтаб туриш “Тўхтаб туриш жойи” ёки “Дам олиш жойи” белгиси қўйилган махсус майдончаларда рухсат этилади. 	<p>6 Автомагистралда бошқаришни ўрганиш:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 70 км/с дан ортаман тезлик билан рухсат берилган. 2. Ҳайдашни ўргатувчи йўриқча билан бўлган ўргатувчида старти бошқариш малакиси бўлганда 60 км/соатдан ортиқ бўлмаган тезликка рухсат этилган. 3. Тақиқланган. 4. Агар ўрганилаётган механик транспорт воситасида таниқли белгилари қайд этилган бўлса, рухсат этилган.

<p>7 Автомагистралда таъикланади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кайрилиб олиш ва ажратувчи бўлакнинг технологик узлиш жойларига кириш. 2. Орқага ҳаракатланиш. 3. "Тўхтаб туриш жойи" ёки "Дам олиш жойи" белгилари бўлган махсус майдончалардан ташқари жойда тўхташ. 4. Юридадаги барча ҳолатлар. 	<p>9 Автомагистралда катнов қисмининг четини билдирувчи сизирға оқ чизиқни босиб ўтишга руҳсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руҳсат этилади. 2. Таъикланади. 3. Агар автомагистралда ҳаракатланиш серкатино бўлса, таъикланади.
<p>9 Руҳсат этилган тула вазни 3,5 т дан кам бўлган юк автомобилнинг ҳайдовчисига автомагистралларда нима таъикланган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Иккинчи бўлакдаги нарироқда ҳаракатланиш, орқага ёки чапга бурилиш учун сайта тизилишдан ташқари. 2. Орқа билан ҳаракатланиш. 3. Механик транспорт воситаларини шатакка олиш. 4. Барча санаб ўтилган ҳаракатлар. 	<p>10 Бу белги билан белгиланган йўл қисмларида ажратувчи бўлакнинг узлиш жойида кайрилишга руҳсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руҳсат этилади. 2. Таъикланади. 3. Фақат тула вазни 3,5 тоннагача бўлган транспорт воситаларига руҳсат этилади.

19. ТУРАР-ЖОЙ ДАҲАЛАРИДА ҲАРАКАТЛАНИШ

19.1. Турар-жой даҳалари (кириш ва чиқиш 5.38 ва 5.39 белгилари билан белгиланган ҳудудлар)да пиёдаларга тротуарлар ҳамда катнов қисмида ҳаракатланишига руҳсат этилади. Бунда пиёдалар имтиёзга эга бўладилар, бироқ улар транспорт воситаларининг ҳаракатланишига асоссиз ҳалакит бермасликлари керак.

Аҳоли яшайдиган жой кўча, майдон, иморат, иншоот ва шу кабилардан иборат бўлиб, бу жойларда кун давомида транспорт воситалари ва пиёдаларнинг узлуксиз ҳаракатланиши кузатилади.

Турар жой даҳалари, аҳолининг истиқомат қилиши учун мўлжалланган бўлиб, ундаги ҳаракатланиш кўча ва майдонлардаги ҳаракатланишдан катта фарқ қилади. Кўпчилик ҳолатларда турар-жой даҳаларида пиёдалар учун алоҳида тротуар бўлмасдан, уларнинг ҳаракатланиши катнов қисми бўйлаб белгиланган (пиёда ва транспорт воситаларига ягона йўлка).

Транспорт воситасининг турар-жой даҳасидаги йўлкалардан транзит ҳаракатланиши кўзда тутилмаган, балки бу йўлкалар истиқомат

жойи билан шаҳар кўчаларини боғлаш учун хизмат қилади.

19.2. Турар-жой даҳаларида:

- механик транспорт воситасини бошқаришни ўргатиш;
- юргизгичи ишлаб турган ҳолда тўхтаб туриш;
- рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларининг махсус ажратилган, белги ёки чизиклар билан белгиланган жойлардан ташқарида тўхтаб туриши тақиқланади.

Турар-жой даҳаларида истиқомат қилувчилар кўп ҳаракатланиши ва ҳар қадамда муюлишлардан болаларнинг югуриб чиқиб қолишлари мум-

кинлигини ҳисобга олиб, ҳайдовчи хавфсизликни таъминлайдиган тезлик билан ҳаракатланиши (ЙХҚ-12.1) ҳамда пиёдаларга имтиёз бериши лозим. Тўхташ ва тўхтаб туриш учун пиёдалар ва

транспорт воситаларининг ҳаракатланишига ҳалакит бермайдиган жойни танлаши керак (ЙХҚ-14.4). Атроф-муҳитни ишлаб бўлган газлар билан булғатмаслик, истиқомат қилувчиларга зиён етказмаслик учун тўхтаб турганида автомобиль юргизгичини тўхтатиб, ўчириб қўйиши керак. Қатнов қисмининг кенглиги етарли даражада бўлмагани сабабли тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобиллари тўхтаб турганида, ўз габарит ўлчамлари билан йўлни пиёда ва бошқа транспорт воситаларидан тўсиб қўяди. Шу сабабли турар-жой даҳаларида тегишли белгилар ёки чизиклар бўлмаса, тўла вазни 3,5 тоннадан зиёд бўлган юк автомобилларининг тўхтаб туриши тақиқланади.

19.3. Турар-жой даҳаларида ҳайдовчилар пиёдалар хавфсизлигини, шунингдек, ушбу ҳудуддаги иншоот, қурилма ва ўсимликларнинг шикастланмаслигини таъминлашлари зарур.

19.4. Турар-жой даҳаларидан чиқишда ҳайдовчилар бошқа ҳаракат қатнашчиларига йўл беришлари керак.

19.5. Ушбу бўлимдаги талаблар ҳовлили ҳудудларга ҳам тегишлидир.

Юқорида айтилганлардан ташқари, ҳайдовчи турар-жой даҳасида ҳаракатланар экан, иншоот, қурилма ва ўсимликларнинг шикастланмаслигини таъминлаши зарур.

19-мавзуга тестлар:

<p>1 Рўлда ўрганувчи бўлса, қайси томонга ҳаракатланишга рухсат берилadi?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳамма томонга. 2. Фақат ўнгга. 3. Ўнгга, чапга ва қайрилиш. 	<p>2 Мазкур белги билан белгиланган ҳудудда қандай чекланишлар киритилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳаракат тезлиги 5 км/с дан ошмаслиги кераклигини билдиради. 2. Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш. 3. Кириб, чиқиб кетиш ҳаракати таъқиqlанади. 4. Енгил автомобилларнинг тунда тўхтаб туришини таъқиqlайди.
<p>3 Қуйидаги ҳолатда ҳайдовчи пилдаларга йўл бериши лoзимми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳа. 2. Йўқ. 	<p>4 Енгил автомобиль ҳайдовчиси йўл бериши керакми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳа. 2. Йўқ.

20. ТИК НИШАБЛИК ВА БАЛАНДЛИКЛАРДА ҲАРАКАТЛАНИШ

20.1. 1.13 ва 1.14 белгилари билан белгиланган қияликларда йўлда қарама-қарши йўналишларда ҳаракатланишни қийинлаштирадиган бирон-бир тўсиқ бўлса, нишабликка ҳаракатланаётган транспорт воситаси ҳайдовчиси йўл бериши керак.

Қияликларда автомобилларнинг тик оғирлик кучи тастга қараб тик йўналишда ва нишаблик томон йўналган, ташкил этувчиларга ажралади. Нишаблик томонга йўналган, оғирлик кучининг бир қисmini ташкил этувчи куч шу йўналишда кетаётган автомобилнинг ҳаракатланишини тезлаштиради. Нишаблик даражаси (%) юқори бўлмаса, у хавф туюдирмайди, балки ҳайдовчига мойил келади. Лекин нишаблик даражаси (%) ортиб, йўл узайган сари бу кучнинг таъсири ошади ва ҳаракатланиш хавфсизлигига акс таъсир этиб, авария ҳолатига олиб келиши мумкин. Айниқса, тезлик (тезланиш) ошиб кетиши натижасида тажрибасиз ёш ҳайдовчилар қияликларда тез-тез тормоз берадилар. Бу эса, тормоз колодкаларининг қизиб, ишдан чиқишига олиб келади, бу муқаррар фалокатдир. Довонларда ва узоқ тик нишабли йўлларда

1.13

1.14

тўхтатиш тизими ишламай қолган транспорт воситаларининг ўз ҳаракатини тўхтатиш учун 5.40 белгиси билан белгиланган (фалокатли ҳолатлар учун мўлжалланган) йўлга киришлари керак.

20.2. Тик нишабликда, доводна ва 1.13 белгиси ўрнатилган йўлда тўхтатиш тизими ишламай қолган транспорт воситалари ўз ҳаракатини тўхтатиш учун 5.40 белгиси билан белгиланган фалокатли ҳолатлар учун йўлга киришлари шарт.

20.3. Йўлнинг 1.13 «Тик нишаблик» йўл белгиси билан белгиланган қисмида узатма ёки тишлашиш механизмини ажратилган ҳолатда ҳаракатланиш тақиқланади.

Тик нишаблик (1.13) белгиси ўрнатилган қиялик жойларида нишаблик томон йўналган транспорт воситаси оғирлик кучи таъсирида тезлашиб, уни бошқаришда катта хавф туғилади. Йўл шароитига нисбатан юқори бўлган тезликда ҳайдовчи автомобилни бошқара олмай авария содир этиши мумкин. Бу ҳолатда нишаблик томонга йўналган, оғирлик кучи, юргизгичга акс таъсир этиб, автомобиль ҳаракатини секинлаштиради.

Нишаблик томон йўналган оғирлик кучи баландлик томонга кўтарилаётган транспорт воситаси йўналишига тескари бўлиб, унинг ҳаракатланишига акс таъсир этади. Тик баландлик томон ҳаракатланаётган автомобиль қўшимча қаршиликни енгизиши керак. Ҳайдовчи йўл шароити, баландлик даражаси ва автомобилнинг динамикасини ҳисобга олиши, зарур бўлса, баландликнинг охиригача тўхтамасдан етиб олиши мақсадга мувофиқдир.

20-мавзуга тестлар:

<p>1 Агар тегишли белгилар билан белги- ланган қияликларда юзма-юз келаётган транспортларнинг ўтиб кетиши қийин бўлса, йўл бериш зарур:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пастлик томон ҳаракатланаётган транспорт воситасига. 2. Белгиланган йўналишдаги транс- порт воситасига. 3. Баландликка ҳаракатланаётган транспорт воситасига. 	<p>2 Бу жойда қувиб ўтишга руҳсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руҳсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридаги йўлларда руҳсат этилади. 4. Фақат аҳоли яшай- диган жойлардан ташқаридаги йўлларда тақиқланади.
---	--

3 Мотоцикл ҳайдовчиси қандай бузыл-
тимми?

1. Ҳа.
2. Йўқ.

4 Қайси транспорт воситасининг
ҳайдовчиси йўл берилиш керак?

1. Юқ автомобиль ҳайдовчиси.
2. Енгил автомобиль ҳайдовчиси.

21. БЕЛГИЛАНГАН ЙЎНАЛИШДАГИ ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ИМТИЁЗЛАРИ

21.1. Трамвай йўли чорраҳадан бошқа жойларда йўл қатнов қисмини кесиб ўтадиган бўлса, трамвай (А) рельсиз транспорт воситаларига нисбатан имтиёзга (Б) эга бўлади (деподан чиқиш жойларидан ташқари (В)).

Катта шаҳарлар ва аҳоли яшайдиган жойларда йўловчиларнинг асосий қисми ўз манзилларига белгиланган йўналишдаги транспорт воситалари – трамвай, троллейбус ва автобусларда етиб олишади. Бу транспорт воситаларининг узлуксиз ва хавфсиз ҳаракатланишлари учун ЙХҚда бир қанча имтиёзлар кўзда тутилган. Булар:

а) агар светофор ёки тартибга солувчининг ишоралари трамвай ва рельсиз транспорт воситаларига бир вақтда ҳаракатланишга рухсат берса, ҳаракат йўналишидан қатъий назар трамвай олдин ўтиш ҳуқуқига эга (ЙХҚ-15.6);

б) тенг аҳамиятга эга бўлган йўллар кесишган чорраҳада, кейинги ҳаракат йўналишидан қатъий назар, трамвай рельсиз транспорт воситасига нисбатан олдин ўтиш ҳуқуқига эга бўлади (ЙХҚ-15.10);

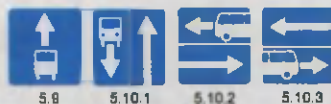
в) трамвай йўли чорраҳадан бошқа жойларда йўлнинг қатнов қисмини кесиб ўтадиган бўлса, трамвай рельсиз транспорт воситаларига нисбатан имтиёзга эга бўлади.

Агар автомобиль йўлининг бирор-бир булаги белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланиши учун 5.9 ёки 5.10.1–5.10.3 белгилари билан ажратилган бўлса, у ҳолда бу бўладан бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланишлари тақиқланади.

21.2. Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларининг

ҳаракатланиши учун 5.9, 5.10.1 — 5.10.3 белгилари билан ажратилган бўлақда (Г) бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланиши ва тўхташи тақиқланади.

Агар бу бўлақ йўл қатнов қисмининг бошқа жойидан узук-узук чизик билан ажратилган бўлса, бурилмоқчи бўлаётган транспорт воситалари (Д) бу бўлақка қайта тизилишлари керак.

Шунингдек, бундай жойларда белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатига ҳалақит бермаслик шarti билан йўлга чиқиш (Е), қатнов қисмининг четки ўнг томонида йўловчиларни чиқариш ва тушириш учун бу бўлақка ўтишга рухсат этилади (Ж).

Бўлақ йўл қатнов қисмининг ўнг чеккасида жойлашган бўлиб, қўшни чап бўлақдан узук-узук чизик билан ажратилган бўлса, у ҳолда бу бўлақка, истисно тариқасида, белгиланган йўналишдаги транспорт воситасига ҳалақит бермаслик шarti билан йўлнинг ўнг чеккасида йўловчиларни чиқариш ва тушириш учун ҳаракатланиб киришлари мумкин.

21.3. Аҳоли яшайдиган жойларда (З) бекатдан ҳаракатланишни бошлаётган автобус ва троллейбусларга ҳайдовчилар йўл беришлари керак. Ўз навбатида автобус ва троллейбус ҳайдовчилари уларга йўл берилганлигига ишонч ҳосил қилганликларидан кейингина ҳаракатланишни бошлашлари мумкин.

Бекатдан ҳаракат бошлаётган автобус ёки троллейбус йўли (йўналиши) қатнов қисмида ҳаракатланаётган транспорт воситасининг йўли билан бурчак остида кесишади.

21-мавзуга тестлар:

<p>1 Ўнгга бурилганда шу белги билан белгиланган бўлакка ўтишга рухсат этиладими?</p> <p>1. Рухсат этилади. 2. Таъқиқланади. 3. Агар бўлак колдан ҳаракат қисмидан ётиқ сиздирга қизиқ билан ажратилмаган бўлса, рухсат этилади.</p> 	<p>2 Агар йўл боғланмишда ушбу белги турган бўлса қатнов қисмининг чап четигаги бўлакка ўтиш мумкинми?</p> <p>1. Чапга бурилиш учун мумкин. 2. Қувиб ўтиш учун мумкин, агар рўпарадан ҳаракатланиш бўлмаса ва бўлак қатнов қисмининг колдан бўлагидан узук-узук қизиқ билан ажратилган бўлса. 3. Ҳеч қандай ҳолатда мумкин эмас.</p>
<p>3 Кўрсатилган шаронгда қайси бўладан ўнгга бурилиш керак?</p> <p>1. Факат иккинчи бўладан. 2. Факат "А" чизиги билан белгиланган ўнг чеккадаги бўладан.</p> 	<p>4 Белгиланган йўналиш бўйлаб кетаётган автобус ҳайдовчисини ушбу шаронгда йўл берилиш керакми?</p> <p>1. Керак. 2. Керак эмас. 3. Керак эмас, чунки у тўғрига кетаётти.</p>
<p>5 Белгиланган йўналиш бўйича ҳаракат қалаётган белгиланган йўналишли транспорт воситаларининг ҳайдовчилари пидалар ўтиш жойидан ташқарида оқ таяк билан ишора бераётган кўрларни ўтказиб юборишлари керакми?</p> <p>1. Ҳамма ҳолларда ўтказиб юборишлари керак. 2. Ўтказиб юборишлари керак эмас.</p>	<p>6 Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига кирад:</p> <p>1. Автобуслар ва йўналишли таксилар. 2. Трамвайлар ва троллейбуслар. 3. Белгиланган йўналишлар бўйича ҳаракатланадиган автобуслар, троллейбуслар, трамвайлар ва йўналишли таксилар.</p>
<p>7 Агар йўл бўлаги сиздирга қизиқ билан ажратилиб, белги билан белгиланган бўлса, автобус ҳайдовчисининг бўлак бўйлаб ҳаракатланишига рухсат этиладими?</p> <p>1. Рухсат этилади. 2. Таъқиқланади. 3. Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича ҳаракатланса, рухсат этилади.</p> 	<p>8 Йўловчиларни тушириш учун бу белги ўрнатилган бўлакда тўхташга рухсат этиладими?</p> <p>1. Агар бўлак қатнов қисмининг ўнг четига жойлашган ва у ётиқ узлуқсиз қизиқ билан қатнов қисмидан ажратилмаган бўлса, рухсат этилади. 2. Таъқиқланади. 3. Рухсат этилади.</p>
<p>9 Расмда кўрсатилган ҳолатда йўловчиларни тушириш учун тўхташга рухсат берилладими?</p> <p>1. Рухсат этилади. 2. Таъқиқланади.</p> 	<p>10 Қатнов қисмининг ўнг бўлаги бўйлаб ҳаракатланишга қайси транспорт воситасига рухсат этилган?</p> <p>1. Барча механик транспорт воситаларига. 2. Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига ва таксиларга. 3. Фақат велосипедларга. 4. Фақат белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига.</p>

22. ТАШҚИ ЁРИТИШ АСБОБЛАРИДАН ФЙДАЛАНИШ

Ташқи ёритиш асбоблари сутканинг қоронғи вақтида ва етарлича кўринмаслик (туман, қуқоқ тутун ва ҳ.к.) шароитида механик транспорт воситасининг хавфсизлигини таъминлайди.

Ташқи ёритиш асбобларининг сони, жойлашишлари, ранги Давлат стандарти (ГОСТ 8769-75) билан белгиланган.

Ташқи ёритиш асбоблари йўл иштирокчиларига транспорт воситасининг жойлашуви ва ҳаракатлиниш йўналиши ҳақида ахборот беради, шунингдек, кўча, йўл ва жойларни ёритади.

22.1. Қоронғи вақтда ва етарлича кўринмайдиган шароитда, шунингдек, тоннелларда ҳаракатланаётган барча транспорт воситалари:

- йўлнинг ёритилмаган қисмида узокни (А) ёки яқинни ёритувчи (Б) фараларини;
- йўлнинг ёритилган қисмида яқинни ёритувчи фараларини;
- йўлнинг ёритилганлигидан қатъий назар, тиркамаларнинг габарит чирокларини (В) ёкишлари керак.

Олисни ёритувчи фаралар транспорт воситаси йўлнинг ёритилмаган қисмларида ҳаракатланаётганида ёқилади. Олисни ёритувчи фараларнинг нур тарамлари марказга тўпланган ҳолда 100-150 метр масофани кучли ёритади. Бундай кучли ёритиш қарама-қарши йўналишдаги ҳайдовчиларнинг кўзларини қамаштириши мумкин. Шу сабабли:

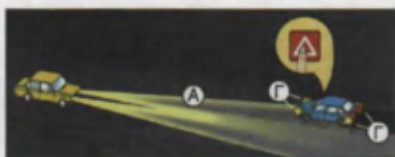
22.2. Қуйидаги ҳолларда узокни ёритувчи фара (А) яқинни ёритувчи фара (Б) билан алмаштирилиши керак:

- аҳоли яшайдиган жойларда йўл ёритилган бўлса;
- қарама-қарши йўналишдаги транспорт воситасига 150 метрдан камроқ масофа колганда, шунингдек, ҳайдовчи транспорт воситасининг чирокларини вақти-вақти билан ўчириб бунга зарурат борлигини билдирганда ундан ҳам кўпроқ масофада;
- қарама-қарши йўналишдаги ҳайдовчиларнинг кўзини

қамаштириши мумкин бўлган бошқа барча ҳолларда.

Кўзи қамашган ҳайдовчи фалокат ёруғлик ишораларини ёқиши (Г), ҳаракатланиш бўлагини ўзгартирмасдан тезликни камайтириши ва тўхташи керак.

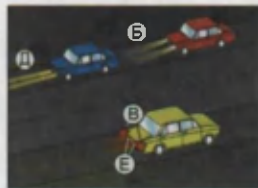

22.3. Қоронғи вақтда йўлнинг ёритилмаган қисмида, шунингдек, масофа етарлича кўринмайдиган шароитда тўхтаган ёки тўхтаб турган транспорт воситасида габарит чироклари (В) ёқилган бўлиши керак.

Габарит чироклари йўлни ёритишга хизмат қилмайди, балки ёритилган йўлларда ҳаракатланаётган транспорт воситасини аниқлашга хизмат қилади. Сутканинг қоронғи вақтларида тўхтаб турган транспорт воситаси кўринмай қолиб, тўқнашув содир этилиши мумкин бўлган вазиятнинг олдини олади.

Масофа етарлича кўринмайдиган шароитда габарит чирокларига қўшимча тарзда яқинни ёритувчи фаралар (Б), туманга қарши фаралар (Д) ва туманга қарши орқа чироклар ёқилиши мумкин (Е).

Яқинни ёритувчи фараларнинг нурлари пастга йўналтирилган бўлиб, 50 метргача бўлган масофани ёритади ва қарама-қарши йўналишдаги ҳайдовчиларнинг кўзларини қамаштириши эҳтимоли жуда кам. Серқатнов автомобиль йўларида ундан фойдаланиш хавф тугдирмайди. Йўлнинг ёритилган қисмларида яқинни ёритувчи фараларидан фойдаланиш хавфсизликни кўпроқ таъминлайди.

Туманга қарши фаралар оқ ёки сариқ рангда бўлиб, тиниқ атмосферада йўлни қисқа масофада (50 метргача) яхши ёритиб бериш қобилиятига эга.

22.4. Қуйидаги ҳолларда туманга қарши фараларни (Д) қўллаш мумкин:

– етарлича кўринмайдиган шароитда алоҳида, шунингдек, узокни (А) ёки яқинни ёритувчи фаралар билан (Б);

– коидаларнинг 22.5 бандида кўзда тутилган ҳолларда яқинни ёритувчи фара ўрнида (Б).

22.5. Куннинг ёруғ вақтида куйидаги ҳолларда яқинни ёритувчи фаралар (Б) ёқилиши керак:

– транспорт воситаларининг ташкилий жамланмаси сафида ҳаракатланаётганда;

– умумий ҳаракат оқимига қарши йўналишда махсус ажратилган бўлақда ҳаракатланаётган белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларида;

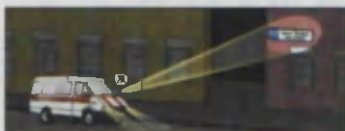
– автобус ва юк автомобилларида болалар гуруҳини ташкилий ташишда;

– хавфли, катта ўлчамли ва оғир вазнли юкларни ташишда;

– механик транспорт воситаларини шатакка олганда (шатакка олиб кетаётган транспорт воситасида).

22.6. Изловчи фараларнинг (Ж)

нур тарамлари тор йўналиш бўйича жамланган бўлиб, 200 метр масофагача ёритишга мўлжалланган. Изловчи фаралар тезкор ва махсус автомобиллар (тез тиббий ёрдам)га ишлаб

чиқарувчи корхоналар томонидан ўрнатилган бўлиб, бошқа транспорт воситаларига ўрнатиш тақиқланади. Улардан аҳоли яшайдиган жойларда оператив ва махсус хизматларни бажаришга, аҳоли яшамайдиган жойларда қарама-қарши йўналишда транспорт воситалари бўлмаганда фойдаланиш мумкин.

Фара прожекторнинг (Ж) (шаҳарлараро қатнайдиغان автобус ва «Саёҳат» автобусларининг томида ўрнатилади) кучли нур тарамлари тор йўналишда жамланган бўлиб, 300 метргача масофани ёритади. Улар ишлаб чиқарувчи корхоналар томонидан автобусларнинг томига ўрнатилади. Улардан фақат аҳоли яшамайдиган жойларда, қарама-қарши йўналишда транспорт воситалари йўқлигида фойдаланиш мумкин, аҳоли яшайдиган жойларда фойдаланиш тақиқланади.

22.7. Туманга қарши орқа чироқларни (Е) фақат масофа етарлича кўринмайдиган шароитда қўллаш мумкин. Орқадаги тўхташ

чироқлари (стоп-сигнал) га (И) туманга қарши орқа чироқлари (Е) улаш тақиқланади.

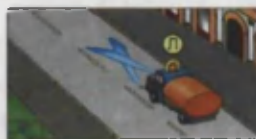
22.8. «Автопоезд» таниқлик белгиси (К) ав-

топоезд ҳаракатланаётганда, куннинг қоронғи вақтида эса йўлда тўхташ ва тўхтаб туриш пайтида ҳам ёкиб қўйилиши керак.

«Автопоезд» таниқлик белгиси сариқ рангдаги учбурчак ёки зарғалдоқ рангли учта чироқ бўлиб, автомобиль кабинасининг томига ўрнатилади.

22.9. Зарғалдоқ ёки сариқ рангли (Л) мил- тилловчи чироқ—маёқча йўлда қурилиш, таъ- мирлаш ёки тозалаш ишлари олиб борилаёт- ган, шунингдек, оғир вазнли, катта ўлчамли ёки хавфли юкларни ташиш қондаларида кўзда тутилган ҳолларда уларни ташиётган транспорт воситаларида ёқирилиши керак.

Бу маёқча билан таъминланган транспорт воситаси биринчи бўлиб ўтиш ҳуқуқига эга эмас.

22-мавзуга тестлар:

<p>1 Куннинг қоронғи вақтида суъбий ёритилмаган йўлларда ёки етарли кўринмаслик шароитида ёнмайдиган орқа габарит чироқлари билан тўхтаб туриш ёки таъмирлаш жойига беришга рухсат бериладими?</p> <p>1. Алоҳида эҳтиёткорлик билан боришга рухсат берилади. 2. Тақиқланади.</p>	<p>2 Кунья ётишда фараларнинг узоқни ёритувчи чироқларидан оғохлантирувчи ишера сифатида фойдаланиш мумкинми?</p> <p>1. Ҳамма ҳолда мумкин. 2. Мумкин, агар бу бошқа ҳайдовчиларнинг кўзини қамаштирмаса, шу жумладан, орқани кўриш кўзгуси орқали ҳам. 3. Мумкин эмас. 4. Аҳолни яшайдиган жойлардан ташқаридаги йўлларда мумкин.</p>
<p>3 Ҳайдовчи манёврини бажаришда бурилиш курсаткичлари билан ёруғлик ишорасини ҳар доим бериши керакми?</p> <p>1. Ҳар доим бериши керак. 2. Керак эмас, агар ҳаракатланишнинг бошқа китлашчиларини қалитиши мумкин бўлса. 3. Керак, зарурий эҳтиёт чораларини қурган ҳолда.</p>	<p>4 Куннинг қоронғи вақтида йўлнинг ёритилган қисмида ҳаракатланаётган ме- таник транспорт воситасида қайси чироқлар ёқилган бўлиши керак?</p> <p>1. Фараларнинг яқинни ёритувчи чироқлари. 2. Фараларнинг узоқни ёритувчи чироқлари ёки габарит чироқлар. 3. Фараларнинг яқинни ёритувчи чироқлари (туманга қарши фаралар) ёки габарит чироқлар.</p>

<p>5 Кайси жавобда шатакка олинган транспорт воситасидаги ёритиш асбобларини ёқинининг тўғри ҳолати кўрсатилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Куннинг қоронғи вақтида ёки туман бўлган шароитда фараларнинг яқини ёритиш чироклари. 2. Фалокят ёруғлик ипоралари, у бузуқ бўлганда ёки бўлмаган ҳолларда унинг орқа томонига фалокят сабабди тўхташ белгиси ўрнатилиши керак. 3. Аҳоли яшаётган жойда габарит чироклари. 4. Аҳоли яшаётган жойдан ташқаридаги йулларда исталган ёритиш чирокларини. 	<p>6 Куннинг қоронғи вақтида йўлнинг ёритилмаган қисмларида ҳаракатланаётганда механик транспорт воситасининг қайси чироклари ёқилган бўлиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яқини ёки узокни ёритувчи фаралар. 2. Фалокят яқини ёритувчи фаралар. 3. Фалокят узокни ёритувчи фаралар.
<p>7 Шатакка олинган мезаняк транспорт воситасида қанақа ташқи ёритиш чироклари ёқилган бўлиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Куннинг қоронғи вақтида, габарит чироклари. 2. Яқини ёритувчи фара чироклари. 3. Фалокят ёруғлик ипоралари. 	<p>8 Йўлнинг ёритилмаган қисмларида қоронғи вақтда тўхтаганда габарит чироклари бузуқ бўлса:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яқини ёритувчи фараларни ёқиш. 2. Ўнроққа олиш ва яқини ёритувчи фарани ёқиш зарур. 3. Транспорт воситасини йўлдан ташқарига чиқариш, агар бузинг иложи бўлмаса мазкур қондилар талабларига биноан уни белгилаш лозим.
<p>9 Орқа томондаги туманга қарши чироклар қўлланиши мумкин:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Куннинг қоронғи вақтида сафла ҳаракатланганда. 2. Тонелларда ҳаракатланганда. 3. Фалокят етарли кўриямайдиган шароитларда. 4. Куннинг қоронғи вақтида юк туширишда. 5. Барча санаб ўтилган ҳолларда. 	<p>10 Транспорт воситалари сунъий ёритилган тонелда ҳаракатланаётганда қандай ёритиш асбоблари ёқилиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фаранинг узокни ёритувчи чироклари. 2. Фаранинг яқини ёритувчи чироклари. 3. Мажбурий тўхташ ёритигичи. 4. Ёритиш асбоблари ёқилмайди.

23. МЕХАНИК ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ ШАТАККА ОЛИШ

23.1. Қаттиқ ёки эгилувчан улагич ёрдамида шатакда олиб юриш шатакка олинган транспорт воситасининг рул бошқарувида ҳайдовчи (А) бўлгандагина амалга оширилиши керак. Қаттиқ, улагичнинг тузилиши (конструкцияси) шатакка олинган транспорт воситасини шатакка олган транспорт воситасининг изидан боришини таъминлаган ҳоллар бундан мустасно.

23.2. Қаттиқ (В) ёки эгилувчан (Б) улагич ёрдамида шатакка олинган автобусда, троллейбусда ва юк автомобили юкхонасида одам ташиш, қисман ортиш йўли билан (Г) шатакка олишда эса шатакка олинган транспорт воситасининг кабинасида ва юкхона-

сида, шунингдек, шатакка олган транспорт воситасининг юкхонасида одамлар бўлиши тақиқланади.

23.3. Эгилувчан улагич (Б) билан шатакка олишда шатакка олган ва шатакка олинган транспорт воситалари ўртасидаги масофа 4 – 6 метр оралиғида бўлиши, қаттик улагич (В) ёрдамида эса 4

метрдан кўп бўлмаслиги керак. Эгилувчан улагичга Қоидаларнинг 28.4-бандига мувофиқ тахтача ёки байроқча қўйилиши керак.

23.4. Шатакка олиш қўйидаги ҳолларда тақиқланади:

– рул бошқаруви ишламаётган транспорт воситаларини (қисман ортиш усули билан шатакка олиш бундан мустасно (Г));

– икки ва ундан кўпроқ транспорт воситаларини (Д);

– шатакка олинган ва шатакка олган транспорт воситаларининг улагич билан бирга умумий узунлиги 24 метрдан ортиқ бўлса;

– тўхтатиш тизими ишламаётган транспорт воситасининг (Е) ҳақиқий вазни шатакка олган транспорт воситасининг (Ж) ҳақиқий вазининг ярмидан ортиқ бўлса (ҳақиқий вазни кам бўлган бундай транспорт воситасини фақат қаттик улагич ёрдамида ёки қисман ортиш усули билан шатакка олиш бундан мустасно);

– кажавасиз мотоцикллар билан (З), шунингдек, бундай мотоциклларни (И);

– йўл яхмалак (К), сирпанчик бўлган ҳолларда эгилувчан улагичда (Б).

23-мавзуга тестлар:

<p>1 Бошқарув ҳурлимига нисбатан механик транспорт воситаси шатакка олинганми керак:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Қисман ортиш усули билан. 2 Каттиқ улагич билан. 3 Уни қисман ортиш ёки каттиқ улагичда улаш усули билан. 4 Агар шатакка олувчининг ҳақиқий вазни шатакка олинаётганининг ҳақиқий вазидан икки марта кўп бўлса каттиқ улагичда. 	<p>2 Аҳоли яшайдиган жойлардаги ташқарда тирқамали енгил автомобиль ҳайдовчисига энг катта тезликни соатига неча километрдан оширмасдан ҳаракатланишга рухсат этилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 50 км/соат 2. 70 км/соат 3. 80 км/соат 4. 90 км/соат 5. 100 км/соат
<p>3 Эгилувчан ёки қаттиқ улагичда шатакка олинган механик транспорт воситасида одамлар ташишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Автобус ва троллейбусда рухсат этилади. 2. Таҳиқланади. 3. Юк ва енгил автомобилларда рухсат этилади. 4. Юк автомобили кабинасида ва енгил автомобилда рухсат этилади. 	<p>4 Маъмур шароитида шатакка олиш қандай юқори тезлик билан амалга оширилиши мумкин?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 30 км/соат 2. 50 км/соат 3. 70 км/соат 4. 80 км/соат
<p>5 Шатакка олиш қандай ҳолатларда тақиқланган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тойғоқчиликда каттиқ улагичда. 2. Тойғоқчиликда эгилувчан улагичда. 3. Ёй кажавали мотоцикллар билан. 	<p>6 Мотоциклларни шатакка олишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ёй кажавали мотоциклларга рухсат этилади. 2. Таҳиқланади. 3. Текис жойларда рухсат этилади. 4. Ёй кажаваси бўлмаган мотоциклларга рухсат этилади.
<p>7 Шатакка олинган енгил автомобилда йўловчиларни ташиш мумкинми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Эгилувчан ва каттиқ улагичда рухсат этилади. 2. Таҳиқланади. 	<p>8 Механик транспорт воситаси шатакка олинганда эгилувчан улагич қандай белгилангани керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қизил ва оқ рангли чизиклар туширилган, ерутлик кайтарилган юзали, байроқчалар ёки тахтачалар билан. 2. Транспорт воситаси орқасига мустаҳкамланган фалокат тўхташ белгиси билан белгилангани керак. 3. Транспорт воситаси олди томони оқ рангли, орқаси қизил рангли фонарлар билан белгилангани керак.
<p>9 Тормоз тизими ишламаётган транспорт воситасини шатакка олиш мумкинми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Агар шатакка олинган транспорт воситасининг ҳақиқий вазни шатакка олувчи транспорт вазидан икки баробар ортиқ бўлса, каттиқ улагич билан. 2. Фақат каттиқ улагичда. 3. Агар шатакка олинган транспорт воситасида ҳайдовчи бўлса ҳар қандай усул билан. 4. Фақат унга қисман ортиш усули билан. 	<p>10 Қоидаларга қўра шатакка олиш вақтида бир-бирига уланган транспорт воситалари таркибининг қандай умумий узунлигига бўла қўйилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 20 м. 2. 21 м. 3. 22 м. 4. 23 м. 5. 24 м.

24. ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ БОШҚАРИШНИ ЎРГАТИШ

24.1. Транспорт воситаларини бошқаришни дастлабки ўргатиш ёпиқ майдончаларда ёки автодромларда ўтказилиши керак.

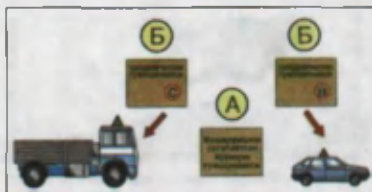
Транспорт воситаларини бошқараётган ёш, тажрибасиз ҳайдовчининг рул чамбарагини кескин буриши, илашиши (сцепление) тепкисини тез қўйиб юбориши, тормоз тепкисини кескин босиши ён атрофдаги ҳаракат иштирокчиларига хавф тугдириб, йўл-транспорт ҳодисаларини келтириб чиқариши мумкин. Шунинг учун бошқаришни ўрганувчи транспорт воситаларини равоон бошқаришнинг дастлабки кўникмаларини ёпиқ майдонларда, бошқа йўл иштирокчиларидан ажратилган жойларда ўргатиши керак.

24.2. Йўлларда бошқаришни ўргатишга фақат ҳайдовчи устоз иштирокида, ўрганувчи дастлабки бошқарув малакасини етарлича эгаллаганидан сўнггина рухсат этилади. Ўрганувчи қоидалар талабларини билиши ва уларга амал қилиши шарт.

Кўпчилик ўрганувчилар биринчи хавфли вазиятда ўзини йўқотиб қўйишади, бу эса транспорт воситаларини бошқарувсиз қолиб, аварияга олиб келади. Ўрганувчида дастлабки кўникма, малака бўлгани билан, устоз ҳайдовчисиз автомобилни бошқариб бўлмайди.

24.3. Бошқаришни ўргатаётган ҳайдовчи устоз ўргатиш ҳуқуқини берувчи ҳужжатга (А), шу тоифадаги транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқини берувчи гувоҳномага (Б) ва бевосита 3 йиллик ҳайдовчилик фаолиятига эга бўлиши керак.

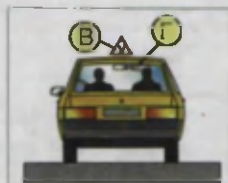

Шахсий автомобилларда бошқаришни ўргатишда ҳам ўргатувчи ҳайдовчилик гувоҳномасидан ташқари, ўргатиш ҳуқуқини берувчи ҳужжатга эга бўлиши керак.

24.4. Ҳайдовчиларни тайёрлаш машғулотилари ўқув якунида автомобиль бошқаришни ўрганувчи 18 ёшга, автобус, трамвай ва троллейбус бошқаришни ўрганувчи эса 21 ёшга, мотоцикл бошқаришни

ўрганувчи эса 16 ёшга тўладиган шахслар билан олиб борилади.

24.5. Бошқаришни ўргатиш учун мўлжалланган механик транспорт воситалари «Бошқаришни ўргатиш транспорт воситаси» таниқлик белгиси (В) ва ҳайдовчи устоз учун орқани кўрсатувчи кўзгу билан жиҳозланиши керак (Г). Бундан ташқари, бошқаришни ўргатиш транспорт воситаларида ҳайдовчи устоз учун қўшимча илашиш (сцепление) ва тўхтатиш тепкилари ҳам бўлиши керак.

Юқоридаги талабларга жавоб берса, бошқаришни шахсий транспорт воситаларида ҳам ўргатиш мумкин.

24.6. Бошқаришни ўргатиш йўналишлари йўл ҳаракати хавфсизлиги органлари билан келишилиши шарт. Бошқа йўللarda бошқаришни ўргатиш тақиқланади.

Серқатнов йўллarning тизим пайтларида бошқаришни ўргатиш тирандликларни вужудга келтириб, ҳаракатланишга тўсқинлик қилмаслиги учун бошқаришни ўргатиш йўллари тасвири (схемаси) ЙХХДХ органлари билан келишилади.

24-мавзуга тестлар:

<p>1 Ким ўқув юртларида ҳайдашни ўргатиш ҳуқуқига эга?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳайдашни ўргатиш ҳуқуқини берувчи ҳужжатлари бўлган ҳайдашни ўргатувчи йўриқчи. 2. Тажрибали ҳайдовчи. 3. 3 йиллик ишлаган даври бўлган ҳайдовчи. 4. 5 йил ҳайдовчилик ишлаган даврига эга бўлган 1- ва 2-тоифа ҳайдовчилар. 	<p>2 Маъмур белги билан белгиланган ҳудудда қандай чекланишлар киритилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳарикат тезлигини 5 км/с дан ошмаслиги кераклигини билдиради. 2. Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш. 3. Қириб, чиқиб кетиш ҳаракати таъқиқланади. 4. Енгил автомобилларнинг тунда тўхтаб турилини таъқиқлайди.
<p>3 Бошқаришни ўргатишдаги транспорт воситаси қандай жиҳозланган бўлиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ушбу Қондаларнинг талабларига мувофиқ таниқлик белгилари билан. 2. Уловчи ва тормознинг қўшимча тепкилари билан. 3. Ўргатувчи учун орқани кўрсатувчи кўзгу билан. 4. Санаб ўтилган барча жиҳозлар ва белгилар билан. 	<p>4 Қандай бўйича неча ешдан бошлаб енгил автомобилни бошқаришга руҳсат берилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 14 ёшдан. 2. 16 ёшдан. 3. 18 ёшдан.

<p>5 Рудда ўрганувчи бўлса, қайси томонга ҳаракатланишга рухсат берилди?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Ҳамма томонга. 2 Фақат ўнғга. 3 Ўнғга, чапга ва қайрилиш. 	<p>6 Автомагистралда бошқаришни ўрганиш:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 70 км/с. дан ортмаган тезлик билан рухсат берилган. 2. Ҳайдашни ўргатувчи йўриқчи билан ўрганувчида етарли бошқариш малаҳаси бўлсагина 60 км/со. кдан ортиқ бўлмаган тезликка рухсат этилган. 3. Таксиқланган. 4. Агар ўрганиётган механик транспорт воситасида танқилик белгилари қайд этилган бўлса, рухсат этилган.
<p>7 Агар транспорт воситасининг тузилишида кузда тутилган орқани курсатади ян кўзгулар бўлмаса, автомобилдан фойдаланишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Агар орқа ойна пардалар билан беркитилмаган бўлса рухсат этилади. 2. Таксиқланади. 3. Лоаҳал битта кўзгу бўлса рухсат этилади. 	<p>8 Ҳайдашни ўргатувчига хавфсизлик камарини такмисликка рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Агар транспорт воситасини ўрганувчи ҳайдаётган бўлса рухсат этилади. 2 Ҳар қандай ҳолатда ҳам рухсат этилади. 3. Таксиқланади.

25. ОДАМ ТАШИШ

Одам ташиш учун автобус, микроавтобус, трамвай, троллейбус, енгил автомобиль кабилар ишлаб чиқарувчи корхоналар тарафидан мўлжалланган бўлиб, ҳаракатланишдаги хавфсизликлари тўлиқ инобатга олинган. Баъзи ҳолатларда юк ташиш учун мослаштирилмаган автомобилларда одам ташишни вазият тақозо қилади. Бу жуда ҳам масъулиятли бўлиб, ҳаракатланиш хавфсизлиги талабларига жавоб бера олиши керак.

25.1. Юк автомобилнинг юкхонасида одам ташиш «С» тоифасидаги транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқига эга бўлган, одамлар сони кабинадагиларни ҳам кўшиб ҳисоблаганда 8 нафардан ортиқ бўлганда эса «С» ва «Д» тоифасидаги транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқига эга бўлган ва шу тоифадаги транспорт воситаларидан бирини 3 йилдан ортиқ бошқарган ҳайдовчилар томонидан амалга оширилиши керак.

Эслатма: Ҳарбий ҳайдовчиларнинг юк автомобилларида одам ташишига йўл кўйиш Мудофаа вазирлиги томонидан белгиланган тартибда амалга оширилади.

25.2 Одам ташиш учун мўлжалланган юк автомобили юкхонаси бортининг баландлигидан 30 сантиметр пастда жойлашган ўриндиқлар билан жиҳозланиши, икки ён ва орқа ўриндиқлар бортга мустаҳкамланган бўлиши керак.

Суюнчиқлар йўловчиларга қулайлик яратишдан ташқари, уларнинг хавфсизлигини ҳам таъминлайди.

Автомобиль бoшқариш тажрибаси 3 йилдан oшиқ

Ҳайдовчилик
гувоҳномаси

8 нафар йўловчигача

Ҳайдовчилик
гувоҳномаси

8 нафар йўловчидан oртиқ

25.3. Ташиладиган одамлар сони жиҳозланган ўриндиклар сонидан oшмаслиги керак.

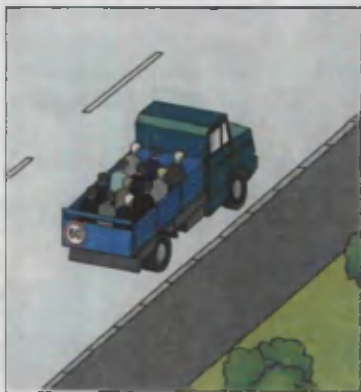
Кескин тўхташ ва манёврлар бажаришида йўловчи тан жароҳати oлмаслиги ва ҳаракатланиш давомида ноқулайликлар сезмаслиги учун сайёҳ автобуси, шаҳарлараро қатнайдиган автобус ва одам ташиётган юк автомобилларида йўловчилар сони жиҳозланган ўриндиклар сонидан oшмаслиги керак.

25.4. Ҳаракатни бошлашдан олдин ҳайдовчи йўловчиларга автомобилга чиқиш, ундан тушиш ва унга жойлашиш тартиби ҳақида тушунтириш бериши керак.

Йўловчиларнинг хавфсизлиги ҳайдовчи ташишни қандай ташкил этганлигига ҳам боғлиқ. Одам ташиши учун мўлжалланган юк автомобилларига йўловчиларни чиқариш ва тушириш, йўл ҳаракати хавфсизлигига асосан, транспорт воситасининг орқа ва тротуарга қараган ён (бортлари) томонидан ташкил этилади.

Ҳайдовчи ҳаракатни бошлашдан олдин йўловчиларни хавфсиз ташиш шароити таъминланганлигига ишонч ҳосил қилиши керак.

25.5. Одам ташишга мослаштирилмаган юк автомобилларининг юкхонасида фақат юкни олиш

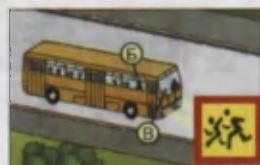

учун бораётган ёки уни кузатиб бораётган шахсларнинг (А) бўлишига йўл қўйилади, бунда улар бортлардан пастда жойлашган ўриндиқлар билан таъминланишлари керак.

Юкни кузатиб бораётган экспедитор, кузатувчи, ҳаракат хавфсизлиги талабларига асосан, ўз ўриндиқларини юк орттилгандан кейин юк хонанинг орқа томонига жойлаштиришлари керак. Ақс ҳалда, кескин тўхташ натижасида олдинга суриладиган юк кузатувчини кабинага сиқиб қўйиши мумкин.

25.6. Автобусларда ёки фургон юкхонали автомобилларда болаларни ташишда катта ёшли кузатувчи шахс (Б), бортли юк автомобилнинг кузовида ташишда эса камида икки нафар катта ёшли кузатиб борувчи шахс бўлиши шарт. Бундай транспорт воситаларининг олди ва орқа томонига «Болалар гуруҳини ташиш» таниқлик белгиси ўрнатилиши керак (В).

Ушбу талабларга қўшимча равишда, болаларни ташиш учун мўлжалланган юк автомобиллари бортининг баландлиги бир метрдан кам бўлмаслиги керак.

Ёш болалар транспорт воситалари ҳаракатланишидаги хавфсизликни тўлиқ англай олмайдилар. Шу сабабли бу масъулият кузатиб борувчиларга юклатилади.

25.7. Ҳайдовчи транспорт воситаси тўлиқ тўхтагандан кейин одамларни тушириши ва чиқариши, эшиклар ёпилгандан сўнггина ҳаракатланишни бошлаши ва тўлиқ тўхтамагунча уларни очмаслиги шарт.

25.8. Одамларни ташиш куйидаги ҳолларда тақиқланади:

– автомобилнинг кабинасидан ташқарида (бортли юк ёки фургон юкхонали автомобилларда одам ташишдан ташқари);

– тракторлар ва бошқа ўзи юрар машиналар, юк ташиладиган тиркамалар (Г), тиркама-уйча (Д), юк мотоцикллари юкхонасида (Е);

– мотоциклларнинг конструкциясида кўзда тутилган жойларидан

ташқарида;

– 12 ёшга тўлмаган болаларни мотоцик-
лнинг орқа ўриндиғида, шунингдек, енгил
автомобилга болаларни ушлаб турувчи мах-
сус қурилма ўрнатилмаган бўлса, унинг ол-
динги ўриндиғида;

– 12 ёшга тўлмаган болаларни ҳисобга ол-
маганда транспорт воситасининг техник тавсифномасида кўзда ту-
тилган миқдордан ортиқ.

Бунда транспорт воситасининг ҳақиқий вази уни ишлаб
чиқарган корхона белгиллаган рухсат этилган тўла вазндан ортмас-
лиги керак.

Хавфсизлик камари

12 Ёшгача

12 Ёшдан
кейин

12 Ёшгача

12 Ёшдан кейин

25-мавзуга тестлар:

<p>1 Одамларни ташинишга мослаштирилмаган юк автомобили юкхонасида одам ташинишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none">1. Таъқиқланади.2. Автомагистралларга ўтмаган йўлларда рухсат этилади.3. Фақат юкни кузатиб борувчи шахсларга шу шарт биланки, улар бортларидан наstdа жойлашган ўтирадиган жой билан таъминланган бўлсалар, рухсат этилади.	<p>2 12 ёшга етмаган болаларни юк авто- мобида кабинасида ташинишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none">1. Рухсат этилади.2. Фақат катта ёшдаги йўловчи ҳамроҳлигида рухсат этилади.3. Таъқиқланади.
<p>3 Юк автомобили юкхонасида болаларни ташинишга қандай талаблар қўйилади?</p> <ol style="list-style-type: none">1. Камида икки нафар китти ёшли кузатиб борувчи бўлиши керак.2. Бундай транспорт воситаларининг олди ва орқасида болалар тасвири бўлган сарик рангли квадрат таниқли белги ўрнатилиши керак.3. Юкхона девори пол сатҳидан камида 1 м қўтарилган бўлиши керак.4. Барча саяаб ўтилган талаблар.	<p>4 Юк автомобилнинг юкхонасида 8 нафардан кўп одамларни ташиниш қайси хайдовчиларга рухсат берилади?</p> <ol style="list-style-type: none">1. "С" тоифадаги транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқи гувоҳномаси бўлиб, шу автомобилда 3 йиллик иш даврига эга бўлган хайдовчиларга.2. "Д" ва "С" тоифадаги транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқига эга бўлган ва шу тоифадаги транспорт воситаларидан бирини 3 йилдан ортиқ бошқарган хайдовчилар томонидан амалга ошириллиши керак.

5 Ёнгил автомобилларнинг олдинги ўрмидиғида болаларни ташишга рухсат этиладими?

1. 7 ёшдан кичик бўлмаган болаларни ташишга рухсат этилади.
2. 12 ёш ва ундан катта бўлмаган болаларни ташишга рухсат этилади.
3. Катта ёшли йўловчи бўлганда ёшдан катъий назар рухсат этилади.

6 Автомобилни қисман шатакка олишда йўловчилар қаерга жойлашишлари керак?

1. Иккала автомобилнинг кабиналарида.
2. Шатакка олаётган автомобиль кабинасида.
3. Шатакка олинаётган автомобиль кабинасида.
4. Шатакка олаётган автомобиль кузовида.

26. ЮК ТАШИШ

Транспорт воситаларида ташиладиган юкни шундай жойлаштириш керакки, йўлнинг нотекис жойларида қўзғалиб, бурилиш ва қайрилишларда мувозанат йўқолиб, юк тушиб кетмаслиги керак.

26.1 Ташилаётган юкнинг вазни ва ўқларга тушадиган оғирлик миқдорининг тақсимланиши транспорт воситасини ишлаб чиқарган корхона томонидан белгиланган миқдордан ошмаслиги керак.

Акс ҳолда бу транспорт воситасининг ҳаракатланиш хавфсизлигига таҳдид солади.

26.2. Ҳайдовчи ҳаракатни бошлашдан олдин юкнинг тўғри жойлашганлигига ва маҳкамланганлигига ишонч ҳосил қилиши, ҳаракатланиш вақтида эса юкнинг тушиб кетмаслигини ва ҳаракатланишга халақит бермаслигини таъминлаш мақсадида, унинг ҳолатини кузатиб бориши керак.

Булардан ташқари, ташиладиган юк ёниб кетмаслиги, чанг-тўзон кўтармаслиги, тўкилиб йўлни ифлос қилмаслигини ҳайдовчи доимо назорат қилиб бориши керак.

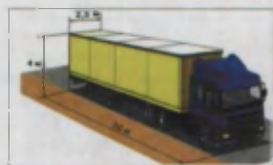
26.3. Қуйидаги шартларга амал қилганда юк ташишга йўл қўйилади:

- ҳайдовчига теварак-атроф кўринишини чекламаса;
- транспорт воситасини бошқаришни қийинлаштирмаса ва мувозанатни бузмаса;
- ташқи ёритиш асбоблари ва ёруғлик қайтаргичларни, давлат рақами ва таниқлик белгиларини, шунингдек, ишораларни ва қўл билан бериладиган ишораларнинг кўринишини тўсмаса;
- шовкин солмаса, чанг кўтармаса, йўлни ва атроф-муҳитни ифлос қилмаса.

Агар юкнинг жойлашуви ва ҳолати қайд этилган талабларга жа-

воб бермаса, хайдовчи юқорида санаб ўтилган қоидалар бузилишини бартараф этиш чораларини кўриши, унинг иложи бўлмаса, бундан кейинги ҳаракатланишни тўхтатиши шарт.

26.4. Транспорт воситасининг габаритларидан олд ёки орқа томонга 1 метрдан, габарит чирокларининг четки қисмидан 0,4 метрдан ортик чиқиб турган юк ушбу қоидаларнинг 28.3 бандига мувофиқ, «Катта ўлчамли юк» белгиси билан белгиланиши, қоронғи вақтда ва етарлича кўринмайдиган шароитда эса бунга қўшимча қилиб олди оқ чирок ёки ёруғлик қайтаргич, орқаси эса қизил чирок ёки ёруғлик қайтаргич билан белгиланиши керак.

26.5. Ўта оғир, катта ўлчамли ва хавфли юкларни ташиш, габарит ўлчамлари юкли ёки юксиз ҳолда эни 2,5 метрдан ва баландлиги йўл сатҳидан 4 метрдан, узунлиги битта тиркама билан 20 метрдан ортик бўлган ёхуд юки транспорт воситасининг орқа нуктасидан 2 метрдан ортик чиқиб турган транспорт воситаларининг, икки ёки ундан ортик тиркамали автопоездларнинг ҳаракатланиши учун ЙХХ органларининг рухсатномаси бўлиши шарт.

Рухсатномада ҳаракатланиш йўналиши ва вақти кўрсатилади. Ташилаётган юкнинг ҳажми, ўлчамлари ва хавфлилик даражасига кўра ЙПХ нинг патруль автомобили кузатишга жалб этилиши мумкин.

26-мавзуга тестлар:

1 Юк транспорт воситасига шундай жойлаш гирилиши керакки, у:

1. Юкхона деворларидан баланд чиқмаслиги керак.
2. Шовқин ҳосил қилмаслиги, чанг кўтармаслиги ва атраф-муҳитни ифлос қилмаслиги керак.
3. Транспорт воситасининг орқа ўлчамидан 0,8 м дан ортик чиқиб турмаслиги керак.

2 Юк ташиш таъинланади, агар:

1. Юк эмининг четке нуктаси олдинги ёки орқа габарит чирокнинг ташқи четкасидан 0,4 м дан ортик чиқиб турса.
2. Юк транспорт воситасининг габаритларидан 1 м дан ортик чиқиб турса.
3. Таъинлаётган юк ваэни шу транспорт воситаси учун ишлаб чиқарган юкхона белгиланган катталикдан ортик бўлса.
4. Барча айтилган ҳолларда.

<p>3 Юк транспорт воситасининг ўлчамларидан чىكىб турса, кузиниڭ خورونڭى ۋاقتىدا ۋا ستارلى كۇرنيمايدىغان شاروندا كандаي بەلگىلانىدۇ؟</p> <p>1.Ишора тахтачалари ёки байроқчалар (диагонал буйича наъбатча наъбат тортилган كىشىل ۋا ۆك йўلى) بىشان.</p> <p>2. Олдига ۆк, ۆркاسига كىسىل, ёن томонда зарғалдоқ ранг ёруғلىك كайтаргич мосламалар ёки фонарлар بىشان.</p> <p>3. ۆркاسига كىسىل, олдига ۆк байроқчалар بىشان.</p>	<p>4 “Рухсат этилган тўла вази” нима?</p> <p>1. Транспорт воситасиниڭ ۆك كۇтариши.</p> <p>2. Транспорт воситاسининг خاھىشكй ۋазنى.</p> <p>3. Ишлаб чиқаруучى ۋирхонى томонидан بەلگىلانغان, аслахлалыган транспорт воситасининг хайдогч, йўловч, ۆк بىشان بىرگا рухсат этилган энг ۆкۆри ۋазنى (миқдори).</p> <p>4. Транспорт воситасида ташилдиغان юкнини ишлаб чиқарган ۋирхонى йўل كўйган теслик таивсиф-немаси сифетида белгىландىغان ۋазنى.</p>
<p>5 Кундузги ۋаقتда транспортниڭ олд ёки арка томонига 1 метрдай ортик чىكىб турган ۆк Кандаي بەلگىلانىدۇ؟</p> <p>1. Диагонала буйича Кىзил ۋа ۆк алмашувчи чىزىكلар بۇلган тахталар ёки байроқчалар بىشان.</p> <p>2. Кىзил байроқчалар بىشان.</p> <p>3. ۆк байроқчалар بىشان.</p>	<p>6 Ташилётган ۆк ДЙХХ хизмати-нинг рухсатисиз транспорт воситаси ўлчамларининг ۆркә нуктаسىдан энг كاتта миқдорда Кандаي чىكىб турипи музисни?</p> <p>1. 1,0 м.</p> <p>2. 1,5 м.</p> <p>3. 2,0 м.</p> <p>4. 2,5 м.</p> <p>5. 4,0 м.</p>
<p>7 Давлат ЙХХ хизматиининг рухсатисиз транспорт воситасининг ۆк بىشان ёки юксиз Кандаي ۆкۆри ўлчам بىشان харакатланишига йўل كўйилади?</p> <p>1. 5,0 м.</p> <p>2. 4,5 м.</p> <p>3. 4,0 м.</p> <p>4. 2,5 м.</p> <p>5. 3,8 м.</p>	<p>8 Суткянинг ёруг пайтда ۆркә ёки олд габаритлари 1,0 м га туртиб чىققан транспорт воситаларида ۆк ортилган ۋаقتи Кандаي бийдирилади?</p> <p>1. Диагонал буйича ўرنатилган Калкопча ۋа байроқчалар بىشان.</p> <p>2. Кىзил байроқчалар بىشان.</p> <p>3. ۆк байроқчалар بىشان.</p>

27. ВЕЛОСИПЕД ВА АРАВАЛАР ҲАРАКАТЛАНИШИГА, ШУНИНГДЕК, ҲАЙВОНЛАРНИ ҲАЙДАБ ЎТИШГА ДОИР ҚЎШИМЧА ТАЛАБЛАР

27.1. Йўлда велосипед, аравани бошқариш, хайвонларни хайдаб ўтиш ёки уларни миниб ўтиш 14 ёшга тўлган, мопедни бошқариш эса 16 ёшга тўлган шахсларга рухсат этилади.

27.2. Велосипедлар, мопедлар, араваларни бошқариш, хайвонларни миниб бориш ёки хайдаб кетиш пайтида йўлнинг четки ўнг бўлагиди, имкон бориша ўнг томондан, бир қатор бўлиб ҳаракатланишга йўл қўйилади. Агар пиёдаларга ҳалакит бермаса, йўл ёқасидан

ҳам ҳаракатланишга руҳсат этилади.

Йўлнинг қатнов қисмида ҳаракатланишда велосипедчилар, арвалар жамланмаси, миниб олинган ҳайвонлар гуруҳлари ва ҳайдаб кетилаётган ҳайвонлар подаси йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлайдиган ҳамда уларни қувиб ўтишни осонлаштирадиган гуруҳларга бўлиниши керак.

27.3. Велосипед товуш бергич мосламаси билан жиҳозланган ва унинг тормози соз бўлиши зарур. Қоронғи вақтда ва етарлича кўринмаслик шароитида велосипеднинг олд томонига оқ рангли, орқа томонига қизил рангли чирокча ёки қизил рангли нур қайтаргич, ён томонларига эса зарғалдоқ ёки қизил рангли нур қайтаргич ўрнатилиши керак.

27.4. Велосипед ва мопед ҳайдовчиларига қуйдагилар тақиқланади:

– рулни бир қўлда ушлаб ҳаракатланиш (манёврдан олдин ишоралар бериш бундан мустасно);

– йўловчи ташиш (ишончли оёқ кўйгич билан жиҳозланган кўшимча ўриндикда 7 ёшгача бўлган йўловчини ташиш бундан мустасно);

– габаритдан бўйига ва знига 0,5 метрдан ортиқ чиқиб турган ёки бошқаришга ҳалакит берадиган юкларни ташиш;

– велосипед йўлкаси бўлган ҳолда йўлнинг қатнов қисмида ҳаракатланиш;

– трамвайлар ҳаракатланадиган йўлларда ва тегишли йўналишда бўлаги биттадан кўп бўлган йўлларда чапга бурилиш ёки қайрилиб олиш;

– велосипедларни ва мопедларни шатакка олиш, шунингдек, улардан шатакка олишда фойдаланиш (велосипед ва мопедларга мўлжалланган тиркамалар бундан мустасно).

27.5. Чорраҳадан ташқаридаги ҳаракат тартибга солинмайдиган жойларда велосипед йўлкасида бораётган велосипед ва мопед ҳайдовчилари бу йўлка билан кесишган йўлларда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл беришлари керак.

27.6. От-араваларда оркага тисарилиб кетишга йўл қўймайдиган тиргаклар ва уни тўхтатиб турадиган мослама бўлиши керак.

Қоронғи вақтда ва етарлича кўринмаслик шароитида йўлда ҳаракатланаётган от-араванинг олд томонига оқ рангли чирокча ёки иккита нур қайтаргич, орка томонига эса қизил рангли чирокча ёки иккита нур қайтаргич ўрнатилиши керак.

Ёндош ҳудуддан ёки иккинчи даражали йўлдан кўриниш чекланган жойларда йўлга чиқаётган арава ҳайдовчиси ҳайвонларнинг жиловини қўйиб юбормаслиги керак.

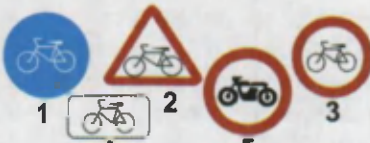
27.7. Ҳайвонлар йўлларда асосан куннинг ёруғ вақтида ҳайдаб борилади. Подачилар ҳайвонларни мумкин қадар йўлнинг ўнг чегида олиб юришлари керак.

27.8. Темир йўл кесишмалари орқали ўтишда подачилар сонини ҳисобга олган ҳолда ҳайвонлар подаси хавф-хатарсиз ҳайдаб ўтилиши таъминланадиган тўдаларга бўлиниши лозим.

27.9. Аравани бошқараётган, ҳайвонларни миниб ёки ҳайдаб кетаётган шахсларга қуйидагилар тақиқланади:

- йўлларда ҳайвонларни назоратсиз қолдириш;
- подани темир йўлдан ва йўлда махсус ажратилмаган жойлардан, шунингдек, рухсат этилган жойларда эса қоронғи вақтда ва етарлича кўринмаслик шароитида ҳайдаб ўтиш;
- ҳайвонларни мукамал қопламали йўллардан ҳайдаб бориш;
- кўкаламзорлаштирилган жойларда (йўл, йўл ёқаси, ажратувчи бўлак ва ҳ. к.) ҳайвонларни боқиш ва боғлаб қўйиш.

27-мавзуга тестлар:

<p>1 Қайси ҳолларда велосипедларда катнов қисмининг ўнг чекқисидан чиқиш в йўл қўйилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Юк ортиб кетаётганда. 2. Рухсат этилган ҳолларда чапга бурилиш ёки оркага қайтиш учун. 3. Йскала санаб ўтилган ҳолларда. 	<p>2 Велосипедларда гругуарда ҳаракатланишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Пиёдалар бўлмаганда рухсат этилади. 3. Тақиқланади.
<p>3 Велосипед йўлкаси йўл билан кесишган жойларда велосипед ва мопед ҳайдовчилари қандай ҳолларда транспорт воситаларига йўл беришлари керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чорраҳадан ташқарида тартибга солинмаган кесишмада барча ҳолларда. 2. Транспорт воситаси ўнган яқинлашиб келганда. 3. Кўрсатилган жойда велосипед ва мопед ҳайдовчилари ймтиёзга эгадирлар 	<p>4 Қайси белги “Велосипед йўлкаси билан кесишув” ни билдиради?</p>

5 Бу ётиқ чизиқ нимани билдиради?

1. Пиедалар ўтиш жойини.
2. Велосипед йўлкаси қатнов қисмини кесиб ўтадиган жойини.
3. Мол ҳайдаладиган жойини.

6 Тротуар ёки пиедалар йўлкаси бўлмаганда, пиедалар велосипед нуқтаси бўйлаб ҳаракат қила оладиларми?

1. Қила оладилар.
2. Агар велосипедларини ҳаракатланишини хийинлаштирмаса, қила оладилар.
3. Қила олмайдилар.

28. МАНСАБДОР ШАХСЛАР ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ, ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ ЙЎЛГА ЧИҚАРИШ, УЛАРГА РАҚАМ ВА ТАНИҚЛИК БЕЛГИЛАРИНИ ЎРНАТИШ БЎЙИЧА ВАЗИФАЛАРИ

28.1. Механик транспорт воситалари ва тиркамалари, техник ҳолатидан қатъий назар, харид қилинган ва божхонада расмийлаштирилган вақтдан бошлаб 10 кун мобайнида ЙҚХБдан рўйхатдан ўтказилиши керак.

28.2. Механик транспорт воситалари (трамвай, троллейбуслардан ташқари) ва тиркамаларнинг кўзда тутилган жойларида тегишли намунадаги рақам белгилари ўрнатилган бўлиши шарт. Автомобилда эса олд пешойнанинг ўнг томонидаги юқори бурчагига давлат техник кўригидан ўтганлиги ҳақидаги талон ҳам ўрнатилиши керак.

Юк автомобиллари, тиркамалар (енгил автомобиллар ва мотоцикллар тиркамаларидан ташқари) ва автобуслар (микроавтобуслардан ташқари) кузовининг орқа деворига унинг рақам белгиси ва ҳарфи ёзилиши керак. Рақамнинг баландлиги 300 мм, рақамлар кенглиги 120 мм, чизиқнинг йўғонлиги 30 мм, ҳарфлар баландлиги эса рақам ўлчамларининг 2/3 қисмига тенг бўлиши лозим.

Трамвай ва троллейбусларга тегишли ташкилот томонидан рўйхатга олинган рақамлар ёзилади.

28.3. Транспорт воситаларига тегишлилигига қараб қуйидаги кўринишда бўлган таниқлик белгилари ўрнатилиши керак:

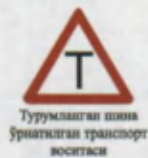
«Автопоезд» – юк автомобиллари ва гилдиракли трактор (1,4 тонна ва ундан юқори)ларда тиркама бўлганда, шунингдек, туташтирилган автобус ва троллейбус кабиналари томининг олд қисми

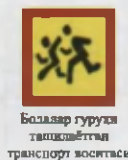
Автопоезд

ўртасига бир катор қилиб 150 дан 300 миллиметргача оралиқда кўндаланг жойлашган учта зарғалдоқ рангли чирок ёки ичидан ёритиладиган, томонларнинг ҳар бири 250 миллиметр бўлган сариқ рангли учбурчак шаклидаги белги.

«**Турумланган**» (тишли, шипли) – турумланган шинали механик транспорт воситасининг орқасига томонлари тенг, ичига қора рангда «Т» ҳарфи туширилган, қизил ҳошияли оқ рангли учбурчак шаклидаги белги. Учбурчакнинг томонлари транспорт воситасининг турига қараб 200–300 миллиметргача, ҳошиянинг кенглиги учбурчак томонининг 1/10 қисмига тенг бўлиши керак.

«**Болалар гуруҳини ташиш**» – автобус ёки махсус жиҳозланган юк автомобилларида болалар ташилганда транспорт воситасининг олд ва орқа томонларига қизил ҳошияли, ичига 1.21 йўл белгисидаги болалар тимсолининг тасвири туширилган, сариқ рангдаги тўртбурчак кўринишидаги белги. Тўртбурчакнинг томонлари 250–300 миллиметргача, ҳошиянинг кенглиги тўртбурчак томонининг 1/10 қисмига тенг бўлиши керак.

«**Кар ҳайдовчи**» – кар-соқов ёки кар ҳайдовчи бошқараётган транспорт воситасининг олд ва орқа томонларига ичига диаметри 40 миллиметр бўлган учта қора доира туширилган, диаметри 160 миллиметрни ташкил этган сариқ рангли доира шаклидаги белги.

«**Бошқаришни ўргатиш транспорт воситаси**» – бошқаришни ўргатишда фойдаланадиган транспорт воситаларининг олд ва орқа томонига ичига қора рангда «О» ҳарфи туширилган, транспорт воситасининг турига қараб томонлари 200 миллиметрдан 300 миллиметргача бўлган, қизил ҳошияли оқ рангли учбурчак шаклидаги белги.

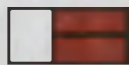

«**Тезлик чекланган**» – жуда оғир, хавfli ва катта ўлчамли юкларни ташибётган, шунингдек, транспорт воситасининг техник тавсифномасида кўрсатилган энг юқори тезлиги қоидаларнинг 12.2, 12.3 ва 12.4 бандларида белгиланган тезликдан паст бўлган ҳолларда транспорт воситаси кузови орқа деворининг чап томонига 3.24 – «Юқори тезлик чекланган» йўл белгисининг кич-

райтирилган рангли тасвири туширилган шаклидаги белги. Белгининг диаметри 160 миллиметрдан кам бўлмаслиги, хошиясининг кенглиги белги диаметрининг 1/10 қисмига тенг бўлиши керак.

«**Хавфли юк**» – хавфли юк ташиётган транспорт воситасининг олд ва орқа томонига ўрнатилган, ўлчами 690х300 миллиметр, зарғалдоқ рангли, ўнг қисми 400х300 мм бўлган, чап қисми эса юкнинг хавфли хусусиятини билдириб турган белгилар туширилган қора хошияли (кенглиги 15 миллиметр) оқ рангли тўртбурчак шаклидаги белги.

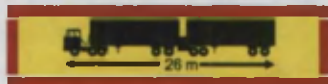
Хавфли юк ташиётган автомобиль

«**Катта ўлчамли юк**» – ичига кенглиги 50 миллиметрли, диагонал бўйича галма-гал жойлашган қизил ва оқ рангли чизиклар туширилган, нур қайтарадиган юзали, ўлчами 400х400 миллиметрли тўртбурчак шаклидаги белги.

Катта ўлчамли юк

«**Уzun ўлчамли транспорт воситаси**» – юкли ёки юксиз узунлиги 20 метрдан ошадиган транспорт воситасининг, икки ёки ундан кўпроқ тиркамали автопоездларнинг орқасига кенглиги 40 миллиметр бўлган қизил хошияли, ўлчами 1200х200 миллиметр бўлган, таркибнинг тасвири туширилган сариқ рангли тўртбурчак шаклидаги белги.

Uzun ўлчамли транспорт воситаси

Кўрсатилган ўлчамли белгини жойлаштиришнинг имкони бўлмаса, бир хил иккита 600х200 миллиметрли ўлчамдаги белгини транспорт воситасининг ўқиға симметрик равишда ўрнатишға йўл қўйилади.

«**Фалокат сабабли тўхташ**» – милтиловчи қизил чирок ва давлат стандарти талаблари асосидаги учбурчак шаклидаги белги.

Фалокат туфайли тўхташ

Ҳайдовчиларнинг хошияга кўра, қуйидаги таниқлик белгилари ўрнатилиши мумкин.

«**Шифокор**» – шифокор-ҳайдовчи бошқараётган транспорт воситасининг олд ва орқа томонига ўрнатиладиган, томонлари 140 миллиметрдан бўлган кўк рангли тўртбурчак ичида диаметри 90 миллиметрли оқ доираға қалинлиги 25 миллиметрли қизил хоч тасвири туширилган белги.

Шифокор ҳайдовчи бошқараётган автомобиль

«**Ногирон**» – биринчи ёки иккинчи гуруҳ ногирони бошқараётган транспорт воситасининг олд ва орқа то-

Ногирон ҳайдовчи бошқараётган автомобиль

монига ўрнатиладиган барча томонлари 150 миллиметрдан бўлган ва қора рангдаги 7.17 йўл белгисининг тасвири туширилган сарик рангли тўртбурчак шаклидаги белги;

28.4. Механик транспорт воситаларини шатакка олишда эгилувчан улагични кўрсатадиган огоҳлантирувчи қурилма ўлчами 200x200 миллиметр бўлган, диагонали бўйича кетма-кет жойлашган

50 миллиметр қалинликдаги қизил ва оқ рангли чизиқлар туширилган, ёруғлик қайтарадиган юзали байроқчалар ёки тахтачалар кўринишида тайёрланиши керак. Эгилувчан улагичнинг ҳар бир метрига биттадан огоҳлантирувчи қурилма ўрнатилади.

28.6. Қуйидаги ҳолларда транспорт воситаларидан фойдаланиш тақиқланади:

– агар автомобиллар, автобуслар, автопоездлар, тиркамалар, мотоцикллар, мопедлар, тракторлар ва бошқа ўзюкорар машиналарнинг техник ҳолати ва жиҳозланиши 3-иловадаги транспорт воситаларидан фойдаланишни тақиқлайдиган шартлар рўйхатининг бирон-бир талабига жавоб берса;

– троллейбус ва трамвайларда тегишли техник фойдаланиш қоидаларида кўзда тутилган носозликлардан бирортаси мавжуд бўлса;

– транспорт воситалари давлат техник кўригидан ўтмаган, шунингдек, тегишли рухсатсиз қайта жиҳозланган бўлса;

– транспорт воситалари йўл ҳаракати хавфсизлиги органларининг рухсатсиз милтиллолвчи чироқ-маёқча ва махсус товушли ишора билан жиҳозланган, кузовнинг ён томонига ЙХХБ билан келишмасдан қия оқ чизиқ тортилган, кўзда тутилмаган жойларга тегишли рақам белгилари ўрнатилган, агрегат ва қисмларнинг рақамлари ёки рақам белгилари кўринмайдиган, қалбакилаштирилган, ўзгартирилган бўлса.

28.7. Транспорт воситаларининг техник ҳолатига ва улардан фойдаланишга жавобгар бўлган мансабдор ва бошқа шахсларга қуйидагилар тақиқланади:

– техник носозлиги туфайли фойдаланиш тақиқланган, тегишли рухсатсиз қайта жиҳозланган, белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилмаган ёки давлат техник кўригидан ўтказилмаган транспорт воситаларини йўлга чиқариш;

– йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган ҳар қандай мастлик (алкоголь, наркотик ва бошқалар) ҳолатида ёки сезгирлик ва

этиборни сусайтирадиган дори-дармонлар таъсирида, чарчоқлик ёки бетоблик ҳолатида, шунингдек, тегишли тоифадаги транспорт воситаларини бошқариш ҳукуқи бўлмаган, белгиланган муддатда тиббий кўриқдан ўтмаган, наркотик моддалар ёки спиртли ичимликларни сурункали истеъмол қилувчи шахс сифатида ҳисобда турган шахсларни транспорт воситасини бошқаришга кўйиш;

– асфальт ёки цемент-бетон қопламали йўлларга занжирли трактор ва бошқа ўзиюрар механизмларни чиқариш.

28.8. Йўллар, темир йўл кесишмалари ва бошқа йўл иншоотларининг ҳолатига жавобгар бўлган мансабдор ва бошқа шахслар:

– йўллар, темир йўл кесишмалари ва бошқа йўл иншоотларини йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлайдиган ҳолатда сақлашга;

– йўл ҳаракатига халақит берадиган ҳар қандай тўсқинлик вужудга келса, уларни ўз вақтида бартараф этиш, йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган ҳолларда ҳаракатни чеклаш ёки тақиқлаш чораларини кўришга мажбурдирлар.

28.9. Йўлларда таъмирлаш ишларини бажаришга жавобгар мансабдор ва бошқа шахслар иш олиб борилаётган жойда йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлашга мажбурдирлар. Бундай жойлар, шунингдек, йўлдан ташқарига олиб чиқиш имконияти бўлмаган иш бажармаётган йўл машиналари, қурилиш материаллари, қурилма ва шунга ўхшашлар тегишли йўл белгилари, йўналтирувчи ва тўсувчи мосламалар билан, куннинг қоронги вақтида ва етарлича кўринмаслик шароитида эса қўшимча қизил ёки сариқ чироклар билан жиҳозланиши керак.

Таъмирлаш ишлари тугаллангандан сўнг йўлларда транспорт воситалари ва пиёдаларнинг хавфсиз ҳаракатланиши таъминланган бўлиши керак.

28.10. Амалдаги қонун ҳужжатларида кўзда тутилган ҳолларда тегишли мансабдор ва бошқа шахслар томонидан ЙХХ органлари билан белгиланган тартибда қуйидагилар қилишилади:

– шаҳарларда ва автомобиль йўлларида ҳаракатни ташкил этишни лойиҳалаш, йўлларни ҳаракатни ташкил этувчи техник воситалар билан жиҳозлаш;

– йўллар, йўл иншоотларини қуриш, қайта реконструкция қилиш ва таъмирлаш ишларини лойиҳалаш;

– йўлларга бевосита кўринишни чекловчи ёки пиёдалар ҳаракатини қийинлаштирувчи киоскалар, транспарантлар, плакатлар, реклама тахталари ва шунга ўхшашларни ўрнатиш;

– йўналишли транспорт воситалари йўналишлари ва бекатлар-

нинг жойлашиши;

- йўлларда оммавий, спорт ва бошқа тадбирларни ўтказиш;
- транспорт воситаларини қайта жиҳозлаш, уларга махсус ёруғлик ва товуш мосламаларини ўрнатиш, транспорт воситалари кузовининг ён томонига қия оқ чизиқлар тортиш;
- мазкур коидаларнинг 26.5 бандида келтирилган транспорт воситаларининг ҳаракатланиши;
- бошқаришни ўргатиш рухсат этилган йўллар рўйхати ва чизмаси;
- йўлларда транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ҳаракатига хавф туғдирувчи ҳар қандай ишларни олиб бориш.

28-мавзуга тестлар:

<p>1 Бу белгиларнинг таъсир оралиғида қайси автомобиль учун тўхташга рухсат берилади?</p> <ol style="list-style-type: none">1 Қизилга2 Ихсала автомобилга3 Ҳеч қайсисига4 “Ногирон” таникли белгиси бўлган сарик автомобилга. 	<p>2 Бундай таниклик белгиси билан белгиладиган транспорт воситаси:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Оғир вазили ва йирик ўлчамли юкларни ташувчи.2. Узунлиги юк билан ёки юксыз 20 метрдан ортиқ бўлган транспорт воситаси.3. Фургон юкюнасида одамларни ташувчи.
<p>3 Юк автомобили юкюнасида болаларни ташинишга қандай талаблар қўйилади?</p> <ol style="list-style-type: none">1. Камида икки нафар катта ёшли кузатиб борувчи бўлиши керак.2. Бундай транспорт воситаларининг олди ва орқасида болалар таъсири бўлган сарик рангли квадрат таникли белги ўрнатилиши керак.3. Юкюна девори пол сатҳидан камида 1 м кутарилган бўлиши керак.4. Барча санаб ўтилган талаблар.	<p>4 Автомобиллар шундай таниклик белгилари билан белгиланади:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Хавфли юклар ташинётган.2. Ногиронлар бошқараётган.3. Кар-соков ёки кар хайдовчилар бошқараётган.4. Йўси йилгача хайдовчилик иш даврига эга бўлган хайдовчилар бошқараётган.
<p>5 Транспорт воситалари шундай таниклик белгилари билан белгиланади:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Кар-соков ёки кар хайдовчилар бошқараётган.2. Ногирон бошқараётган.3. Хавфли юклар ташинётган. 	<p>6 Транспорт воситаси шундай таниклик белгиси билан белгиланади:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Ногирон бошқараётган.2. Оғир вазили ва йирик ўлчамда юк ташинётган.3. Хавфли юклар ташинётган.4. Кар-соков ёки кар хайдовчилар бошқараётган.

<p>7 Кўрсатилган белгилардан қай бири автопоездга билдириш учун ўрнатилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чап белги. 2. Уяғ белги. 3. Ҳар иккы белги. 	<p>8 Бундай вазиятда ҳайдовчи нима қилиши керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Олдиндан яқин фара чароқларини ёқиб ва узлуқсиз товуш ишорасини бериб, энг кам тезлик билан турган транспорт воситасини айланиб утиши. 2. Катнов қисмидан ўтаётган болаларга йўл бериши. 3. Бу йўл қисмидан утиши керак, чуқис болалар катнов қисмини тиббалаар утиш жойидан кесиб ўтмалайтилар.
<p>9 Мазкур таянқлик белгиси нимани билдиради?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Олинда катнов қисми нотекис бўлган йўл қисмини. 2. Олдинда шу йўналишда ҳаракатланиш учун уч булакка йўл қисмини. 3. Турумланган шина ўрнатилган транспорт воситаси. 	<p>10 Автомобилга ўрнатилган бу таянқлик белгиси нимани билдиради?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Автомобиль шифокар-ҳайдовчига тейишли эканини. 2. Автомобилнинг ҳайдовчи ногиронга тейишли эканини. 3. Автомобилнинг уйда тиббий ёрдам кўрсатиш учун мўлжалланганини.

Йўл ҳаракати қондаларига

1-Илова

ЙЎЛ БЕЛГИЛАРИ

1. ОГОҲЛАНТИРУВЧИ БЕЛГИЛАР

Огоҳлантирувчи белгилар ҳайдовчига йўлнинг хавфли қисмига яқинлашаётганлигини, хавфнинг тури ва шакли ҳақида ахборот беради. Хавф-хатар ушбу белгида рамзий шаклда ифодаланлади.

Огоҳлантирувчи белгиларнинг асоси оқ, хошияси қизил рангда бўлган тенг томонли учбурчак шаклидан иборат.

Бу йўл белгилари ҳайдовчи чора кўриши талаб қилинадиган хавфли қисмларга аҳоли яшайдиган жойларда 50–100 метр (Б), аҳоли яшамайдиган жойларда 150–300 метр (А) масофа колганда ўрнатилади.

Аҳоли яшамайдиган жойларда бугурухдаги белгиларнинг олисроқ масофада ўрнатилиши транспорт воситаларининг тезлиги билан изоҳланади (шаҳардан ташқаридаги тезлик шаҳардагидан бирмунча юқори бўлади). Ҳайдовчи йўл белгиси ўрнатилган жойдан хавфли қисм бошланадиган жойгача тезликни пасайтириб улгуриши лозим. Йўл шароити қанчалик мураккаб ва жиддий бўлса, шунчалик кўп огоҳлантирувчи белгилар ўрнатилади.

1.1. «Шлагбаумли темир йўл кесишмаси»

1.2. «Шлагбаумсиз темир йўл кесишмаси»

Бу белгилар темир йўл кесишмалари олдида

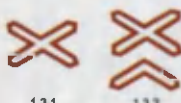

ўрнатилиб, биринчи белги ўрнатилган кесишма шлагбаум, темир йўл симофори билан жиҳозланган бўлиб, ҳаракатлинишни темир йўл назоратчиси назорат қилади. Иккинчи белги ўрнатилган кесишма назоратчисиз бўлиб, темир йўлни хавфсизликни таъминлаган ҳолда кесиб ўтиш ҳайдовчининг ўзига хавола этилади.

1.3.1. «Бир изли темир йўл»

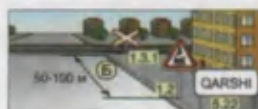
1.3.2. «Кўп изли темир йўл»

Бу белгилар бевосита шлагбаумсиз темир йўл кесишмаси олдида ўрнатилади.

1.3.1

1.3.2

«1.3.2» белгиси биринчи издан ташқари иккинчи ва ундан кейинги излардан ҳам поезд йўқлигига ишонч ҳосил қилган ҳолда кесишмадан ўтиши мумкин.

1.4.1–1.4.6. «Темир йўл кесишмасига яқинлашув»

Бу белгилар аҳоли яшамайдиган жойларда ўрнатилиб ҳайдовчининг темир йўл кесишмасига яқинлашаётганлиги

1.4.1

1.4.2

1.4.3

1.4.4

1.4.5

1.4.6

ҳақида кўшимча равишда огоҳлантиради. «1.4.1» – «1.4.3» белгилари йўлнинг ўнг томониغا, «1.4.4 – 1.4.6» белгилари йўлнинг чап томониغا ўрнатилади.

1.5. «Трамвай йўли билан кесишув»

Йўлнинг бурилиши ёки ундаги дўнглик туфайли йўлни кесиб ўтадиган трамвай изи кўринмаса (чорраҳадан ташқари), ундай жойларга ушбу йўл белгиси ўрнатилади. Кесишмада трамвай имтиёзга эга бўлади.

1.5

1.6. «Тенг аҳамиятли йўллар кесишуви»

Бу белги, усти қандай коплама (асфальт, бетон, тош) бўлишидан қатъий назар, тенг аҳамиятли йўллар кесишган жойлар олдида ўрнатилиб, имтиёз ўнг томондан келатган транспорт воситасига берилади.

1.6

1.7. «Айланма ҳаракатланиш билан кесишув»

Айланма ҳаракатланиш жорий этилган майдон йўл шароити (бурилиш, дўнглик) туфайли ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминловчи масофадан кўринмаса,

у ҳолда ўша хавфсизликни таъминловчи масофада «1.7» йўл белгиси ўрнатилади. Кўриш масофаси етарли бўлса, «1.7» йўл белгисини ўрнатиш шарт эмас, чунки айланма ҳаракатланиш жорий этилган майдон олдида буюрувчи «4.3» йўл белгиси ўрнатилади.

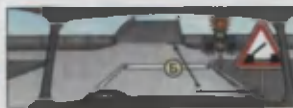
1.8. «Светофор тартибга солади»

Ҳаракатланишни светофор тартибга соладиган чорраҳа ва пиёдалар ўтиш жойи йўл шароити туфайли ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминловчи масофадан кўринмаса, у ҳолда ўша хавфсизликни таъминловчи масофада «1.8» йўл белгиси ўрнатилади. Светофор хавфсизликни таъминловчи масофадан кўринса, «1.8» йўл белгиси ўрнатилмайди.

1.9. «Кўтарма кўприк»

Бу белги кўтарма кўприк ёки солда кесиб ўтиш жойлари олдида ўрнатилиб, йўлнинг кўприк ёки сол олдида узилиб қолиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.10. «Соҳилга чиқиш»

Бу белги дарё ёки сув ҳавзаси кирғоқларига чиқишда ўрнатилиб, ҳайдовчидан тезликни камайтириш ва эътиборни оширишни талаб қилади. Ҳайдовчининг эҳтиётсизлиги ушбу йўл белгисидан кўрсатилган ҳолга олиб келиши мумкин.

1.11.1, 1.11.2. «Хавфли бурилиш»

Бу белгилар кичик радиусли бурилиш ёки кўриниши чегараланган бурилишлар олдида ўрнатилиб, хавфли бурилиш ўнг ёки чап томонда эканлиги ҳақида

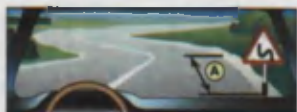
огоҳлантиради. Транспорт воситаларини бундай бурилишларда юқори тезликда ҳайдаш рўпарадаги бўлақларга чиқиб кетишига ёки ағанаб кетишига олиб келиши мумкин.

1.12.1, 1.12.2. «Хавфли бурилишлар»

Бу белги йўлнинг икки қисмли кичик радиусли ёки кўриниши чекланган бурилиш жойи яқинида ўрнатилади. Кичик радиусли ёки чекланган бурилиш икки қисмдан кўп бўлса, «1.12.1», «1.12.2» йўл белгилари қўшимча «7.2.1» – «Таъсир оралиғи» ахборот белгиси билан қўлланилади. Ҳайдовчи йўлнинг бундай қисмларидан тезликни камайтириб, эҳтиёт чораларини кўриб ўтиши керак.

1.12.1

1.12.2

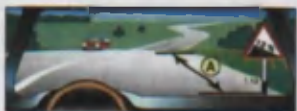

1.13. «Тик нишаблик»

Бу белги пастлик, нишаблик олдида ўрнатилиб, ичидаги рақам нишабликнинг 100 м. узунликка тўғри келадиган пасайишини фоиз ҳисобида кўрсатади. Пастлик чўзилиб кетган бўлса, у ҳолда ушбу белги «7.2.1» – «Таъсир оралиғи» қўшимча ахборот белгиси билан қўлланилади. Нишаблик томон ҳаракатланаётган ҳайдовчи йўлнинг тор қисмларида рўпарадан тепалик томон ҳаракатланаётган ҳайдовчига йўл бериши лозим.

1.13

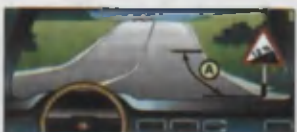

1.14. «Тик баландлик»

Бу белги тик баландликлар олдида ўрнатилади ва ҳайдовчини транспорт воситасининг динамик хусусиятлари, юкли ёки юксизлигига қараб, керакли узатмага улаш, баландликка тўхтамасдан чиқиш кераклигидан огоҳлантиради. Акс ҳолда автомобиль тўхтатиб қолиб, ўз оғирлиги билан орқага кетиши мумкин. Нишаблик ва баландлик кетма-кет келадиган бўлса, юқоридаги белгилар 50–100 м. масофада эмас, балки бевосита нишаблик ва баландлик олдида ўрнатилади.

1.14

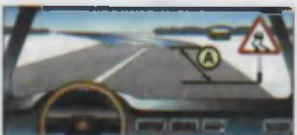

1.15. «Сирпанчик йўл»

Йўлнинг устки ўтиш қисми маълум сабабларга кўра (лой,

1.15

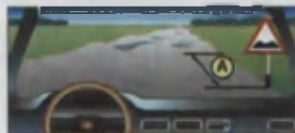
қаватма-қават ҳўл барглар, гудрон музлик оқибатида) сирпанчик бўлиб қолса, бундай қисм олдида «1.15» йўл белгиси ўрнатилади. Ҳайдовчи йўлнинг бундай қисмларида тезликни камайтириши, кескин тўхтамаслиги, кескин бурилмаслиги лозим, акс ҳолда транспорт воситаси сирпаниб кетади ва уни бошқариш қийин кечиb, бошқарувдан чикиб кетади.

1.16. «Нотекис йўл»

Йўлнинг, тўлқинсимон бўртма жойлари, кўприк уламаларининг нотекис қисмлари олдида ушбу йўл белгиси ўрнатилади ва транспорт воситасининг тезлиги кескин оширилса ёки у кескин тўхтатилса турғунликни йўқотиб, ағаниб кетиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.16

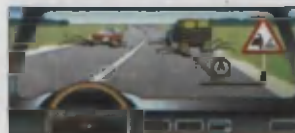

1.17. «Тош отилиши хавфи»

Мукамал қопламали йўл қисмида транспорт воситаси ғилдираги остидан шағал, тош ва шунга ўхшашларнинг отилиб чиқиш эҳтимоли.

1.17

Бу белги йўлнинг таъмирлаш ишлари олиб борилаётган жойларида ғилдирак билан босилган тош, шағал ва шунга ўхшаш нарсаларнинг отилиб чиқиш эҳтимоли борлигидан огоҳлантиради. Йўлнинг бундай қисмларида ҳайдовчи тезликни камайтириб, оралик масофани тош отилиш хавфсизлиги мавжуд масофагача узайтириши лозим.

1.18.1, 1.18.2, 1.18.3. «Йўлнинг торайиши»

Йўлнинг торайиш қисмлари олдида (тораядиган томондан):

1.18.1 – икки томонлама торайиш;

1.18.2 – ўнга тора-йиш.

1.18.3 – чапга тора-йиш йўл белгилари ўрнатилади.

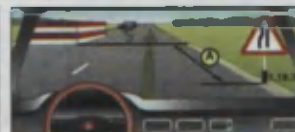
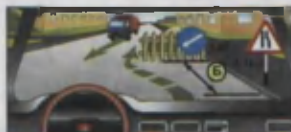
1.18.1

1.18.2

1.18.3

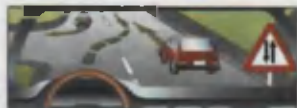

1.19. «Икки томонлама ҳаракатланиш»

Бу белги йўлнинг бир томонлама ҳаракатланиш қисми тугаб, қарама-қарши ҳаракатланиш қисми бошланиши олдида ўрнатилади.

1.19

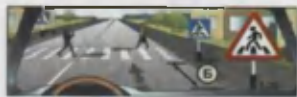

1.20. «Пиедалар ўтиш жойи»

Бу белги ҳайдовчини светофор билан бошқарилмайдиган пиедалар ўтиш жойига яқинлашаётганлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.20

1.21. «Болалар»

Бу белги ҳайдовчини болалар муассасасига (боғча, мактаб, интернат ва шу каби жойларга) яқинлашаётганлигини ва

1.21

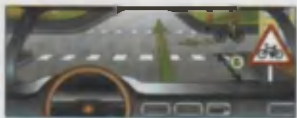
йўлнинг бу қисмидан ҳар дақиқада болалар чиқиб қолиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради. Белги аҳоли яшамайдиган жойларда такрорланади.

1.22. «Велосипед йўлкаси билан кесишув»

Бу белги велосипед йўлкаси билан кесишув (чорраҳа эмас) жойлари яқинида ўрнатилади. Бундай кесишувларда имтиёз ҳайдовчи тарафида бўлса ҳам, тезликни камайтириб эътиборни ошириш лозим.

1.22

1.23. «Таъмирлаш ишлари»

Бу белги йўлнинг таъмирлаш ишлари олиб борилаётган қисмлари яқинида ўрнатилиб, ҳайдовчини эҳтиёт бўлиб ўтиши кераклиги тўғрисида огоҳлантиради. Йўлнинг бундай қисмлари қоронғи пайтларда хавфли ҳисобланади.

1.23

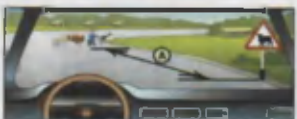

1.24. «Мол ҳайдаб ўтиш»

Бу белги мол боқиладиган яйлов ёкалаб ўтадиган йўлларда, фермалар яқинида, мол ҳайдаб

1.24

ўтиладиган жойларда ўрнатилиб, йўлга моллар подаси чиқиб қолиши мумкинлигидан огоҳлантиради.

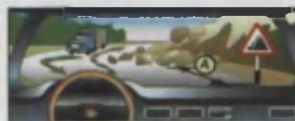
1.25. «Ёввойи ҳайвонлар»

Бу белги йўлнинг ўрмон хўжалиги, кўриқхона ва шунга ўхшаш жойлардан ўтадиган қисмларида ўрнатилиб, йўлга ёввойи ҳайвонлар чиқиб қолиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.26. «Тошлар тушиши»

Муз, қор ёки сел келиб тоғ кўчиши мумкин бўлган тоғли йўл қисмларига «Тошлар тушиши» белгиси ўрнатилиб, хавфхатар фақат қатнов қисмларидагина эмас, балки тепа тоғ тарафдан ҳам бўлиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.27. «Ёнлама шамол»

«Ёнлама шамол» йўл белгиси кучли шамол автомобиль, мотоцикли бошқаришга салбий таъсир этиб, йўл фожиясини келтириб чиқариши мумкин бўлган (тоғ даралари, жарлик, сув хавзалари) жойларга ўрнатилади. Айниқса, йўлнинг устки қисми музлаб, сирпанчиқ бўлган пайтлари ёнлама шамол автотототранспортни бошқаришга салбий таъсир этиши мумкин.

1.28. «Пастлаб учувчи самолётлар»

Аэропорт яқинидан ўтувчи йўлларнинг самолётлар пастлаб учувчи қисмларига «Пастлаб учувчи самолётлар» йўл белгиси ўрнатилиб, қисқа муддатли каттиқ шовқинлар бўлиб туриши ҳақида огоҳлантиради.

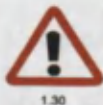
1.29. «Тоннель»

Қайрилиш, бурилиш ёки бошқа тўсиқлар орқали тоннелга кираверишда унинг пештоқи кўриниши чекланган ёки сунъий равишда ёритилмаган бўлса, олдида «Тоннель» йўл белгиси ўрнатилади.

1.30. «Бошқа хавф-хатарлар»

Йўлнинг огоҳлантирувчи белгиларида кўзда тутилмаган хавф-хатарлар бўлган йўл қисми (тез-тез туман бўлиб турадиган жойлар, жарликлар, тутун бўлиб йўлнинг кўриниши чекланган қисмлари) олдида «Бошқа хавф-хатарлар» йўл белгиси ўрнатилади.

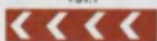

1.31.1, 1.31.2. «Бурилишнинг йўналиши»

Йўлнинг хавfli бурилиш қисмларига «Бурилишнинг йўналиши» белгиси ўрнатилади. Бу белгилар уч хил бўлиб, бурилишнинг ўнгга, чапга ва бир вақтнинг ўзида ўнг ва чапга йўналтирилганлигини кўрсатади.

1.31.1

1.31.2

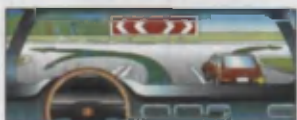

1.31.3. «Бурилиш йўналишлари»

«Т» симон чорражада ёки йўл айрилишларида ҳаракатланиш йўналиши, йўлнинг таъмирланаётган қисмини айланиб ўтиш йўналиши.

1.31.3

1.1, 1.2, 1.5 – 1.30 огоҳлантирувчи белгилар аҳоли яшайдиган жойларда хавfli жойдан 50-100 метр, аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида эса 150-300 метр олдин ўрнатилади. Зарурат бўлганда бу белгилар 7.1.1 қўшимча белгида кўрсатилган бошқа масофада ҳам ўрнатилиши мумкин.

Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида 1.1, 1.2, 1.9, 1.10, 1.21 ва 1.23 белгилари такрорланади. Иккинчи белги йўлнинг хавfli қисми бошланишига камида 50 метр қолганда ўрнатилади.

Агар қатнов қисмида қисқа муддатли йўл ишлари олиб борилаётган бўлса, 1.23 белгиси иш бажарилаётган жойга 10–15 метр етмасдан (7.1.1 қўшимча белгисиз) ўрнатилиши мумкин.

1.3.1 ва 1.3.2 белгилари бевосита темир йўл кесишмасининг олдида ўрнатилади.

1 Илова.

1-мавзуга тестлар:

<p>1 Бу йўл белгиси билдиради:</p> <p>1. Йўлнинг тротуар ёки пиедалар йўлкаси булган қисмини.</p> <p>2. Йўлнинг пиедалар ўтиш жойи булган қисмини.</p> 	<p>2 Бу йўл белгиси огоҳлантиради:</p> <p>1. Бир изли темир йўл кесилишасининг яқинлиги ҳақида</p> <p>2. Шлагбаум билан жўхозланмаган бир изли темир йўл кесилишаси борлигини.</p> <p>3. Шлагбаум билан жўхозланмаган икки изли темир йўл кесилишаси борлигини.</p>
<p>3 Бу белгилар аҳоли яшайган жойларда хавфли йўл қисми бошланишидан қанча масофа олдин ўрнатилади?</p> <p>1. 15-25 м.</p> <p>2. 25-50 м.</p> <p>3. 50-100 м.</p> <p>4. 100-130 м.</p> <p>5. 150-300 м.</p> 	<p>4 Қайси белги Т-симон чоррахага ҳаракатлиниш йўналишини кўрсатади?</p>
<p>5 Қайси белги тенг аҳамиятли йўллар чорраҳаси яқинлашиб келяётганлик ҳақида огоҳлантиради?</p> 	<p>6 Бу ерда қувиб ўтишга руҳсат бериладими?</p> <p>1. Руҳсат берилади.</p> <p>2. Тақиқланади.</p>
<p>7 Қитил автомобиль:</p> <p>1. Кўк автомобильга нисбатан устунликка эга, чунки асосий йўлдан кетаяпти.</p> <p>2. Қўқ автомобильга нисбатан устунликка эга, чунки айланма ҳаракатли йўлдан кетаяпти.</p> <p>3. Чорраҳага ўн томондан яқинлашиб келган қўқ автомобильга йўл бериши керак.</p> 	<p>8 Кўрсатилган ҳолатда қувиб ўтишга руҳсат бериладими?</p> <p>1. Руҳсат берилади.</p> <p>2. Тақиқланади.</p> <p>3. Агар қувиб ўтилаётган транспорт воситасининг тезлиги 40 км/с дан кам бўлса, руҳсат берилади.</p>
<p>9 Қуйидаги қайси белгилар огоҳлантирувчи?</p> <p>1. Иккинчидан бошқа барчаси.</p> <p>2. Учинчидан бошқа барчаси.</p> <p>3. Ҳаммаси.</p> 	<p>10 Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида қайси белгилар тақдорланади?</p>

2. ИМТИЁЗ БЕЛГИЛАРИ

Имтиёз белгилари чорраҳаларда, йўлнинг қатнов қисмлари кесишган жойларда, шунингдек, йўлнинг тор қисмида йўл ҳаракати қатнашчиларининг ҳаракатланиш навбатини белгилаш учун қўлланилади.

2.1. «Асосий йўл»

Ҳаракатланиш тартибга солинмаган чорраҳаларда иккинчи даражали йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситасидан олдин ўтиш ҳуқуқини беради. Белги йўлнинг бошланишида ўрнатилиб, ҳар бир чорраҳа олдида такрорланиши мумкин.

Асосий йўл билан кесишадиган кўндаланг йўлларда, чорраҳа олдида «Йўл беринг» ёки «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган» белгилари ўрнатилади. Агар чорраҳада асосий йўл ўз йўналишини ўзгартирса, у ҳолда ушбу белги остига қўшимча 7.13 «Асосий йўлнинг йўналиши» белгиси ўрнатилади.

2.1

2.2. «Асосий йўлнинг охири»

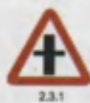
Асосий йўл имтиёзли белгиси «Йўл беринг» белгиси ўрнатишга жойда тугайди.

2.2

2.3.1. «Иккинчи даражали йўл билан кесилув»

Бу белги асосий йўлда ўрнатилиб, ҳайдовчига ҳаракатланиш тартибга солинмаган чорраҳада имтиёз беради. Аҳоли яшайдиган жойларда чорраҳадан 50-100 м. ва аҳоли яшамайдиган жойларда 150-300 м. олдин ўрнатилади.

2.3.1

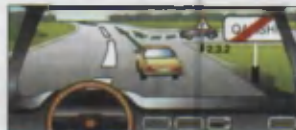

2.3.2, 2.3.3. «Иккинчи даражали йўлнинг туташуви»

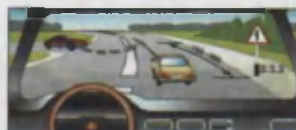
2.3.2 – Туташув чапдан, 2.3.3 – Туташув ўнгдан.

2.3.2

2.3.3

Бу белги асосий йўлда ўрнатилади ва аввалги белгига ўхшаб тартибга солинмаган чорраҳаларда ҳайдовчига имтиёз беради.

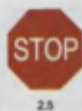
2.4. «Йўл беринг»

Бу белги ҳайдовчи кесиб ўтаётган йўлидаги транспорт воситасига йўл бериши кераклигини билдиради. Аҳоли яшамайдиган жойларда белги қайтарилиши мумкин. Асосий йўлда транспорт воситалари бўлмаса, иккинчи даража-ли йўлдан келаётган ҳайдовчи чорраҳадан тўхтамасдан ўтиб кетиши мумкин.

2.5. «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган»

Асосий йўлнинг йўналишидан қатъий назар, белги ҳайдовчига тартибга солинмаган чорраҳага тўхтамасдан кириб келишини тақиқлайди. Ҳайдовчи тўхташ чизиғи олдида, агар у бўлмаса, кесиб ўтиладиган катнов қисмининг четида тўхтаб ўтади.

Белги темир йўл кесишмаси ёки карантин масканидан олдин ўрнатилган бўлса, ҳайдовчи тўхташ чизиғи олдида, у бўлмаса, белги олдида тўхташи керак. Бу белги саккиз қиррали бўлиб, уни шакл орқали ажратиш ҳам мумкин.

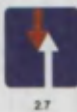
2.6. «Рўпарада ҳаракатланишнинг устунлиги»

Йўлнинг тор қисмларида (кўприк, тоннель ва бошқа жойлар) қарама-қарши келувчи транспорт воситалари бир вақтда ўта олмайдиган ҳолатларда, рўпарадан келаётган транспорт воситасига йўл бериш керак. Қарама-қарши ҳаракатланишни қийинлаштирадиган ҳолларда йўлнинг тор қисмига кириш тақиқланади.

2.7. «Рўпарадаги ҳаракатланишга нисбатан имтиёз»

Бу белги қарама-қарши келувчи транспорт воситалари бир вақтнинг ўзида ўта олмайдиган йўл қисмларида рўпарадан келаётган транспорт воситасидан олдин ўтиш ҳуқуқини беради.

2-мавзуга тестлар:

<p>1 Қайси белги рўпарада ҳаракатланишнинг устуңлигини билдиради?</p> 	<p>2 Кўк автомобиль чорраҳадан нечанчи бўлиб ўтади? 1. Биринчи. 2. Иккинчи.</p>
<p>3 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси олдин ҳаракатланиш ҳуқуқига эга? 1. Юк автомобили ҳайдовчиси. 2. Автобус ҳайдовчиси.</p> 	<p>4 Транспорт воситалари чорраҳадан қуйидаги тартибда ўтадилар: 1. Мотоцикл, трамвай ва автомобиль. 2. Трамвай, мотоцикл, автомобиль. 3. Трамвай ва автомобиль, мотоцикл.</p>
<p>5 Транспорт воситалари чорраҳадан қуйидаги тартибда ўтадилар: 1. Қизил автомобиль; трамвай; яшил; кўк автомобиль. 2. Трамвай; қизил; кўк; яшил автомобиль. 3. Трамвай; қизил; яшил; кўк автомобиль.</p> 	<p>6 Чорраҳадан иккинчи бўлиб ўтади: 1. Трамвай. 2. Қизил автомобиль. 3. Кўк автомобиль.</p>
<p>7 Бу белги нимани билдиради? 1. Рўпарадан келаётган транспорт воситаларига нисбатан биринчи ўтиш ҳуқуқини беради. 2. Ҳайдовчи рўпарадан ҳаракатланаётган транспорт воситасига йўл бериши керак. 3. Бир томонлама ҳаракатли йўл қисмининг тамом бўлганини билдиради.</p> 	<p>8 Чорраҳадан учинчи бўлиб ўтади: 1. Яшил автомобиль. 2. Қизил автомобиль. 3. Кўк автомобиль. 4. Сарик автомобиль.</p>
<p>9 Қайси белги кесиб ўтиляётган йўлдан ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл беришни юклайди?</p> 	<p>10 Автомобиллар чорраҳадан қуйидаги тартибда ўтадилар: 1. Кўк, яшил, қизил. 2. Кўк, яшил билан бир вақтда, қизил. 3. Яшил, қизил, кўк билан бир вақтда.</p>

3. ТАҶИҚЛОВЧИ БЕЛГИЛАР

Тақиқловчи белгиларнинг асосий фони оқ (3.27, 3.28, 3.29, 3.30 лардан ташқари) ҳошияси қизил (3.21, 3.23, 3.25, 3.31 лардан ташқари) доирадан иборат бўлиб, ҳаракатланишни маълум даражада чеклайди ёки умуман тақиқлайди.

Уларнинг таъсир кучи ўрнатилган жойдан бошлаб биринчи чорраҳагача, чорраҳа бўлмаганда аҳоли яшаш жойининг охиригача давом этади. Баъзи белгилар ўша жойнинг ўзигагина тааллуқли бўлади.

Тақиқловчи белгилар йўл ҳаракатига маълум чекланишлар киритиш ёки уларни бекор қилиш учун қўлланилади.

3.1. «Кириш тақиқланган»

Транспорт воситаларининг бир томонлама ҳаракатланишини жорий этишда йўлнинг бир тарафига ушбу белги ўрнатилади. Барча транспорт воситаларининг (белгиланган йўналишли транспорт воситалари бундан мустасно) кириши тақиқланади.

31

3.2. «Ҳаракатланиш тақиқланган»

Дам олиш уйлари, санатория, касалхона ва умум фойдаланадиган ҳовлиларга кираверишда транспорт воситалари ҳаракатини чеклаш мақсадида ушбу йўл белгиси ўрнатилади. Бу белгининг белгиланган йўналишли транспорт воситалари, ногиронлар ҳайдайдиган мотоцикляска, автомобиль, белги таъсир оралиғида яшовчи ёки ишловчи ёхуд уларга ва корхоналарга хизмат қилувчи транспорт воситаларига дахли йўқ. Бундай ҳолларда транспорт воситалари белгиланган жойга яқин чорраҳадан кириб ёки чиқиб кетишлари керак. Бу ерда иккита тақиқловчи белгидан бирининг (3.1) талаби устун бўлади.

32

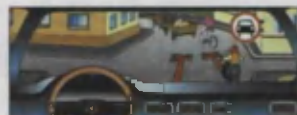

3.3. «Механик транспорт воситаларининг ҳаракатланиши тақиқланган»

Бу белги барча турдаги механик транспорт воситаларининг ҳаракатланишини тақиқлаб, отарава, велосипедчилар ҳаракатига

33

дахл қилмайди. Бу белги ҳам аввалги (3.2) белгига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга, шунингдек, белгиланган йўналишли транспорт воситаларига таъсир этмайди.

3.4. «Юк автомобилларининг ҳаракатланиши тақиқланган»

Белгида чекланган вазн кўрсатилмаган бўлса, бу белги тўла вазн 3,5 тоннадан юқори бўлган барча юк автомобилларининг, барча тракторларнинг, ўзи юрар машина ва механизмларнинг ҳаракатланишини тақиқлайди. Бу белги «3.2» белгисига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга дахлдор эмас, шунингдек, бортларига қия оқ чизик тортилган ёки одамларни ташиётган юк автомобилларининг ҳаракатланишини тақиқламайди.

3.5. «Мотоциклар ҳаракатланиши тақиқланган»

Бу белгининг автомобиль, автобус, велосипед, мопед, от-арава ҳаракатига, «3.2» белгисига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга дахли йўқ.

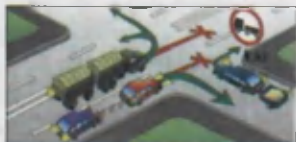
3.6. «Тракторлар ҳаракатланиши тақиқланган»

Йўллардаги транспорт воситаларининг тезлигини ошириш мақсадида барча турдаги тракторлар, ўзи юрар машина ва механизмларнинг ҳаракатланиши тақиқланади. Бу белги ҳам «3.2» белгисига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга дахлдор эмас.

3.7. «Тиркама билан ҳаракатланиш тақиқланган»

Бу белги автопоездларнинг ҳаракатланиши ва маневр қилиши кийин бўлган тор кўчалар олдида ўрнатилиб, тиркамали, ярим тиркамали автомобиль ва тракторларнинг ҳамда барча турдаги транспорт воситаларининг шатакка олиб ҳаракатланишини тақиқлайди. Белгининг тиркамали енгил автомобилга ҳамда таъсир оралиғида яшовчилар ва ишловчиларга дахли йўқ.

3.8. «От-арава ҳаракатланиши тақиқланган»

Механик транспорт воситаларининг ҳаракатини енгиллаштириш мақсадида баъзи йўлларда от-арава, от-чана, буғу-чана ҳаракати тақиқланади. Бу белги ҳам «3.2» белгисига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга дахлдор эмас.

От-арава (чана), отлиқлар, юк тортилган ҳайвонларнинг ҳаракатланиши, шунингдек, мол (пода) ҳайдаб ўтиш тақиқланади.

3.9. «Велосипедда ҳаракатланиш тақиқланган»

Серкатнов йўлларда умумфойдаланадиган транспорт воситаларининг (автобус, троллейбус) бекатда тўхташига, бекатдан кўзғалишига велосипедчилар ҳалал бермаслиги учун кўрсатилган белгига асосан, велосипедчилар ва мопедчилар ҳаракати тақиқланади.

Велосипед ва мопедларнинг ҳаракатланиши тақиқланади.

3.10. «Пиёдаларнинг ҳаракатланиши тақиқланган»

Йўл хизматчилари ва таъмирловчи ишчиларга белгининг дахли йўқ. Бу белги метро станцияларида (экскалатордан тушиб чиқиш, бир станциядан иккинчисига ўтиш жойларида) бир томонлама ҳаракатни жорий этиш учун ҳам ишлатилади.

3.11. «Вазн чекланган»

Кўтариш қобилияти чекланган кўприк ва эстакадаларда ҳақиқий вазнлар йиғиндиси кўприк олдида ўрнатилган белгида кўрсатилганидан юқори бўлган юк автомобилларининг, ярим тиркамали юк автомобилларининг ҳаракатланишини тақиқлайди.

3.12. «Ўққа тушадиган оғирлик чекланган»

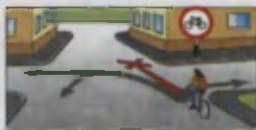
Қопламаси юпка бўлган автомобиль йўлларига, оғир юк машиналари зарар етказмаслиги учун, битта ўққа тушадиган оғирлик йўл белгисидан кўрсатилганидан юқори бўлса, бундай авто-

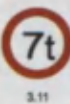
3.8

3.9

3.10

3.11

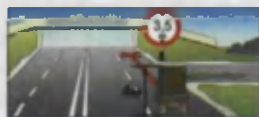
3.12

мобилларнинг ҳаракатланиши тақиқланади. Шунга эслатиб ўтиш керакки, қондага кўра енгил автомобилларда оғирлик икки ўққа тенг равишда тақсимланади. Икки ўқли юк автомобилларда олдинги ўққа 1/3, орқа ўққа 2/3 оғирлик тушади. Уч ўқли автомобилларда оғирлик уччала ўққа тенг тарқалади.

3.13. «Чекланган баландлик»

Баландлиги чегараланган темир йўл кесишмалари, тоннеллар, кўприк ва эстакадалар остидан ўтувчи йўлларда баланд ёки юки баланд бўлган юк автомобиллари кўрсатилган иншоотларга зарар етказмасликлари учун, ушбу белги билан уларнинг ҳаракатланиши тақиқланади. Белги бўлмаган тақдирда, йўл ҳаракати қондасига кўра, баландлик 4 м. билан чекланади.

Габарит баландлиги (юк билан ёки юксиз) белгида кўрсатилгандан ортик бўлган транспорт воситаларининг ҳаракатланиши тақиқланади.

3.14. «Чекланган кенглик»

Энига тор бўлган тоннель, кўприк ва эстакадалар олдида ушбу белги ўрнатилиб, белгида кўрсатилганидан энли юк автомобилнинг (ёки узун автомобилнинг) иншоотларга зарар етказмаслиги учун, уларнинг ҳаракатини тақиқлайди.

3.15. «Чекланган узунлик»

Кўп бурилишли узун тор кўчаларда узун юк автомобиллари тикилиб қолмаслиги, ҳаракат иштирокчиларига ҳалакит бермаслиги учун, кўчанинг бундай қисми олдида ушбу белги ўрнатилади, у узун юк автомобиллари ҳаракатланишини тақиқлайди.

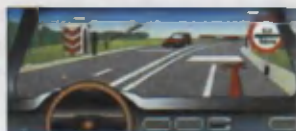
3.16. «Энг кам оралик»

Ушбу белги музликлар, сирпанчиқ йўллар, тоғли йўллар, кўтариш қобилияти чекланган узун кўприклар олдида ўрнатилиб, энг кам оралиқ масофани чегаралайди.

3.17.1. «Божхона»

Ушбу белги давлат тили ва ин-

глиз тилида ёзилиб, божхонада керакли хужжатларни расмийлаштириш учун тўхтаб ўтишни талаб қилади.

3.17.2. «Хавф-хатар»

Кўп талофатли йўл фожиаси ёки фалокат юз берганда (қор кўчиши, йўлни сув босиши, кўприкни сув олиб кетиши каби) шу йўл қисмларида ўрнатилиб, фалокатни бартараф этувчи хизматчиларнинг автомобилларидан ташқари, барча автомобиллар ҳаракатини тақиқлайди.

3.17.2

3.18.1. «Ўнгга бурилиш тақиқланади»

Бу белги йўл кесишмаси олдида ўрнатилиб, айнан шу кесишмага таъсир этади. Белгиланган йўналишли транспорт воситаларига бунинг дахли йўқ.

3.18.1

3.18.2. «Чапга бурилиш тақиқланади»

«Чапга бурилиш тақиқланади» белгиси ўрнатилган жойдан орқага қайрилиш тақиқланмаган.

3.18.2

3.19. «Қайрилиш тақиқланади»

Бу белги жамоат транспортдан ташқари барча транспорт воситаларининг орқага қайрилишини тақиқлайди. Белги ўрнатилган жойдан чапга бурилиш тақиқланмаган.

3.19

3.20. «Қувиб ўтиш тақиқланади»

Бурилиш ёки дўнглик туфайли кўриниши чекланган серкатнов йўлларда, тор кўчаларда ҳаракат хавфсизлигини таъминлашда ушбу белги ўрнатилиб, барча турдаги транспорт воситаларига қувиб ўтишни тақиқлайди. Бу белги соатига 40 км.дан кам тезликда, яқка тартибда келаётган транспорт воситаларини қувиб ўтишга рухсат этади.

3.20

«3.20» белгиси яқинлашаётган биринчи кесишмага (чоррахага) ёки «қувиб ўтиш тақиқланган ҳудуднинг охири» белгиси ўрнатилган

жойгача таъсир этади.

3.21. «Қувиб ўтиш тақиқланган ҳудуднинг охири»

3.21

3.22. «Юк автомобилларида қувиб ўтиш тақиқланган»

3.22

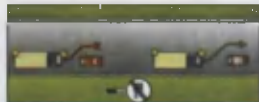

Бу белги тўла вазни 3.5 тоннадан юқори бўлган юк автомобиллари ва соатига 40 км.дан кам тезликда, яқка тартибда келаётган транспорт воситаларидан бошқа транспорт воситаларини қувиб ўтишни тақиқлайди. Бу белги яқинлашаётган биринчи кесишмагача ёки «Юк автомобилларида қувиб ўтиш тақиқланган ҳудуднинг охири» белгиси ўрнатилган жойгача таъсир этади.

3.23. «Юк автомобилларида қувиб ўтиш тақиқланган ҳудуднинг охири»

3.23

3.24. «Юқори тезлик чекланган»

Йўлларнинг хавfli қисмларида ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш учун ушбу белги ўрнатилиб, барча турдаги транспорт воситаларининг юқори тезлигини чеклайди.

3.24

Бу белги яқинлашаётган биринчи кесишмагача ёки «Юқори тезлик чекланган ҳудуднинг охири» белгиси ўрнатилган жойгача таъсир этади.

3.25. «Юқори тезлик чекланган ҳудуднинг охири»

3.25

3.26. «Товуш мосламаларидан фойдаланиш тақиқланган»

Дам олиш уйлари, касалхоналар, санаторийлар, болалар дам олиш оромгоҳлари олдида ортиқча шовқин солинмаслиги учун ўрнатилади, барча турдаги транспорт воситаларининг товуш мосламаларидан фойдаланишларини тақиқлайди.

3.26

Йўл-транспорт ҳодисасининг олдини олиш мақсадида истисно тариқасида товуш мосламасидан фойдаланиш (товуш ишораси бериш) мумкин.

3.27. «Тўхташ тақиқланган»

Серқатнов йўлнинг тор қисмларида транспорт воситаларининг

узлуксиз ҳаракатини юкори даражада таъминлаш учун ушбу белги ўрнатилиб, белгиланган йўналишли транспорт воситаларидан бошқа барча транспорт воситаларининг тўхташени тақиқлайди. Ушбу белги белгиланган йўналишли транспорт воситаларига таъсир этмайди

3.27

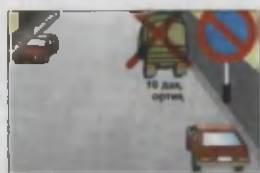

3.28. «Тўхтаб туриш тақиқланган»

Йўлнинг етарли даражада кенг бўлмаган қисмларига ушбу белги ўрнатилиб, барча транспорт воситаларининг ўн минутдан ортиқ туришларини тақиқлайди (таксометри ишлаб турган такси автомобили, ногирон хайдовчиларга тегишли автомобиль ва мотоколяска, юк ортिलाётган ёки туширилаётган автомобиллар бундан мустасно).

3.28

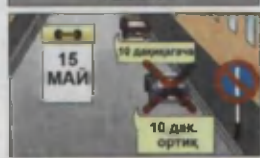
3.29. «Ойнинг тоқ кунларида тўхтаб туриш тақиқланади»

3.30. «Ойнинг жуфт кунларида тўхтаб туриш тақиқланади»

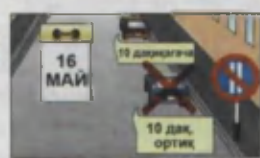
Йўлларнинг ўнг ва чап чеккаларини навбатма-навбат механизмларда супуриб тозалаб олиш ва шу каби ишларни амалга ошириш мақсадида ушбу белгилардан фойдаланилади. Бу белгиларнинг талаби «3.28» белгиси талаби билан бир хил.

3.29

3.30

3.31. «Барча чекловларнинг охири»

Бу белги барча чекловларнинг охири деб номланса-да, амалда 3.16, 3.20, 3.22, 3.24, 3.26–3.30 белгиларнинг таъсир доирасини кесишмадан аввалроқ тугатиш учун ишлатилади. 3.1–3.3, 3.18.1, 3.18.2, 3.19, 3.27 белгиларининг белгиланган йўналишли транспорт воситаларига, 3.2–3.8 белгилари таъсир оралиғида яшовчи ёки ишловчи фуқароларга тегишли ёхуд уларга ва корхоналарга хизмат қилувчи транспорт воситаларига дахли йўқ. Бундай ҳолларда транспорт воситалари белгиланган жойга яқин чорраҳадан кириб ёки чиқиб кетишлари керак.

3.31

Ушбу Қоидаларнинг 28.3 бандига биноан «Ногирон» таниқлик белгиси билан белгиланган автомобиллар ва кажавали мотоциклларни бошқараётган ногирон ҳайдовчилар 3.2, 3.3 ва 3.28 белгилари талабларидан четга чиқишлари мумкин. 7.18 кўшимча ахборот белгиси бўлганда 3.27 белгисининг таъсир оралиғида тўхташга рухсат этилади.

3.28–3.30 – белгилари таксометри ишлаб турган таксиларга дахли йўқ.

3.18.1 ва 3.18.2 белгилари катнов қисмларининг қайси кесишмаси олдида ўрнатилса, шу кесишмага татбиқ этилади.

3.16, 3.20, 3.22, 3.24, 3.26–3.30 белгиларининг таъсир белги ўрнатилган жойдан кейинги энг яқин чоррахагача,

чоррахаси бўлмаган аҳоли яшайдиган ҳудуднинг охиригача,

йўлга ёндош ҳудудларда дала ва ўрмонларнинг йўл билан туташган ҳамда иккинчи даражали йўллардан чиқиш жойларда,

уларнинг олдида тегишли белгилар ўрнатилмаган бўлса, бу белгиларнинг таъсири йўқолмайди.

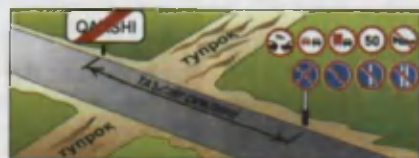
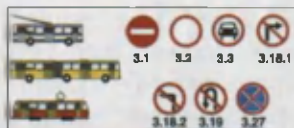
Аҳоли яшайдиган жойларга етмай ўрнатилган 3.24 белгисининг таъсири 5.22 белгисигача ўз кучини саклайди.

Белгиларнинг таъсир доираси:

– 3.16 ва 3.26 белгилари 7.2.1 кўшимча белгиси орқали;

– 3.27–3.30 белгиларининг амал қилиш оралиғи охирига 3.27–3.30 белгилари 7.2.3 кўшимча белгиси билан бирга такрор ўрнатилади ёки 7.2.2 билан қўлланади.

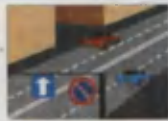

3.27 белгиси 1.4 ётиқ чизиғи билан биргаликда, 3.28 белгиси эса 1.10 ётиқ чизиғи билан биргаликда қўлланиши мумкин, бунда белгиларга амал қилиш чизиклар узунлиғи билан аниқланади.

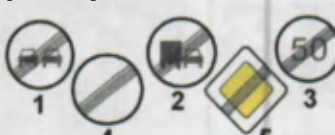

3.10, 3.27–3.30 белгилари йўлнинг қайси томонига ўрнатилган бўлса, уларга факат ўша томонда амал қилинади.

3-мавзуга тестлар:

<p>1 Бу белги ўрнатилган йўлда кажавали мотоциклини платакка олишга рухсат этиладими?</p> <p>1. Тиркамаси биттадан ортик бўлмаган мотоциклга рухсат этилади. 2. Факат қаттиқ тиркагичда рухсат этилади. 3. Такиқланади. 4. Тойғокчиладда такиқланади.</p> 	<p>2 Юк автомобилининг қайси йўналишда ҳаракатланишига рухсат этилади?</p> <p>1. Фақат ўнга. 2. Ўнга, чапга ва орқа йўналишда. 3. Фақат чапга.</p>
<p>3 Қайси транспорт воситаларининг ҳайдовчилари тўхтаб туриш қондасини буздилар?</p> <p>1. Енгил автомобилнинг ҳайдовчиси. 2. Юк автомобилининг ҳайдовчиси. 3. Ҳар икки ҳайдовчи.</p> 	<p>4 Ушбу белги санаб ўтилган юк автомобилларининг қайсиқларига ҳаракатни давом эттиришни тақиқламайди?</p> <p>1. Юк кўтариш 3,5 дан ортик бўлган автомобилларга. 2. Рухсат этилган тўла вазни 3,5 т дан ортик бўлган автомобилларга. 3. Ҳавли юк ташиётган автомобилларга. 4. Юқонасига қия оқ чизик тортилган юк автомобилларига.</p>
<p>5 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси тўхтаб туриш қондасини бузди?</p> <p>1. Кўк автомобилнинг ҳайдовчиси. 2. Қизил автомобилнинг ҳайдовчиси. 3. Ҳар икки ҳайдовчи бузди. 4. Ҳар икки ҳайдовчи ҳам бузмади.</p> 	<p>6 Қайси автомобиль тўхташ қондасини бузди?</p> <p>1. Яшил автомобиль. 2. Ҳар иккиси бузди. 3. Ҳар иккиси ҳам бузмади.</p>

<p>7 Кўрсатилган белгилардан қай бири иллари киритилган барча чеклашларни бекор қилади?</p> 	<p>8 Бу белгида қайси юк аўтомобили ҳаракатни давом эттириши мумкин?</p> <ol style="list-style-type: none"> 8 тоннагача юк ортган аўтомобиль. 8 тонна юк кўтариш кабилитига эга бўлган бўш аўтомобиль. Ружат эгаллаган тўла вази 8 т дан ортик бўлмаган аўтомобиль.
<p>9 Тўзатиш қомдасини бузган ҳамма ҳайдовчилар қайси жавобга кўрсатилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> Қизил аўтомобиль ва мотоциклининг ҳайдовчилари. Кўк аўтомобилнинг ҳайдовчиси. Мотоциклининг ҳайдовчиси. Барча транспорт воситаларининг ҳайдовчилари. 	<p>10 Қайси белгида гўдташ шарт?</p>

4. БУЮРУВЧИ БЕЛГИЛАР

Буюрувчи белгилар асосан ҳаво ранг, белгиси оқ, кўриниши доира шаклида бўлиб, транспорт воситаларини муайян тартиб бўйича ҳаракатланишини талаб этади.

Буюрувчи белгилар йўлнинг муайян тартиб бўйича ҳаракатланиш лозим бўлган қисмлари олдида ўрнатилади.

Бу белгиларнинг таъсири қатнов қисмларининг қайси кесишмаси олдида ўрнатилса, шу кесишмага татбиқ этилади.

4.1.1. «Ҳаракатланиш тўғрига» Бу белги йўлнинг бошига ўрнатилса, таъсири шу йўл давомидаги биринчи кесишмагача амал қилади.

Бу белги йўл бўйлаб ўнг томонда жойлашган

4.1.1

4.1.2

4.1.3

4.1.4

4.1.5

4.1.6

ҳовлиларга бурилишни тақиқламайди.

4.1.2. «Ҳаракатланиш ўнгга»

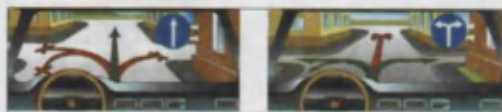
4.1.3. «Ҳаракатланиш чапга»

4.1.4. «Ҳаракатланиш тўғрига ёки ўнгга»

4.1.5. «Ҳаракатланиш тўғрига ёки чапга»

4.1.6. «Ҳаракатланиш ўнгга ёки чапга»

Фақат йўналтиргичлар кўрсатган томонга ҳаракатланишга ружат этилади. Чапга бури-

лишга рухсат этувчи белгида қайрилишга ҳам рухсат этилади. (Муайян кесишмада талаб этилган ҳаракат йўналишига тегишли йўналтиргичнинг шакли туширилган 4.1.1–4.1.6 белгиларини қўллаш мумкин).

4.1.1 – 4.1.6 белгиларининг белгиланган йўналишли транспорт воситаларига дахли йўқ.

4.1.1 – 4.1.6 белгиларининг таъсири қатнов қисмининг қайси кесишмаси олдига ўрнатилса, шу кесишмага татбиқ этилади.

4.1.1 белгиси йўл бошланишига ўрнатилса, унга яқин чорраҳагача амал қилинади. Белги ўнг томонда жойлашган ҳовли ва йўлга туташ бошқа ҳудудларга бурилишни тақиқламайди.

4.2.1. «Тўсиқни ўнгдан четлаб ўтиш»

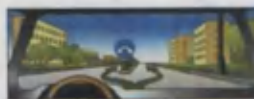
4.2.2. «Тўсиқни чапдан четлаб ўтиш»

4.2.3. «Тўсиқни ўнгдан ёки чапдан четлаб ўтиш»

Йўлдаги хавфсизлик майдончаларининг ажратиш бўлақларини, устунларни, таъмирлаш ишлари бўлаётган қисмларини четлаб ўтишда ушбу белгилар ўрнатилиб, қайси тарафдан четлаб ўтиш лозимлиги кўрсатилади.

4.3. «Айланма ҳаракатланиш»

Бу белги майдонлар олдида ўрнатилиб, майдон ўртаси текис бўлса ҳам, уни тўғри кесиб ўтмасдан, соат стрелка-сига тескари айланиб ўтиш кераклигини кўрсатади.

4.4. «Енгил автомобиллар ҳаракатланади»

Бу белгида енгил автомобиль ифодаланган бўлса ҳам, белги енгил автомобиллардан ташқари барча турдаги автобуслар, мотоцикллар ва тўла вазни 3,5 тоннадан кам бўлган юк автомобилларининг ҳаракатлинишига рухсат этиб, тўла вазни 3,5 тоннадан

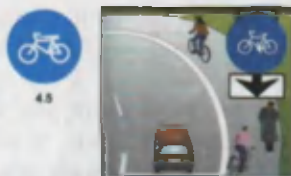
юқори бўлган юк автомобиллари ва тракторлар ҳаракатлинишини тақиқлайди (белги таъсири оралиғида яшовчи барча турдаги транспорт воситалари эгалари ва ишловчилар бундан мустасно).

Белгининг таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчи фуқароларга тегишли, уларга ва корхоналарга хизмат кўрсатувчи транспорт воситаларига бу белги татбиқ этилмайди.

Бундай ҳолларда транспорт воситалари белгиланган жойга энг яқин чорраҳадан кириб ёки чиқиб кетишлари керак.

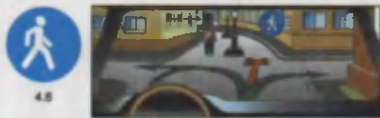
4.5. «Велосипед йўлкаси»

Бу белги велосипед ва мопедлар ҳаракатлинишидан ташқари тротуар бўлмаган тақдирда бу йўлакдан ҳалақит бермаслик шарти билан пиёдаларнинг юришига ҳам рухсат этади.

4.6. «Пиёдалар йўлкаси»

Бу белги фақат пиёдаларнинг юришига рухсат этади. Баъзан бу белги («З.10» белги билан бирга) метро станциялари оралиғида пиёдаларнинг бир тарафлама ҳаракатини жорий этиш учун ҳам ишлатилади.

4.7. «Энг кам тезлик»

Белги кўрсатилган тенг ёки ундан юқори тезликда ҳаракатлинишни талаб этади. Кўп бўлакли йўлларнинг чап бўлагига транспорт тезлигини ошириш мақсадида ушбу белгидан фойдаланиш мумкин, лекин юқори тезлик чегараси йўл ҳаракати қондаси бўйича қолади.

4.8. «Энг кам тезлик белгиланган йўлнинг охири»

«4.7» белгисининг таъсир қисмини қисқартириш учун ишлатилади.

4-мавзуга тестлар:

<p>1 Йўналиш чирчиларининг қайсылари бўйлаб ҳаракатланишга рухсат этилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат А йўналиши бўйлаб. 2. Фақат Б йўналиши бўйлаб. 3. Фақат В йўналиши бўйлаб. 4. Фақат А ва Г йўналишлари бўйлаб. 5. Фақат Г йўналиши бўйлаб. 	<p>2 Қайси йўналишларда ҳаракатланишга рухсат этилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат Б. 2. Фақат А. 3. А ва В. 4. А, Б, В ва Г. 5. А, Б ва В.
<p>3 Ушбу шароитда автобуснинг чорраҳага киришига рухсат бериладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат берилди. 2. Тақиқланади. 3. Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича ҳаракатланаётган бўлса, рухсат этилади. 	<p>4 Чорраҳада айдинма ҳаракатланиш ташқис қилинган. Сиз яқинлашиб келаятган чорраҳанинг катта юзми иккинчи ҳаракат бўлагига эга. Чорраҳага киришда бурилиш учун Сиз қайси бўлақни эгаллашингизга лозим?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ўнг бўлақни. 2. Чап бўлақни. 3. Ўнг ёки чап бўлақни.
<p>5 Қизил автомобиль:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қўқ автомобильга нисбатан устуңликка эга, чунки асосий йўлдан келаяпти. 2. Қўқ автомобильга нисбатан устуңликка эга, чунки айланма ҳаракатли йўлдан келаяпти. 3. Чорраҳага ўн томондан яқинлашиб келган қўқ автомобилга йўл бериши керак. 	<p>6 Қайси йўналишда ҳаракатланиш тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ўнгга, биринчи йўлга. 2. Ўнгга, иккинчи йўлга. 3. Ўнгга, биринчи ва иккинчи йўлларга.
<p>7 Қайси жавобда рухсат берилган ҳаракат йўналишини тўғри кўрсатилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат орқага бурилиш. 2. Тўғрига ва орқага бурилиш. 3. Фақат тўғрига. 	<p>8 Қайси белги “Тўсиқни чапдан четлаб ўтиш” деб аталади?</p>
<p>9 Сарик автобуснинг ҳайдовчисига чорраҳага чиқиш учун рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича юрса, рухсат этилади. 	<p>10 Рухсат этилган ҳаракатланиш йўналишининг курсаткичи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат А. 2. Фақат Б. 3. Фақат В. 4. А ва Б. 5. Б ва В.

5. АХБОРОТ-ИШОРА БЕЛГИЛАРИ

Ахборот-ишора белгилари ҳаракатланишга муайян тартиб кири-тади ёки уни бекор қилади, шунингдек аҳоли яшайдиган жойлар ва манзилларнинг жойлашуви ҳақида ахборот беради.

5.1. «Автомагистраль»

Махсус тартиб (қоидалар) ўрнатилган ва транспорт воситаларининг тез, хавф-сиз ҳаракатланишини таъминлайдиган – автомагистраль бошланишига ушбу бел-ги ўрнатилади.

5.2. «Автомагистралнинг охири»

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб махсус тар-тиб талаблари бекор қилинади ва «Авто-мобиллар учун мўлжалланган йўл» тартиби кучга ки-ради.

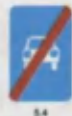
5.3. «Автомобиллар учун мўлжалланган йўл»

Ушбу белги барча тур-даги автомобиллар, авто-бус ва мотоциклларнинг ҳаракатланишига рухсат этиб, от-арава, велосипед каби транспортларнинг ҳаракатини тақиқлайди.

5.4. «Автомобиллар учун мўлжалланган йўлнинг охири»

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб барча турдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишига рухсат этила-ди.

5.5. «Бир томонлама ҳаракатланиш йўли»

Тор кўча ва йўлларда ҳаракат хавф-сизлигини таъминлаш мақсадида транспортвоситаларининг ҳаракатини йўлнинг қатнов қисми бўйича бир то-монлама жорий этиш учун ушбу йўл белгисидан фойдаланилади.

Бу белги йўл бошида ўрнатилиб, ҳаракат давомида орқага кайрилишни тақиқлайди. Аҳоли яшайдиган жойларда бир томонла-

ма ҳаракатланиш жорий этилган йўлларнинг чап тарафида тўхташ ва тўхтаб туришга рухсат этилади. Бир томонлама ҳаракатланиш жорий этилган йўлларда ҳовли ва йўлга туташ бошқа худудларга бурилиш тақиқланмайди.

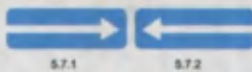
5.6. «Бир томонлама ҳаракатланиш йўлининг охири»

Ушбу белги транспорт воситалари бир томонлама ҳаракатланадиган йўлнинг тугаганлигини билдиради.

5.7.1, 5.7.2. «Бир томонлама ҳаракатланиш йўлига чиқиш»

Ушбу белгичорраҳа олдида ўрнатилиб, ҳайдовчига кесинишадиган йўлда белги йўналиши бўйича бир томонлама ҳаракатланиш жорий этилганини кўрсатади.

5.8.1. «Бўлақлар бўйича ҳаракатланиш йўналиши»

Ушбу белги чорраҳага яқин (чорраҳада) кўп бўлақли кенг йўлларда ҳаракатланиш тартибини белгилайди. Ҳайдовчиларга тушуниш осон бўлиши учун бир белгида

учтагача бўлақдаги ҳаракатланишни ифодалаш мумкин. Бўлақлар сони учтадан ортик бўлса, яна белги киритиш лозим. Шунинг таъкидлаш керакки, чапга бурилишга рухсат этилган жойдан орқага қайрилиш ҳам мумкин.

Бўлақлар сони ҳар бири бўйича рухсат этилган ҳаракатланиш йўналиши.

5.8.2. «Бўлақ бўйича ҳаракатланиш йўналиши»

Ушбу белги аввалги «5.8.1» белгисининг бир тури бўлиб, ҳар бир бўлақдаги ҳаракатланиш тартиби алоҳида белги билан кўрсатилади.

Йўлнинг четки чап бўлагидан чапга бурилишга рухсат берувчи 5.8.1 ва 5.8.2 белгилари шу бўлақдан қайрилишга ҳам рухсат беради.

Чорраҳадан олдин ўрнатишга 5.8.1 ва

5.8.2 белгиларининг таъсири, агар шу туркумдаги бошқа белгилар ўрнатилмаган бўлса, бутун чоррахага татбиқ этилади.

5.8.3. «Бўлакнинг бошланиши»

Йўлнинг баландликка кўтариладиган қисмларида оғир юк автомобиллари ва секин юрадиган транспортлар бошқа транспорт воситалари-

583

га ҳалақит бермаслиги учун, уларга қўшимча бўлак ажратилиб, бўлак бошланиш жойига ушбу белги ўрнатилади, бўлак охирига эса «5.8.5– «Бўлак охири» белгиси ўрнатилади.

Агар қўшимча бўлак олдида 4.7.– «Энг кам тезлик» белгиси ўрнатилган бўлса, кўрсатилган ёки ундан каттарок тезликда ҳаракатлана олмайдиган транспорт воситасининг ҳайдовчиси асосий бўлақдан қўшимча бўлаққа қайта тизилиши керак.

5.8.4. «Бўлақнинг бошланиши»

Уч бўлақли йўлларда ўрта бўлақдан фойдаланишга рухсат этиладиган қисм олдида ушбу белги ўрнатилиб, бу бўлақ секин юрадиган транспорт воситаларидан ўзиб кетишга имкон беради.

584

Уч бўлақли йўлларда ҳаракатланиш учун ўрта бўлақнинг бошланиши.

585

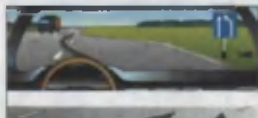

5.8.5. «Бўлак охири»

Баландликка кўтарилиш ёки тўхташ қисмидаги қўшимча бўлақнинг охири.

586

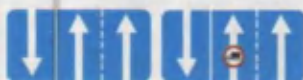
5.8.6. «Бўлак охири»

Уч бўлақли йўлнинг фойдаланишга рухсат этилган ўрта бўлақ қисми тугаши олдида ушбу белги ўрнатилади.

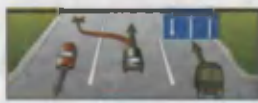
5.8.7. «Бўлақлар бўйича ҳаракатланиш йўналиши»

5.8.8. «Бўлақлар бўйича ҳаракатланиш йўналиши»

Ушбу белгилар чорраха олдида ўрнатилиб, транспорт воситаларининг рўпара катновларига мўлжалланган уч бўлақли йўлларда

587

ҳаракатланиш тартибини белгилайди. Бу белгилар бўлмаса, ҳайдовчи ўрта бўлакни иккала тарафдан қувиб ўтишга мўлжалланган деб ўйлаши мумкин. Баъзи ҳолларда транспорт оқимининг тезлигини ошириш учун юк автомобилларининг ўрта бўлак бўйича ҳаракатланиши тақиқланади.

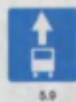
Юк автомобиллари чекка (ўнг) бўлақдан ҳаракатланади.

Агар 5.8.7 белгисида бирор транспорт воситасининг ҳаракатланишини тақиқловчи белги тасвирланган бўлса, унда бу транспорт воситасининг тегишли бўлақда ҳаракатланиши тақиқланади.

5.8.7 ва 5.8.8 белгилари йўналишлар сонига кўра тўрт ва ундан ортиқ бўлақли йўлларга ҳам татбиқ этилиши мумкин. Тасвири алмашадиган 5.8.7 ва 5.8.8 белгилари ёрдамида реверсив ҳаракат ташкил этилиши мумкин.

5.9. «Белгиланган йўналишли транспорт воситалари учун мўлжалланган бўлак»

Ушбу белги транспорт воситаларининг оқими бўйича йўналган, белгиланган йўналишли транспорт воситалари учун мўлжалланган бўлакни белгилашда ишлатилади. Ушбу бўлак

бошқаларидан сидирға чизик билан ажратилган бўлса, у ҳолда бу бўлаққа бошқа транспорт воситаларининг кириши тақиқланади. Агар узук-узук чизикчалар билан чегараланган бўлса, у ҳолда йўловчи тушириш ёки олиш, ўнгга бурилиш учун бўлаққа кириш мумкин.

Белги қайси бўлак устида жойлашган бўлса, шу бўлаққа татбиқ этилади. Йўлнинг ўнг томонига ўрнатилган белгининг таъсири ўнг бўлаққа татбиқ этилади.

5.10.1. «Белгиланган йўналишли транспорт воситалари учун бўлағи бор йўл»

Ушбу белги бир томонлама ҳаракатланиш йўлининг четки чап бўлағи белгиланган йўналишли транспорт воситаларига ажратилгани

ҳақида ахборот беради. Бўлак бошқаларидан (узук-узук бўлмаган) сидирға чизик билан ажратилиб, унга бошқа транспорт воситала-

рининг кириши тақиқланади.

5.10.2, 5.10.3. «Белгиланган йўналишли транспорт воситалари учун бўлаги бор йўлга чиқиш»

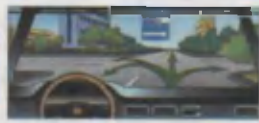
Ушбу белгилар кесишадиган йўлда бир томонлама ҳаракатланиш жорий қилинганлигини билдириб,

5.10.2

5.10.3

йўлнинг бир бўлаги белгиланган йўналишли транспорт воситаларига ажратилган ва унинг бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланишига қарама-қарши йўналишда эканлигидан ахборот беради.

5.10.4. «Белгиланган йўналишли транспорт воситалари учун бўлаги бор йўлнинг охири»

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб барча транспорт воситалари йўл қатнов қисмининг барча кенглиги бўйича ҳаракатланиши, тўхташи ва тўхтаб туриши мумкин.

5.10.4

5.11.1. «Қайрилиш жойи»

Бу жойда чапга бурилиш тақиқланади.

5.11.1

5.11.2. «Қайрилиш оралиғи»

Ушбу белгилар қайрилиш жойи ва унинг оралиғини белгилаб, транспорт воситаларининг чапга бурилишини тақиқлайди.

5.11.2

5.12. «Автобус ва троллейбус тўхташ жойи»

5.12

5.13. «Трамвай тўхташ жойи»

5.13

5.14. «Такси тўхташ жойи»

Ушбу белгилар ўзига хос транспорт воситаларининг тўхташ ва тўхтаб туриш жойларини кўрсатиб, белги ўрнатилган жойдан 15 метргача масофада бошқа транспорт воситаларининг тўхташи ва тўхтаб туришини тақиқлайди.

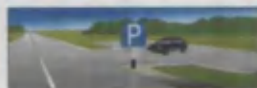

5.14

5.15. «Тўхтаб туриш жойи»

Транспорт воситаларининг қисқа ва узок муддатга тўхтаб туриш жойи.

5.16.1, 5.16.2. «Пиёдалар ўтиш жойи»

Ушбу белгилар пиёдалар ўтиш жойини белгилаб, «Зебра» шаклидаги ётиқ чизик билан ёки уларсиз ишлатилиши мумкин.

«5.16.1» белгиси йўлнинг ўнг тарафига ўрнатилиб, пиёдалар ўтиш жойининг олд чегарасини билдиради, «5.16.2» йўл белгиси аввалги белгининг аксини кўрсатади ва йўлнинг чап тарафига ўрнатилиб, пиёдалар ўтиш жойининг туташ чегарасини кўрсатади.

5.17.1, 5.17.2. «Пиёдаларнинг ер остидан ўтиш жойи»

5.17.3, 5.17.4. «Пиёдаларнинг ер устидан ўтиш жойи»

Ушбу белгилар ер устидан (кўпинча темир йўл тўшама кўприклари устидан) ва ер остидан (серкатнов кўчаларнинг остидан) ўтиш жойларини кўрсатади.

5.18. «Тавсия этилган тезлик»

Ушбу белги йўлнинг шарт-шароитлари ёки метеорология (об-ҳаво) шароитларига қараб шу қисм учун маълум тезликни (белгида кўрсатилган) тавсия қилади. Белги биринчи чоррахага таъсир қилади. Агар бу белги огоҳлантирувчи белги билан бирга қўлланса, унинг таъсир оралиғи хавфли қисмининг узунлиги билан аниқланади.

5.19.1, 5.19.2, 5.19.3. «Охири берк йўл, кўча»

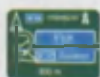
Ушбу белги йўлнинг давоми йўк, охири берк эканлигини кўрсатиб, ҳаракат ланишни тақиқламайди (кўчага киришни тақиқламайди).

5.20.1 «Йўналишнинг дастлабки кўрсаткичи»

Белгида кўрсатилган аҳоли яшайдиган жой ёки манзилга автомагистраль орқали бориладиган бўлса – асоси яшил, оддий йўлларда – асоси ҳаво ранг, шаҳар йўлларида – асоси оқ белгилар

билан ҳаракат йўналиши кўрсатилган бўлади. Белгида, белги ўрнатилган жойдан чорраҳагача бўлган масофа ёки йўналишлар бўйича, 3.12–3.15 тақиқловчи белгилардан бири ўрнатилган қисмни айланиб ўтиш кераклиги кўрсатилади.

5.20.1

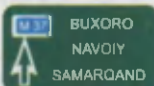
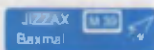
5.20.1

Белги шаҳар йўлларида 50–100 метр, шаҳардан ташқарида 150–300 метр масофада, автомагистралларда 300 метр ва ундан ортиқ масофаларда ўрнатилади.

5.20.2. «Йўналишларнинг дастлабки кўрсаткичи»

Бу белгининг аввалги белгидан фарқи шундаки, унда аҳоли яшайдиган жой ва бошқа манзилларга бориш йўналиши кўрсатилганидир. Автомагистраль йўналиши яшил асосли белги билан, оддий йўлларнинг йўналиши эса асоси ҳаво ранг белги билан кўрсатилади.

5.20.2

Белгида кўрсатилган аҳоли яшайдиган жойга ва бошқа манзилларга томон ҳаракатланиш йўналиши.

Белгида 5.29.1 белгисининг ҳамда автомагистраль, аэропорт ва бошқа рамзий белгилар тасвири туширилган бўлиши мумкин. 5.20.1 белгиси йўлнинг 3.11–3.15 тақиқловчи белгиларидан бири ўрнатилган қисмларини айланиб ўтиш кераклигини кўрсатиш учун ҳам қўлланилади.

5.20.3. «Ҳаракатланиш тасвири»

Ушбу белги бирор йўналиш бўйича ҳаракатланиш тақиқланган мураккаб чорраҳаларда ҳаракатланиш тартибини кўрсатади. У чорраҳа олдида ўрнатилиб, айрим ҳаракатлар тақиқланган вақтда ҳаракатланиш йўналиши ёки серқатнов чорраҳада руҳсат этилган ҳаракатланиш йўналишини кўрсатади.

5.20.3

5.21.1. «Йўналиш кўрсаткичи»

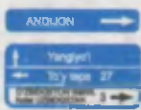
Манзил томон бурилиш жойида ушбу белги ўрнатилиб, қанча километр масофа қолганини кўрсатади.

5.21.1

5.21.2. «Йўналишлар кўрсаткичи»

Ушбу белги аввалги бел-

5.21.2

гининг бир тури бўлиб, бир неча манзил томон ҳаракатланиш йўналишларини кўрсатади.

Манзиллар томон ҳаракатланиш йўналишлари.

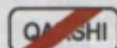
Белгиларда манзилларгача бўлган масофа (км) кўрсатилиши, автомагистраллар, аэропортлар ва бошқа рамзий белгилар тасвирланган бўлиши мумкин.

5.22. «Аҳоли яшайдиган жойнинг бошланиши»

Асоси оқ рангда, аҳоли яшаш жойининг номланиши қора рангда ёзилган бундай белгилар юқори тезликни соатига 70 км билан чегаралаб, товуш мосламаларидан фойдаланишни тақиқлайди. Ушбу коидаларнинг аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларига амал қилинадиган жойларнинг номи ҳамда унинг бошланиши.

5.22

5.23

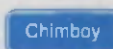
5.23. «Аҳоли яшайдиган жойнинг охири»

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб, аввалги белги «5.22» киритган чегаралар бекор қилинади.

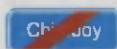
Ушбу коидаларнинг аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш тартиби талаблари бекор қилинган жой.

5.24. «Аҳоли яшайдиган жойнинг бошланиши»

Асоси ҳаво ранг, ёзуви оқ рангда ёзилган бундай белгилар ҳаракат тезлиги ва товуш мосламаларидан фойдаланишни чекламасдан, фақат белгида ёзилган географик жой номини билдиради. Ушбу белги ўрнатилган жойда аҳоли яшайдиган жойлардаги йўлларда жорий этилган тартиб талаб этилмайди.

5.24

5.25

Ушбу коидаларнинг аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларига амал қилинмайдиган жойнинг номи ҳамда унинг бошланиши.

5.25. «Аҳоли яшайдиган жойнинг охири»

Ушбу белги аввалги белги кўрсатилган географик жойнинг охирини билдиради.

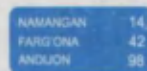
5.24 белгиси билан кўрсатилган аҳоли яшайдиган жойнинг охири.

5.26. «Манзил номи»

Аҳоли яшайдиган жойлардаги кўчалар номи, аҳоли яшамайдиган жойларда эса дарё, кўл ва бошқа хуш-

5.26

5.27

манзара жойларнинг номи ушбу белги билан кўрсатилади.

5.27. «Масофалар кўрсаткичи»

Ушбу белги шаҳарлардан чиқиб кетиш жойларига ўрнатилиб, йўналиш бўйича жойлашган аҳоли яшайдиган манзилгача бўлган масофани билдиради. Ҳаракатдаги ҳайдовчи ўқиб улгуриши учун битта белгида учтагача манзил номи ёзилиши мумкин.

Йўналиш бўйича жойлашган аҳоли яшайдиган жойларгача бўлган масофа (км).

5.28. «Километр белгиси»

Ушбу белги йўл бошланганидан бошлаб, ҳар бир километрда ўрнатилади.

5.28

5.29.1, 5.29.2. «Йўл рақами»

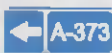
Ушбу белгилар йўл рақами ва йўналишини кўрсатиб, ҳайдовчига автомобиль йўллари атласи бўйича ундан фойдаланишни осонлаштиради.

5.29.1

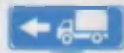
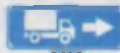
5.29.2

5.29.1 – йўлга берилган рақам, 5.29.2 – йўлнинг рақами ва йўналиши.

5.30.1, 5.30.2, 5.30.3. «Юк автомобиллари учун ҳаракатланиш йўналиши»

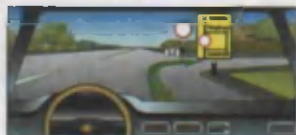
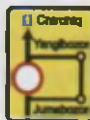
Ушбу белгилар чорраҳа олдида ўрнатилиб, юк автомобиллари ҳайдовчиларига энг қулай йўлни кўрсатади ва, шу йўл бўйича ҳаракатланишни тавсия этади. Бошқа йўللарга бурилиш тақиқланмайди, лекин тез орада юк автомобиллари ҳаракатланишини тақиқлайдиган белгига олиб келади.

Чорраҳаларда юк автомобиллари, тракторлар ва ўзиюрар мосламаларга бирор йўналишда ҳаракатланиш тақиқланган бўлса, бундай транспорт воситаларига тавсия этилган ҳаракатланиш йўналишлари.

5.31. «Айланиб ўтиш тасвири»

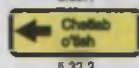
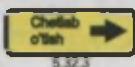
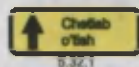
Асоси сарик рангда бўлган ушбу белги вақтинчалик ёпиб

қўйилган йўл қисмини айланиб ўтиш чизмасини кўрсатади. Белги аҳоли яшайдиган жойда 50–100 м, аҳоли яшамайдиган жойларда 150–300 м. масофада, баъзи ҳолларда айланиб ўтиладиган йўлнинг олдида ўрнатилади.

5.32.1–5.32.3. «Четлаб ўтиш йўналиши»

Асоси сариқ рангда бўлган ушбу белги вақтинчалик ёпиб қўйилган йўл қисмини четлаб ўтиш йўналишини кўрсатади. Бу белги аввалги белгига ўхшаб аҳоли яшайдиган жойда 50–100 метр, аҳоли яшамайдиган жойда 150–300 метр масофада, баъзи ҳолларда айланиб ўтиладиган йўлнинг олдида ўрнатилади.

5.33. «Тўхташ»

Ушбу белги светофорга 5–20 метр етмасдан, баъзи ҳолларда светофор остида ўрнатилиб, светофорнинг фақатгина

тақиқловчи ишорасида транспорт воситаларининг тўхташ жойини кўрсатади.

5.34.1, 5.34.2. «Бошқа қатнов қисмига қайта тизилишнинг бошланғич кўрсаткичи»

Ушбу белги ажратувчи бўлакли йўлларда турли тадбирлар (ҳалқ сайли, митинг, спорт йиғилишлари) сабабли вақтинчалик ёпиб қўйилган йўл қисмини айланиб ўтиш йўналишини ёки бошқа қатнов қисмига ўтиш йўналишини кўрсатади.

5.34.1

5.34.2

Ажратувчи бўлаги бўлган йўлнинг ҳаракатланиш учун ёпиқ ҳудудини айланиб ўтиш ёки ўнг томондаги қатнов қисмига қайтиш учун ҳаракатланиш йўналиши.

5.35. «Реверсив ҳаракатланиш»

Ушбу белги йўлнинг бошида ўрнатилиб, бир ёки бир неча бўлақларда ҳаракатланиш йўналишининг қарама-қарши томонга ўзгариши мумкинлиги ҳақида ахборот беради.

5.35

5.36. «Реверсив ҳаракатлинишнинг охири»

«5.36» белгиси йўлнинг охирига ўрнатилиб, реверсив ҳаракатлинишнинг охирини кўрсатади.

5.36

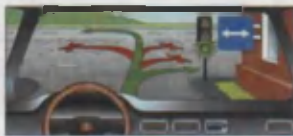

5.37. «Реверсив ҳаракатлиниш йўлига чиқиш»

Ушбу белги чорраҳа олдида ўрнатилиб, кесишадиган йўлнинг бир ёки бир неча бўлақларида ҳаракатлиниш йўналиши қарама-қарши томонга ўзгариши мумкинлиги ҳақида ахборот беради.

5.37

5.38. «Турар-жой даҳаси»

Турар-жой даҳаларида пиёдалар тротуардан ташқари қатнов қисмида ҳам ҳаракатлинишлари мумкин. Бунда пиёдалар имтиёзга эга бўладилар. Ҳайдовчига юргизгични ишлаб турган ҳолда тўхтаб туриши, механик транспорт воситасини бошқаришни ўргатиш ва тўла вазни 3.5 тоннадан ортиқ бўлган автомобилларнинг (махсус майдон бўлмаса) тўхтаб туриши тақиқланади.

Йўл ҳаракати қоидаларининг турар жой даҳаларида ҳаракатлиниш тартиби ўрнатилган йўл.

5.38

5.39

5.39. «Турар-жой даҳасининг охири»

5.40. «Фалокатли ҳолатлар учун кириш йўли»

Тоғли йўлларда, доводнда тик нишабдан тушиб келаётган транспорт воситаларининг тўхтатиш тизими ишламай қолса, тўхтатиш учун ажратилган йўлга киришини кўрсатади. Йўл ҳаракати қоидаларидаги 20.2

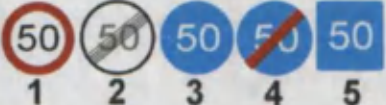

5.40

бандда кўрсатилган ҳолларда фойдаланиладиган йўл.

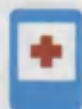
5-мавзуга тестлар:

<p>1 Бу йўл белгиси: 1. Фақат кўрсатилган ёки юқори тезликка руҳсат беради. 2. Белгида кўрсатилгандан ортиқ тезликдаги ҳаракатни тақиқлайди. 3. Йўлнинг шу қисмида тавсия этилган ҳаракатланиш тезлигини кўрсатади.</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>	<p>2 Қайси белги 50 км/соат кам тезликда ҳаракатланишни тақиқлайди?</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>
<p>3 Хайдовчи қайси расмда кондалар талабларини бузмай туриб манёвр қилди?</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>	<p>4 Қайси транспорт воситасининг хайдовчисини айланма ҳаракатли кесимидага тўғри чиқарилади? 1. Ҳар икки хайдовчи. 2. Фақат автобуснинг хайдовчисини. 3. Фақат енгил автомобилнинг хайдовчисини.</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>
<p>5 Автомобилнинг қайси йўналишида ҳаракатланишни руҳсат этилади? 1. Чапга ва ўнга. 2. Фақат тўғрига. 3. Барча йўналишларда.</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>	<p>6 Чорраҳада ҳаракатланишнинг мажбурий йўналишини қайси белги кўрсатади?</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>
<p>7 Бу белгида ҳаракатланиш руҳсат этилади: 1. Фақат автомобиль хайдовчисига. 2. Фақат автомобиль ва мотоцикл хайдовчиларига. 3. Барча транспорт воситаларининг хайдовчиларига. 4. Фақат автомобиль ва автобус хайдовчиларига.</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>	<p>8 Белгиларнинг таъсири қайси транспорт воситаларига таътибқ этилади? 1. Фақат енгил автомобилларга. 2. Енгил автомобилларга ва мотоциклларга. 3. Енгил автомобилларга ва руҳсат этилган тула вазни 3,5 т дан кам ёки тенг бўлган юк автомобилларига</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>
<p>9 Қайси расмда ҳаракатланишнинг тўғри йўналиши кўрсатилган? 1. Биринчида. 2. Иккинчида. 3. Иккаласида.</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>	<p>10 Бу чорраҳада чапга бурни килишга руҳсат этиладими? 1. Руҳсат этилади. 2. Тақиқланади.</p> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div>

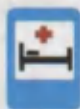
6. СЕРВИС БЕЛГИЛАРИ

Сервис белгилари транспорт воситалари, йўловчилар ва ҳайдовчиларга йўл ёқасида жойлашган хизмат кўрсатиш жойлари ҳақида маълумот беради.

Ушбу белгилар хизмат кўрсатиш жойлари олдида ёки улар томонга борадиган йўл бошида ўрнатилади. Иккинчи ҳолатда белги ўрнатишдан жойдан хизмат кўрсатиш жойигача бўлган масофа белги остида кўрсатилади.

6.1
Тиббий ёрдам
кўрсатиш жойи

6.2
Шифона

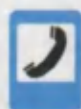
6.3
500 m
Ёрдам
шифонаси

6.4
100 m →
Техник хизмат
кўрсатиш жойи

6.5
Транспорт
воситаларига
тўхташ жойи

6.6
Телефон

6.7
Ошона

6.8
Ичтимок суи

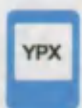
6.9
Моторомили

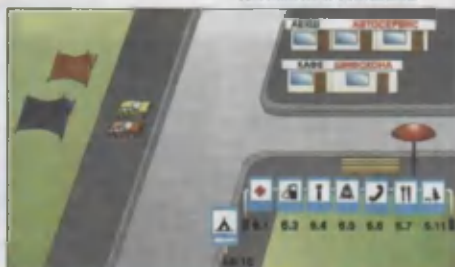
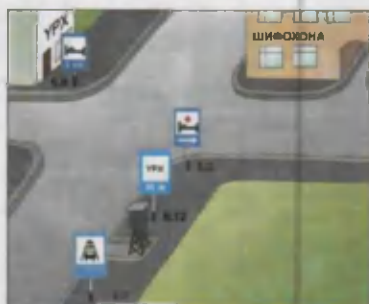
6.10
Кемпинг

6.11
Дам олиш жойи

6.12
Дам олиш жойи

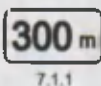
7. ҚЎШИМЧА АХБОРОТ БЕЛГИЛАРИ

Қўшимча ахборот белгиларининг асоси оқ рангда бўлиб, доимо бошқа белгилар билан бирга қўлланилади ва уларнинг таъсирини муайянлаштиради ёки чеклайди.

7.1.1. «Манзилгача бўлган масофа»

Ушбу белги:

– огоҳлантирувчи белгилар билан қўллansa, хавфли жойга-ча бўлган масофани;

7.1.1

– имтиёз белгилари билан қўлланса, белгининг таъсири қанча масофадан кейин имтиёз ёки йўл бериш бошланишини;

– тақиқловчи белгилар билан қўлланса, қанча масофадан кейин йўлнинг ҳаракатланиши тақиқланган қисми бошланишини;

– ахборот-ишора белгилари билан қўлланса, чорраҳадан манзилгача бўлган масофани кўрсатади.

7.1.2. «Манзилгача бўлган масофа»

Чорраҳа ёки кесишма олдида 2.5 «Тўхтамасдан ўтиш тақиқланади» белгиси ўрнатилган бўлса, 2.4 «Йўл беринг» белгиси ўрнатилган жойдан чорраҳа ёки кесишмагача бўлган масофани кўрсатади.

7.1.2

7.1.3, 7.1.4. «Манзилгача бўлган масофа»

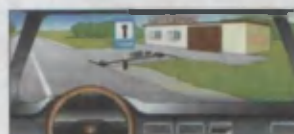
Ушбу белгилар чорраҳадан, кесишмадан манзилгача бўлган масофани кўрсатади.

7.1.3

7.1.4

7.2.1. «Таъсир оралиғи»

Ушбу белги:

– огоҳлантирувчи белгилар билан қўлланса, йўлнинг хавфли қисми қанчагача давом этишини;

7.2.1

– тақиқловчи белгилар билан қўлланса, уларнинг таъсир оралиғини;

– ахборот-ишора белгилари билан қўлланса, «5.15», «5.18» белгиларининг таъсир оралиғини кўрсатади.

7.2.2-7.2.6 – «Таъсир оралиғи»

Бу белгилар фақат тақиқловчи 3.27 – 3.30 белгилари билан қўлланилади.

7.2.2 – белгининг таъсири сақланган ораликни кўрсатади.

7.2.3 – белги таъсир оралиғи охири-ни кўрсатади.

7.2.2

7.2.3

7.2.4

7.2.5

7.2.6

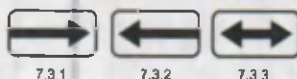
7.2.4 – хайдовчиларга белги таъсирида эканликлари ҳақида маълумот беради.

7.2.5, 7.2.6 – майдон, бинолар олди ва шунга ўхшаш жойлар четида тўхташ ва тўхтаб туриш тақиқланганда белгининг таъсир оралиғи ва йўналишини кўрсатади.

7.3.1–7.3.3. «Таъсир йўналишлари»

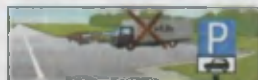
Ушбу белгилар чорраҳа олдида ўрнатилган тақиқловчи, буюрувчи ва ахборот-ишора белгилари билан қўлланилиб, уларнинг таъсир йўналишини кўрсатади.

7.4.1–7.4.7. «Транспорт воситасининг тури»

Ушбу белгилар асосий белгилар билан бирга қўлланилиб, асосий белгининг таъсири қайси турдаги транспортга тааллуқли эканини тасвирдаги сурат орқали кўрсатади. Енгил автомобиль сурати тасвирланган «7.4.3» белги тўла вазни 3,5 тоннагача бўлган юк автомобилларига ҳам тааллуқли, юк автомобили сурати тасвирланган «7.4.1» белги тўла вазни 3,5 тоннадан юқори бўлган автомобилларга тегишли.

Белгининг таъсири жорий этилган транспорт воситалари турини кўрсатади.

7.4.1 қўшимча белгисининг таъсири юк ташувчи, шу жумладан, тиркамали, тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган транспорт воситаларига, 7.4.3 қўшимча белгиси эса енгил автомобилларга, шунингдек, тўла вазни 3,5 тоннагача бўлган юк ташувчи транспорт воситаларига татбиқ этилади.

7.5.1. «Шанба, якшанба ва байрам кунлари»

7.5.2. «Иш кунлари»

7.5.3. «Ҳафта кунлари»

Асосий белгилар остига ўрнатилган ушбу белгилар, асосий белги ҳафтанинг қайси кунига тегишли эканлигини кўрсатади.

Белгида ҳафтанинг қайси кунлари амал қилиниши кўрсатилган.

7.5.4. «Амал қилиш вақти»

Асосий белги билан қўлланилган ушбу белги асосий белги куннинг қайси вақтида амал қилишини кўрсатади.

8.00-17.00

7.5.4

7.5.5–7.5.7. «Амал қилиш вақти»

Асосий белгилар билан кўрсатилган ушбу белгилар асосий белги

*
8.00-17.00
7.55

X
8.00-17.00
7.56

dushanba
8.00-9.00
7.57

ҳафтанинг қайси куни ва қайси соатида амал қилишини кўрсатади.

7.6.1-7.6.9. «Транспорт воситасини тўхтаб туриш жойига қўйиш усули»

7.6.1

7.6.2

7.6.3

7.6.4

7.6.5

7.6.6

7.6.7

7.6.8

7.6.9

Ушбу белгилар «Тўхтаб туриш жойи» белгиси билан қўлланилиб, енгил автомобиллар ва мотоциклларнинг тротуар ёнига қўйиш усулини кўрсатади «Тўхтаб туриш жойи» белгиси билан қўлланилган «7.6.1» белгиси барча турдаги транспорт воситаларининг тўхтаб туриш усулини кўрсатади.

7.6.1 – барча турдаги транспорт воситаларини тўхтаб туриш учун йўлнинг қатнов қисмида, пиёдалар йўлкаси ёнида қўйиш усули.

7.6.2-7.6.9 пиёдалар йўлкаси ёнидаги тўхтаб туриш жойига енгил автомобиллар ва мотоциклларни қандай қўйиш усули.

7.7. «Юргизгични ишлатмасдан тўхтаб туриш жойи»

Касалхоналар, санаторийлар, дам олиш уйлари, аҳоли зич яшайдиган ва шунга ўхшаш жойларда экологияни бузмаслик мақсадида «Тўхтаб туриш жойи» билан

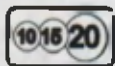
7.7

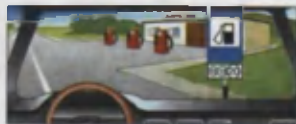
бирга 7.7 белгиси қўлланилиб, тўхтаб туриш жойида фақат юргизгични ишламаётган транспорт воситаларининг тўхтаб туришига рухсат этилганини билдиради. 5.15 белгиси билан биргаликда қўлланганда, тўхтаб туриш фақат юргизгичи ишламаётган транспорт воситаларигина тўхтаб туришига рухсат этилганини билдиради.

7.8. «Пуллик хизмат кўрсатиш жойи»

«Тўхтаб туриш жойи» белгиси билан қўлланган ушбу белги тўхтаб туриш жойи пуллик эканини кўрсатади.

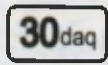

7.8

7.9. «Тўхтаб туриш муддати чекланган»

Дўкон, бозор ва шунга ўхшаш жойларда харидорларнинг тўхтаб туриш жойидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш учун «Тўхтаб туриш жойи» билан бирга қўлланган ушбу белги тўхтаб туриш муддатини чеклайди.

7.9

5.15 белгиси ўрнатилган тўхтаб туриш жойида транспорт воситалари тўхтаб туришининг энг кўп муддатини кўрсатади.

7.10. «Автомобилларни кўрикдан ўтказиш жойи»

Тўхтаб туриш (5.15) ёки дам олиш жойида (6.11) автомобилларга майда техник хизмат кўрсатиш учун эстакада ёки кўздан кечириш чуқурчаси бор эканини билдиради.

7.10

5.15 ёки 6.11 белгиси билан кўрсатилган майдонларда эстакада ёки кўздан кечириш чуқурчалари борлигини билдиради.

7.11. «Тўла вазни чекланган»

Ушбу белги баъзи тақиқловчи ёки буюрувчи белгилар билан қўлланиб, тўла вазни қўшимча белгида кўрсатилган миқдордан ортиқ бўлган транспорт воситаларига тегишли эканини кўрсатади.

7.11

7.12. «Хавфли йўл ёқаси»

«Таъмирлаш ишлари» белгиси билан қўлланган ушбу белги

7.12

йўл ёқасида йўл ишлари олиб борилаётганини, йўлдан ташқарига чиқиш хавфли эканлигини кўрсатади.

Йўл ишлари бажарилаётгани сабабли йўл ёқасига чиқиш хавфли эканлиги ҳақида огоҳлантиради, 1.23 белгиси билан қўлланилади.

7.13. «Асосий йўлнинг йўналиши»

Ушбу белги асосий йўл йўналиши ўзгарганда «Асосий йўл», «Йўлберинг», «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланади» белгилари билан қўлланилади.

7.13

7.14. «Ҳаракатланиш бўлаги»

Бу белги асосий белгилар ёки светофор билан бирга қўлланиб, уларнинг таъсири кўшимча белги кўрсатадиган бўлакка тегишли эканлигини билдиради.

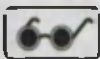

7.14

7.15. «Кўзи ожиз пиёдалар»

Ушбу белги «Пиёдалар ўтиш жойи» «1.20», «5.16.1», «5.16.2» белгилари ҳамда светофор билан бирга қўлланиб, ҳайдовчига пиёдалар ўтиш жойидан кўзи ожизлар ўтиши мумкинлигини билдиради.

7.15

1.20, 5.16.1, 5.16.2 белгилари ҳамда светофор билан қўлланилади, пиёдалар ўтиш жойидан кўзи ожиз кишилар фойдаланиши ҳақида огоҳлантиради.

7.16. «Нам қоплама»

Юқори тезликнинг чекланиши, энг кам ораликнинг чекланиши сабабларини маълум қилиш учун асосий белгилар билан бирга «7.16» қўшимча белгиси қўлланилади.

7.16

Белги қатнов қисмининг қопламаси нам бўлган вақтда таъсир этишини кўрсатади.

7.17. «Ногиронлар»

Асосий белгилар билан қўлланилган ушбу белги асосий белги фақат ногиронларга тегишли эканини билдира-

7.17

ди. «Тўхтаб туриш жойи» белгиси «7.17» белги билан қўлланса, тўхтаб туриш жойи фақат ногиронларга тегишли автомобиль ёки мотоколяскага тааллуқли бўлади. 5.15 белгиси билан қўлланилади. Тўхтаб туриш жойи (ёки унинг бир қисми) ушбу қоидаларнинг 28.3 бандига мувофиқ, «Ногирон» таниқли белгиси ўрнатилган транспорт воситалари учун ажратилганлигини кўрсатади.

7.18. «Ногиронлар мустасно»

Тақиқловчи белгилар билан ўрнатилган ушбу белги тақиқловчи белгининг ногиронларга тегишли автомобиль ёки мотоколяскага тааллуқли эмас эканлигини билдиради.

7.18

Белгиларнинг таъсири ушбу қоидаларнинг 28.3 бандига мувофиқ «Ногирон» таниқлик белгиси ўрнатилган, транспорт воситаларига ва мотокажаваларга жорий этилмайди.

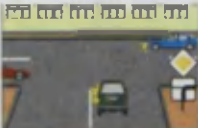

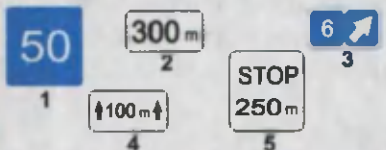

Кўшимча белгилар қайси белги билан бирга жорий этилса, бевожита шу белги тагига жойлаштирилади. 7.2.2-7.2.4, 7.13 кўшимча белгилари йўлнинг, йўл ёқасининг, пиёдалар йўлкасининг тепасига ўрнатилган белгининг ёнига жойлаштирилади.

Вақтинчалик (кўчма тиргакдаги (А) ва доимий белгилар (Б) маъно жиҳатдан бири-бирига зид келган ҳолларда ҳайдовчилар вақтинчалик ўрнатилган белгиларга амал қилишлари керак.

Эслатма: Огоҳлантирувчи, тақиқловчи, буюрувчи, ахборот-ишора йўл белгиларининг тагида мазкур йўл белгисининг таъсир оралигини кўрсатувчи 7.2.1 кўшимча ахборот белгиси ўрнатилган бўлса, йўл белгиларининг таъсир оралиги охирини кўрсатувчи йўл белгиси ўрнатилиши шарт эмас.

7-мавзуга тестлар:

<p>1 Чорраҳани иккинчи бўлиб кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яшыл автомобиль. 2. Қўқ автомобиль. 3. Қизил автомобиль. 	<p>2 Қайси транспорт воситаларининг хайдовчилари тўхтаб туриш қоидаларини буздилар?</p> <p>1. А ва Б 3. Б ва Г. 5. Б, В ва Г. 2. Фақат Г. 4. В ва Г.</p>
<p>3 Қайси белги билан хавфли йўлнинг узунлиги кўрсатилади?</p> 	<p>4 Бу белгилар билдиради:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. “Ноғирон” таникли белгиси бўлган автомобиллар учун 30 м дан кўбىн тўхтаб туриш жойига белгишени. 2. Мотоциккалардан ташқари транспорт воситалари учун 30 м ли худуддаги тўхтаб туриш жойини. 3. “Ноғирон” таникли белгиси бўлган мотоцикка ва автомобиллар учун 30 м ли худуддаги тўхтаб туриш жойини.
<p>5 Қайси транспорт воситасининг хайдовчиси тўхтаб туриш қоидаларини бузди?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Енгил автомобиль хайдовчиси. 2. Мотоцикл хайдовчиси. 3. Юк автомобил хайдовчиси. 4. Барча транспорт воситаларининг хайдовчилари. 	<p>6 Белги остидаги кўрсаткич нивани кўрсатади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Йўлнинг тор қисми узунлигини. 2. Белгидан йўлнинг тор қисмигача бўлган масофани. 3. Тор қисмини айланиб ўтиш жойигача масофани.
<p>7 Транспорт воситалари чорраҳани қуйидаги тартибда кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Трамвайлар 1 ва 2, айна вақтда яшил автомобиль билан, қизил, қўқ автомобиллар. 2. Трамвай 1, айна вақтда яшил автомобиль билан қизил автомобиль, трамвай 2, қўқ автомобиль. 	<p>8 Белгиларнинг таъсири қайси транспорт воситаларига татбиқ этилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат енгил автомобилларга. 2. Енгил автомобилларга ва мотоциккаларга. 3. Енгил автомобилларга ва руҳсат этилган тула вази 3,5 т дан кам ёки тенг бўлган юк автомобилларига.
<p>9 Қизил автомобиль чорраҳани кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Биринчи бўлиб. 2. Иккинчи бўлиб. 	<p>10 Қайси қўйимча айборет белгиси транспорт воситаларинан тўхтаб туриш жойини кўйиш усулини кўрсатади?</p>

Йўл ҳаракати қоидаларига 2-Илова

Йўл чизиклари ҳаракатланишни ташкил этишда ҳайдовчининг асосий эъти-бори йўналтирилган жойларга чизилади. Йўл чизиклари ётиқ ёки тик чизик гуруҳларига бўлинади.

1. ЁТИҚ ЧИЗИК

Ётиқ чизиклар йўлнинг қатнов қисми юзасига чизилади. Бўйлама ётиқ чизиклар ва уларнинг моҳияти қуйида келтирилган расмларда кўрсатилган.

Йўлнинг қатнов қисми юзасидаги чизиклар, ишоралар, ёзувлар ва бошқа белгилар ҳаракатланиш тартибини белгилайди.

Йўл юзасидаги ётиқ чизиклар оқ рангда бўлади (1.4, 1.10 ва 1.17 чизиклар сарик рангда бўлади).

Бўйлама чизиклар ва уларнинг хусусиятлари:

1.1 Йўлнинг ўртасида чизилган энсиз, сидирға оқ чизик қарама-қарши транспорт оқимини ажратади.

Йўлнинг хавфли жойларида ҳаракатланиш бўлаклари ўртасида чизилган узлуксиз оқ рангдаги сидирға чизик бўлақларнинг чегарасини билдиради.

Йўлнинг чеккаси ва махсус майдончаларда чизилиб, транспорт воситаларининг тўхтаб туриш жойи чегарасини билдиради.

Чизикни кесиб ўтиш тақиқланади.

Йўлнинг чеккасига чизилган энсиз сидирға оқ чизик ҳаракатланиш қисмининг чегарасини билдиради.

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.2. Автомагистралларда қатнов қисмининг чеккасига чизилган энли (20 см) узлуксиз сидирға чизик қатнов қисмининг чегарасини билдиради.

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.3. Йўлнинг ўртасида чизилган параллель икки сидирға оқ чизик тўрт ва ундан кўп бўлакли йўлларда қарама-қарши

йўналишдаги транспорт воситаларининг оқимини ажратади.

Чизиқни кесиб ўтиш тақиқланади.

1.4. Йўлнинг ҳаракатланиш қисми чети-га ёки йўл четидаги тўсиққа (бордюрга) чизилган сариқ чизиқ транспорт воситаларининг тўхташини тақиқлайди. Белги-ланган йўналишли транспортларга дахли йўқ.

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.5. Йўлнинг ўртасига чизилган энсиз узук-узук оқ рангдаги чизиқ икки ёки ундан ортиқ бўлакли йўлларда бўлақларнинг чегарасини билдиради (оралиқ масофанинг чизиққа нисбати 3/1)

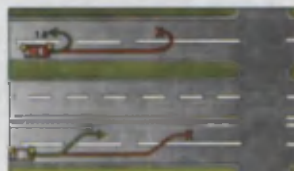

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

Бир йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган икки ёки ундан ортиқ бўлакли йўлларда бўлақларнинг чегарасини билдиради (оралиқ масофанинг чизиққа нисбати 3/1).

1.6. Яқинлашиш чизиғи (ҳар бир чизиқ узунлиги улар орасидаги масофадан уч баробар катта бўлган узук-узук чизиқ) карама-қарши ёки бир йўналишда ҳаракатланаётган транспорт воситалари оқимларини ажратувчи 1.1. ёки 1.11. чизиғига яқинлашаётганлик ҳақида огоҳлантиради.

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.7. Расмдаги энсиз узук-узук, оралиғи қисқа оқ чизиқлар чорраҳалардаги ҳаракатланиш бўлақларини билдиради.

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.8. Эңли узук-узук чизиқ тезланиш ёки секинланиш бўлағи билан йўлнинг ҳаракатланиш қисмидаги асосий бўлағи ўртасидаги чегарани билдиради. (Чорраҳаларда, йўлнинг турли сатҳда кесишган қисмларида, автобуслар тўхтайдиган

жойларида ва х.к).

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.9. Реверсив ҳаракатланишда қатнов қисмининг чегарасини белгилайди;

Реверсив ҳаракатланиш амалга ошириладиган йўлларда (реверсив светофор ўчирилган ҳолатда) қарама-қарши йўналишдаги транспорт оқимини ажратади.

Реверсив светофорлар бўлмаганда ёки улар ўчириб қўйилганда 1.9. чизиғини фақат у ҳайдовчининг ўнг томонида бўлса, босиб ўтишга рухсат этилади.

Реверсив светофор ёкиланган пайтда бир йўналишли бўлақларни ажратаётган 1.9. чизиғини исталган томонидан босиб ўтишга рухсат этилади. Реверсив светофор ўчирилганда ҳайдовчилар дарҳол 1.9. чизиғидан ўнгга қайта тизилишлари керак.

Реверсив светофор ўчирилган бўлса, қарама-қарши йўналишдаги транспорт оқимларини ажратувчи 1.9. чизиғини босиб ўтиш тақиқланади.

1.10. Йўлнинг ҳаракатланиш қисми четига ёки йўл четигаги тўсик (бордюр) устидан чизилган сариқ чизик тўхтаб туришни тақиқлайди. Таксометри ишлаб турган таксиларга бунинг дахли йўқ.

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.11. Сидирга чизик ёнида чизилган узук-узук чизик фақат бирор бўлакка қайта тизилишига рухсат этади.

Ушбу чизикни кесиб ўтиш:

- узук-узук тарафдан мумкин;
- сидирга чизик томонидан тақиқланади.

1.12. «Тўхташ» ёзуви «Тўхташ» чизиғи светофорнинг ва тартибга солувчининг тақиқловчи ишорасида, тартибга солинмаган чорраҳаларда, «Тўхтамасдан ўтиш тақиқланган» (2.5.) белгиси олдида ҳайдовчи тўхташи лозим бўлган жойни кўрсатади. Бу чизик «Тўхташ» ахборот-ишора белгиси (5.33) билан қўлланилиши мумкин.

1.13. Бир қатор бўлиб терилган учбурчаклар, битта катта учбурчак

«Йўл беринг» белгиси билан қўлланилиб, кесишган йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситасига йўл бериш зарур бўлганда, ҳайдовчи тўхташи лозим бўлган жойни кўрсатади. Йўл чеккасида ўрнатилган «Йўл беринг» белгиси кўриниши чекланган кўп бўлакли йўлларда қўлланилиши мумкин.

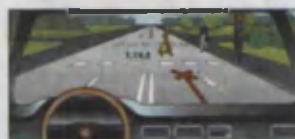

1.14.11.14.2. Параллель чизилган кенг узлуксиз чизиқлар «зебра» пиёдаларнинг ўтиш жойини билдиради. «Пиёдалар ўтиш жойи» (5.16) ахбороти-

ишора белгиси билан қўлланилиши мумкин. Йўлнинг бундай жойларида ҳайдовчи шу йўналишнинг қатнов қисмида бўлган пиёдаларни ўтказиб юбориши керак. (ЙҲҚ 16).

1.14.3. Светофор ёрдамида тартибга солинадиган пиёдаларнинг ўтиш жойи. Светофорнинг қизил чироғи яшилга алмашиб, пиёдалар қатнов қисмини тарк этишга улгурмаган бўлса ҳайдовчи пиёдаларнинг шу йўналиш бўйича ўтиб боришларига имкон бериши керак. (ЙҲҚ 16.3).

1.15. Йўлнинг велосипед йўлкаси кесиб ўтган жойи. Бундай тартибга солинмаган кесишмада велосипед ҳайдовчиси йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситаларини ўтказиб юборишлари керак (имтиёз йўлидаги транспорт воситаларида).

1.16.1–1.16.3. Транспорт оқимлари ажраладиган ёки қўшиладиган хавфсизлик оролчаси. 1.16.3. транспорт оқимлари

қўшиладиган жойдаги йўналтирувчи оролчани билдиради. Оролчанинг чегараси 1.1. чизиғи билан белгиланган бўлиб, уни кесиб ўтиш ёки устига чиқиб тўхташ тақиқланади.

1.17. Сарик рангдаги, аррасимон чизиқ бел-

гиланган йўналишли транспорт воситалари ҳамда таксиларнинг тўхтаб туриш жойини билдиради.

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин

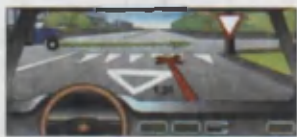
1.18. Чорраҳада ва кесишмалар олдида бўлақлар бўйича қатнов қисмининг юзасига чизилган йўналтиргич, мустақил равишда ёки «Бўлақлар бўйича ҳаракатланишнинг йўналиши» (5.8.1, 5.8.2) ахборот-ишора белгилари билан қўлланиб, транспорт воситаларига бўлақлар бўйича рухсат этилган йўналишни кўрсатади.

1.19. 45° бурчак остида чизилган йўналтиргич йўл қисмининг тор жойига яқинлашганлик ҳақида огоҳлантириб, алоҳида ёки «Йўлнинг торайиши» (1.18.1–1.18.3) белгилари билан бирга қўлланилади.

1.20. Ҳайдовчини 1.13. чизигига яқинлашадигани ҳақида огоҳлантиради.

1.21. «STOP» – тўхташ ёзуви 2.5. белгиси билан бирга қўлланилганда ҳайдовчини 1.12 чизигига яқинлашадиганлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.22. Сон билан ёнма-ён ёзилган ҳарф йўл (ҳаракатланиш йўналиши) рақамларини кўрсатади.

1.23. Йўлнинг фақат белгиланган йўналишли транспорт воситалари бўлагини билдириб, (5.9, 5.10.1) ахборот-ишора белгилари билан қўлланилади. Бу бўлак сидирға чизик билан ажратилмаган тақдирда, ҳайдовчилар ўнгга бурилиш, йўловчиларни чиқариш, тушириш учун бу бўлаққа киришлари мумкин. (ЙҲҚ 21.2)

Кўчма тиргакка ўрнатилган вақтинчалик йўл белгилари (А) ва чизиклар (Б) маъно жиҳатидан бир-бирига зид келса, ҳайдовчилар вақтинчалик йўл белгиларига амал қилишлари керак.

2. ТИК ЧИЗИҚЛАР

Тик чизиклар йўл иншоотлари ва жиҳозлари юзаларига кетма-кет чизилган йўл-йўл, ок-кора чизиклар мажмуасидан иборат бўлиб, уларнинг ўлчамларини кўрсатишда, кўз билан чамалаш воситаси сифатида хизмат қилади.

Осмон булут, кулранг бўлганида, коронги вақтларда йўлнинг ёритилмаган қисмларида йўл ёқасидаги тик бетон иншоотларнинг ранги осмон ва йўлнинг ранги билан ўхшашиб кетади. Ҳаракатдаги ҳайдовчи уларни фарқлай олмай, бетон иншоотларни кўрмай қолади. Бу ҳол ҳайдовчини бетон тўсикларга (иншоотларга) урилиб кетишига олиб келиши мумкин.

2.1. Чизиклар кўприклар, осма йўллар устунлари (ва шу каби бетон иншоотлар) юзасига чизилиб, ҳаракатланаётган транспорт воситаси ҳайдовчисига йўлдаги (йўл ёқасидаги) хавф солувчи тўсикнинг рангини кескин ажратиш, кўринишини осонлаштиради.

Ҳаракатланаётган транспорт воситаларига хавф туғдирадиган йўл иншоотларининг тик элементлари (кўприклар, осма йўллар, устунлар ва шу кабилар)ни билдиради.

2.2. Тонеллар, кўприклар, осма йўл ва кўприкларнинг пастки қирраларига чизилган ок-кора рангли чизма ҳайдовчига иншоотнинг пастки қисмини фарқлашни осонлаштиради.

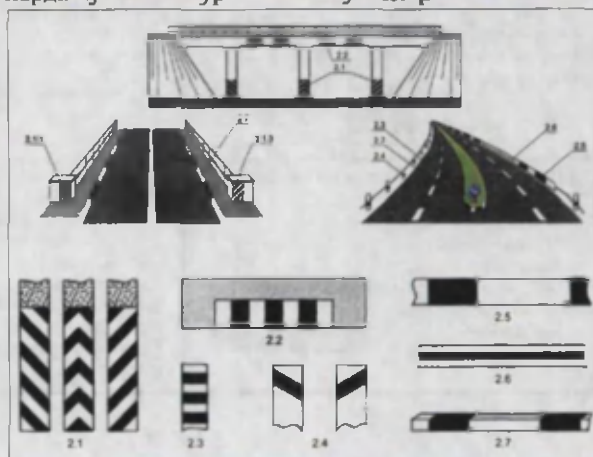
2.3. Чизиклар ажратиш бўлақларидаги ёки «хавфсизлик оролчалари»даги думалок устунларни билдиради.

2.4. Чизиклар йўналтирувчи бетон ёки темир бетон устунлар, тўсик тиргаклар ва қозикларни билдириб, коронги вақтда қуюқ туманда ҳамма жой оппоқ қор билан қопланганида йўлнинг траекториясини ўзининг кескин фарқланадиган ок-кора ранги билан аниқ кўрсатади.

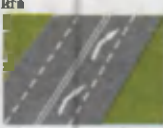

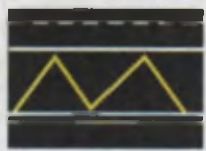

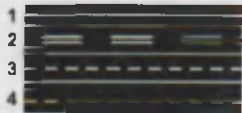
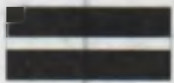

2.5. Чизиклар йўлнинг кичик радиусли бурилишлари, тик нишабликлар ва бошқа хавфли жойларда йўл четига ўрнатилган тўсикларнинг ён юзаларини билдиради.

2.6. Чизиклар бошқа жойлардаги тўсикларнинг ён юзаларини билдиради.

2.7. Чизиклар йўлнинг хавфли жойларида унинг четигаги тўсикни (бордюрни) ва йўл сатҳидан баланд бўлган «хавфсизлик оролчалари» четини билдиради.

2-Иловага тестлар:

<p>1 Йўналтиргичлар билан кўрсатилган йўналишларнинг қайси биридан ҳаракат қилиш мумкин?</p> <p>1. Фақат тўғрига. 2. Чапга ва орқага. 3. Тўғрига, чапга ва орқага.</p> 	<p>2 Расмда кўрсатилган ҳолатда йўловчиларни тушириш учун тўхташга рухсат бериладими?</p> <p>1. Рухсат этилади. 2. Тақиқланади.</p>
<p>3 Катнов қисмидаги бундай йўналтиргичлар нимдан билдиради?</p> <p>1. Ҳайдовчининг йўлнинг ҳавфли қисмига экинлашганлиги ҳақида оголантиради. 2. Катнов қисмининг торайишига экинлашганлиги ҳақида оголантиради. 3. Йўлнинг ҳавфли бурилиш йўналишини кўрсатади.</p> 	<p>4 Ҳаракатда имтиёзи я эга бўлади:</p> <p>1. Қўқ автомобиль, чунки кизил автомобиль ҳаракатининг бўлагини чапга ўзгартиради. 2. Қизил автомобиль, чунки ўзаро қайта тизилишда у ўнг томонда бўлади. 3. Қўқ автомобиль, чунки ўзаро қайта саф-ланишда у чап томонда бўлади.</p>
<p>5 Бу белги автомобилнинг ҳаракатлангани ва рухсат этади:</p> <p>1. Барча йўналишларга. 2. Б ва В. 3. А ва В.</p> 	<p>6 Бу ётиқ чизиқлардан қайси бири белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларининг тўхташ жойини билдиради?</p> <p>1. А. 2. Б. 3. В. 4. А ва Б. 5. Б ва В.</p>
<p>7 Кўрсатилган вазиятда енгил автомобиль ҳайдовчисига қувиб ўтишга рухсат этиладими?</p> <p>1. Рухсат этилган. 2. Рухсат этилган, агар мотоцикчаниннг тезлиги 40 км/соатдан кам бўлса. 3. Тақиқланган.</p> 	<p>8 Резервни ҳаракатланмиш амалга оширилган ҳаракат бўлаклари чегараларини белгилаш учун бу ётиқ чизиқларнинг қай бирдан фойдаланилади?</p> <p>1. 1-чизиқ. 2. 2-чизиқ. 3. 3-чизиқ. 4. 2- ва 3-чизиқ. 5. 3- ва 4-чизиқ.</p>
<p>9 Бу тўхташ ётиқ чизиқ қайси йўл белгиси билан қўлланилади?</p> <p>1. "Йўл беринг" белгиси билан. 2. "Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган" белгиси билан. 3. "Йўл беринг" белгиси билан ва "Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган" белгиси билан.</p> 	<p>10 Бу ётиқ чизиқ қайси йўл белгиси билан қўлланилади?</p> <p>1. "Йўл беринг" белгиси билан. 2. "Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган" белгиси билан. 3. Оголантирувчи "Тенг аҳамиятли йўллар кесишув" белгиси билан. Барча санаб ўтилган белгилар билан.</p>

**Йўл ҳаракати қоидаларига
3-илова
ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИДАН ФЙДАЛАНИШНИ
ТАҚИҚЛОВЧИ ШАРТЛАР**

1. Тормоз тизими

1.1. Тормоз тизимининг тузилиши ўзгартирилса, ишлаб чиқарган корхона талабига мос келмаса ёки транспорт воситасининг шу турида кўзда тутилмаган тормоз суюқлиги ёки бошқа қисмлар қўлланилса.

1.2. Ишчи тормоз тизимининг самарадорлиги куйидаги меъёрлар талабини таъминламаса:

Т/р	Транспорт воситаси тури	Тормоз йўли (кўча ёқини) метр ҳисобида			
		1981 йил 1.01 дан ишлаб чиқарилла бошлаган		1981 йил 1.01 дан олдин ишлаб чиқарилла бошлаган	
		Аслаҳаланган ҳоли	Тўла вазида	Аслаҳаланган ҳоли	Тўла вазида
1	Енгил автомобиллар ва уларнинг юк ташишга мослаштирилган турлари	12,2	12,9	14,5	16,2
	Улар шатакка олганда	13,6	16,5	14,5	16,5
2	Автобуслар:				
	тўла вази 5 тонна ва ундан кам бўлган	13,6	17,0	18,7	21,2
	тўла вази 5 тоннадан ортиқ бўлган	16,8	17,4	19,9	21,2
3	Юк автомобиллари:				
	тўла вази 3,5 тонна ва ундан кам бўлган	15,1	19,0	19,0	23,0
	тўла вази 3,5 тоннадан 12 тоннагача ва 12 тонна бўлган	17,3	20,1	18,4	23,0
	тўла вази 12 тоннадан ортиқ бўлган	16,0	19,7	17,7	23,0
4	Автобуслар шатакчи транспорт воситаси билан:				
	тўла вази 3,5 тонна ва ундан кам бўлган	17,7	21,8	22,7	25,0
	тўла вази 3,5 тоннадан 12 тоннагача ва 12 тонна бўлган	18,8	21,3	22,1	25,0
	тўла вази 12 тоннадан ортиқ бўлган	18,4	20,8	21,9	25,0
5	Икки гилдиракли мотоцикл ва мопедлар	7,5	7,5	7,5	7,5
6	Кажавали мотоцикллар	8,2	8,2	8,2	8,2

Изоҳ: 1. Ишчи тормоз тизимининг самарадорлиги давлат намунасига мувофиқ, бошқа ўлчамлар билан ҳам белгиланиши мумкин.

2. Ишчи тормоз тизими – йўлнинг бетон, асфальтбетон, курук, тоза текис қопламали, ётиқ қисмида тормозлаш бошланган вақтидаги тезлиги автотранспорт воситалари учун соатига 40 км, мотоцикл, мопедлар учун соатига 30 км бўлганда синовдан ўтказилади. Агар ҳайдовчи тормозлаш вақтида тўғри йўналишни сақлаш учун ҳаракатланиш йизини ўзгартиришга

мажбур бўлса ёки тўғри чизиqli ҳаракати бузилса, синов натижалари бекор қилинади.

1.3. Гидравлик тормоз узатмасининг зичлиги (герметиклиги) бузилган бўлса.

1.4. Пневматик тормоз узатмасининг зичлиги бузилиши натижасида ҳаво сиқувчи мослама (компрессор) ишламай турганда ва бошқарув қисмлари уланмаганда – 30 дақиқада, уланганида – 15 дақиқада тизимдаги ҳаво босими 0,05 МПа (0,5 кг/см²)дан кўп пайишига сабаб бўлса.

1.5. Тормоз узатмасидаги ҳаво босимини ўлчайдиган асбоб (манометр) ишламаса.

1.6. Тўхтатиб туриш тормоз тизими транспорт воситаларини қуйидаги жойларда ҳаракатсиз ҳолатда ушлаб тура олмаса:

- тўла вазндаги транспорт воситаларини 16 фоиздан кам бўлмаган қияликда;

- аслаҳаланган ҳолатдаги енгил автомобиллар, уларнинг юк ташишга мослаштирилган турлари, шунингдек, автобусларни 23 фоиздан кам бўлмаган қияликда;

- аслаҳаланган ҳолатдаги юк автомобиллари ва автопоездларни 31 фоиздан кам бўлмаган қияликда;

Изоҳ: Тўхтатиб туриш тормоз тизими синовдан ўтказилаётганда юргизгич трансмиссиядан ажратилган бўлиши керак.

1.7. Қулфловчи мослама тўхтатиб туриш тормоз тизимининг дастаги (ричаги)ни ушлаб тура олмаса.

2. Бошқарув қурилмаси

2.1. Бошқарув қурилмасидаги люфт (қисмлар бирикмасидаги ейилиш) йиғиндиси қуйидаги кўрсаткичдан катта бўлса:

Т/р	Транспорт воситасининг тури	Эркин қисмлар ўртасидаги ейилиш йиғиндиси, куни билан градус ҳисобида
1	Енгил автомобиллар ва улар асосида яратилган юк автомобиллари ҳамда микроавтобуслар	10
2	Автобуслар	20
3	Юк автомобиллари	25

2.2. Бошқарув қурилмасидаги қисмлар тузилишида кўзда тутилмаган сезиларли ўзгаришлар ёки транспорт воситасида юкхонаси (рама, кабина, шасси)га нисбатан кўзгалган бўлса, қурилмадаги резбали бирикмалар тегишли равишда маҳкамланмаган бўлса.

2.3. Бошқарув қурилмасининг тузилишида кўзда тутилмаган қу-

чайтиргич ёки мотоциклларда тебранишни пасайтирувчи асбоб (демпфер) носоз бўлса ёки умуман бўлмаса.

2.4. Бошқарув қурилмасида қолдиқ деформация излари, дарз кетган жойлари ва бошқа нуқсонлари бўлган қисмлар ўрнатилган, шу транспорт воситаси турида кўзда тутилмаган ёки ишлаб чиқарган корхона талабига мос келмайдиган қисмлар ва суюқликлар қўлланган бўлса.

3. Ташқи ёритгичлар

3.1. Ташқи ёритгичлар сони, тури, жойлашуви ва ишлаш тартиби транспорт воситасининг тузилиши талабига мос келмаса.

Изоҳ: 1. Мотоцикл, мопедлар битта, бошқа транспорт воситалари эса иккита туманга қарши фаралар билан жиҳозланган бўлиши мумкин.

Туманга қарши фаралар йўл юзидан 250 мм дан кам бўлмаган баландликда жойлашиши, лекин яқинни ёритувчи фаралардан баянд бўлмаслиги, транспорт воситасининг ўқига муносиб ва ташқи габаритдан кўпи билан 400 мм узокликда жойлашиши керак.

2. Туманга қарши битта ёки иккита қизил чироқ транспорт воситаларининг орқасига 400-1200 мм баландликда ва тўхтатиш ишорасида камида 100 мм яқинликда ўрнатилади.

3. Туманга қарши фара, орқа чироқлар, габарит чироқлари ва давлат рақами белгисини ёритувчи чироқлар бир вақтда ёқилиши керак.

4. Енгил транспорт воситаси ва автобусга битта ёки иккита қўшимча қизил рангли. Тормоз берганда ёнувчи чироқни 1250-1400 мм баландликда ўрнатишга рухсат этилади.

5. Ишлаб чиқарилиши тўхтатилган енгил автомобилларга бошқа гурдаги, русумдаги транспорт воситаларининг ташқи ёритгичларини ўрнатишга рухсат этилади.

3.2. Ёритувчи фара нурунини йўналиши бузилган бўлса.

3.3. Агар ташқи ёритгичлар ва нур қайтаргичлар белгиланган тартибда ишламаётган ёки ифлосланган бўлса.

3.4. Ёритиш асбобларидан нур сочувчиси бўлмаса ёхуд нур сочувчи ва лампалар тегишли ёруғлик асбоблари турига мос бўлмаганида фойдаланилган бўлса.

4. Ойна тозалагич ва ойна ювгичлар

4.1. Ойна тозалагич белгиланган тартибда ишламаётган бўлса.

4.2. Транспорт воситасининг таркибида кўзда тутилган ойна ювгич ишламаётган бўлса.

5. Шиналар

5.1. Енгил автомобиллар шинаси нақшлари изларининг қолдик чуқурлиги 1,6 мм, юк автомобиллариники 1,0 мм, автобусларники 2,0 мм, мотоцикл ва мопедларники 0,8 мм дан кам бўлса.

Изоҳ: Тиркамалар шинаси нақшлари изларининг қолдик чуқурлиги шатакчи транспорт воситаси шиналари учун белгиланган меъёрда бўлиши керак.

5.2. Шиналарнинг баъзи жойлари шикастланган ёки бошқа нуқсонларга (кесилган, ёрилган) эга бўлса.

5.3. Қўшалок шиналар орасига хавф-хатар туғдирувчи бегона жисмлар қисилиб, тикилиб қолган бўлса.

5.4. Шина ўлчамлари ёки унга чекланган оғирлик транспорт воситасининг турига мос келмаса.

5.5. Транспорт воситасининг битта ўкига диагонал ва радиал, шунингдек, ҳар хил нақшли шиналар ўрнатилган бўлса.

5.6. Шаҳарлараро қатнайдиған автобуснинг олдинги ўкига нақши қайта тикланган шина, бошқа ўкига эса иккинчи марта (2-даражали) таъмирлаш йўли билан тикланган шиналар ўрнатилган бўлса.

5.7. Енгил автомобиллар ва автобусларнинг (шаҳарлараро қатнайдиған автобуслардан ташқари) олдинги ўкига иккинчи марта (2-даражали) таъмирлаш йўли билан тикланган шиналар ўрнатилган бўлса.

6. Юргизгич (мотор)

6.1. Ишлаб чиққан газлар таркибида зарарли моддалар ёки туташ даражаси белгиланган меъёрдан ортиқ бўлса.

6.2. Ёнилғи узатиш тизими зич (герметик) бўлмаса.

6.3. Радио тўлқинларидаги шовқинни сўндирувчи мосламалар бўлмаса.

6.4. Ишлаб чиқарилган газларни чиқариш тизими бузук бўлса.

6.5. ЙХХ органлари рухсатисиз юргизгич тузилишига ўзгартириш киритилган, бошқа турдаги ёнилғида ишлатиш учун қўшимча мослама ва жиҳозлар ўрнатилган бўлса.

7. Транспорт воситаси тузилишининг бўлак қисмлари

7.1. Транспорт воситасининг тузилишида кўзда тутилган орқа томонни кўрсатувчи кўзгу бўлмаса.

7.2. Товуш мосламаси (сигнал) ишламаса.

7.3. Транспорт воситасига теварак-атроф кўринишини чеклайдиган қўшимча нарсалар, кўзгусимон, шунингдек, тегишли давлат стандартларида белгиланган меъёрларни бузган ҳолда тайёрланган, ранги ўзгартирилган (қорайтирилган) ойналар ўрнатилган бўлса.

Изоҳ: 1. Енгил автомобилларнинг олдинги икки ёнига орқа томон кўринишини таъминлайдиган ташқи кўзгу ўрнатилгандагина орқа ойнасига парда ўрнатишга рухсат этилади.

2. Транспорт воситаларининг фақат орқа ва ён ойналари ёруғлик ўтказувчанлигини 70% дан кам бўлмайдиган қилиб, давлат стандарти талабларини бузмаган ҳолда тусини ўзгартириш (қорайтириш) га рухсат этилади. Автомобилларнинг том қисмидаги люк ойнаси бундан мустасно.

7.4. Таркибида кўзда тутилган юкхона, кабина эшиклари, кулфлари, юк платформаси бортларининг темир ёпқичлари, ёнилғи идиши ва цистерналар оғзининг кулфлари, ҳайдовчи ўриндиғи ҳолатини созловчи мослама, фалокат юз берган вақтида чиқиш жойлари, эшикларни очиш ва ёпиш мосламаси, спидометрлар, ҳайдаб олиб қочишга қарши, ойнани иситувчи ва ҳаво алмаштириш мосламалари бузук бўлса ёки умуман бўлмаса.

7.5. Спидометр қурилмаси носоз ёки тамғаланмаган (шахсий транспорт воситалари, мотоцикл ва мопедлардан ташқари) бўлса.

7.6. Таркибида кўзда тутилган, ўзи юриб кетганда хавфсизликни таъминловчи орқа буфер, лой тўсгич ва сачратмагичлар бўлмаса.

7.7. Рессорларнинг асосий қатлами ёки марказий болти шикастланган бўлса.

7.8. Шатак тиркама бўғимининг тортиш-тиркаш ёки таянч-тиркаш мосламаси ҳамда кўзда тутилган эҳтиёт (пўлат аркон) занжирлари носоз бўлса. Мотоцикл билан кажава рамаси маҳкамланган жойда люфт (рамалар ўртасида оралик, ейилиш) бўлса.

7.9. Транспорт воситалари қуйидагилар билан жиҳозланмаган бўлса:

- автобусларда тиббиёт қутичаси (аптечка), фавқулодда ҳолатларда ойнани синдириш учун фойдаланадиган болғача, ўт ўчиргич, мажбурий тўхтаганини билдирувчи белги (милтилловчи кизил чирок);

- микроавтобус, юк ва енгил автомобилларда тиббиёт қутичаси (аптечка), ўт ўчиргич, мажбурий тўхтаганини билдирувчи белги (милтилловчи кизил чирок);

- ишлаб чиқарган корхона томонидан назарда тутилмаган ва белгиланмаган жойда антенна, сирена, рация, товуш чиқариш мосламалар, ёритгичлар ва ҳар хил безаклар тегишли рухсатсиз ўрнатилса;

- тўла вазни 3,5 тоннадан ортик бўлган юк автомобилларида ва

тўла вазни 5 тоннадан ортиқ бўлган автобусларда тисарилишга қарши тиргак (бошмоқ);

– автопоездлар, тиркамалар, тракторлар, аравалар ва бошқа ўзиюрар машиналарда ташки ёруғликни қайтарувчи (кизил-ок рангли) хавфсизлик мосламалари;

– кажавали мотоциклларда тиббиёт қутичаси, фалокат сабабли тўхташга мажбур бўлганини билдирувчи белги.

Изоҳ: Тиббиёт қутичаси ва ўт ўчиргич транспорт воситаларини ишлаб чиқарган корхона томондан белгиланган жойга мустаҳкам ўрнатилади. Агар транспорт воситасининг конструкциясида бундай жойлар кўзда тутилмаган бўлса, тиббиёт қутичаси осон олиннадиган жойга, ўт ўчиргич эса енгил автомобилларнинг саломида ёки юкхонасида, автобусларда эса битта ўт ўчиргич ҳайдовчининг кабинасида, иккинчиси йўловчилар саломида бўлиши керак (микроавтобусларда битта ўт ўчиргич ҳайдовчига қулай жойга ўрнатилади). Катта ва ўрта автобуслар бундан ташқари, фавқулодда ҳолағларда автобус ойнасини синдириш учун махсус болғачалар билан (автобус саломида) жиҳозланган бўлиши лозим.

7.10. Махсус транспорт воситаларида кўзда тутилган чироқ-маёқча, навбатма-навбат чалинадиган махсус товушлар ва рангдор чизмалардан фойдаланаётган бўлса.

7.11. Транспорт воситасида уни ишлаб чиқарган корхона томонидан кўзда тутилмаган бошқа нусхадаги юкхона (кузов) қисмлари ўрнатилган бўлса.

7.12. Юкхона, кабина қисмлари тўла таъмирланмаган ва бўёғи ташқи кўринишини бузадиган ҳамда бир неча хил рангга бўялган бўлса (махсус транспорт воситалари бундан мустасно).

7.13. Икки ғилдиракли мотоцикл таркибида кўзда тутилган хавфсизлик ёйи (дуга) бўлмаса.

Изоҳ: Бир турдаги транспорт воситаларида буферлар, молдинглар, қопламалар, ғилдирак қопқоклари ва шу кабиларни ўзаро алмаштиришга руҳсат этилади.

7.15. Иловада кўрсатилган техника талабларига давлат стандартлари бўйича ўзгартиришлар киритилиши мумкин.

3-Иловага тестлар:

<p>1 Санаб ўтилган шароитлардан қай бирида ян-томобиллар ва автопехдлардан фойдаланиш таъқиқланади?</p> <p>1. Гидравлик тормоз тизимининг зичлиги бузилганда.</p> <p>2. Тўхтаб туриш тормоз тизими ҳаракатсиз ҳолатда тўда вазидати транспорт воситаларини 16%дан ҳам бўлган қисликда ушлаб тура олганда.</p> <p>3. Тўхтаб туриш тормоз тизимининг ричагини тутиб турувчи мослама ушлаб турганда.</p>	<p>2 Агар пневматик узатманинг зичлиги бузилиб, компрессор ишламай турганда бошқаруа асбобларининг эрисин ҳолатида таво босимининг 30 дақисада қанча кт/см пасайишига сабаб бўлса, тормоз тизими носоз ҳисобланади?</p> <p>1. 0,2.</p> <p>2. 0,4.</p> <p>3. 0,5.</p> <p>4. 0,75.</p> <p>5. 1,0.</p>
<p>3 Автомобиль юриб кетаётганда қутулимаганда шинаси ёрилиб кетса, ҳайдовчи нима қилиши зарур?</p> <p>1. Ишчи тормоз билан тўла тўхтагунча кескин тормозлаш.</p> <p>2. Автомобилни тўхтаб туриш тормози ёрдамида тўхтатиш.</p> <p>3. Бошқаруа чамбарагини ушлаб туриш, тўтри чизикли ҳаракатни сақлаш, тезликни камайтириш ва тўхтатиш.</p>	<p>4 “Руҳсат этилган тўла вази” нима?</p> <p>1. Транспорт воситасининг юк кўтаркиши.</p> <p>2. Транспорт воситасининг ҳаққонли вази.</p> <p>3. Ишлаб чиқарувчи корхона томонидан белгилаган, асқаладиган транспорт воситасининг ҳайдовчи, йўловчи, юк билан бирга руҳсат этилган энг юқори вази (миқдори).</p> <p>4. Транспорт воситасида ташилладиган юкнинг иллаб чиқарган корхона йўл қўйган техник таъсифномаси сифатида белгиладиган вази.</p>
<p>5 Ўнг ва чап гилдиракларининг шиналари турлича ёйилган автомобильга тормоз берин қандай ҳавфли оқибатларга олиб келиши мумкин?</p> <p>1. Тормоз барабанларининг кизиб кетишига.</p> <p>2. Накш изларининг кўчиб кетишига.</p> <p>3. Автомобилнинг ағдарилиб кетиши мумкин даражада сираниб кетишига.</p>	<p>6 Йўловчи тапшига мўлжаллашмаган юк автомобильда юкни кузатиб борувчи ёки қабул қилиб олувчи шахсларнинг тапшилишига руҳсат бериладими?</p> <p>1. Агар борт баландлигидан пастда жойлашган қулай ўриндик бўлса, руҳсат берилди.</p> <p>2. Таъқиқланади.</p>
<p>7 Қандай шароитларда транспорт воситаларидан фойдаланиш таъқиқланади?</p> <p>1. Фаралар носоз бўлса.</p> <p>2. Ташқи ёритиш асбоблари ва ёруғлик қайтаргичлар ифлосланганда.</p> <p>3. Ёритиш асбоблари ўрнида мазкур ёритиш асбобларининг турига мос келмайдиган лампалардан фойдаланилганда.</p> <p>4. Барча санаб ўтилган шароитларда.</p>	<p>8 Қандай носозлик бўлганда транспорт воситаларининг ҳаракатланиши давом эттириши таъқиқланади?</p> <p>1. Транспорт воситаларининг тузиллишда қувв тутилган ойив юмтичлари итламайди.</p> <p>2. Ташқи ёритиш асбоблари ва ёруғлик қайтаргичлар белгилаган тартибда итламайди ёки ифлосланган.</p> <p>3. Ёмтар ёки кор саяётган вақтда ҳайдовчи томонидан ойив тозалагич итламайди.</p> <p>4. Барча санаб ўтилган шароитларда.</p>
<p>9 Тормоз тизими ишламаётган транспорт воситасини шатакка олиш мумкинми?</p> <p>1. Агар шатакка олган транспорт воситасининг ҳаққонли вази шатакка олинувчи транспорт вазидан икки баробар ортик бўлса, каттик улагич билан.</p> <p>2. Фақат каттик улагичда.</p> <p>3. Агар шатакка олинган транспорт воситасида ҳайдовчи бўлса ҳар қандай усул билан.</p> <p>4. Фақат унга юсман ортик усули билан.</p>	<p>10 Механик транспорт воситаларидан фойдаланиш қандай шароитларда таъқиқланади?</p> <p>1. Юртсизчи ишда нуқсон бўлганда.</p> <p>2. Узатиш қутисида шовқон бўлганда.</p> <p>3. Давлат даврий техник кўригидан белгилаган тартибда утмаганда.</p>

Тестларга жавоблар:

Савол №	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2-мавзу	1	1	1	3	3	1	1	1	3	1
3-7-мавзу	2	2	1	3	1	2	4	4	3	2
8-мавзу	1	2	3	1	2	2	3	2	4	4
9-мавзу	4	2	2	1	4	1	2	2	2	1
10-мавзу	3	2	3	3	1	1	2	4	4	1
11-мавзу	1	2	3	1	3	1	1	3	3	2
12-мавзу	2	3	2	5	1	3	4	1	3	3
13-мавзу	2	1	2	2	3	2	1	3	3	2
14-мавзу	4	2	2	3	4	1	4	2	2	2
15-мавзу	3	3	1	2	2	1	2	3	3	1
16-мавзу	1	1	2	3	3	1	2	2	1	1
17-мавзу	1	2	3	2	2	3	4	2	2	3
18-мавзу	5	3	3	2	4	3	4	1	2	2
19-мавзу	3	2	1	1						
20-мавзу	3	2	1	1						
21-мавзу	3	3	2	1	1	3	3	1	1	4
22-мавзу	2	2	2	1	2	1	3	3	3	2
23-мавзу	1	3	4	2	2	1	1	1	1	5
24-мавзу	1	2	4	3	3	3	2	1		
25-мавзу	3	1	4	2	2	2				
26-мавзу	2	3	2	3	1	3	3	1		
27-мавзу	2	3	1	2	2	1				
28-мавзу	4	2	4	3	2	3	3	2	3	1
1-Июля										
1-мавзу	2	2	3	2	5	2	1	1	3	3
2-мавзу	2	1	1	1	3	1	2	3	3	3
3-мавзу	3	2	3	4	3	2	4	3	4	4
4-мавзу	4	3	2	3	1	2	3	3	2	4
5-мавзу	1	3	1	1	3	4	3	3	2	1
7-мавзу	1	5	4	3	3	2	2	3	1	3
2-Июля	1	1	2	2	3	2	3	2	2	1
3-Июля	1	3	3	3	3	1	4	3	1	3

ЙЎЛЛАРДА БИРИНЧИ ТИББИЙ ЁРДАМ

Планетамизда ҳар 6 секундда йўл-транспорт ҳодисасидан битта одам ҳалок бўлмоқда. Бир йилда бу бир мегаполиснинг аҳолисини ташкил этади – 1 миллион 300 минг нафар одам! Агар уларнинг кўпчилигига ўз вақтида тиббий ёрдам кўрсатилганда, улар ҳалок бўлмас эдилар.

БИРИНЧИ БОСҚИЧ:

Воқеа жойини кўздан кечиринг.

Жароҳатланганларнинг сони канчалик кам бўлса, шунча яхши, албатта. Ёрдам кўрсатишдан олдин ўзингизнинг ҳаётингизни ҳам хавф остига қўйманг. Атрофни ўрганинг. ЙТҲга учраган автомобиль транспортлар окимига нисбатан қаерда жойлашганлигига ёки бошқа хавфлар ҳам йўқлигига эътибор беринг. Шундан сўнг авария белгисини ўрнатинг. Иложи бўлса, ўз автомобилнинг билан ЙТҲга учраган автомобилни транспорт окимидан ҳимоя қилинг. Шундан сўнггина биринчи ёрдам кўрсатишга киришинг.

ИККИНЧИ БОСҚИЧ:

Жароҳатланган одамни кўздан кечиринг.

У одам тирикми ёки ҳаёти учун қандай хавф бор? Агар у Сизнинг гаплирингизга, чакирикларингизга жавоб бермаса-чи?

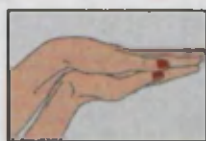
– Унинг кулоғи олдида қарсақ уринг. Бунинг учун кафтларингизни бироз думалоклаб, вакуум (1-расм) ҳосил қилинг. Бу товуш тирик инсон кулоғидаги эшитиш пардаларига таъсир қилиб, уни ҳушига келтиришга ёрдам бериши мумкин. Оддий қарсақлардан фойда йўқ (2-расм).

Айтайлик, ҳеч қандай натижа йўқ. Шунда қўлингизни мушт қилиб, кўкракдаги қовурғалар орасидаги нуктани топиб уни ишқаланг. Бу ҳам одамга ноҳуш таъсир қилганлиги учун эътиборни жалб этади (3-расм).

Одамнинг тирикчилигини текшириш учун трапециясимон мушакни қаттиқ чимчилаш лозим (4-расм).

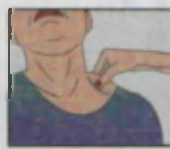
1-расм

2-расм

3-расм

4-расм

Нафас олишни ва пульсни текшириш. Бунинг учун одамнинг бурни остига ойна бўлаги ёки бирор ип бўлагини қўйиб кўриш керак.

УЧИНЧИ БОСҚИЧ:

Мутахассисларни чақириш.

НИМА ҲАҚДА ХАБАР КИЛИШ КЕРАК:

Жароҳатланганларнинг сови ва жинси (чунки ҳар бир жароҳатланган одам учун алоҳида шифокор келиши керак).

Қисқача, нима бўлгани ҳақида: ЙТХ, жароҳатланганлар, ҳусисиз ётганлар

Жабрланувчининг тахминий ёши.

Ҳолдаси юз берган жойнинг маълуми, агар ҳеч қандай ёзувлар бўлмаса бирор кибидан жойиниш юмийи сурағи ва айтиғи.

Чиррақ 5 км

Шундан сўнг ўз телефон рақамингизни ҳам айтиб, "Тез ёрдам" машинасига йўл урсатиб туришингиз мумкинлигини маълум қилинг.

Тез тиббий ёрдамни ўз вақтида чақириш инсон ҳаётини сақлаб қолади. Шунинг учун телефон қилганингизда тез ва аниқ гапиринг.

ТЎРТИНЧИ БОСҚИЧ:

Иккиламчи кўздан кечириш.

«Тез ёрдам» машинаси келгунга қадар жабрланган одамда суяк синишлар бор ёки йўқлигини текширинг. Бунинг учун кафтингиз билан унинг бош суягини, қўл-оёқларини, иложи бўлса, умуртқа поғонасини сийпалаб кўринг. Синикни дарҳол сезасиз. Икки қўл ва икки оёқни бир вақтнинг ўзида сийпалаш лозим. Тирсаклар ва тизза бўғинлари нотекис ёки асимметрик бўлса, демек суяк синган бўлиши мумкин. Бу ҳақда шифокорларга хабар беришингиз керак.

ҲУШДАН КЕТИШ ВА ОҒРИҚҚА ҚАРШИ ТЕРАПИЯ

Одам жароҳат олганда оғриқдан ҳушдан кетиши, ўзини йўқотиб, ҳар хил ҳаракатлар қилиши ёки васвасага тушиши мумкин. Энг ёмони, атрофдагиларга ҳеч қандай эътибор бермай, ўзи билан ўзи банд бўлиб қолишидир. Бундан ташқари ҳодисанинг гувоҳи бўлган асаби бўш одамлар ҳам ёрдамга муҳтож бўлиб қолишади. Уларга қандай ёрдам беришимиз керак?

Иложи бўлса уларга иссиқ чой бериб, бирор нарса билан ўраб қўйиш керак.

Сув ёки чой бериш мумкин бўлмаган ҳолатлар:

- » Бош миyaning оғир жароҳати;
- » Қорин бўшлиғининг тешилганлиги;
- » Ички кон оқишининг мавжудлиги;
- » Юрак оғриғи.

Жабрланган одамни мутахассислар келгунга қадар ташлаб кетманг. Унга ҳеч қандай дори-дармон, ҳаттоки тинчлантирувчи валерианка ҳам берманг. Чунки оддий аспирин дорисини ҳам унга ҳозир қандай таъсир қилишини билмаймиз. Автомобилларда сақланадиган тиббий қутилардаги дори-дармонлар йиллаб сақланган бўлиши мумкин.

ЖАБРАНГАН ОДАМНИ МАШИНАДАН ОЛИБ ЧИҚИШ КЕ- РАКМИ?

Одамни машинадан олиб чиқиш, агар унинг ҳаётига хавф солувчи ҳолат бўлсагина амалга оширилади. Масалан, автомобиль ёниб кетса ёки ундан бензин сизиб оқаётган бўлса. Бошқа ҳолатларда жабрланган одамни кўзгатмаслик лозим. Биринчидан, унинг умуртқа поғонаси ёки бўйин суяклари синган бўлиши мумкин. Уни жойидан кўзгатиш мумкин эмас. Нотўғри хатти-харакатлар одамнинг умр бўйи ногирон бўлиб қолишига олиб келиши мумкин. Иккинчидан, уни машинадан олиб чиқаётган пайтда қаттиқ оғриқдан ҳушини йўқотиши ва ҳатто ҳаётдан кўз юмиши мумкин.

Аммо, инсоннинг ҳаёти хавф остида бўлиб, уни тезда транспортировка қилиш зарур бўлса-чи?

ТЎҒРИ ТРАНСПОРТИРОВКА ҚАНДАЙ АМАЛГА ОШИРИЛА- ДИ?

Асосий қоида: жабрланган одамнинг танаси қайси ҳолатда бўлса, уни ўзгартирмай, ўша ҳолатда бошқа жойга кўчириш мумкин. Бу ҳолатни сақлаб қолишга автомобиль шиналари ёрдам беради.

Масалан: ЙТХга учраган ҳайдовчининг тос суяги лат еган. Бу ҳолатда оддий стул ёки дисклари чиқарилган шина яхши ёрдам беради.

Жойдан жойга кўчирилган энг яхши усули "қўллаш қулафи" ҳисобланади (расмларни қаранг).

Транспортировка вақтида жабрланган одамнинг ҳолатини бир ҳилда сақлашга ҳаракат қилинг.

Фойдали маслаҳат: Ҳар бир ҳайдовчи ўз автомобил юкхонасида бир марталик шиналарни олиб юриши мақсадга мувофиқдир. Бир марталик шиналар насос билан ҳаво тўлдирилгандан сўнг қўлланилади. Жабрланган инсонни қанча кўп одам жойдан жойга кўчирса, шунча яхши. Бош қисмини кўтарётган одам командир вазифасини бажариб, одамларни бошқариб туради. Масалан: «Тайёрмисиз? «Уч» деганимда кўтарамиз», дейди. Жабрланган одамни замбилда ёки қаттарок мато ёрдамида кўтариш ҳам мумкин.

«ЙТХ»ЛАРДА СУЯК СИ- НИШИ ҲОЛАТЛАРИ

Суяк синганда иккита асо-сий қоида муҳим. Бу – муз ва қотириш.

Муз. Уни қаердан олиш мумкин? Яқинроқда магазин бўлса, ўша ердан олиш мумкин. Муз қўйиш қоидаси: 15 дақиқа муз қўямиз, сўнг 5 дақиқага олиб

Агар жароҳатларда бирор жисм бўлса-чи?
• Жисм жароҳатдан чиқиб турган бўлса, уни қичирламайдиган қилиб боғлаш керак.
• Боғлам предметнинг ятрофига боғланади.
• Предметни ҳеч қачон жароҳатдан сугуриб олманг.

кўямиз. Музни терига эмас, бирор мато ёки кийим устидан қўйиш керак.

Қотириш. Шиналар ёрдамида амалга оширилади. Аввал синиқ жойини, сўнгра унинг остидаги мушакни қотирамиз. Суяги синган одамнинг ҳолатини «эю» ҳолатида, яъни синиш вақтидаги ҳолатида сақлаб туриш лозим. Бу ҳолат канчалик кулгули ёки ноқулай бўлса ҳам.

Бўйин синиши.

ИТХДа жабрланган одамларда аввало бўйин суяги синиши гумон қилинади. Чунки автомобиль зарби вақтида инсон танаси беихтвёр бош билан олдинга кескин ҳаракатланади. У хавфсизлик тасмасини таккан бўлса ҳам инсон бўйни қамчисимон зарба олади. Бўйин суяги синмагандек кўринса ҳам шифокорлар келгунга қадар бўйинни бирор буюм ёки «Шанц бўйинбоғи» номли тиббий мослама билан қотириб қўйиш (расмга қаранг).

“Шанц бўйинбоғи”

Умуртқа поғонаси синиши.

У қандай аниқланади? Қалам ёки ручка ёрдамида сезгирлик тестини ўтказинг. Бунинг учун товондан бармоқларга қараб ручкада чизиксимон ҳаракат қилиш керак. Оёkning пастки қисми энг сезгир ҳисобланади. Агар бармоқлар қимирласа, умуртқа поғонаси синмаган бўлади.

Жойдан жойга кўчириш фақат қаттиқ жисмлар ёрдамида бажарилади.

ЖАБРАНГАН ОДАМ МАШИНАДА ҚИСИЛИБ ҚОЛГАН БЎЛСА

Жабранган одамнинг машина ичида қисилиб қолиши жуда кўп йўл-транспорт ҳодисаларида учрайди. Фавқулодда ҳолатлар ходимларини чақириш ва уларнинг темир кузовни кесишларини кутишга тўғри келади. Натижада вақт бой берилиб инсон ҳаёти узилиб қолиши мумкин.

Нима қилиш керак? Фараз қилинг, машинанинг олди қисми бутунлай пачакланиб, унинг орасида ҳайдовчининг оёқлари қисилиб қолган. Оёkning қисилган жойидан юқорироққа жгут қўйинг (кўп ҳолатлар бу тизза суягидан юқорироқда). Жгутни қандай қўйиш ҳақида қуйироқда ўқинг.

Шундан кейингина одамни машинадан олиб чиқишга ҳаракат қилинг. Олиб чиқилган жабранувчининг оёқларини болдир қисмидан бошлаб бутунлай бинт билан ўраб чикканингиздан сўнгитина жгутни ечинг.

Сўнгра: ҳушдан кетиш ва оғриққа қарши терапия қўлланилади.

ЖГУТНИ ҚАНДАЙ ҚЎЙИШ КЕРАК?

Жгут фақат қон отилиб, кўп микдорда оқаётган ҳолатдагина қўйилади. Жгутни нотўғри қўйиш, хужайраларнинг ўлишига олиб келади.

Асосий қодалар:

ЎТХЛАРДА ҚОН ОҚИШИ

Жабрланганнинг жароҳатидан қанча миқдорда қон оқиб таявлягига қараб, зора кўрилади керак

КАМ (масалан, шилчинишда) жароҳатни ювиш стериль бинт билан боғлаш	КЎП (масалан, кесилган жароҳат) Кўп қон йўқотиш хавфи бўлгани учун тезда ҳаракат қилиб жароҳатни маҳкам боғлаймиз бинтлар янги кетса, уни ечмасдан, устидан яна бир мар- та боғлаймиз. Мухим масала: дорихонадан гемотахта тубла сотиб олинг. У жароҳатга босилганда эриydi ва геасимон моддага айланиб, қонни тўхтатади.	ЖУДА КЎП (фонтансимон) Бу ҳолатда инсон ҳаётини сақлаб қолиш учун бир неча сония вақт бор, халос. Қон оқибатдан артерияни қўлингиз билан босинг. Ўша ерда жгут боғланг.
--	---	--

жароҳатдан
баландроққа, кийим
устидан боғланади.

кишда 30
лакиқадан, ёзда 1 соат-
дан кўп бўлмаган вақтга
жгут кўйилади.

жгутнинг бирин-
чи айланасини қотириб,
3-4 айланаси боғлаб
кўйилади.

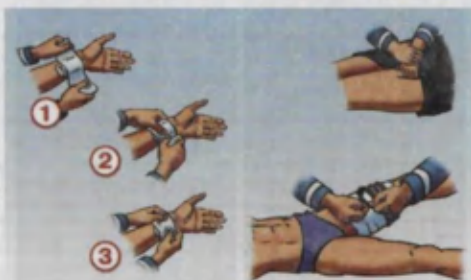
жгут тез кўйилади,
ечишда эса секин ва
боскичма-боскич ечи-
лади.

жабрланган одам-
нинг пешанасига жгут
кўйилган вақтни, кунни
ёзиб қўямиз.

жгут кўриниб тури-
ши керак.

Жгут тўғри
кўйилганини қандай
текшириш мумкин?

Қон фонтани
тўхтади.

ҲАЙДОВЧИЛАРНИНГ ТИББИЙ ҚУТИЧАСИ

Айрим мутахассис-
ларнинг фикрича, бу
таркибга яна «Шанц
бўйинбоғи» ва бир
марталик шиналар
қўшилиши мақсадга
мувофиқдир. Ҳар бир
автомобилда ўт ўчириш
ускунаси (2 дона)
бўлиши: биттаси салон-
да, иккинчиси юкхона-
да сақланиши лозим.

Қон тўхтатиш ва ярани боғлаш учун воситалар		
№	Номи	Сони
1.	Қон тўхтатувчи жгут	1
2.	Стерилланмаган 5 м x 5 см ли дока бинт	2
3.	Стерилланмаган 5 м x 10 см ли дока бинт	2
4.	Стерилланмаган 7 м x 14 см ли дока бинт	1
5.	Стерилланмаган 5 м x 7 см ли дока бинт	2
6.	Стерилланмаган 5 м x 10 см ли дока бинт	2
7.	Стерилланмаган 7 м x 14 см ли дока бинт	1
8.	Боғламлар учун стерилланган пакет	1
9.	16 см x 14 см ли, №10 стерилланган тиббий салфеткалар	1
10.	4 см x 10 см ли бактерицид лейкопластир	2
11.	1,9 см x 7,2 см ли бактерицид лейкопластир	2
12.	1 см x 250 см рўлон лейкопластир	1
Юрак-ўпка реанимацияси учун воситалар		
13.	Сунъий нафас олдириш учун "оғиз-ускуна-оғиз" мосламаси	1
Юрак-ўпка реанимацияси учун воситалар		
14.	10% аммиак эритмаси (нашатири спирти)	1
15.	Қайчи	1
16.	Тиббий кўлқоп ("М" размердан кичик бўлмаган)	1
17.	Тиббий қутича	1

**Йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун маъмурий жавобгарлик.
ЎзР.МЖТК - Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик
тўғрисидаги Кодекси**

(Ушбу чоралар 2011 йилнинг 27 апрель кунидан амалга киритилган)

ЎзР. МЖТК мадда	Қисқача мазмуни	Қўриладиган чоралар, энг кам яш ҳақи
125-1	Транспорт воситасини бошқариш ва йўловчилар ташишда хавфсизлик ҳамаиран, мототшлемлардан фойдаланиш қоидаларига риоя этилмади	1/5
125-2	Белгиланган тартибда рўйхатдан, техник ҳўриқдан ўтказилмас, фойдаланиш ман этиладиган даражада носозлиги бўлса, инфосланттирувчи моддаларнинг миклдори, шония даражаси белгиланган нормалардан ортки бўлса	0,5
125-3	Тормоз тизими, руль бошқаруви, уловчи курилмада носозлиги бўлган ёхуд тегишли рухсати бўлмаи туриб қайта жиҳозланган транспорт воситалари бошқарилса	1
125-4	Шахарлараро, халқаро йўловчи ташишни амалга оширадиган автобуслар тахографларсиз ёки уни ўчирган ҳолда бошқарилса	3
125-5	Фойдаланиш белгиланган тартибда ман этилган транспорт воситалари бошқарилса ёки давлат рақам белгиси ўзбoшимчалли билан ечиб олинган бўлса	5
125-6	Давлат рақам белгиси ясама ёки ўзга усулларда ўзгартирилган, шунингдек давлат рақам белгиси айни шу транспорт воситасига тегишли бўлмаган транспорт воситалари бошқарилса	10
125-7	Транспорт воситаси махус жиҳозланмаган жойда сақланса	Фуқароларга-1 Мансабдор шахсларга - 2
125 ¹ -1	Юк ташиш ва шатакка олиш қоидалари бузилса	5
125 ¹ -2	Тегишли рухсатномаси бўлмаи туриб огир вазли, йирик габаритли, хавfli юкларни ташиш ва юк билан ёки юксиз ҳолдаги габарит ўлчамлари белгиланган нормалардан ортки бўлган транспорт воситаларининг йўлга чиқилса, рухсатномада кўрсатилган ҳаражат йўналишидан четга чиқилса.	Фуқароларга – 10 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 6 ойгача муддатга махрум этилади. Мансабдор шахсларга-15
126-1	Кўзгусимон ёки туси ўзгартирилган (қорайтирилган) ойналар ўрнатилган транспорт воситаларидан, худди шунингдек хайдовчининг ўрнидан теварак-атрофини кўришни чеклайдиган кўшничча нарсалар ўрнатилган ёки қопламалар суртилган транспорт воситалардан фойдаланилса	1
126-2	Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо қўллангандан кейин бир йил давомида такроран содир этилса	2
127-1	Транспорт воситасига рухсатсиз товуш чиқарувчи ва ёритувчи қурилмалар ўрнатилса ёки улар ўзгартириб ўрнатилса	1
127-2	Рухсатсиз транспорт воситасига товуш чиқарувчи ва ёритувчи махус қурилмалар ўрнатилса	Фуқароларга – 1-3 Мансабдор шахсларга – 3-5
128-1	Транспорт воситалари пиддалар йўлкаларидан юргизилса, йўл белгилари ёки йўлният қатнов қисмидаги чиизиқлар билан	0,5

	Белгиланган талабларга риоя этилмади, одамларни ташиш, транспорт воситаларини қувиб ўтиш, йўналишли транспорт воситалари тўхтайдиган бекатлардан ёки пиддалар ўтиш жойларидан юриш қоидаларини, сутканинг қоронғу вақтида ёки кўриш чеklangан шароитларда ёритиш асбобларидан фойдаланиш қоидалари бузилса, йўловчиларга дойра сачратилса	
128-2	Ушбу модданинг биринчи қисмида назарда тутилган ҳудди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	1
128-3	Ушбу модданинг биринчи қисмида назарда тутилган ҳудди шундай ҳуқуқбузарлик икки марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	3
128-4	Ушбу модданинг биринчи қисмида назарда тутилган ҳудди шундай ҳуқуқбузарликни уч марта ва ундан ортиқ маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	4 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 6 ой муддатта маҳрум этилади.
128 ¹ -1	Транспорт воситасини бошқариш вақтида телефондан фойдаланиш қоидаси бузилса	2
128 ¹ -2	Йил давомида транспорт воситасини бошқариш вақтида телефондан фойдаланиш қоидаси такроран бузилса	3 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 6 ой муддатта маҳрум этилади.
128 ² -1	Транспорт воситасини бошқаришда унинг салони олд қисмига ишлаб чиқарувчи қорхона томонидан ўрнатилган монитордан теле, видеодастурлар томоша қилиш учун фойдаланилса	1
128 ² -2	Транспорт воситаси салони олд қисмига ўзбошимчалик билан монитор (дисплей) ўрнатилса	2
128 ² -3	128 ² -модданинг 1- ва 2-қисмларида назарда тутилган ҳуқуқбузарликлар маъмурий жазо қўлланилгандан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	3 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 6 ой муддатта маҳрум этилади.
128 ³ -1	Белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан кўп бўлмаган қатталиқда ошириб юборилса	1
128 ³ -2	Белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан ортиқ, лекин 40 километрдан кўп бўлмаган қатталиқда ошириб юборилса ёки ҳайдовчиларнинг белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан кўп бўлмаган қатталиқда ҳудди шу ҳуқуқбузарлик учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса	5
128 ³ -3	Белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 40 километрдан ортиқ қатталиқда ошириб юборилса ёки белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан ортиқ, лекин 40 километрдан кўп бўлмаган қатталиқда ҳудди шу ҳуқуқбузарлик учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса ёхуд белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан кўп бўлмаган қатталиқда ҳудди шу ҳуқуқбузарлик учун икки марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса	10 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1 йил муддатта маҳрум этилади.

128 ³ -4	Белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 40 километрдан ортиқ катталиқда ошириб юбориши ҳудди шу ҳуқуқбузарлик учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса ёки белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан ортиқ, лекин 40 километрдан кўп бўлмаган катталиқда ҳудди шу ҳуқуқбузарлик учун икки марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса ёхуд белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан кўп бўлмаган катталиқда ҳудди шу ҳуқуқбузарлик учун уч марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса	Транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 2 йил муддатга маҳрум этилади.
128 ⁴ -1	Светофорнинг ёки йўл ҳаракатини тартибга солиувчининг тасқилловчи ишораларига бўйсунмас	2
128 ⁴ -2	Ҳудди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	5
128 ⁴ -3	Светофорнинг ёки йўл ҳаракатини тартибга солиувчининг тасқилловчи ишораларига бўйсунмаслиги икки марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	Транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1 йил муддатга маҳрум этилади.
128 ⁴ -1	Тўсиқчиликсиз ҳаракат қилиш ҳуқуқидан фойдаланадиган транспорт воситаларининг ўтиб кетишига ҳалқат берилса	5
128 ⁴ -2	Ҳайдовчиларнинг йўлнинг қарама-қарши ҳаракатлиниш учун мўлжалланган томонига ёки бўлагига йўл ҳаракати қоидаларини бузган ҳолда чиқибса, авария ҳолати юзага келса	10
128 ⁴ -3	Ушбу модданинг биринчи ёки иккинчи қисмларида назарда тутилган ҳуқуқбузарликларни маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	20 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1 йил муддатга маҳрум этилади.
128 ⁴ -1	Тўхташ ёки тўхтаб туриш қоидаларини бузилса	3
128 ⁴ -2	Ҳудди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	5
128 ⁴ -3	Ҳудди шундай ҳуқуқбузарлик икки марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	10
128 ⁴ -4	Ҳудди шундай ҳуқуқбузарлик уч марта ва ундан ортиқ маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	15
129-1	Йўл ҳаракати қавфсизлигига таҳдид солувчи ёки авария ҳолатини келтириб чиқарувчи гуруҳ бўлиб ҳаракат қилишда қатъиянлик	3
129-2	Ҳаракат қавфсизлигига таҳдид солувчи гуруҳ бўлиб юрилса ва бир йил давомида шундай қоидабузарлик икки марта ба содир этилса	5 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 6 ойдан 1 йилгача муддатга маҳрум этилади.
130-1	Темир йўлдан ўтиш қоидаси бузилса	3

130-2	Темир йўлдан ўтиш қондасини бузиш маъмурий жазо қўлланилганда кейин бир йил давомида такроран содир этилса	5 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 6 ойдан 1 йилгача муддатта маҳрум этилади.
131-1	Транспорт воситалари маст ҳолда бошқарилса	Транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1,5 йилдан 3 йилгача муддатта маҳрум этилади.
131-2	Худди шундай ҳуқуқбузарлик транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқи бўлмаган шахс томонидан содир этилган бўлса	30 ёки 15 суткагача муддатта маъмурий қамоққа олинади.
131-3	Алкоголли ичимликдан, гиёҳванд модда таъсиридан ёки ўзгача тарзда маст шахсга транспорт воситасини бошқариш топширилса	15 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 2 йилдан 3 йилгача муддатта маҳрум этилади.
133	Транспорт воситаси ҳайдовчисининг ЙХҚни бузиши жабрланувчига енгил ган жароҳати ёки аяча миқдорда моддий зарар етказса	3-5 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1 йилдан 3 йилгача муддатта маҳрум этилади.
134	Ҳайдовчининг ЙХҚни бузиши транспорт воситаси ёки бошқа мол-мулкнинг шивастланишига олиб келса	1-2 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 6 ойдан 1 йилгача муддатта маҳрум этилади.
135-1	Транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқини берувчи ҳужжатлари, уни рўйхатдан ўтказганлик ҳақидаги, шунингдек транспорт воситасига эгалик қилиш, эгаси йўқлигида ундан фойдаланиш ёки тасарруф этиш ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжатлари, транспорт воситаси эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий сугурта қилиш бўйича сугурта полиси, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда эва лицензия қарточкаси ёки йўл варақаси ёнда бўлмаган ҳолда бошқарилса, ишончномаларини, транспорт воситаларини бошқа шахсга ўтказиш ва ижарага бериш шартномаларини белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказмасдан (хисобга қўймасдан) транспорт воситалари бошқарилса	0,5
135-2	Тр. воситаларини бошқариш ҳуқуқи бўлмаган шахслар тр. воситаларини бошқарилса, бошқариш ҳуқуқи бўлмаган шахсга транспорт воситаларини бошқариш топширилса	3
135-3	Транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқидан маҳрум этилган шахслар бундай воситаларини бошқарилса	5
135 ¹ -1	Сугурта полисларида (СП) назарда тутилмаган фойдаланиш даврида тр. воситалари бошқарилса, шунингдек фақат мазкур СПда кўрсатилган ҳайдовчилар айни шу транспорт воситасини бошқариши тўғрисида мазкур СПда назарда тутилган шартларни бузган ҳолда транспорт воситасини бошқарилса	1
135 ¹ -2	Мажбурий сугурта бўйича қонунда белгиланган мажбуриятнинг бажармаслиги, бундай мажбурий сугурта қилинмаганлиги олдиндан аён бўлса, транспорт воситасини бошқариш	Фуқароларга- 1 Мансабдор шахсларга- 3

136-1	Алкоголли ичимликдан, гийёҳванд модда таъсиридан ёки ўзгача тарзда мастлиги ёки маст эмаслигини белгиланган тартибда аниқлаш учун текширувдан ўтишдан бўйин товланса	Транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1,5 йилдан 3 йилгача муддатга маҳрум этилади.
136-2	Худди шундай ҳуқуқбузарлик транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқи бўлмаган шахс томонидан содир этилган бўлса	30 ёки 15 суткагача муддатта маъмурий камокка олиниши.
136-3	Мопед, велосипед ҳайдовчи, от-уловчи аравани бошқариб борувчи шахслар тиббий кўриқдан ўтишдан бўйин товланса	3
137	Йўл-транспорт ҳодисаси қатнашчилари белгиланган қондаларни бузган ҳолда ҳодиса юз берган жойдан кетиб қолса	30 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 2 йил муддатга маҳрум этилади ёки 15 суткагача маъмурий камокка олиниши.
138-1	Пидедалар ва йўл ҳаракатининг бошқа иштирокчилари ЙХҚни бузишса	1/3
138-2	Ҳайдовчиларга ҳар хил хизмат кўрсатиш мақсадида фуқаролар йўлининг қатнов қисмида туришса ва мол боқишса	0,5
138-3	Пидедаларнинг ЙХҚни бузиши авария ҳолатини келтириб чиқарса	1
138-4	Мопед, велосипед ҳайдовчи, от-уловчи аравани бошқариб борувчи шахснинг алкоголли ичимликдан, гийёҳвандлик моддаси таъсиридан ёки ўзгача тарзда маст бўлган ҳолда йўл ҳаракати қондаларини бузиши	3
139-1	Белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилмаган ёки мажбурий техник кўриқдан ўтказилмаган транспорт воситалари йўлга чиқарилса	3
139-2	Носозлиги ёки бошқа шартлар туфайли фойдаланилиши тақиқланган ёхуд истифода руҳсат бўлмағи туриб қайта жиҳозланган транспорт воситалари йўлга чиқарилса	5
140	Маст ҳолдаги ҳайдовчлар ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқи бўлмаган шахсларни транспорт воситасини бошқаришга йўл қўйилса	15
141	Транспорт воситаларидан шахсий бойлик орттириш мақсадида фойдаланилса	2-5
147-1	Йўлларга, йўл иншоотларига, йўл ҳаракатини тартибга солиб турувчи тех.вос. шикаст етказилса, уларни сақлаш қондалари бузилса, йўл қопламаси ифлослангирилса	10
147-2	Йўлларини, йўл иншоотларини, темир йўлдан ўтиш жойларини ҳаракат учун лавфсиз ҳолда сақлаш қондалари бузилса	15
194-1	Ички ишлар ходимининг қонуний талаблари бажарилмаса	0,5-2
194-2	Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий чора қўлланилгандан кейин бир йил давомида такроран содир этилса	2-3 ёки 15 суткагача муддатта маъмурий камокка олинишига сабаб бўлади

Мундарижа

1. Умумий қоидалар.....	3
2. Қоидаларда қўлланилган асосий тушунча ва атамалар.....	4
3. Ҳайдовчиларнинг умумий мажбуриятлари.....	13
4. Йўл-транспорт ҳодисаси содир этган ҳайдовчиларнинг вазифалари.....	17
5. Пиедаларнинг вазифалари.....	18
6. Йўловчиларнинг вазифалари.....	22
7. Махсус транспорт воситаларининг имтиёзлари.....	22
8. Светофор ва тартибга солувчининг ишоралари.....	25
9. Огоҳлантирувчи ва фалокат ишоралари, фалокат сабабли тўхташ белгисининг қўлланилиши.....	33
10. Ҳаракатланишни бошлаш, йўналишларни ўзгартириш.....	37
11. Йўлнинг катнов қисмида транспорт воситаларининг жойлашиши.....	41
12. Ҳаракатланиш тезлиги.....	47
13.....	51
14. Тухташ ва тухтаб туриш.....	55
15. Чорраҳада ҳаракатланиш.....	60
16. Пиедаларнинг ўтиш жойлари ва белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларининг бекатлари.....	65
17. Темир йўл кесилимлари орқали ҳаракатланиш.....	68
18. Автомагистралларда ҳаракатланиш.....	72
19. Турар-жой даҳаларида ҳаракатланиш.....	74
20. Тик нишаблик ва баландликларда ҳаракатланиш.....	76
21. Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларининг имтиёзлари.....	78
22. Ташқи ёритиш асбобларидан фойдаланиш.....	81
23. Механик транспорт воситаларини шатакка олиш.....	85
24. Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш.....	88
25. Одам ташиш.....	90
26. Юк ташиш.....	94
27. Велосипед ва аравалар ҳаракатланишига, шунингдек, хайвонларни ҳайдаб ўтишга доир қўшимча талаблар.....	96
28. Мансабдор шахслар ва фуқароларнинг йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш, транспорт воситаларини йўлга чиқариш, уларга ракам ва таниқлик белгиларини ўрнатиш бўйича вазифалари.....	99
<i>Йўл ҳаракати қоидаларига 1-илова</i>	
Йўл белгилари	
1. Огоҳлантирувчи белгилар.....	105
2. Имтиёз белгилари.....	114
3. Таксиловчи белгилар.....	117
4. Буюрувчи белгилар.....	126
5. Ахборот – ишора белгилари.....	130
6. Сервис белгилари.....	142
7. Қўшимча ахборот белгилари.....	142
<i>Йўл ҳаракати қоидаларига 2-илова</i>	
1. Ёт.....	150
2. Тик чизиқлар.....	155
<i>Йўл ҳаракати қоидаларига 3-илова</i>	
Транспорт воситаларидан фойдаланишни таксиловчи шартлар.....	157
Тестларга жавоблар.....	164
Йўлларда биринчи тиббий ёрдам.....	165
Йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун маъмурий жавобгарлик.....	170

«AVTONAMRON» журнали кутубхонаси

ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИГА СУРАТЛИ ШАРҲЛАР ВА ТЕСТЛАР

(Ўқув-услубий қўлланма)

Мухаррир: Адиба Ҳамро кизи
Техник муҳаррир: Мухриддин Ҳамроев
Дизайнер, саҳифаловчи: Элдор Каримов
Мусахҳих: Суҳробжон Аввалбоев

Нашриёт лицензияси: А1 № 221–16.11.2012 йил.
01-13 — Буюртма.

Босишга рухсат этилди: 22.01.2013 йил.
Шартли босма табағи: 11. Нашр табағи: 6,7.
Бичими: 60x90 $\frac{1}{16}$, Times New Roman гарнитураси. Офсет босма.
Адади: 10 000.
Буюртма № 5.
Баҳоси шартнома асосида.

Нашриёт манзили:
«Yurist-media markazi» нашриёти,
Тошкент шаҳри, Отчопар кўчаси, 82-уй.
Тел.: 230-04-74, (+99894) 181-27-80.
E-mail: yurist_media@mail.ru

Босмахона манзили:
112001. «Yangiyo'l poligraf servis» МЧЖ босмахонаси.
Тошкент вилояти, Янгийул тумани, Самарканд кўчаси, 44-уй.